

D E L I C I A E

ERVDITORVM.

THE JOURNAL

OF THE

DELICIAE
ERVEDITORVM

SEV

VETERVM

ANECDOTOTON
OPVSQV LORVM

COLLECTANEA

AVDITOREM INVSANO

IM Collegit, illustravit, edidit ONI

FLORENTIAE. MDCCXXXVII.

Ex Typographio PETR. CAIET. VIVIANI
Ad Insigne D. THOMAE AQUINATIS.

Cum adprobatione.

M V J O T I Q V L E S
T E 2

HISTORIAE PONTIFICIAE
ET AVGVSTAE
A E I *PARS PRIMA*
CHRONICON PONTIFICVM
LEONIS VRBE VETANI
COMPLECTENS.

IN BIBLIOTHECA MUSEI HISTORICI ROMANI

AMPLISSIMO ET REVERENDISSIMO

V I R O

SALVAT. ASCANIO

DOMINICANI ORDINIS

EX MALACITANO

BAETICAE PROVINCIAE COENOBIO

MONACHO ET MAGISTRO RELIGIOSISSIMO

DECORIQUE EXIMIO

P H I L I P P I V.

MAXIMI ET CATHOLICI

HISPANIARVM REGIS

APVD SERENISSIMVM

MAGNV M ETRVRIAE DVCEM

A D X X X A N N O S

MINISTRO SPECTATISSIMO

ET-

ET PRVDENTISSIMO NEGOCIORVM

ARBITRO

HOC QVALECVMQVE
OBSEQVII ET VENERATIONIS
MONVMENTVM

I O. L A M I V S

DEDICO CONSECROQVE

Vlta quidem e-
rant, & cuncta
plane admiran-
da, REVERENDISSIME PATER,
quae me hominem TIBI alias
igno-

ignotum, & gratiam favoremque
 tuum titulo nullo promeritum,
 crebris, ac potentibus, invita-
 mentis ad hoc munusculum AM-
 PLITVDINI TVAE fidenter obfe-
 rendum, aut adlicere, aut impel-
 lere, potuissent. Tanta enim ac
 tam eximia animi tui cultissimi
 virtutes sunt; tanta ac tam illu-
 stria vitae decora; tantus di-
 gnitatis fulgor atque praestan-
 tia: ut veluti exoriens Sol, mor-
 talium omnium oculos ad se con-
 vertant, & sua luce praestrin-
 gant. Et profecto, quem non
 attraheret illa adversus Deum
 pietas, quae praesertim in exor-
 nando Sacello vetustate paene con-
 lapso, & Hispanae genti resti-
 tuendo, mirifice eluxit? Singularis
 illa ταπεινοφροσύνη, qua honores ocu-

lo irretorto despiciens , ter sublimē Episcopatus munus recusavisti ? Verenda illa oris comitas atque suavitas , qua cunctos adfarris , & excipis ? Beata in pauperes largitas , & miseratio munifica ? Beneficentia illa nobilissima & prodiga , qua conclave amplissimum in tuo coenobio exstruxisti , splendida suppellectili ornavisti , in nosocomeion tuis Monachis destinavisti ? Sed licet his , aliisque tot clarissimis dotibus clueas , quibus Regibus tuis invictissimis , Carolo II. olim , Te ad negocia gravissima tractanda uso , & Philippo V. in praesens , qui maxime tuo ministerio confidit , vehementer probaris , & populorum amorem venerationemque demeris ; duo tamen potissimum in
caussa

caussa fuere, cur **TIBI** hunc **Libellum** inscribens tuo **Nomine** immortalis insignirem, & tuum illi patrociniū suppliciter implorarem. **Vnum** est, quod **Tv**, sacris initiatus, & verus **Philosophiae** diviniōis **Sacerdos**, **Dominicanam** familiam, in quam cooptatus es, ornamentis maximis augeas; & non nisi **Dominicani** **Scriptoris**, quem ipse primum, antea fere ignotum, in lucem protrahe, commentarium hoc **Volumine** contineatur. Alterum vero, quod eo gratiorem iucundioīemque plerisque omnibus, & **Florentino** populo in primis, proditūrum esse non dubito, quanto magis amplissimi **Viri**, & de eo tot titulis optime meriti, qualis **Tv** quidem es, auspiciatissimo **Nomine** fulserit, atque,
ut

ut ita dicam, superbierit. Studium igitur, & obsequium, erga TE meum, aequi bonique, consule, REVERENDISSIME PATER; ac TIBI consecratum Volumen, & hac ratione iam tuum, ab invidorum malignitate valida protectione tuere; dum TIBI interim secunda & fausta omnia a DEO OPT. MAX. ex animo precor. Dabam Florentiae X. Kal. Iunias A. R. S. MDCCXXXVII.

PROLOGVS

GALEATVS.

*L*iterum illorum Voluminum, quae *Analec̃ta* a me promissa comprehendunt, tempestive iam prodit, diligentiam meam, & sollicitam fidei praestandae curam, luculenter, ut arbitror, testaturum. Nihil enim mihi antiquius, quam in laudabilibus coeptis persistere, & quod semel pollicitus sum, ἀμεταμέλῃτος impigre exacteque adimplere; cum ut eruditi Viri, & ἀνεδότων vetustorumque commentariorum consequendi cupiditate flagrantes, minime spe concepta frustrentur; tum ut obrectatores meos propriae inertiae blandientes, alienamque industriam, & sedulitatem, elevantes, non concertatio verborum, sed ipsa c̃fecta res merito pudore subfundat. At quum

non

non unum maleferiatorum hominum, & vitilitigatorum, genus sit; nec defuerint alii, qui, postquam & operi a me contente manus admoveri, & expectata Collectanea in lucem statotempore, & certa successione, edi conspexere, nostris laboribus quoquomodo oblatrare non erubuerunt; operae pretium fuerit meam hanc Editionem, quae certe ab honestis, candidis, doctisque, Viris probatur vehementer, & commendatur omnimodis, a criminatorum quorundam, & falsorum Eruditorum oppugnationibus, munimento aliquo obiecto, defendere, & Prologo adversus ictus omnes galeata protegere.

Iam de Editionum huiusmodi utilitate, post illa omnia, quae in primi Voluminis Praefatione late fuseque disserui, alia in praesens cumulare superfluum est; & quot Viri eximii, ac doctrinae laude praecellentes, qui in hac eadem arena desudavere, a me tunc commemorati sunt, tot praedicati emolumenti testes locupletissimi fuerint; ac stipes caudexque, ut cum Terentio loquar, sit oportet, siquis illud minime intelligit, nec penitus animo comprehendit. Attamen haud abs re fore arbitror recentissimi etiam Scriptoris testimonium in medium adducere, quo a me iam opportune disputata mirabiliter confirmentur; isque ille est, qui Floridi Historiam Ecclesiasticam continuat, quique ita Tomo xxxiii in praevia
de

de scientiæ hisce temporibus incremento ac progressu Dissertatione praeclariter loquitur : Cette recherche laborieuse des anciens monumens , non seulement pour ce qui concerne l'histoire de l'Eglise , mais de toute espèce , a été l'objet de l'occupation principale d'un grand nombre de Sçavans des deux derniers siècles , & se continue encore dans le nôtre ; & quels avantages n'en a-t-on pas tirés ? On a fait des voyages longs , pénibles , & souvent dangereux , pour aller dans les pays les plus éloignés chercher des manuscrits , déchiffrer des inscriptions , acheter des médailles , visiter des anciens monumens , lever des plans. On a parcouru toutes les Bibliothèques , fouillé dans mille recoins d'un grand nombre de monastères , qui possédoient la plupart beaucoup de ces richesses littéraires , &c.

Quum vero alii exstantem , & manifestam , nostri laboris , & operae , utilitatem impudenter inficiari , aut callide dissimulare non valeant , deridiculo plane , & inhonesto , timore correpti ,

—veluti pueri trepidant , atque omnia caecis

In tenebris metuunt ; & sic vel familiarum decori , vel civitatis aliquius gloriae , & laudibus , ne nos officiamus inon-

*inconsulte formidant, tam multa in tenebris
iam, & oblivione, sepulta eruentes, & pro-
ferentes in lucem: adeoque ausa nostra vel non
omnino probant, vel etiam penitus damnant.
His quidem, quacumque censura perstringen-
di videantur, ridendo tantum respondere
contentus fuero, & illa, quae Iuvenalis vere
ac sapienter non uni Quiritium obgerebat, in
memoriam opportune revocaverim:*

*Et tamen ut longe repetas, longe-
que revolvās*

*Nomen, ab infami gentem deducis
asilo.*

*Maiorum primus quisquis fuit ille
tuorum,*

*Aut pastor fuit, aut illud quod di-
cere nolo.*

*Non iis iam saeculis vivimus, quibus sibi blan-
diens unusquisque,*

*Principiumque sui generis, revoluta-
que quaerens*

Saecula, cognatos venit ad usque Deos.

*Quod si cecinnis ulterius indulgere lubet,
& mordaci verò aures delicatissimas radere,
cur satyricum illud quoque non ingeram:*

— damnatus inani

*Iudicio (quid enim falvis infamia
nummis?)*

*Exul ab octava Marius bibit, & frui-
tur Dis*

Iratis? Si

Si vero improbe facta, ac Maiorum nostrorum scelera, & probra, litterarum olim monumentis consignata, in lucem protrahenda non sunt; sed res tantum praeclare gestae, & laude, honestaque commemoratione, dignissimae: iam historiae bona pars desit; fides desideretur, utilitas & emolumentum plane depercat. Ideo enim historiam, inquiebat Cornel. Agrippa, tamquam vitae magistram, & ad eius institutionem utilissimam censent ferme omnes; eo quod multarum rerum exemplis cum optimos quosque ob laudis nominisque immortalem gloriam ad praeclara quaeque facinora accendat, tum quod impios quosque ac pravos perpetuae infamiae metu a vitiis deterreat. Quae quidem divina etiam coelestium litterarum auctoritate mirifice confirmari videantur: In iis enim cum recte facta, ac virtutum clarissimarum exempla, & illustria mortalium facinora, posterorum memoriae transmissa sunt; tum flagitia, & crimina, ausaque detestanda, aperte ac perspicue narrantur: & nescio quid moncant insinuantque illa Siracidae: Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens, & in prophetis vacabit. Narrationem virorum nominatorum conservabit, & in versutias parabolarum simul introibit, &c. In terram alienigenarum gentium pertransiet: BONA enim, & MALA, in hominibus

nibus tentabit. Quae igitur vaecors trepidatio, qui *Panicus* timor, ubi quaedam mortalium hominum aliquando proferuntur in medium, reprehendenda quidem, & propudiosa; sed sine quibus historicus contextus ac fides constare non potest? Quibus numquam vitiosa humani generis imbecillitas caruit? Num ob huiusmodi pauca doctae Scriptorum veterum lucubrationes subprimendae sunt, & perpetuis tenebris cum magno Reip. litterariae detrimento damnandae? An non potius ob innumera prope alia pulcra, utilia, memoranda, in luce splendidissima collocanda sunt? Si qua profecto essent, quae falsa aperte ac calumniosa deprehenderentur: quae patria sacra, ritus, ceremonias, religiones, aut destruerent, aut labefacerent: quae bonos civium mores sui obscenitate corrumperent, honestamque institutionem exitalibus documentis evertèrent, atque id genus alia: tunc tantum illa cautione utendum esset, quam leges optimae praescribunt, & sapientum hominum placita prudentissime decreverunt.

Quum autem haec ita se habeant; consuetudinem quoque est, ut cum *Viris* eminentissimis *L. Holstenio*, *Io. Mabillonio*, *Bern. Montefalconio*, de quibusdam aut suspicacibus, aut timidis, aut negligentibus, hominibus, tempestive conquerar, qui quum egregiam librorum, veterumque monumentorum, supelle-

ctilem

*utilem comparaverint , vel a Maioribus suis ,
 aliisque , in laudabilem profecto usum quaesitam ,
 hereditariam acceperint , proprio decore ac
 laude postposita , Maiorum suorum inten-
 tione contempta , communi utilitate insuper ha-
 bita , occlusam & inaccessam servant , omni-
 busque aditu interdictis , vana thesauri ignoti
 possessione gloriantur . Vtinam βιβλιοτάφοι isti ,
 ut eos laudatus Holstenius vocat , AEsopi
 fabulam LIX. legerent , & nobile illud
 ἐπιμύδιον perciperent , ac memoriter disce-
 rent , ὅτι οὐδὲν ἢ κτῆσις , ἐὰν μὴ ἢ χρῆσις
 πρόσῃ . Frustra quidquam a nobis possideri ,
 cuius nullus sit usus . Nisi evolvantur libri ,
 nisi lectitentur , & assiduo usu terantur , eos
 quaesivisse , non fuit , ut cum Seneca loquar ,
 elegantia , aut cura , sed studiosa luxuria :
 imo ne studiosa quidem , quoniam non in
 studium , sed in spectaculum comparave-
 rant : sicut plerisque ignaris etiam servili-
 um litterarum , libri non studiorum instru-
 menta sed coenationum ornamenta sunt .
 Hos equidem Nelei illius posteris dissimiles
 haud umquam dixerim , communi autem bono , &
 egregiarum artium incrementis etiam perniciosio-
 res adfirmaverim . Illi enim quum Theophrasti ,
 & Aristotelis , bibliothecam inter res hereditarias
 a Neleo Corisci F. Scepso , & memoratorum Phi-
 losophorum auditore , Sepsin translatam acce-
 pissent , libros illos omnes , utpote rustici &*

ineruditi homines, incuriose positos sub clavibus retinuerunt; quumque Attallicorum regum studium intellexissent, quibus Scepsis parebat, conquirentium libros ad instruendam Pergami Bibliothecam, sub terra suos in fossa quadam occultaverunt, ubi ab humore, & blattis, vitiati sunt; quae quidem Strabonis verba sunt Latine conversa, rem omnem fuse narrantis, & quanto scholae Peripateticae damno id evenerit late referentis: atque haec certe omnia etiam Plutarchus in Vita Sullae memoriae prodidit, atque Athenaeus Libro V. confirmavit. Perniciosiores Nelei posteris, inquam, qui non Aristotelis, aut Theophrasti, libros tantum, ut illi; sed innumerabilium prope Scriptorum praeclara monumenta, & laboriosas doctasque commentationes, publicae hominum utilitati subducunt, & tenebris immeritis illiberaliter damnant. Horum profecto unumquemque, ut indoctum quemdam Lucianus, sed alio sensu, lubenter inriderem, atque ita eius verbis adloquerer. εἰ δὲ πάντως ἐμμένειν τῇ ὁμοίᾳ νόσῳ διέγνωσαι, ἴδι, ὠνοῦ μὲν βιβλία, καὶ οἴκοι κατακλείσας, ἔχε, καὶ καρποῦ τὴν δόξαν τῶν κτημάτων, ἱκανὸν σοι καὶ τοῦτο· προσάψῃ δὲ μηδέπω, μηδὲ ἀναγνώσῃ, μηδὲ ὑπαγάγῃ τῇ γλώττῃ παλαιῶν ἀνδρῶν λόγους, καὶ ποιήματα, μηδὲν δεινὸν σε εἰργασμένα. Si omnino decrevisti tuo
mor-

morbo blandiri, age abi: mercare libros, domi conclude, frueri partorum bonorum gloria, hac scilicet contentus: cave vero tangas, aut lecturus aliquid aperias, ne sit in ore tibi veterum aliqua oratio, aut poema, nihil male de te meritum. *Sed incautos hosce Simiarum, dum arctius prae amore stringunt, natos suffocantium, imitatores missos faciens, Gallicam gentem laudibus ferre non desinam, in cuius regione florentissima quum versarer, facillimus in quascumque Bibliothecas mihi aditus patuit: praecipue autem doctissimos Monachos praedicare fert animus, in quorum instructissima, & amplissima, Sangermanensi Bibliotheca, dum Lutetiae agerem, licuit mihi veluti arbitro quaecumque volumina inspicere, evolvere, lectitare, & meae in ea Vrbe morae tempus incredibili cum voluptate transigere. De Germanis idem adfirmare possem, nisi me clarissima nostri saeculi decora, Io. Lucas Pallavicinius, Patricius Genuensis, qui nunc apud Caesarem honoribus amplissimis fungitur; & Heroes Riccardii, ad se raperent: quorum ornatissimae Bibliothecae, non tam privato Dominorum cultissimorum studio, quam publico eruditorum hominum usui, munificentissime destinantur. Hos autem potissimum commemoravi, quia utrorumque Bibliothecis, vel praefui, vel praesum, singularem, & incre-*

dibilem illorum in hoc humanitatem, liberalitatem, & amplitudinem, demiratus: & ut privatorum etiam hominum exempla quaedam laude immortalis dignissima cunctis imitanda proponerem.

At Bibliothecae omnes, quidam inquierent, tuae curiositati, & indagini, pateant; quae nam, & qualia, inde eruis ac profers? Eae sunt, quae Eruditorum vulgus adliciant, & quae consequi ac comparare quilibet vehementer exoptet? Quidni, ipse respondeo, nisi capite emoto quis sit? Michaelis Glycae Epistolarum portionem quamdam primo volumine edidi: an non laudandae illae fuerint? Si respicis argumentum; Theologicum est, adeoque praestantissimum: si linguam; Graeca, proptereaque elegans, & maxime nobilis, ne linguarum Helenam, ut inepte quidam a Dion. Longino merito ridendus, adpellem: si Auctorem; eruditus est, & disertus, & quem Viri doctissimi commendaverunt: si Epistolas ipsas; eae sunt, quas Iac. Pontanus, & Bonav. Vulcanius, Viri eruditissimi, publici iuris facere adgressi fuerant; de quibus Car. Dufresnius ὁ φιλοπονώτατος proluxa disquisitione disputare non dubitavit; quas denique Leo Allatius, Vir de litteris, & de religione optime meritus, crebro laudat, & advocat: si utilitatem; eam non videat oportet, qui mentem habeat Cimmeriis tenebris atriores, & de

& de ea alibi non pauca tempestive differui? Sed iure illa Hieronymi eloquentissimi usurpaverim: Misi librum benevolis placiturum, tamen invidis displiciturum non ambigo. Optima enim quaeque, ut ait Plinius, malunt contemnere plerique, quam discere. Numquid litterariam Remp. maiori beneficio obligavissem, si amatoria carmina,

Si versus inopes rerum, nugaeque canoras,

si Milesias obscenas, si ieiunas litterationes, & id genus reperitura, typis describenda curavissem, & iis illustrandis oleum & operam perdidissem? Recte profecto ac sapienter scribebat Eustochio laudatus Hieronymus: Nullus imperitus Scriptor est, qui lectorem non inveniat similem sui. Multoque pars maior est Milesias fabulas revolventium, quam Platonis libros. In altero enim ludus & oblectatio est; in altero difficultas, & sudor mistus labori. Denique Timaeum, de mundi harmonia, astrorumque cursu, & numeris disputantem, ipse qui interpretatus est Tullius se non intelligere confitetur. Testamentum Grunnii Corocottae Porcelli decantant in scholis puerorum agmina cachinnantium. At non erunt solae illae Epistolae nostrorum materia voluminum: erunt opera omnigena, prout alibi dixi, erunt historiae, sanctorum Patrum scripta, Philo-

Sophorum commentationes ; Mathematicorum studia laudatissima , aliorum doctorum hominum lucubrationes , quas mihi Bibliothecae alias memoratae sufficient , & Regia in primis Medicea Laurentiana , inexhaustus prope rarissimorum codicum , & auctororum commentariorum thesaurus ; quae ut mihi in omnem meum usum pateat Serenissimus Magnus Dux elementer voluit , & iussit , litterarum , & egregiarum artium , dum divorum Maiorum vestigiis insistit , ampliator munificentissimus .

*Et haec opportuna occasio se praebet , dum in tantae Bibliothecae commemoratione , & laudibus , versor , eximium eius decus vindicandi , tuendique gloriam nostrae Civitatis , & veritatem eorum , quae modo , aliasque , de ineditorum monumentorum , quae in illa exstant , copia adseveravi , in propatulo collocandi . Nam Ang. Mar. Riccius , Graecarum litterarum in Florentina Academia Professor , & Collega meus humanissimus , nescio qua incogitantia , aut credulitate , ductus , atque deceptus , hac super re aliter sensit , dumque eam diligentius non explorat , in Praefatione quorundam Graecorum Opusculorum a se Italice conversorum ita scribere non dubitavit : Io avea in idea eziandio di dar fuora uno Spicilegio sacro di cose Greche inedite , estrate da questa celebre Libreria Medicea (perciocchè non è più lecito metter
quin-*

quindi fuora Capi d' Opere ; avendo quel campo , sì fertile e dovizioso , mietutolo tanti e tant' altri , che appena alcuna spiga , quà , e là , vi è rimasa) e messa mano all' opera , ec. Porro , dum haec perlego atque considero , vereor ne nubecula illa , quam ipse dicit oculis suis obversatam ne Spicilegium absolveret sibi impedimento fuisse , denso adeo vapore constiterit , ut visum omnem interciperet : quare non spicas tantum hac atque illac dispersas , sed ne mergites quidem atque manipulos , ipsosque manipulorum cumulos , viderit . Non enim arbitror eum spicas adpellavisse , ingentia illa ac ponderosa volumina , quibus non brevia & exigua opuscula , sed prolixae , & amplae , vastaeque , commentationes ineditae continentur , quibus quidem Bibliotheca illa locupletissima abundat , vario linguarum , argumentorum , stili , & compositionis , genere diversissimis . Sed quoniam sacrum tantum Spicilegium se meditatum fuisse ille ait , Ecclesiasticorum Scriptorum quaedam praegrandia volumina , & quidem Graeca , in praesens , tamquam specimen , obgeremus , ne innumerabilium prope commemoratione , praescriptos Praefationis fines excedere , illumque incautum , & nil tale expectantem , obruere videamur . Proclivius fuerit atque commodius haec omnia exacte penitusque cognoscere , quum Opus adprime utile a praestantissimo Bern. Monte-

falconio concinnatum , quo MSS. celebriorum Bibliothecarum Codices recenset , in nostra quoque Italia paruerit ; & quum eruditissimus Ant. Mar. Biscionius peculiarem , & optatissimum , universorum Laurentianae Bibliothecae voluminum catalogum , a se accuratissime elaboratum , ediderit . Nam , ut id obiter dicam , qui Mediceae Laurentianae Bibliothecae catalogos haecenus ediderunt , Henr. Ernstius , Guil. Langius , Luc. Holstenius , aliique , mancos admodum atque imperfectos Reip. litterariae exhibuere ; quod & eruditissimus Io. Georg. Schelhornius Tomo III. Amoenit. Litter. animadvertit , dum fallitur tamen , & Bibliothecam Laurentianam cum Medicea Palatina confundit , Librorumque Orientalium , qui in Palatina adservantur , catalogum Ant. Magliabechio , eiusmodi linguarum rudi & imperito , deceptus a catalogi titulo , vendicat ; quum illum non Magliabechius , sed Euseb. Renaudotius , Vir Orientali eruditione instructissimus , contexuerit , ut mihi adfirmavit Bened. Brescianius Palatinae Mediceae Bibliothecae Praefectus longe doctissimus . Interea igitur haec , Luca Holstenio , Viro multis nominibus subspiciendo , duce , nobis indicanda fuerint , Scamno videlicet , ut ipse ait , seu Pluteo V. num. VIII.

Nicolai Archiepiscopi Cypri , Cate-na expositionum in Esaïam . Opus praeclarum

rum , in quo multa exstant fragmenta
sanctorum Patrum , quorum opera inter-
ciderunt . *Non tantum nulla est apud Cave-
um , Oudinum , Fabricium , ut alios omit-
tam , huius operis plane ignoti mentio ; sed
neque Nicolaus hic Archiepiscopus Cypri ,
ullibi apud eos memoratur : adeoque non video
cur inter Opera ἀνέκδοτα hanc Nicolai Cate-
nam non recenseam .* Heic insuper animadver-
tam incautum illum , & oscitantem hominem ,
qui voluminis tegumento nomen Auctoris in-
scripsit , pro Nicolao posuisse Cyrillum ,
quod interiorum voluminis inscriptionem perpe-
ram legerit , ubi habet : τοῦ ἀρχιεπισκόπου
κυροῦ Νικολάου , καὶ τλ. Nam κυρὲς honoris
titulum pro ipso nomine accepit , & τὸ Κυρίλλου
contractum existimavit . Scriptio autem Sae-
culi est XII.

Num. IX. Catena in IV. Prophetas ma-
iores , ex diversis sanctis Patribus . Opus
plane admirandum ob antiquitatem , & ele-
gantiam . Huius quidem Catenae nullam ali-
bi mentionem invenio , ne in Fabricio qui-
dem , qui tamen , quae est hominis eruditio
& diligentia , omnes Catenarum Scriptores ,
Catenas omnes editas , & ineditas , quae ad
eius notitiam pervenire , percurrit ; nisi quod
Catenam quamdam in Prophetas maiores , &
minores , ex Montefalconio commemorat , aitque
exstare MS. Parisiis in Codice Regio Bombyci-
no Saeculi XIII.

Chri-

Num. XVI. Christodulus Monachus, five Ioannes Cantacuzenus adversus Palamae errores. *Tractatus iustae molis in Codice chartaceo, & a nemine, quod sciam, memoratus; & quem fallitur Holstenius dum censet eundem esse cum ingenti volumine, quod exstat Pluteo VIII. num. VIII. ipsum quoque ἀνέκδοτον, & eiusdem Christoduli λόγος ἀντιρρήτικος adversus Palamam; Barlaamum, & Acyndinum, continens, quos Fabricius, & H. Warthonus quoque, ἀνέκδοτος agnoscunt. Hoc unum volumen, si Latine convertatur, & cum Graeco contextu typis publici iuris fiat, vix ei comprehendendo tria forma folii, ut vocant, volumina magna sufficiant. Eiusdem Auctoris, quod obiter dictum sit, Dialogi IX. adversus Iudaeos in Bibliotheca Riccardiana MSS. adjervantur, pariter inediti; ut adfirmant laudatus Fabricius, & Rob. Gerius in Appendice ad Guil. Caveum.*

Pluteo IX. Nicetae Heracleensis Expositio in Epistolas Pauli. Praeclarum Opus folio quadrato. *Ipse addam, multis ignotum, nec Caveo, aut Fabricio, memoratum: sed de quo tamen agit Cas. Oudinus, qui huius etiam Codicis in Bibliotheca Laurentiana exstantis mentionem facit, & inter ineditos collocat.*

Nicetae Choniatae Collectio diversarum
opi...

opinionum, & haeresum, cum refutatione e SS. Patribus. Magnum opus in folio in Tomos XXVII. distinctum, quod apud Oudinum & Fabricium *Θησαυρὸς Ὁρθοδοξίας* inscribitur, & cuius quinque tantum libri priores Latine editi sunt Pet. Morello interprete Parisiis MDLXI. & fragmentum ex libro XX. de ordine observando ab iis, qui a Saracenica superstitione ad Christianam fidem transeunt, & Graece ac Latine exstat in *Austarii Ducaeani Tomo II.* Totum Opus, inquit Fabricius, Graece exstat MS. non uno in loco, & propter molem haecenus lucem, quam meret, haud vidit; quoniam duo volumina in folio facile completeret: Fallitur tamen Cas. Oudinus, dum hunc Codicem Laurentianum memorat, & Nicetae esse Heracleensis adfirmat. Error vero inde natus videtur, quod συλλογὴν τῶν ὀρίων σχεδὸν δόξων καὶ αἱρέσεων Collectionem omnium fere opinionum & haeresum, &c. uti in Codice Laurentiano inscribitur, non eandem esse cum Thesauro Orthodoxae Fidei arbitratus sit: nam hunc Nicetae Choniatae tribuit, quemadmodum Caveus etiam facit.

Nicolai Methonensis Explicatio, vel potius Eversio elementorum Theologicorum Procli Philosophi, ne quis incaute in haeresim adducatur. Hoc opere examinantur dogmata Platonica ad amussim Theologiae Chri-

Christianae, additque Holstenius se Latīnam eius interpretationem in Bibliotheca Batava Lugdunensi vidisse, a Bon. Vulcanio scilicet elaboratam, ut Fabricius, & Oudinus memoriae prodiderunt, qui pariter hoc Opus avēndorov latere adhuc adgnosunt.

Sed longius ista percurrere spatium non lubet, & vel hoc specimine Regiae Laurentianae Bibliothecae, & nostrae Civitatis splendorem ac decus satis superque vindicatum existimo: satius fuerit in praesens meam, & mei primi Deliciarum Eruditorum voluminis, famam ab eiusdem Graecarum litterarum Professoris censura oppugnationibusque defendere; quando ille se a me eo volumine asperius habitum conquestus, nec congrua, quam sponte, ac aequo animo, & Christiana ταπεινότητι, obtuleram, damni cuiusque reparatione contentus, indulgere ulciscendi libidini maluit, quam vereri, ne in exsequutione mandati illius Evangelici: Discite a me quia mitis sum, & humilis corde, homo initiatus, & Deo sacer, a profano homine vinceretur. Nam, nec reverentiae, quae erga Dominos Patronosque meos adhibenda fuisset; nec aliqualis, quae inter nos iamdudum intercesserat, amicitiae; nec meae ad omne obsequium facilitatis, & liberalitatis, ratione habita; quum imaginarios quosdam errores, mendasque nonnullas typographicas, quos sibi in memorato volumi-

ne deprehendisse videbatur, in charta digestos adnotavisset; & benevoli amicique monitoris personam indutus, eos mihi, ad quorundam tamen, quae obieceram, normam prius reformatos, tradidisset, me ingenuum hominem, & nil tale merentem, apud quosdam minus idoneos intimae quaestionum Grammaticarum subtilitatis iudices ea de causa traducere non est veritus. Prob! quam egregie ac sapienter Caecilius olim admonuit:

— Ii sunt inimici pessimi, fronte
hilaro,

Corde tristi, quos neque ut adprehendas,
neque ut mittas scias.

Atque id experientia ipsa edoctus sum, dum nihil huiusmodi subspicatus, sinistrum extemplo de me rumore increbrescentem accipio, & per trivia & compita, iustam in me censuram aetnam, manifestae oscitantiae in multis, turpis ignorantiae in aliis, me relictum iactitari, & gloriabundum Grammatistam de me quodammodo triumphare. At ipse tunc Terentiani illius effati memor:

An quisquam iudex est, qui possit no-
scere

Tua iusta, ubi tute verbum non re-
spondeas?

Et qui eo ingenio, ut cum Ennio loquar,
natus sum, ut amicitiam atque inimicitiam
in fronte promptam geram, famae inhone-
stae

*stae aperte & palam occurrere; atque omnimodis obstare animum induxi meum: dolens interea, quod infamiae huiusmodi semina clanculum fere, & in privatis quibusdam coetibus & colloquiis iacta fuissent, ut me reum actum omnes deinde rescirent; calumnias autem aper-
 tissimas, suppresso accusationis libello, nec cuiusvis examini permissio, non intelligerent. Heine illa Hieronymi Rufinum exagitantis iure & opportune usurpabam: Scribuntur contra me libri, ingeruntur omnibus audiendi, & tamen non eduntur, ut simplicium corda percutiant, & mihi facultatem pro me auferant respondendi. Novum malitiae genus, accusare quod prodi timeas, scribere quod occultes. Si sunt vera, quae scripsit, cur publicum timuit? Si falsa, cur scripsit? Olim pueri legimus, Intemperantis esse arbitror, scribere quidquam, quod occultari velis. Rogo quis iste dolor? Quid aestuant? Quid insaniunt? Quod praeconem repuli figuratum? Quod nolim me subdolo ore laudari? Quod sub amici nomine, inimici insidias deprehendi? Illa quoque eiusdem Scriptoris eloquentissimi succurrebant: Non est grande, mi Domnion, garrere per angulos, & medicorum tabernas, & de mundo ferre sententiam: hic bene dixit, ille male; iste Scripturas novit, ille delirat; iste loquax, ille infantissimus est.*

est. Vt de omnibus indicet, cuius hoc ludicio meruit? Contra quemlibet passim in triviis strepere, & congerere maledicta, non crimina, scurrarum est, & parasitorum. Moveat manum, figat stilum, commoveat se, & quidquid potest scriptis ostendat: det nobis occasionem respondendi disertitudini suae. Possum remordere, si velim: possum genuinum dentem laesus infigere. Et nos didicimus litteras. Et nos saepe manum ferulae subduximus, &c. Cuius quidem Viri sanctissimi disertissimis verbis, & auctoritate gravissima, etiam illis tempestive occurri existimabam, qui meam hanc *ἀπολογία* publici iuris fieri, atque in propatulo collocari, non omnino probare viderentur; quum praecipue mihi per otium non liceat ad civium potentiorum limina accedere, & in festivis congressibus adversus obtrectatores meos insurgere, & vociferari; & malo iam publico, ex quacumque id causa profluxerit, publico quoque remedio obstandum sit: quod quidem leniter, & pacate, & verecunde, exsequar. Indignor siquidem illis, qui, ut Ennius ait,

Non doctis dictis certantes, sed maledictis,

Miscent inter sese inimicitias agitan-
tes.

Quamquam probe novi plerosque omnes aliter se habere, aliamque viam ineundam arbitrari, nimium

mium Luciani illius praecepti execrabilis tenaces ac memores, τὰ δὲ ἄλλα χρηθαρρῆν. ἡ τόλμα γάρ, καὶ ἡ ἀνασχυστία, καὶ τὸ ψεῦσμα πρόχειρον, καὶ ὄρκος ἐπ' ἄκροις αἰὲ τῷς χεῖλεσι, καὶ φθόνος πρὸς ἅπαντας καὶ μῖσος, καὶ βλασφημία, καὶ διαβολὰ πιθαναί· ταῦτά σ' αἰοῖδιμον ἐν βραχεῖ, καὶ περίβλεπτον ἀποφανεῖ. At in reliquis confidere oportet. Etenim audacia, & impudentia, mendacium quoque promptum, ac semper in labiis summis deiurium, & invidia erga cunctos, odium quoque, & blasphemia, necnon calumniae probabiles; haec te in brevi celebrem & conspicuum reddent (Rhetorem scilicet, & hominem litteratum.) Haec igitur, quaecumque meus ἀντίπαλος in meo volumine reprehendit, & virgula censoria notat, ad trutinam revocabuntur; & ubi eius criminationes aut falsas; aut futes, aut iniustas, fuisse revicerimus, liberum aliis relinquemus arbitrium iudicandi, an nodum in scirpo quaerens, minus eas animo mihi detrahendi, quam amore veritatis, extuderit; & an huiusmodi Censori elogium conveniat, nec ne, quo Antonium Iulianum praedicat Gellius, & quod doctis verisque Criticis universis aptari debere inficiabitur nemo. Antonius Iulianus rhetor perquam fuit honesti, atque amoeni, ingenii, doctrina quoque ista utiliore, ac delectabili, veterumque elegantiarum cura

cura, & memoria multa fuit. Ad haec scripta omnia antiqua tam curiose spectabat, aut virtutes pensabat, aut vitia rimabatur, ut iudicium factum esse ad amissam diceres.

Itaque virgulam primum censoriam in Michaelem Glycam adducto supercilio Grammatista memoratus adsumit, pertenditque in eius Epistola I. Non vovrov o' qiv; Serpentem, quem mente percipimus, ut Glycas habet, sed vovrvov o' qiv dicendum esse, hoc est, Rationalem serpentem; eodemque tempore Iac. Pontanum, Virum doctissimum, ut eius praeclara opera ostendunt, immerito exagitat quod vovrov legerit, & Latine verterit, Serpentem, quem mente percipimus; aitque: E' un sentimento freddo, e inetto, e contrario a quel, che Glica insegna nell' Epistola IV, dove sostiene che vero fosse quel serpente, e non allegorico. Quamquam censura haec me non vexat, tamen ut Glycam, Pontanumque defendam, animadvertere est, serpentem, qui Evam decipit, verum fuisse serpentem, non autem allegoricum, communem Patrum fere omnium esse sententiam, ut pag. 216. ad eam Epistolam observavi: itaque Epistola IV. nihil novi, aut insolentis, Glycas invexit. Sed hunc serpentem rationalem fuisse, non tam hebes & ineptus est Glycas, ut ridiculo adfirmet: & si eo, instrumento, Diabolus ad deceptionem Evae usus est, non

✠ † †

tamen

tamen ideo rationalem illum effecit. Secus enim Circulatores etiam sigillaria rationalia redderent, dum ea movent, & per ea clandestini loquuntur. Adeo verum igitur est nihil in Glyca beic, nihil in Pontano esse reprobendum, ut Censor noster, quo vellicandum aliquid inveniat, Circen perverse imitatus, brutas & irracionales animantes, in rationales prodigiose convertat. Ergo iuxta huius egregiam & admirabilem doctrinam, verus anguis, rationalis dici poterit, & ita a Glyca dictum fuisse credemus, eo quod verus, & non ἀλλήγορικος sit.

—Credat Iudaeus Apella

Non ego —

Certe si ita ex irrationalium censu serpentes expungit, iam amplius mirari subit, quod alibi hic idem Grammatista vel adpetitum quemdam innatum, & natura insitum, Deum conditorem suum glorificandi, cunctis animalibus ratione carentibus contra Basilii Magni sententiam denegaverit, quod inferius pag. 178. mature castigavimus. Sed quomodo edifferendus est Glycas? Et quomodo, quum ille serpens Evae deceptor, verus & non allegoricus fuerit, serpens beic quidam intelligibilis memoratur? Ecce iam. Glycas laudata Epistola I. quum serpentem intelligibilem nominat, non de serpente agit, qui Evam tamquam instrumentum seduxit; sed Diabolum privarium deceptionis auctorem denotat, cumque

que ἀλληγορικῶς serpentem, sacrarum litterarum ritu, Patresque imitatus, adpellat, super quo consulantur adnotata ad laudatam Epistolam pag. 213. Iam quum Daemones incorporeos idem Glycas existimet, ut ex Epistola II. luculenter constat, ideo allegoriam suam declaraturus, νοντὸν intelligibilem addidit, quod quidem, vere, adposite, & eleganter, dictum est. Nonne iam liquido patet, Iac. Pontanum recte νοντὸν in Glyca legisse? Recte Serpentem quem mente percipimus Latine vertisse? Recte MSS. codicum fidem esse sequutum νοντὸν constanter habentium? Temere, & inconsulte, Criticum nostrum codices Graecos corrumpere ausum; inepte vero & inscite ridiculum Serpentis rationalis commentum Glycae eruditissimo adfingere? Quis modo Io. Clerici, Viri doctissimi, & acutissimi Critici, verba ex Tom. xxii. Biblioth. selectae non usurpet? On voit par-là le peu de jugement de ce grand Critique, son mauvais goût, & sa hardiesse ridicule a changer ce qu' il n' entend pas, quoique tout le Monde l' entende. Sed de his quaedam etiam inferius pag. 94. praelibavimus.

Ad alia deinde Criticus transit, & ad ea, quae Epistola II. pag. 90. in hunc modum habentur: ταῦτα γὰρ σύμφωνά εἰσι, καὶ πάλιν προσάλληλα, ita a Pontano conversa: Ista enim non cohaerent, & parum inter

✠ † † 2

se

se congruunt, *haec adnotat*: La traduzione è contraria al testo. *At si Pontanus ita ea ad aures Latinas transtulit, quid ad me? Ipse Graecum tantum textum adposui, & codex Riccardianus MS. quo usus sum, ita habet. Sed nonne aliter potuit habere codex MS. ex quo sua transtulit Pontanus, quum sententiae id nihil obficiat? Quid si Pontano paullo liberius vertere adrisit, quum nullum inde sententiae detrimentum adferri intelligeret? Nam Graecus contextus recte se habet, si ad unam partem praecedentis orationis referatur; Pontani autem interpretatio pariter irreprehensibilis est, si referatur ad aliam. Oratio praecedens haec est: Si a principio ita conditus esset Adamus, ut morti deberetur, non diceret Salomon, Deus mortem non fecit. Iuxta Graecum contextum sequeretur: Ista enim cohaerent, & omnino inter se congruunt; hoc est, consuetudinem existit Salomonem eo modo loquuturum non fuisse. Iuxta Pontani vero interpretationem sequitur: Ista enim non cohaerent, & parum inter se congruunt; hoc est, non cohaeret neque congruit, Adamum conditum esse mortalem, & Deum mortem non fecisse, ut Salomon ait: quod profecto idem est, neve sententia immutatur. Quanti nunc faciendum est illud: La traduzione è contraria al testo. Non igitur hac de causa Pontanus exagitandus fuit, quum*

quum interpretis munus sit , non verbis semper religiose haerere atque inservire , sed eandem semper exprimere & servare sententiam , ut Grammaticus eximius Agellius Lib. IX. Noct. Attic. cap. IX. & ὁ πᾶν Hieronymus inferius laudandus, luculentissime docent . Utinam Criticus hic non adeo suo otio in Viris magni nominis facile criminandis abuteretur , & gravissimo prudentique Scriptori Sept. Tertuliano ita Praxeas monenti auscultaret : Mallo te ad sensum rei , quam ad sonum vocabuli, exerceas .

Mox alium eiusdem Epistolae locum , qui pag. 97. habetur , calumniatur Grammatista , atque ita scribit : Può essere che τὸ γὰρ οὐκ ἔχω voglia dire in praesens , ma a me giunge nuovo : non dubito che quello ἔχω sia di più . Mibi vero novum omnino , & insuetum , inauditumque est , publicum Graecarum litterarum Professore , talem aut negligentiam , aut oblivionem , aut ignorantiam , prae se ferre potuisse , ut quod ipse , quum discipulorum subsellia adhuc tererem , probe noveram , illum tamquam novum & inauditum admiratione & stupore percellat . At dic , sodes , nonne participium ἔχω amat , ut ita dicam , abundare in oratione Graeca , & superfluere , elegantiae cuiusdam gratia , ex notissima eiusdem linguae proprietate ? Id quidem frequentia classicorum Scriptorum exempla

manifeste probant : id Grammaticorum clarissimi docent Guill. Budaëus in *Linguae Graecae Commentariis*, H. Stephanus in *eiusdem linguae Thesauro*, ut Ia. Gretserum cunctorum manibus tritum & ludimagistris omnibus familiarem, omittam, Lib. II. *Grammat. Graec.* Cap. II. & XVI. Quid igitur mirum si etiam disertus Glycas eodem participio ad redundantem quemdam orationis ornatum, optimos imitatus auctores, usus est? At ipsissima Henr. Stephani verba describamus, quae decretoria sunt, quum quaestionem nostram attingant atque definiant. Scribit igitur Tomo I. *Thesaur.* col. 1318. Interdum vero abundat participium, ut λιπεῖς ἔχων, & παῖζεις ἔχων, quae cum aliis vide ibidem. Item ἔχων neutro genere similiter vacans, quum dicitur TO NTN EXON pro NVNC, ibidem inuenies.

Uterius tamen ille Criticus in secundam Epistolam calumniaturus inquirat, & ubi illa, μὴ τὸ τῆς ἐκκλησίας δόγμα ὀρθόδοξον σοιχῶντες φρονήματι, ad Latinas aures transfusi, Neque Ecclesiae dogma orthodoxa cogitatione coniiciunt, ipse haec adnotat: A me pare che tornasse molto meglio, neque secundum Ecclesiae dogma orthodoxa cogitatione ambulant. In questo senso è adoperato il verbo σοιχέω negli Atti Apostolici XXI. 24. e altrove nel nuovo Testamento, a' quali

li luoghi per avventura alluse Glica. Forse egli scrisse *κατὰ δόγμα*. Vt quanti haec castigatio faciendā sit probe intelligatur, per singulas partes pensiculate examinanda est. Et ab extrema quidem initium sumere adridet, quae ita habet: Forse egli scrisse *κατὰ δόγμα*. Respondeo igitur exploratae fidei esse, Codicem Epistolarum Glycae MS. quo usus sum, illud *κατὰ* non habere, adeoque audaces manus ei inferendas non esse, ne non tam corrigi quam corrumpi videatur. Je croi que peu de gens, inquit Io. Clericus ὁ χριτιχώτατος, Tomo. XXII. Biblioth. Selectae, ont oui parler des semblables hardiesses a changer les paroles des anciens Auteurs. Et praecipue quum nulla heic necessitas adsit. Nam etsi σοιχοῦντες ambulantes, vertendum esset, Analogia satis ostendit accusativum casum, sine ulla praepositione, huic verbo tribui posse, ut habent alia eundi & ambulandi verba: nam apud clarissimos Scriptores, ut Demosthenem, ὁδὸν βαδίζειν inveneris: apud Isocratē μαχρὰν ὁδὸν πορεύεσθαι: apud Xenopontem δὺσπαρα πορεύεσθαι: apud Auctorem Libelli De Mundo πορεύεται διττὰς πορείας. Sic Latini viam ingredi dicunt, & Propertius iam dixit iter proficisci.

Magnum iter ad magnas proficisci cogor Athenas.

Quod si noster Criminator pertenderet, heic

non de via aut itinere agi, sed de dogmate; adeoque σοιχῆντες metaphorice usurpari; ipse quidem lubenter adsenferim, & tunc Philostratum advocaverim, apud quem figurate pariter occurrit, non multo aliter atque apud Glycam, σοφίαν ταύτην βαδίζειν; quamquam Plutarchus adversus Stoicos scribens allegoriam variavit, & dixit: τὴν τῶν δογματῶν ὁδὸν βαδίζειν. Quorsum nunc illud κατὰ nullo modo necessarium? Haecenus igitur noster Antagonistes parum prospere egit Grammaticum: videamus iam an melius illi succedat, dum Interpretem agit. Vertit igitur ille: Neque secundum Ecclesiae dogma orthodoxa cogitatione ambulant. Iam quum illud κατὰ iure exculcaverimus, interpretandum fideliter esset: Neque Ecclesiae dogma orthodoxa cogitatione ambulant. Sed quis non videat, quam Latini auribus ingrata sit, & quam insolens, haec loquutio? Et quis ignoret boni Interpretis munus esse, orationem, quam vertit, linguae, in quam vertit, genio adcommodare, nec quidquam violentius transferre? Id eleganter ac praeclariter docet Grammaticus & Criticus eminentissimus Gellius Lib. IX. Noct. Attic. Cap. IX. Quando ex poematis Graecis, inquit, vertendae mutandaeque sunt insignes sententiae, non semper aiunt enitendum, ut omnia omnino verba in eum, in quem dicta sunt, modum ver-
ta-

tamus. Perdunt enim gratiam pleraque, si
 quasi invita & recusantia violentius transfe-
 rantur: *Sed nequis hanc Agellii regulam,*
& auctoritatem eludat, alia auctoritate confir-
manda ac roboranda est, eaque est doctissimi
Interpretis; & Patris gravissimi, Eusebii
Hieronymi, ita ad Suniam, & Fretellam,
prudenter scribebat: Dum interpretationis
κακοζήλιαν sequimur, omnem decorem
 translationis amittimus: & haec est regu-
 la boni interpretis, ut idioma alterius lin-
 guae suae linguae exprimat proprietate,
 quod quidem & Tullium in Protagora
 Platonis, & in Oeconomico Xenophontis,
 & in Demosthenis contra Aeschinem ora-
 tione fecisse convincimus, & Plautum, Te-
 rentium, Caeciliumque, eruditissimos vi-
 ros, in Graecis comoediis transferendis, &c.
Nam, ut ipse ex intervallo ait, non debemus
sic verbum de verbo exprimere, ut dum
syllabas sequimur, perdamus intelligentiam.
Vt igitur obscuram & insuetam apud Latinos
phrasin, & metaphoram, evitarem, qualis es-
set, dogma vel decretum ambulantes, ad
aliud verbum confugi, quod certe rem signat,
& sententiam sartam & testam inviolatamque
conservat; loquutionemque neglexi, quam
certe apud Latinos Auctores numquam offen-
disse me memini, & ne in novi quidem Testa-
menti tabulis Vulgatae editionis, nisi semel, sed
alio

alio sensu, aliique verbo Græco aptatam
 in Epistola ad Colossenses, Cap. II. vers. 18,
 ubi *Vulgata* habet: Quae non vidit ambu-
 lans. Sed verbum ἐμβατεύων, quo D. Pau-
 lus utitur, nil aliud significat hic, quam in-
 quirere, scrutari, penetrare: ἐμβατεύσαι
 enim explicatur ἐπιβῆναι, τὰ ἐνδον ἐξερευνῆ-
 σαι ἢ σκοπῆσαι. Ingredi, quae intus sunt
 scrutari, & speculari. Phavorinus praeterea
 interpretatur ἐξετάζειν inquirere; Hesychius
 ζητῆσαι, ἐπιβαδμῶσαι, quaerere, pene-
 trare quoad licet. Itaque significat inquirere,
 introspicere in id quod arcanum est; & ideo
Vulgatus Interpres non satis commode, & si-
 gnificanter, ambulans reddidit. Et quidem re-
 liqui Interpretes adeo ab huiusmodi verbo, &
 pbrasi, abstinendum esse censuerunt, ut Augu-
 stinus Epist. LIX. legerit, quae non vidit in-
 culcans, quasi Græce legisset ἐμβαδύων; Am-
 brosius legerit, ea quae non vidit extollens.
 Et, ut ad recentiorum quosdam descendam, Era-
 smus vertit: Ingrediens ea, quae non no-
 vit. Et, si haereticorum auctoritate abuti fas
 est, Iac. Capellus: Ingerens sese in ea, quae
 non vidit. H. Grotius: penetrans in ea quae
 non vidit, idest non novit. Hammondus au-
 tem παραφράζει: Adgressus ea docere quae
 nullo modo novit. Quid quod Budaeus σοι-
 χεῖν exponit & interpretatur συμπῶναι, con-
 sentaneum esse, & consequutione quadam

coniunctum? Adeo verum est licentia quadam
in hoc verbo interpretando uti fas esse, ut
expositio molliter & congruenter Latinis auri-
bus adcommoetur. Quare illa Basilij εἰ τι-
νας εὐρομεν τῷ παραδοθέντι κανόνι τῆς εὐσε-
βείας σοιχῆντας, vertere ille amavisset: Si quos
invenimus traditae pietatis regulae consen-
tientes; quod quidem sensit etiam *Vulgatus*
Interpres, ubi Ad Galatas Cap. VI. illud,
Καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τοῦτο σοιχήσουσιν, quod
Basilius respexit, ita vertit: Et quicumque
hanc regulam sequuti fuerint. *Apertiusque*
Interpres Arabs: Omnes qui canonem, &
ordinem hunc adprobant. *Aethiops vero ba-*
bet: Omnes facientes secundum hanc re-
gulam. *Idem Vulgatus Interpres* Ad Philip.
Cap. III. vers. 16. similem phrasin τῷ αὐτῷ
σοιχεῖν κανόνι, non aliter Latine transfert,
quam, In eadem permaneamus regula. *Sy-*
riaca interpretatio exprimit, Eadem perficia-
mus regula. *Arabica*: Contenti simus ea-
dem illa in mensura. *Aethiopica*. Confir-
memur: Et Ad Romanos Cap. IV. vers. 12.
τοῖς σοιχῆσι τοῖς ἰχνεσι, qui sectantur ve-
stigia, est in *Vulgata Versio* autem *Syriaca* sonat:
Qui se conformant ad vestigia. Io. Hammon-
dus παραφράζει: Imitantur. Quid quod *Vul-*
gatus Interpres Epist. ad Galat. Cap. VI. 25.
σοσοιχεῖ vertit, qui coniunctus est ei, quum
de monte Sina agatur, qui certe ambulare
non

non potest. Theophylactus vero interpretatur :
 γειτνιάζει, ἄπτεται, vicinus est, attingit?
 Quamquam non diffitetur significare quoque
 hoc verbum, comitari, una incedere. Cur
 igitur, ubi hi Viri summi tam varie ac diver-
 se pro subiecta materia, & ubique recte ac sa-
 pienter, τὸ σοιχεῖν exposuerunt, a me per summam
 iniuriam exigitur, ut insolenter, & inficete,
 & ridicule propemodum, ambulare transfe-
 ratur? Quare, & si Glycas ad haec arcana-
 rum Scripturarum loca adludere voluisset, ut
 Criticus minus vere ait, tamen non video cur
 potius ambulare convertere debuissim, quam
 alio prorsus modo, illorum Interpretum maxi-
 morum vestigiis insistens. Sed ad illa loca non
 adlusit Glycas, quum nulla similis syntaxis
 aut phrasis id suadeat, ut perspicuum est:
 secus enim universa vocabula, quibus Glycas
 utitur, aliquem scripturae locum respicere ve-
 re dicerentur, quum illa omnia sparsim in cae-
 lestibus litteris offendere sit. Minus autem ad
 alia duo Bibliorum loca respicere potuit, ubi
 pariter verbum σοιχεῖν usurpatur: absolute
 enim ponitur, & alio prorsus intellectu,
 eoque sensu, quo vitae institutionem significet.
 Primus locus est Cap. xxi. Αὐτοῦ. ubi: ἀλλὰ
 σοιχεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων: Sed am-
 bulas & ipse custodiens legem. Alter est in E-
 pistola ad Galatas Cap. V. atque ita habet:
 εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ σοιχῶμεν.

Si

Si spiritu vivimus, spiritu & ambulemus. Observante enim doctissimo H. Grotio, in huiusmodi Scripturarum locis, verba στοιχεῖν, περιπατεῖν, & id genus alia, Ebraeo יָדָה respondent, & vitae institutum aliquod persequi Ebraico loquendi genere significant, ut ex Proverbiorum Cap. VIII. vers. 20. elucet atque eminet, & infinita prope exempla, ex arcanis litteris petita accumulare possem, nisi brevitati consulerem. Atque haec metaphora non valde ab usu Graecae, & Latinae, linguae abhorret, quum illa βίον ὁδὸν & τῆριον apud probatos Auctores, ut Posidippum in Anthologia, reperiamus; & ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον τρέπεται apud Xenophontem Lib. II. Ἀπομνημ. Quae Cicero interpretatur, vivendi viam ingredi. Vitae viam autem dixerunt cum alii, tum Horatius Epist. XVII. Lib. I.

Vtinam Censor hic in suis potius castigandis, & corrigendis, quam in alienis carpendis, calumniandisque, occupatus tempus insumeret; quando tam multis illa erroribus scatent, ut campi sentibus, & filicibus, obsiti videantur. Quis enim nesciat, dum ad Graeca quaedam, in nostram, seu Latinam, linguam transferenda animum adiecit, non ea tam vertisse, quam evertisse? Cuius quidem rei specimen aliquod heic praebere fert animus, nam haud inconsulte doctissimus Io. Clericus monuit: Cet-

te efpece de gens méritent d'etre un peu
étrillez , a fin qu' ils apprennent a en ufer
autrement ; en fentant , par leur propre
experience , ce qu' ils font aux autres . *Itaque
ab Aefopi Fabulis , quas rudibus illepidisque
verficulis in Tufcum sermonem tranftulit , exor-
dium fumamus , & Fabula IX. quid γυμνα-
σιαρχεῖν fignificet , ab eo non animadverfum re-
periemus . Verba Fabulatoris funt : πολλά δὲ
τῷ Κροκοδείλου ὑπερήφανα περὶ τῆς προγόνων
διξιόντος λαμπρότητος , ὡς γε γυμνασιαρχη-
κότων . Ille igitur ita vertit :*

Il Cocodril vantava
Lo fplendor de' Maggiori ,
E il valore efaltava ,
Che fempere vincitori
Nelle lotte gli fe ,
E chiari li rendè .

*Quum enim γυμνασιαρχῆς ludorum praefes
fit , & γυμνασιαρχία ludorum praefectura ,
ut Lexica , & Calepinus , docent , ne laudem
Cuiacium ad Tit. Digest. De Excuf. Tutor.
& Petr. Fabrum Agonift. Lib. 1. Cap. xxii.
& Io. Potterum Lib. 1. Archaeolog. Grae-
cae Cap. xv. & antiqua Monumenta apud
Reinesium , & Iac. Sponium Itinerar. & il-
lud praecipue , in quo cuiuslibet mensis γυμνα-
σιαρχαὶ recensentur , & incipit :*

ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΑΙ ΚΑΘΩΣ ΕΓΓΥΜΝΑΣΙ
ΑΡΧΗΣΑΝ .

ΒΟΕΔΡΟΜΙΩΝΑ κτλ.

quis

quis non videat γεγυμνασιαρχικότων, Eorum qui palaestrae praefectura functi essent, vertendum fuisse, quod maxime ad gloriam, & nobilitatem facit? Quare Latini horum Apologorum interpretes Exercitiorum principes, & quidem recte, transtulerunt. Fabula vero XIII σαγήνη Italice Giacchio convertitur, quum heic aliud omnino retis genus sit. Et quamquam Poetae multa permittuntur, tamen nulla licentia admittitur, ubi absurdum consequitur, ut in hac Fabula; habetur enim deinde οἱ δ' ἐπὶ τῆς ἡϊόνοϋ ταύτην ἐλκύσαντες, Quum autem illud ad littus traxissent: quod de retis genere, quod Giacchio, Rete iaculum, a iaciendo vocatur, Graecis ἀμφίβλησπον, dici non potest; ad littus enim ripamve non trahitur; sed de verriculo intelligendum est, quod σαγήνη significat, & quod Piscatorum nostratum quidam Tramaglio aut Bulestriche appellant; a Petri autem Crescentii Interprete Scorticaria, & Traversaria nuncupatur. Id confirmatur etiam Matthaei Cap. XIII. ubi: Simile est regnum coelorum. sagenae missae in mare, & ex omni genere piscium congreganti; quam quum impleta esset educentes, & secus littus sedentes, &c. Et adeo verum est, sagenam esse verriculum, & rete, quod nos Tramaglio vocitamus, vel huius generis aliud, ut Oppianus Lib. I. Κυνήγετ. casses etiā, & plagas, quibus quadrupedes ferac capiuntur, sagenam

nam adpellaverit: nam fagenae, seu del Tramaglio, ritu indagines illae contextae sunt, ac tenduntur. Oppiani verba sunt quae sequuntur:

Σπαρτόδετον μήρινθον, εὐπλεκτόντε ποδά-
γρην,

Ἀμματάτε, σάλικάστε, πολύγληνόντε σα-
γήνην.

quae Rittershusius vertit:

E sparto tortam formidinem, & bene-
plexam pedicam,

Et ligamenta, vallosque, multiforamque
fagenam.

Ant. Mar. Salvinus *autem, vir in Graecis proprie vertendis, ut in ceteris, incomparabilis, ita egregie interpretatur:*

E di canapa fune, e bene attorta

Pastoia, e nodi, e pali, ampia fagena.

Ἀμφίβληστρον *autem esse proprie rete iaculum, & non vermiculum, uti Valla vertit, ipsa indicat nominis etymologia; & Calepinus, quem Facciolatus edidit, docet in Funda; & Rittershusius Lib. III. Ἀλιευτικ. Oppiani recte interpretatur; & quod multo pluris facio, ille idem Salvinus, qui veram Graecorum vocabulorum significationem tam exacte ac subtiliter exsculpere solet, & suis dictionibus Etruscis exprimere. Ecce Oppiani versus:*

Δίκτυα δ' αὖτ' ἄλλοισι μέλει πλέον ἐντύνα-
σθαι,

Τῶν τὰ μὲν ἀμφίβληστρα, τὰ δὲ γριφοὶ κα-
λένται,

Γαγ-

Γάγγαματε, ἡδ' ὑποχαὶ περιηγέες, ἡδὲ
σαγῆναι.

Ecce pariter Rittershusii interpretationem.

Retia rursus aliis curae magis est adparare ;

Quorum alia quidem retia iacula , alia vero griphi vocantur ,

Gangamaque , atque hypochae rotundae , atque sagenae .

Ecce denique translationem Salvinii.

Parte aman più d'apparecchiarsi reti :
Delle quai parte s'addimandan GIACCHI ,

E parte Grifi , Gangame , ed Ipoche Fonde , e Sagene .

Vbi per occasionem corrigendum typographicum illud erratum Fonde , legendumque Tonde . Quod si Salvinus in Scholiis γάγγαμον exponit verriculum ; id non prohibet quominus & sagera verriculum sit : nam verriculorum non unum esse genus in piscatione notavi , varietque verricula , etiam a nostratibus adpellari .

Quod si Academici doctissimi in suo Vocabulario Italico Giacchio Graece σαγῆνν efferunt ; animadvertendum est ab eis etiam δίχτυον explicari , hoc est rete tantum , nomen generale : quo quidem aperte insinuat non multum eos ex Graecarum dictionum proprietate solictos esse , ut in Etruscis vocibus certe sunt . Nec obijciatur propterea Giacchio generale nomen

†††

esse

esse pariter posse ; quum eius descriptio ,
quam Academici diligentissimi adferunt , &
adposita quoque Latina vocabula , Funda ,
Rete iaculum , id minime patiantur . Et si
σάκυν apud Laconas , nassam , vel nas-
sae genus ex calamis contextum , ut Hesy-
chius auctor est , significabat ; id forte eorum
peculiare fuit ; neve huic Aesopi Fabulae ullo
modo aptari potest . Nam trahi , dici proprie
de verriculo , Valerius Maximus , & Ser-
vius Honoratus satis ostendunt . Ille Lib.
IV. Memorab. Cap. I. ubi ait : A Piscato-
ribus in Milesia regione verriculum trahen-
tibus , &c. Hic in I. Aeneid. inquires : Ver-
rere est trahere , a rete , quod verricu-
lum dicitur . Nihil dicam de Epimythii
Fabulae XV. interpretatione , quae veram
sententiam multum pervertit . Sed quis ri-
sum teneat , quum Fabula XXIX vaegran-
dem Simiam eo retis genere , quod a textorum
Arancarum tenuissimorum similitudine Ragna
nuncupamus , & perticis longis adpensam in
aere ad aviculas capiendas extendimus , illa-
queari , & capi facit ? Num Simia alata
erat , ut Pegasus , & Hippogryphus , & Scro-
fa illa , quam gemma IX exhibet in Tabul.
LXXXIV. Tom. II. Musei Florentini ? Sed
& si volucris fuisset , filis tam tenuibus reti-
neri non potuisset , quae saepe vel turdus ficedu-
laque perumpit . Adeatur Petrus Crescen-
tius

tius Lib. X. cap. XIX. & id totum , etiam qui auceps non est , facile intelliget . Neve heic interpretes figurate loqui dici potest , quum id fabulae contextus minime patiatur . Quid quod ipse Apologus ait , carnem ἐν παγίδι positam fuisse , ad feras adliciendas , quod de illo resis genere pronunciari non potest ? Παγίς igitur , non rete huiusmodi , sed laqueus est , & ita potius vertendum fuerat . Non me latet tamen a Latinis Cassetes , & pro Ragna , & pro plagis , quibus quadrupedes ferae capiuntur , indiscrete usurpari : at id non est apud Etruscos usitatum . Nec minus ridendum videatur ad Fabulam XXXV. ubi illa εὐπερ ἄνω ἐπὶ τοῦ δώματος τὸν κύνα καθεύδοντα , convertuntur :

Trovò il Cane sdraiato ,

Poichè della magione

Era fuso montato

Lo scaltrito al balcone .

Quamquam enim Balcone , a Balco deducitur , ut Academici eruditissimi in illo suo docto & laborioso Vocabulario , & eximio Italiae linguae Thesauro , sapienter docent ; tamen nil aliud , iisdem pariter auctoribus , quam Fenestram significat ; & si aliud quidquam designaret , certe id non satis probari , quod in eo Dictionario non exstet , elucet atque eminet . Quare res profecto miranda est , Canis in fenestra iacens , & dormiens , ac de ea

†††† 2

prospe-

prospectans ac loquens. Sed Graeca ita vertenda sunt : Invenit superius in solario , seu tecto, canem dormientem. Nam aedium tecta , qualia antiquitus in usu erant , δώματα. adpellabantur , quod praeclariter confirmat locus Lucae Cap. V. 19. ubi : καὶ μὴ εὐρόντες διὰ ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτόν , διὰ τὸν ὄχλον , ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτόν. Et non invenientes qua parte illum inferrent prae turba , adscenderunt supra tectum , & per tegulas submiserunt eum. Et ea erant solaria , ut Latini vocitassent , in quibus veteres inambulare solebant , ut H. Grotius etiam animadvertit , & in quae alia quam per domum adscendi , aut descendi , poterat , per scalas nimirum in publicum proiectas , quales describit in Phoenissis Euripides . Aristoteles quoque Oeconom. II. ait fuisse , ut ὑπερώα , ita & ἀναβάθμους ὑπερέχοντας εἰς τὰς δημοσίας ὁδούς , Scalas , quae in publicum prominerent . Et apud Plautum in Milite Glorioso servus quum dixisset nullum esse ex aedibus , quas habitabat , in vicinas comitatum , causam reddit quod nec solarium esset , nec hortus. Et heinc intelligitur quod Matthaeus XXIV. 17. ait : ὁ ἐπὶ τῷ δώματος μὴ καταβαίνετω ἀπαίτιος τῆς οἰκίας αὐτοῦ . Et qui super tectum , ne descendat in domum , nec introeat ut tollat quid de domo sua. Item illustratur locus Lucae lauda-

tus; nam apud Iudaeos etiam sculae hac extrinsecus aedibus adpositae in usu erant, ut ad citata loca doctissimus Bern. Lamius in Harmonia Evangelica observat. Melius igitur illud δῶμα Terrazzo verti potuisset, quod quidem Fabula CXXXIX fecit interpretes, quamquam & ibi Balcone perperam, ut videtur, admisit. Quam lepidum autem est quod Fabula XLI de Columba, & Formica, ait,

Troncò un ramo d' arboscello,

E a lei porselo bel bello,

contra omnem quidem verisimilitudinem? Eam tamen servat Graecus contextus, qui habet: κλῶνα δένδρου περιελῶσα εἰς τὴν πύγην ἔρριπεν. Quum arboris ramum decerpisset, in fontem illum proiecit. Quamquam enim in Apologis multa brutis animalibus adfinguntur, verisimilitudo tamen in plerisque, quoad fieri potest, servanda est. In Fabula XLIV. illud ἐπιφαεὶς tantae eruditionis verbum, quantae Ph. Bonarotius Vir longe eruditissimus ostendit, neve adumbravit quidem saltem, sed ἐπιφαεὶς ἔν ο' Ἑρμῆς καχεῖνω, iciune & languide vertit:

Di lui Mercurio udì

I lamenti altresì,

E nel fiume gettosì, ec.

Vbi nec τὸ πρέπον servat Numinis maiestati conveniens, gettosì interpretatus verbum καταβάς, quod quum descendisset, vel si-

nili modo fuerat transferendum. In Fabula vero
LXXVI. ἀλλὰ τὸ μὲν σὸν καὶ ἄλλος τὴν ἑαρινὴν ὥραν
ἀνθεῖ, quum eleganter significet: Sed tua pul-
critudo verno tempore floret; syntaxim totam
Interpres pervertens, & nihil de pulcritudine lo-
quutus, contra nativam elegantiam interpretatur:

— Ma solo

Tu per l'aer dispieghi il volo

Nell'età, che l'anno infiora.

Quid autem de Apologo LXXXVIII. dixerim, ubi
Sunium, ex Oppido Atticae, & Promontorio, ut
Strabo, Stephanus, Hesychius, Meursius, &
Sponius, docent, in simplicem montem transfor-
mat; quum tamen vox ἀκρωτήριον, qua AEsopus
adposite usus est, Promontorium esse satis indicet,
quod nunc Capo Colonna adpellatur? Piraceum
vero Arsenalis tantum esse dicit, quum Portus, &
Pagus, & Emporium Athenarum fuerit, ut apud
Meursium videre est: ἐπίγειον enim dicitur
πόλισμα παραθαλάσσιον ἔνθα τὰ νεώρια τῶν
πόλεων ἦν, ut Piraeus Atheniensium, Ni-
sea Megarensium, Cyllene Eleorum. Sic
apud Thucydidem Libro I. Καὶ Κυλλήνην τὸ
Ἡλείων ἐπίγειον ἐνέπρησαν. Nec ausim adfir-
mare id Latinum nomen habere. Navalibus
enim sunt ea, quae Graecis νεώρια dicuntur.
Cicero Lib. I. Offic. Muri, navalibus, portus,
aquarum ductus. Haec Baysius ex Thucydi-
dis Scholiaste, qui adnotat etiam ἐπίγειον
usurpari posse ἐπὶ παντὸς ἐμπορίου καὶ πα-
ρα-

ραθαλαπίου, & suo tempore a vulgo κα-
 τάβολον id adpellatum fuisse, &c. Quae sunt
 verba H. Stephani, qui multa deinde exem-
 pla optimorum auctorum aggerat, quo id de-
 monstret. Arsenalē autem proprie est locus fa-
 bricandis navibus, earumque instrumentis, desti-
 natus, ut satis constat ex usu quotidiano loquen-
 di & ex ipso Vocabulario Italico ab Academicis
 egregie, & utiliter concinnato, ubi Latine reddi-
 tur Navale, & quidem recte. Quod si Graece
 ναυσάριον exponunt, quod proprie Navium sta-
 tionem significat, & de illa Portus parte intel-
 ligi potest, quam nos Molo, seu Darsena nuncu-
 pamus; iam tempestive monuimus eruditissimos
 Academicos non videri nimium de rigida vocum
 Graecarum proprietate sollicitos. Arsenalē enim
 proprie Graece νεώριον est, aut νεώσοικος, & νε-
 ώλκιον, & νεών, ut Grammaticus summus H.
 Stephanus docet. Quare iam eluceat, τὸ ἐπὶ νεῖον
 heic significare aliud, quam Arsenalē. Iam to-
 tam Fabulam CIII. duplici vocis φάρμακον
 potestate non animadversa ita deformavit, ut
 nec sensus communis eiusmodi interpretationem
 ferat, quum nulla in ea sit praecedentium &
 consequentium apta connexio: quod & ipse In-
 terpres, olim a me monitus, publica dissertatio-
 ne fassus est: & consuli possunt ad veram hu-
 ius fabulae intelligentiam, quae de veneni, &
 pharmaci significatione adnotat Fr. Reditus ad
 suum elegantissimum Dichyrambum. Fabula

CV narrationis verisimilitudinem destruit, & ea dicit, quae prudens Aesopus neque per somnium cogitavit. Sed si Aesopi Fabellas relinquare adrideat, & ad Andreae Creten- sis Homiliam a Critico nostro editam, & Latine conversam, transire, quam multa in medium adferre possum, digna meritaque censura castiganda! Verum istorum quaedam mature iam ad trutinam revocavi, ut inferius pag. 77. & 84. videre est. Nonnulla igitur tantum in praesentiarum attingam, & illud in primis quod Θεοπάτωρ Dei atavus verterit, quum Dei pater debuisset. Quum enim ibi de Davide agatur, nonnisi Christi, & Dei, pater iuxta Scripturarum phrasin dici potest; nam Christus Davidis filius in iis passim occurrit, atnepos numquam. Vtinam dicti illius Evangelici Lucae Cap. I. meminisset. καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ: Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris eius. Quod si non Theologum, ut constat ex iis, quae inferius pag. 42. 77. 84. 94. & 178. animadverti, sed Grammaticum agit, quis adeo in Grammaticis caecuti- at, ut Θεοπάτωρ Dei pater transferendum esse non videat? Mirum profecto, quod quum Andreas statim, matrem cum patre collaturus, Μαρίαν Θεομήτορα vocet, & subdat; Mariam Dei matrem, & non Mariam Dei ataviam interpre- tetur: quod quidem eius interpretandi ratio re-
qui-

quirere videbatur. Sed taedet iam ulterius
prosequi, & huiusmodi alia ex tam copiosa ac
luxuriosa messe seligere, quum specimen tantum
heic praebere ἀκριβείας, & eruditionis, &
mirabilium interpretamentorum Grammatistae,
mibi proposuerim, ut ille tandem intelligat &
a me Virgilianum illud usurpari posse,

Et nos tela, Pater, ferrumque haud
debile dextra

Spargimus, & nostro sequitur de vul-
nere sanguis.

Quis enim modo illa Persii congruenter non
exclamet?

Dixeris haec inter varicosos Centurio-
nes,

Continuo crassum ridet Vulpenius in-
gens,

Et centum Graecos curto centusse li-
cet.

At videamus iam quid aliud in nobis Cri-
minator noster castigandum offenderit. Ad pa-
ginam 181. ea observat, quae nescio an risum
magis, vel stomachum, moveant. Contendit
Latinae interpretationis interpunctionem, Grae-
ci textus interpunctioni quodam loco non respon-
dere. Ipse quidem verbam porrigo: Quid in-
de? Sententia ne invertitur, & corrumpitur?
Haudquaquam. Eadem est. Quorsum igitur
haec censura? Numquid Censor hic adeo per-
spicax, & τετρόφθαλμος, qui puncta, &
com-

commata speculatur, numquam Latinam Gregorii Nazianzeni Operum interpretationem a doctissimo Iac. Billio tam exacte, tam eleganter, elaboratam legit, aut saltem inspexit? Certe de ea Io. Clericus ὁ κριτικώτατος illud iudicium protulit, quo adfirmare non dubitavit nullam aliam SS. Patrum Graecorum Latinam interpretationem adeo venustam, politam, absolutamque, hactenus paruisse. At in tota hac tam longa tam ampla interpretatione, fere numquam Latinae versionis interpunctio Graeci contextus interpuncticni respondet, quod quidem lippis & tonsoribus notum est, & a laudato quoque Clerico animadversum. Contemnenda igitur ista sunt ab hominibus doctis, qui de sententia in primis debent esse solliciti.

Minus autem calumniandum fuerat Typothetarum mendum ἐλεγε τὸ, pro ἐλέγετο, quum ex interpretatione evidenter constet Auctorem recte legisse, & convertisse, Dictum est; quod hic Censor baudquaquam reticere debuerat. Qui insuper locum alium pag. 186. in quo duo typographica menda irrepserant, ἐντεῦθα pro ἐνταῦθα, & heinc pro heic, iniuste calumniatur. Esse enim illa pura puta menda typographica manifeste elucet ex eo, quod alibi recte scriptum sit ἐνταῦθα; & heic, vel hoc loco, Latine conversum, ut exempli gratia pag. 115. 183. 270. Idem dicendum esset de πολλάχις, nam pag. 63. πολλάχις habetur, nisi Lexicon a Frellonio Basi-

Basileae editum πολλάχις etiam recte scribi admoneret, ut in hac voce videre est. Idem quoque statuendum de aliis omnibus typographicis mendis, si qua a nostro Censore sparsim deprehensa sunt; nam eadem vocabula recte scripta alibi occurrunt. Vere quidem scribit, & prudenter observat, doctissimus Clericus Tom. XXVII. Biblioth. Selectae
Quand il les ecrit seulement une fois bien, il est a presumer, que c' est par la faute des Imprimeurs qui il se trouvent mal ecrits en d'autres endroits. Non tamen adeo leniter iudicandum est de nostro Critico, qui Fabula Aesopi III. ter constanter ἰέραξ, & Fabulis XIII. XVII. CXXIV. ἀλιεύς prima vocali non adspirata scripsisse deprehenditur. Et quidem Flaccus ait:

Vt scriptor si peccat idem librarius usque

Quamvis est monitus venia caret, & Citharoedus

Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem.

Ad Epistolam deinde III. gradum facit, & pag. 206. phrasin illam criminatur, Gloria, quam vultu suo Dei contemplator Moses coruscabat, & quasi quomodo corusco construatur ignoret, audaciorem atque poeticam adpellat. At unde nam coniectat esse eam audaciorem? Si corusco Virgilio, Poetarum Lati-

*Latinorum principe , auctore vibro , iaculor-
que, significat , & tam saepe hoc intellectu
ab eo usurpatur , oportet profecto Virgilium
quoque audaciorum fuisse . Ecce Aeneidos
VIII.*

— duo quisque Alpina coruscant
Gaesa manu .

Eiusdem autem operis Lib. X.

— strictumque coruscat
Mucronem .

Et ,
— telumque coruscat
Ingens arboreum .

Et ,
Cunctanti telum Aeneas fatale co-
ruscat .

Et Lib. XII.

— Oditque moras, hastamque co-
ruscat .

*Eodem modo ac sensu hoc verbo utitur Silius
Italicus ; utitur inter recentiores & Hiero-
nym. Vides Poeta elegantissimus . Sed auda-
cius hoc verbum in pedestri oratione usurpa-
tum numquam dixisset , si quam apte , & pro-
prie , & significanter , quum de fulgore ra-
diisque agitur, hoc verbum adhibeatur , consi-
deravisset . Si quid gloria vultus Moysis fuerit ,
& quo pacto interpretanda veniat apud Gly-
cam , qui verbum phrasique a LXX. Inter-
pretibus Exod. Cap. XXXIV. 29. 30. 35.*

& a

& a B. Paulo II. ad Corinth. Cap. III. vers.
 7. *mutuatus est, intellexisset. Habent enim illi :*
 Δεδόξαθαι ἢ ὄψις τῆ χρώματος τῆ προσώπου.
 αὐτῆ, quod Chaldaeus Paraphrastes explicat
 כְּאַחַד פְּנֵי יְיָ quod multi-
 plicatus esset splendor gloriae vultus sui.
Et id omne confirmant Interpretes, Samarita-
nus, Syrus, & Arabs. Verba autem Bea-
ti Pauli sunt quae sequuntur : εἰ δὲ διακο-
νία τῆ θανάτου ἐν γράμμασιν, ἐντετυπωμέ-
νη ἐν λίθοις, ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύ-
νασθαι ἀτενίσαι τὰς οὐκ Ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσω-
πον Μώσεως, διὰ τὴν δόξαν τῆ προσώπου.
αὐτῆ. Quod si ministratio mortis, litteris
deformata in lapidibus, fuit in gloria; ita
ut non possent intendere filii Israel in fa-
ciem Moyfi propter gloriam vultus eius.
Sed etsi corusco cum quarto casu poeticum
verbum esset, illud Oratorem non dedecere, i-
mo maxime convenire deprehenditur. Nam
summus Praeceptor Quinctilianus Lib. X. In-
stit. Oratoriarum, ita scriptum reliquit :
Omnibus enim fere verbis, praeter pauca,
quae sunt parum verecunda, in oratione
locus est. Et mox : Omnia verba (exceptis
de quibus dixi) sunt alicubi optima. Quod
si non ita est, cur M. Tullius Lib. III. De
Oratore, cur idem eodem loco Quinctilianus,
adeo Poetarum lectionem Oratori formando
commendant? Cur isthuc ipsum Lucianus di-
ser-

tissimus in Lexiphane inculcat? Cur Oratorum, atque eloquentissimorum hominum, praecipui, non tam orationes, quam poemata, scripsisse, ut Plato & Democritus, Ciceroni visi sunt? De quorum primo idem quoque summus Criticus Dionysius Halicarnassensis Epistola ad Cn. Pompeium luculenter testatur. Cur Gorgias, cur Lycimnus, cur Polus, cur Thucydides ipse, & plerique alii Attici Rhetores facundissimi, phrasas formasque poeticas usurpaverunt, & clarissimis verborum luminibus, eodem Dionysio περὶ ὀνομάτων συνδέσεως auctore, orationes suas illustraverunt? Cur de suavissimo Isocrate idem ille Criticus Halicarnassensis in Isaeco scriptum reliquit: τὴν μὲν ποιητικὴν κατασκευὴν, καὶ τὸ μετέωρον δὲ τῆς τοῦ καὶ πομπικὸν εἰρημένον, οὐδεὶς ἰσοχράτης ἀμείνων ἐγένετο? Cur Cicero ipse, Latinorum Oratorum facile princeps, tam multa poetica & nomina & loquutiones in libros, orationesque suas, transtulit, ut ob id ipsum a Seneca, sed temere & inepte, reprehenderetur? Audiamus de hoc loquentem & iudicantem Agellium Lib. XII. Noct. Attic. Cap. II. Postea hoc etiam addidit insulsiissime (scilicet Seneca). Apud ipsum quoque, inquit, Ciceronem invenies etiam in prosa oratione quaedam, ex quibus intelligas, illum non perdidisse operam, quod Ennium legit. Ponit deinde quae apud Ciceronem reprehendit quasi En-

nia-

niana ; quod ita scripserit in libris de Republica, quod Menelao Laconi quaedam fuit suavissima iucunditas : & quod alio in loco dixerit , Breviloquentiam in dicendo colat. Atque ibi nugator homo Ciceronis errores deprecatur , &c. *At mea causa illa Ciceronis potior forte videatur , quod non ex Ennio , sed ex Virgilio , poeta nobilissimo , pbrasin & vocabulum sumserim : si ita tamen , ubi de M. Tullio agitur , loqui fas est. Addere possem exempla quaedam etiam ex Philostrato , qui suos Rhetoras passim commendat , quod orationem poetico adparatu , vocabulisque florentem , & exsultantem , habuerint : sed tempus est ut bonam Censoris mei fidem desiderem , quando ipse hanc eandem pbrasin , quam insulse modo criminatur , alias in hac eadem Glycae Epistola , quum primam editionem meam recenseret , bene sapienterque probaverat. Quanto melius , si otioso abuti volebat , pedestria quaedam , incondita , & claudicantia carmina , quae dudum circumferuntur ,*

Hercules hac venit ; confecto itinere ,
magna

Iamque siti exarsit , praecepsque per
arva ruebat

Dulcem aquam quaerens , licuit quam
cernere nusquam , &c.

quam poeticas in prosa oratione pbrases , & voces adposite & eleganter adhibitas , sua censura

sura vexavisset ! At licet cum Flacco in Arte Poetica exclamare.

Non quivis videt immodulata poemata
iudex,

Et data Romanis venia est indigna
Poetis.

*At non heic vestigia premit Censor ; ma-
ius opus movet , & quasi de Trophonii spe-
cu recens exierit , divinare Tiresias alter au-
det , sed solito huiusmodi oraculorum exitu ,
fallaci videlicet . Nam ad Epistolam IV pag.
214. , quum Typothetarum incuria $\phi\epsilon\upsilon\chi\tau\epsilon\alpha\tau\omicron$,
transposita virgula , pro $\phi\epsilon\upsilon\chi\tau\epsilon\alpha$, $\tau\omicron$, excide-
rit , statim a me pro imperfecto passivo acceptum
esse nugatorie clamat , quasi & syllabicum in-
crementum adfuerit , aut aliquod imperfectum
passivum in eato definere soleat , quibus in erro-
rem facile inducerer . Ad rem quidem M. Tullius
De Oratore scriptum reliquit : Plura multo
homines iudicant odio , aut amore , aut
cupiditate , aut iracundia , aut dolore , aut
laetitia , aut spe , aut timore , aut errore ,
aut aliqua permotione mentis , quam ve-
ritate , &c. Idem respondendum ubi $\pi\alpha\rho\acute{\alpha}-$
 $\gamma\epsilon\tau\omicron$ criminatur , non animadvertens , virgu-
lae postpositione id pariter factum , quum
 $\pi\alpha\rho\acute{\alpha}\gamma\epsilon\iota$, $\tau\omicron$, Typographi exscribere debuis-
sent , quod ipse Censorem hunc morosissimum
tempestive monueram , quum ille rem manife-
stam non deprehenderet : & tamen deinde hoc
idem*

idem in suis in me animadversionibus posuit.
 Legendum est enim pag. 27. τὸ σχῆμα τῆς
 ἀόσμου τότε παρὰγει, τὸ διὰ τὴν ταραξά-
 σιν, κτλ.

Deinde pag. 237. τὸ ἐνδεὸν carpit, ac
 calumniatur, in Glyca, quasi usitatum non
 sit; baudquaquam considerans Glycam esse se-
 quioris aevi Scriptorem, & quum τὸ δεῖον
 simplex apud probatissimos Auctores frequen-
 tissimum sit, licitum Glycae videri potuisse
 etiam τὸ ἐνδεὸν compositum usurpare. Frustra
 igitur contendit Censor audax, & praeceps, con-
 tra Codicis MS. fidem, τὸ ἐνδεὸς substituere:
 quod quidem nulla ratione permittendum, nisi
 magnis de causis, superius tempestive monuimus.
 Et merito quidem; nam ab omnibus viris do-
 ctis huiusmodi audacia semper improbata est,
 ut ab H. Boeclero, Ios. Scaligero, And.
 Schotto, Christ. Ad. Ruperto, quemad-
 modum apud Crenium videre est Animadvers.
 Philolog. part. iiii. qui Scaligeri de H. Ste-
 phano & Dalechampio, hominibus in hoc au-
 dacissimis, agentis, & temeritatem tantam
 in eis uti litterariae Reip. exitialem damnanti-
 tis, verba refert; quod quidem facit etiam Io.
 Conrad. Zeltnerus Theatro Virorum Eru-
 ditorum, qui Typographiis laudabilem ope-
 ram praestiterunt, in H. Stephano:

Miserationem autem excitat illa censura,
 qua ad pag. 269. interpretationem meam opti-

†††††

nam

mam deformat atque corrumpit ; & praeſeracte vult , ut πρὸς τὰ πᾶδια inter puerulos agens vertatur ; proſecto ridicule : quamquam ipſe praecedenter monui , mendum typographicum inreſſiſſe , & τὰ πᾶδια legendum , ut habet Codex MS. & Latina interpretatio luculenter indicat , & ipſa orationis ſententia exigit ; ne Glycae textus indigne habeatur , & riſus lectoribus inextinguibilis excitetur . Et quidem in legendo , Participavit enim vere inter puerulos agens carnem & ſanguinem , quum vere homo effectus eſſet , riſum teneatis amici ? Nam praeter loquendi modum humilem & ineptum , ſulta etiam & ſuperflua eſſet eiſdem rei repetitio , quum ſit idem inter puerulos agere , atque hominem eſſe . Sed haec numquam effutivit Glycas , & prudenter & caſtigate , ut ipſe interpretatus ſum , dixit : Participavit enim vere ad terreſtre ſolum (πρὸς τὰ πᾶδια) delapſus carnem , & ſanguinem , quum vere homo effectus eſſet .

At poſtremum poſt tot tantaeſque hallucinationes , poſtquam tam ſaepe in meridie tamquam in tenebris offendit , aliquid , Deo neſcio quo aſpice & duce , deprehendit , quod vere ſciteque , ſed in quo nullo iudicio , & doctrina opus erat , ſupplendum obſervavit . Invenit enim pag. 270. verba quaedam in Graeco contextu deeſſe , quae tamen in Latina interpretatione leguntur : & ad pag. 58. iam

in

in antecessum animadvertat, Graeca quidem verba alicubi exstare, Latinam autem interpretationem desiderari. Illa sunt: ἄλλος τρόπος τότε ζωῆς ἀρρήτος τε καὶ ἐπινόητος. Haec vero: Etenim tamquam Ethnici reputati sunt. Nisi vero conversi fuerint, & ipsis vae, & iis, qui illos participes faciunt. Haec quidem ipse non inficior, & memini interdum τὸν πᾶν. Ant. Mar. Salvinium, ipso mihi id faciente, in similibus quoque peccasse, quum animi intentionem aliquando, & humanam curam, fugiat in exscribendis, vertendisque Scriptoribus, continua verborum series, & mediis omissis ad distantia quaedam oculorum celeritate transfiliatur; quae quidem semper cavere prope est impossibile. Nam

—quandoque bonus dormitat
Homerus,

Verum opere in longo fas est obrepere
somnum.

Sed quid de Censore nostro dicemus, qui non opere in longo, nec in iustae molis volumine, sed in brevi admodum Andreae Cretenensis Homilia, simile peccatum peccavit, & pag. XLIII. illorum verborum, τί ὠραιοῦθῃσαν σιαγόνες σου, interpretationem omisit? Dicemus quod vere Menander dixit.

Ἄπαντες ἔσμεν εἰς τὸ νοθευεῖν σοφοί,
Αὐτοὶ δὲ ἁμαρτάνοντες οὐ γιγνώσκομεν.

✠ † † † † 2

Omnes

Omnes sumus in admonendo sapientes,

Nos vero ipsi aberrantes non cognoscimus.

In qua quidem exigua, & coacta, Homilia, centum & decem menda, & amplius, quibus textus Græcus foedatur, deprehendi, & adnotavi; & commissa quidem ab illo vililitigatore, qui in primo Deliciarum Eru- ditorum volumine, errata quaedam typogra- phica, non adeo multa, illiberali sedulitate ve- nari potuit, & perquirere, & adnotare, & describere, ut de me triumphum si- bi agere videatur. In Fabularum autem Aer- sopicarum editione ad ducenta, & quod ex- currit, σφάλματα observavi; ut haud iniu- ria iam Evangelicum illud effatum apte in- huiusmodi Criticum usurpari possit: Quid au- tem vides festucam in oculo fratris tui: trabem autem, quae in oculo tuo est, non consideras? Aut quomodo potes dicere, fratri tuo: Frater sine eiiciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non videns? . . . eiice primum trabem de oculo tuo, & tunc prospicies ut educa- sis festucam de oculo fratris tui. Quod si ride- re malimus, cur lepidissimum Epigramma Ab- biano tributum ex Lib. II. Anthologiae in eum non intorqueam?

Ἐπὶ τὰ σολοικισμὲς Φλάκκῳ τῷ ῥήτορι
δῶρον Πέμ-

Πέμφας, ἀντέλαβον πέντε διακοσίους.

Καὶ νῦν μέλει μοι τήτους ἀριθμῶ σοι

ἑπὶ Πέμφας.

Τοῦ λοιποῦ δὲ μέτρα, πρὸς Κύπρον

ἐρχόμενος.

Ipsa solocifmis donavi Rhetora

Flaccum, sed retulit mihi prodigus ille

ducentos.

Quinque : solerque idem, numero

nunc, dicere, misi.

Mensura posthac, quum primum

advenero Cyprum.

Cur Horatianum illud non ingeram?

Quum tua pervideas oculis mala lippus

inunctis,

Cur in amicorum vitis tam cernis acu-

rum,

Quantum Aquila, aut Serpens Epidau-

rus?

Quid autem de huiusmodi stulto ineptiarum la-

bore, nugisqne difficilibus dicam, quales fuere,

Pædagogorum ritu, indaganter investigare

ac scrutari, an apex allus, an accentus, an-

spiritus, an litterula, an punctum, a Ty-

pographo omissa fuerint, ut deinde Auctori

vitio id per summam iniuriam verteretur? Cer-

te si disertissimus, & gravissimus auctor,

M. Tullius Hieronymo Peripatetico indigna-

us est, quod versus quosdam ex iucundissimo

Oratore Isocrate excerpisset, & propterea illum criminaretur; quid nam de calumniosa, & ignobili, Censoris mei πολυπραγμοσύνη indicavisset? Verba M. Tullii in Oratore sunt quae sequuntur: Elegit ex multis Isocratis libris triginta fortasse versus Hieronymus, Peripateticus in primis nobilis, plerosque senarios, sed etiam anapaesticos; quod quid potest esse turpius? Et profecto turpissimae sunt, viroque gravi indignae, huiusmodi typographicorum mendorum criminationes, quod quidem varie demonstratur. Primo quia celebriores etiam editiones, & quae maxime commendantur, ut Manutiorum, Stephanorum, Frobeniorum, Plantinorum, Elzeviriorum, aliorumque illustrium Chalcographorum, mendis huiusmodi foedari interdum deprehenduntur; frustra quoque ab iis cura illa ac diligentia exigitur, quia antiquos quosdam Librarios praestitisse indicat Gellius Lib. I. Cap. VII. Lib. II. Cap. III. & Lib. V. Cap. IV. ita ut nulla errata in eorum scriptione deprehenderentur. Secundo quia ex re non omnino necessaria solliciti sumus, quum spiritus & accentus, & puncta, & virgulae, apud antiquissimos Graecos in communi usu non fuerint, ut marmora antiqua, & pervetusti codices, fidem faciunt. Quamquam enim Aristophanes Byzantius Grammaticus, qui Olympiade CXLV. sub Ptolemaeo Epiphane

phane floruit, signa quaedam distinctionis, & *πρὸς ὁδὸν*, commentus est; tamen haec omnia ante septimum saeculum a Librariis neglecta fuisse videntur, & in solis Grammaticorum libris observata, ut scribit Graecoae palaeographiae consultissimus auctor Bern. Monsalconius Lib. I. Cap. IV. quem quum Censor noster in *Appendice Fabularum Aesopicarum* pag. 332. citare non dubitet, tamen contraria prorsus iis, quae ipse dixit, ab eo memoriae tradita comminiscitur, & iniuste illi errorem aufingit. Ecce Riccii verba: Crede il Montfaucon, che cominciassero a scrivergli i Grammatici circa al settimo secolo, ec. *Ipsissima autem Montisfalconii verba, quum ab Aristophane Byzantio id coepisse dixisset, sunt quae sequuntur: Verum haec omnia ante vii. saeculum a Librariis neglecta prorsus videntur: nam Codices vetustissimi quinti sextive saeculi iis prorsus carent: quare ante septimum saeculum IN SOLIS GRAMMATICORVM LIBRIS* observata fuisse videntur. Sed mirari non subit, si homo minime malus Librarios a Grammaticis non distinguit, quam in sua Calligraphia inter amatorem, & cynaedum nullum discrimen faciat. Immo quum accentuum utilitas, vera iam pronunciandi ratione deperdita, apud nos iam nulla sit, quod forte H. Stephanum induxit ad certis signis in Homero a se magni-

figis typis descripto breves & longas syllabas indicandas ; iam quidam eos adhibere baud temere desierunt, & specimen aliquod in Litterariis eruditi Schellhornii Amoenitatibus alicubi occurrit. Quin popularis noster Bened. Averanius, quem Graece peritum, & disertum doctumque hominem, eius opera luculenter ostendunt, nullis accentibus, spiritibus nullis, in Graeca scriptione usus est, ut Ant. Maria Salvinus, qui illius fuit auditor, & maximum decus, mihi saepe adseveravit : cuius rei specimen de distichon, quod αὐτοαχιδιάζων in Platonis operum fronte ille scripsit, ludens in eo, quod volumen illud plurimum dominorum fuisset ; ut Cyriaci Strozzae, Valerii Chimentellii, &c. tandemque in Salvinii manus pervenisset.

Η γεγονεν πολλων, μη κτημα σφακ ευχε-
ται ειναι

Ουτος ανηρ, οντως ουδεως εστι βι-
βλος.

Tertio ; quia si alicubi a Typographis peccatum est, tamen haec menda constantia non sunt, adeoque minime calumnianda, ut iam superius scite animadvertimus ; & huc faciunt illa Horatii.

Sunt delicta tamen, quibus ignovisse velimus.

Nam neque chorda sonum reddit, quem vult manus & mens ;

Po-

Poſcentique gravem perſaepe remittit
 tit acutum :

Neo ſemper feriet , quodcumque mi-
 enabitur arcus .

Verum ubi plura nitent in carmine ,
 non ego paucis

Offendar maculis : quas aut incuria
 fudit ,

Aut humana parum cavit natura .

Quod ſi nulla vindictae libidine actus infelici
 hac typographicos errores indagandi occupatione
 detineri noſter Criticus voluit ; cur me potius
 impetiit , meumque volumen inſectatus eſt , quam
 aliorum multorum , qui ſua alienaque commen-
 taria typis Florentiae vulgaverunt , & mendas
 huiusmodi innumeras lectoribus propinaverunt ?
 Cur potius Ben. Averanii *Differtationes* ,
 ſcriptaeque aliae , laborioſa ſua & inani curioſi-
 tate non caſtigavit , in cuius *Differtatione II.*
primique Antilogiae Epigrammatis vel pri-
 mo verſiculo , quinque exſtantia errata , etiam ſine
 ſpecularibus vitris , primore adſpectu depre-
 hendiſſet ?

Audiamus tandem Cenſorem noſtrum ſuis ,
 ſi Deo placeat , caſtigationibus coronidem hiſce
 verbis imponentem . Ho tralaſciato di notare
 altre piccole minuzie , come farebbe l'ac-
 cento , e lo ſpirito , poſto molte volte ſulla
 ſeconda lettera del dittongo , e non ſul-
 la prima ; molti punti o tralaſciati , o
 meſſi

messi dove non vanno , e simili erroruzzi .
 Sed statim Criticum manifestae oscitantiae
 rem teneo , quum spiritus & accentus a me in
 secunda diphtonghilittera non saepe , sed per-
 petuo & constanter collocati fuerint ; nam vera
 atque optima orthographiae ratio ea est . Quod
 ut pateat , prius de accentibus verba faciamus .
 Itaque accentum super secunda diphtongi litte-
 ra scribendum esse , & ratio evincit , & auctori-
 tas exemplaue confirmant . Ratio est , quam
 mihi vir in omnibus , sed in his praecipue re-
 bus , summus , Ant. Mar. Salvinus , Prae-
 ceptor meus , saepe attulit , demonstrans ac-
 centum signandum esse in littera iam perfecta ,
 & absoluta : diphtongus autem , quum ex
 duabus vocalibus coalescat , non nisi secunda
 vocali absolvitur atque perficitur . Auctoritas
 vero est Codicum MSS. celebriorumque Edi-
 tionum . Et quod Codices MSS. attinet .
 I. Codex Homiliarum in Evangelium
 Neapolitanus , septimi , ut putatur , saeculi ,
 apud Montemfalconium Lib. III. Palaeo-
 graph. Graec. Cap. V. accentus habet in se-
 cunda diphtongi littera collocatos .
 II. Codex quatuor Evangeliorum Colber-
 sinus octavi saeculi , apud eundem Auctorem
 Cap. VI. accentus eodem pariter modo positos
 habet .
 III. Codex Colbertinus Operum Sancti
 Dionysii Arcopagitae , VIII. aut IX. saeculi ,
 accen-

accentus eodem loco scriptos pariter exhibet ;
ut ibidem videre est .

IV. Codex Evangelistarii Graeci Basilianus Romae , VIII. aut IX. pariter saeculi , similiter se habet quoad accentus . Ibidem .

V. Codex Operum Gregorii Nazianzeni sub Basilio Macedone exaratus , IX. videlicet saeculo , eadem orthographia scriptus est . Ibidem Cap. VIII. .

VI. Codex Plutarchi Sanctae Mariae Benedictinorum Florentiae , IX. saeculo scriptus , & a me quoque consultus , accentus eodem loco notatos habet , sicuti alia Codicum MSS. specimina , quae Lib. IV. Cap. I. proferuntur . Specimina vero XII. Saeculi , quae praebet Cap. VI. eodem pariter modo se habent . Nunc Montisfalconii vestigiis relictis ad proprias meas observationes progrediar .

VII. Codex Laurentianus Catenae Nicolai Cyprii in Esaiam , a me superius pag. XXIV. memoratus , accentus in secunda constanter habet .

VIII. Codex Laurentianus Operum Dionysii Arcopagitae Pluteo V. num. XIII. X , ut videtur , saeculo scriptus , accentus constanter exhibet in secunda . Codex Florentinus Bibliothecae D. Marci continens Orationes Gregorii Nazianzeni , saeculo X. ut videtur , pereleganter exaratus , accentus habet

in

in secunda; spiritus vero aut in secunda, aut in utraque.

IX. Sexaginta circiter Codices Graeci MSS. in Bibliotheca Riccardiana exstantes, omnes pariter accensus in secunda diphthongi littera exhibent. Duodeviginti vero circiter Codices, inter quos & Plutarchi Codex, X. saltem saeculo exaratus, qui quidem sunt privatae ac peculiaris Bibliothecae Illustrissimi & Reverendiss. D. Canonici Gab. Riccardii, qui optimos quosque Codices MSS. cuiusvis doctrinae ac linguae, egregius Maiorum suorum imitator, comparat atque persequitur, & iam ad mille collegit: hi omnes, inquam, eandem prae se ferunt orthographiam. Sed iam ad Codices typis excusos transeamus, ab iis, qui XV. saeculo descripti fuerunt, exordium sumentes, utpote qui ut plurimum minus minoris, quam MSS. aestimandi sint.

X. Et primum sese obferunt Anthologia, Callimachi Hymni, Apollonii Rhodii Argonautica, Euripidis Tragoediae, uncialibus litteris descripta omnia, atque in Riccardiana Bibliotheca adservata, quae accensus in secunda diphthongi littera constanter habent. Et istae quidem editiones fere omnes a doctissimis Graecis procuratae sunt, ut Lascari, &c.

XI. Isocrates ex emendatione Demetrii Chalcondylae Mediolani editus anno

MCC.

MCCCCLXXXIII. accentus fere semper in secunda adscriptos exhibet.

XII. Simplicius in Aristotelis Categorias Venetiis editus anno MCCCCLXXXIX. opera Zachariae Calliergi Cretensis, accentus in secunda constanter collocat.

XIII. Psalterium Davidicum, Iustino Decadno curante, in aedibus Aldi sub exitum, ut videtur, saeculi XV. editum; & Aristophanis Comediae, Aristotelisque Ethica & Politica, in aedibus Aldi pariter excusa anno MCCCCLXXXVIII. & Tabula Ceбетis eiusdem circiter aetatis, quae quidem apud me exstat, sicuti & Psalterium Davidicum laudatum, eodem modo quoad accentus se habent.

XIV. Aesopi Fabulae cum aliis Opusculis, anno MDV. Aphthonii Progymnasmata cum Syriano, Sopatro, & Marcellino in Hermogenem, anno MDIX. Vlpianus & Harpocraton, anno MDXXVII. omnes in aedibus Aldi excusi; Aristidis Orationes, apud Iunctas, MDXVII. Opera Io. Chrysostomi Veronae typis descripta anno MDXXIX accentus eodem pariter modo in secunda constanter habent.

XV. Editiones omnes H. Stephani, Viri doctissimi, & Grammatici summi, non tam elegantissimae sunt, quam accentus in secunda littera semper notant; & eiusdem Hom-
me-

merus splendide & magnificenter excusus in-
 primis. Idem de Turnebi, & Frobenii edi-
 tionibus dicendum: idem de Commelinianis,
 de Plantinianis, de Elzevirianis, de Re-
 giis Lutetiae Parisiorum; quae quidem inclu-
 ta specimina usque ad XVIII. saeculum,
 usum optimum a me usurpatum, & intentionem
 meam, mirabiliter probant. Quod autem ver-
 zens saeculum attinet, quinque tantum exemplis
 contentus fuero, Ant. Mar. Salvinii scilicet,
 qui & si minus ratione niteretur, omnes tamen
 alios sola auctoritate frangeret; Angeli Quiri-
 ni, Viri doctrina & dignitate Eminentissimi,
 & S. R. E. Bibliothecarii, qui Sancti Bene-
 dicti Vitam Latine & Graece edidit; Bern.
 Montisfalconii, qui quum Graece peritissi-
 mus sit, etiam Graecae Orthographiae prae-
 cepta, & observationes, in sua Graeca Palaeo-
 graphia litterarum monumentis consignavit;
 Alex. Politi, qui Eustathii in Homerum παρ-
 ἑβόλας Latio donavit, & Graecas lit-
 teras in Pisana Academia profitetur; tandem
 Ang. Mariae Riccii, Censoris mei, qui id quod
 in me sui immemor iniuria reprehendit, in edi-
 tione Homiliae Andreae Cretenfis, & Fabu-
 larum Aesopi, constantissime servavit; quare
 ab illo, sui oblito, & altissimum soporem ster-
 tente, ad eundem expergefatum iam, & ad
 se reversum, non ad alium iudicem, acquis-
 simo animo provooco. Nam

Sic

Sic agitur censura, & sic exempla parantur;

Quum iudex alios quod monet ipse facit.

Non diffiteor tamen Codices quosdam MSS. accentus inconstanter habere: quidam enim in medio duarum diphthongi vocalium collocant, ut,

XVI. Codex Dioscoridis Regius per antiquus apud Montemfalconium Lib. II. Palaeographiae Graecae Cap. VII. Item,

XVII. Codex Bibliorum Laurentianus Plut. V. n. I.

XVIII. Codex catenae in IV. Prophetas maiores, cuius a me superius pag. xxv. mentio facta est. Quidam autem Codices MSS. accentus etiam in prima diphthongi littera habent, ut,

XIX. Codex Iobi pervetustus Laurentianae Bibliothecae Plut. VII. &

XX. Codex Operum Gregorii Nazianzeni Riccardianus satis antiquus, licet inconstanter.

XXI. Codex Operum Hippocratis characeus pariter Riccardianus, non admodum vetustus. Sed quum non multum frequentia eiusmodi exempla sint, & usu iam antiquorum, recentiorumque Philologorum contrario, penitus exoleverint, sequenda nobis baudquaquam sunt.

Sed iam tempus ut de spiritibus quoque non-

nonnulla delibemus. Et eos quidem in secunda
diphthonghi littera collocandos esse ostendunt
luculenter exempla summorum Virorum, & Ty-
pographorum celeberrimorum, Iustini Decadui,
Aldi Manutii, H. Stephani, Plantini,
Frobenii, Commelini, Elzeviriorum, Ios.
Scaligeri, Is. Casauboni, Cl. Salmasii, Ant.
Mariae Salvinii, Bern. Montisfalconii,
Alex. Politi, ipsiusque Criminatoris nostri,
ut sexcentos alios summates Sapientiae viros,
qui idem servaverunt, silentio transliam: Et
ita praecipue habent editiones recensitae sub
num. XII. XIII. XIV. & XV. Ita pari-
ter Codices MSS. qui superius sub num. I.
II. V. VI. VII. IX. collocati fuerunt; &
egregius, ac plurimi faciendus Codex MS.
Florentinus Bibliothecae D. Marci, qui
continet Opera Dionysii Areopagitae, &
scriptus videtur IX. circiter saeculo; non
tamen id praefert in contextu, qui minuscu-
lis litteris exaratus est, sed in scholiis un-
ciali charactere elegantissime scriptis; & pas-
sim Codices MSS. fere omnes qui post Saecu-
lum XIII exarati fuerunt, ut in MSS. volu-
minibus Bibliothecae Laurentianae, S. Mariae
Benedictinorum, Riccardianae, & S. Marci;
videre est: in quarum prima, teste doctissi-
mo Montefalconio, Codices Graeci exstant
circiter mille; in secunda, eodem recensente,
ad CXV. in tertiam, ad LXXXV. in quar-

idem in suis in me animadversionibus posuit. Legendum est enim pag. 27. τὸ σχῆμα τῷ κόσμῳ τέττε παράγει, τὸ διὰ τὴν τὰρξίβασιν, κτλ.

Deinde pag. 237. τὸ ἐνδεόν carpit, ac calumniatur, in Glyca, quasi usitatum non sit; baudquaquam considerans Glycam esse sequioris aevi Scriptorem, & quum τὸ δεόν simplex apud probatissimos Auctores frequentissimum sit, licitum Glycae videri potuisse etiam τὸ ἐνδεόν compositum usurpare. Frustra igitur contendit Censor audax, & praeceptis, contra Codicis MS. fidem, τὸ ἐνδεός substituere: quod quidem nulla ratione permittendum, nisi magnis de causis, superius tempestive monuimus. Et merito quidem; nam ab omnibus viris doctis huiusmodi audacia semper improbata est, ut ab H. Boeclero, Ios. Scaligero, And. Schotto, Christ. Ad. Ruperto, quemadmodum apud Crenium videre est Animadvers. Philolog. part. III. qui Scaligeri de H. Stephano & Dalechampio, hominibus in hoc audacissimis, agentis, & temeritatem tantam in eis uti litterariae Reip. exitialem damnantis, verba refert; quod quidem facit etiam Io. Conrad. Zeltnerus Theatro Virorum Eruditorum, qui Typographiis laudabilem operam praestiterunt, in H. Stephano.

Miserationem autem excitat illa censura, qua ad pag. 269. interpretationem meam opti-

†††††

mam

nam deformat atque corrumpit ; & praefraſte vult , ut πρὸς τὰ παιδία inter puerulos agens vertatur , proſecto ridicule : quamquam ipſe praecedenter monui , mendum typographicum inrepiſſe , & τὰ παιδία legendum , ut habet Codex MS. & Latina interpretatio luculenter indicat , & ipſa orationis ſententia exigit ; ne Glycae textus indigne habeatur , & riſus lectoribus inextinguibilis excitetur . Et quidem in legendo , Participavit enim vere inter puerulos agens carnem & ſanguinem , quum vere homo effectus eſſet , riſum teneatis amici ? Nam praeter loquendi modum humilem & ineptum , ſtulta etiam & ſuperflua eſſet eiſdem rei repetitio , quum ſit idem inter puerulos agere , atque hominem eſſe . Sed haec numquam effutivit Glycas , & prudenter & caſtigate , ut ipſe interpretatus ſum , dixit : Participavit enim vere ad terreſtre ſolum (πρὸς τὰ παιδία) delapſus carnem , & ſanguinem , quum vere homo effectus eſſet .

At poſtremum poſt tot tantasque hallucinationes , poſtquam tam ſaepe in meridie tamquam in tenebris offendit , aliquid , Deo neſcio quo aſpice & duce , deprehendit , quod vere ſciteque , ſed in quo nullo iudicio , & doctrina opus erat , ſupplendum obſervavit . Invenit enim pag. 270. verba quaedam in Graeco contextu deeſſe , quae tamen in Latina interpretatione leguntur : & ad pag. 58. iam

in

in antecessum animadverterat, Graeca quidem verba alicubi exstare, Latinam autem interpretationem desiderari. Illa sunt: ἄλλος τρόπος τότε ζωῆς ἀρρήτος τε καὶ ἐπινόητος. Haec vero: Etenim tamquam Ethnici reputati sunt. Nisi vero conversi fuerint, & ipsis vae, & iis, qui illos participes faciunt. Haec quidem ipse non inficior, & memini interdum τὸν πᾶν Ant. Mar. Salvinium, ipso mihi id faciente, in similibus quoque peccasse, quum animi intentionem aliquando, & humanam curam, fugiat in exscribendis, vertendisque Scriptoribus, continua verborum series, & mediis omissis ad distantia quaedam oculorum celeritate transfiliatur; quae quidem semper cavere prope est impossibile. Nam

—quandoque bonus dormitat

Homerus,

Verum opere in longo fas est obrepere somnum.

Sed quid de Censore nostro dicemus, qui non opere in longo, nec in iustae molis volumine, sed in brevi admodum Andreae Cretensis Homilia, simile peccatum peccavit, & pag. XLIII. illorum verborum, τί ὠραιώθησαν σιαγόνες σου, interpretationem omisit? Dicemus quod vere Menander dixit.

Ἄπαντες ἔσμεν εἰς τὸ νοθευεῖν σοφοί,
Αὐτοὶ δὲ ἁμαρτάνοντες οὐ γινώσκομεν.

✠ † † † † 2

Omnes

Omnes sumus in admonendo sapientes,

Nos vero ipsi aberrantes non cognoscimus.

In qua quidem exigua, & coacta, Homilia, centum & decem menda, & amplius, quibus textus Graecus foedatur, deprebendi, & adnotavi; & commissa quidem ab illo vitiligatore, qui in primo Deliciarum Eruditorum volumine, errata quaedam typographica, non adeo multa, illiberali sedulitate venari potuit, & perquirere, & adnotare, & describere, ut de me triumphum sibi agere videatur. In Fabularum autem Aesopicarum editione ad ducenta, & quod excurrit, σφάλματα observavi; ut haud iniuria iam Evangelicum illud effatum apte in huiusmodi Criticum usurpari possit: Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: trabem autem, quae in oculo tuo est, non consideras? Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater sine eiiciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non videns? . . . eiice primum trabem de oculo tuo, & tunc prospicies ut educaas festucam de oculo fratris tui. Quod si ridere malimus, cur lepidissimum Epigramma Abbiano tributum ex Lib. II. Anthologiae in eum non intorqueam?

Ἐπεὶ σολοικισμὸς Φλάκκῳ τῷ ῥήτορι
δῶρον Πέμ-

Πέμψας, ἀντέλαβον πέντε διακοσίους.
 Καὶ νῦν μὲν φησιν τέτους ἀριθμῶ σοι
 ἔπεμψα

Τοῦ λοιποῦ δὲ μέτρῳ, πρὸς Κύπρον
 ἐρχόμενος.

*Ipsē soloecismis donavi Rhetorā
 septem*

*Flaccum, sed retulit mihi prodigus ille
 ducentos*

*Quinque : soletque idem, numero
 nunc, dicere, nisi ;*

*Mensura posthac, quum primum
 advenero Cyprum.*

Cur Horatianum illud non ingeram ?

*Quum tua pervideas oculis mala lippus
 inunctis,*

*Cur in amicorum vitiis tam cernis acu-
 tum,*

*Quantum Aquila, aut Serpens Epidau-
 rius ?*

*Quid autem de huiusmodi stulto ineptiarum la-
 bore, nugisque difficilibus dicam, quales fuere,
 Paedagogorum ritu, indaganter investigare
 ac scrutari, an apex ullus, an accentus, an-
 spiritus, an litterula, an punctum, a Ty-
 pographo omīssa fuerint, ut deinde Auctori
 vitio id per summam iniuriam verteretur ? Cer-
 se si disertissimus, & gravissimus auctor,
 M. Tullius Hieronymo Peripatetico indigna-
 tus est, quod versus quosdam ex incundissimo*

Oratore Isocrate excerpisset, & propterea illum crimineretur; quid nam de calumniosa, & ignobili, Censoris mei πολυπραγμοσύνη indidavisset? Verba M. Tullii in Oratore sunt quae sequuntur: Elegit ex multis Isocratis libris triginta fortasse versus Hieronymus, Peripateticus in primis nobilis, plerosque senarios, sed etiam anapaesticos; quo quid potest esse turpius? Et profecto turpissimae sunt, viroque gravi indignae, huiusmodi typographicorum mendorum criminationes, quod quidem varie demonstratur. Primo quia celebriores etiam editiones, & quae maxime commendantur, ut Manutiorum, Stephanorum, Frobeniorum, Plantinorum, Elzeviriorum, aliorumque illustrium Chalcographorum, mendis huiusmodi foedari interdum deprehenduntur; frustra quoque ab iis cura illa ac diligentia exigitur, qua antiquos quosdam Librarios praestitisse indicat Gellius Lib. I. Cap. VII. Lib. II. Cap. III. & Lib. V. Cap. IV. itaut nulla errata in eorum scriptione deprehenderentur. Secundo quia ex re non omnino necessaria solliciti sumus, quum spiritus & accentus, & puncta, & virgulae, apud antiquissimos Graecos in communi usu non fuerint, ut marmora antiqua, & per vetusti codices, fidem faciunt. Quamquam enim Aristophanes Byzantius Grammaticus, qui Olympiade CXLV. sub Ptolemaeo Epiphane

phane floruit , signa quaedam distinctionis , & προωδία , commentus est ; tamen haec omnia ante septimum saeculum a Librariis neglecta fuisse videntur , & in solis Grammaticorum libris observata , ut scribit Graecae palaeographiae consultissimus auctor Bern. Monsalconius Lib I. Cap. IV. quem quum Censor noster in Appendice Fabularum Aesopicarum pag. 332. citare non dubitet , tamen contraria prorsus iis , quae ipse dixit , ab eo memoriae tradita comminiscitur , & iniuste illi errorem adfingit . Ecce Riccii verba : Crede il Montfaucon , che cominciassero a scrivergli i Grammatici circa al settimo secolo , ec. Ipsissima autem Montisalconii verba , quum ab Aristophane Byzantio id coepisse dixisset , sunt quae sequuntur : Verum haec omnia ante VII. saeculum a Librariis neglecta prorsus videntur : nam Codices vetustissimi quinti sextive saeculi iis prorsus carent : quare ante septimum saeculum IN SOLIS GRAMMATICORVM LIBRIS observata fuisse videntur . Sed mirari non subit , si homo minime malus Librarios a Grammaticis non distinguit , quum in sua Calligraphia inter amatorem , & cynaedum nullum discrimen faciat . Immo quum accentuum utilitas , vera iam pronunciandi ratione deperdita , apud nos iam nulla sit , quod forte H. Stephanum induxit ad certis signis in Homero a se magni-

ficis typis descripto breves & longas syllabas indicandas ; iam quidam eos adhibere baud temere desierunt, & specimen aliquod in Litterariis eruditi Schelhornii Amoenitatibus alicubi occurrit . Quin popularis noster Bened. Averanius , quem Graece peritum , & disertum doctumque hominem , eius opera luculenter ostendunt , nullis accentibus , spiritibus nullis , in Graeca scriptione usus est , ut Ant. Maria Salvinus , qui illius fuit auditor , & maximum decus , mihi saepe adseveravit : cuius rei specimen do distichon , quod αὐτὸς χεδιάζων in Platonis operum fronte ille scripsit , ludens in eo quod volumen illud plurimum dominorum fuisset , ut Cyriaci Strozzae , Valerii Chimentellii , &c. tandemque in Salvinii manus pervenisset .

Η γεγονεν πολλων , ην κτημα σφον ευχεται ειναι .

Ουτος ανηρ , οντως ουδενος εστι βιβλος .

Tertio , quia si alicubi a Typographis peccatum est , tamen haec menda constantia non sunt , adeoque minime calumnianda , ut iam superius scite animadvertimus ; & hoc faciunt illa Horatii .

Sunt delicta tamen , quibus ignovisse velimus .

Nam neque chorda sonum reddit , quem vult manus & mens ;

Po.

Poscentique gravem persaepe remittit acutum :

Nec semper feriet , quodcumque minabitur arcus .

Verum ubi plura nitent in carmine , non ego paucis

Offendar maculis : quas aut incuria fudit ,

Aut humana parum cavit natura .

Quod si nulla vindictae libidine actus infelici hac typographicos errores indagandi occupatione detineri nosser Criticus voluit ; cur me potius impetiit , meumque volumen insectatus est , quam aliorum multorum , qui sua alienaque commentaria typis Florentiae vulgaverunt , & mendas huiusmodi innumeras lectoribus propinaverunt ? Cur potius Ben. Averanii Dissertationes , scriptaeque aliae , laboriosa sua & inani curiositate non castigavit , in cuius Dissertatione II. primique Anthologiae Epigrammatis vel primo versiculo , quinque exstantia errata , etiam sine specularibus vitris , primore adspectu deprehendisset ?

Audiamus tandem Censorem nostrum suis , si Deo placet , castigationibus coronidem hisce verbis imponentem . Ho tralasciato di notare altre piccole minuzie , come sarebbe l'accento , e lo spirito , posto molte volte sulla seconda lettera del dittongo , e non sulla prima ; molti punti o tralasciati , o messi

messi dove non vanno , e simili erroruzzi . Sed statim Criticum manifestae oscitantiae rem teneo , quum spiritus & accentus a me in secunda diphthorghi littera non saepe , sed perpetuo & constanter , collocati fuerint ; nam vera atque optima orthographiae ratio ea est . Quod ut pateat , prius de accentibus verba faciamus . Itaque accentum super secunda diphthongi littera scribendum esse , & ratio evincit , & auctoritas exemplaue confirmant . Ratio est , quam mihi vir in omnibus , sed in his praecipue rebus , summus , Ant. Mar. Salvinus , Praeceptor meus , saepe attulit , demonstrans accentum signandum esse in littera iam perfecta , & absoluta : diphthongus autem , quum ex duabus vocalibus coalescat , nonnisi secunda vocali absolvitur atque perficitur . Auctoritas vero est Codicum MSS. celebriorumque Editionum . Et quod Codices MSS. attinet .

I. Codex Homiliarum in Evangelium Neapolitanus , septimi , ut putatur , saeculi , apud Montemfalconium Lib. III. Palaeograph. Graec. Cap. V. accentus habet in secunda diphthongi littera collocatos .

II. Codex quatuor Evangeliorum Colbertinus octavi saeculi , apud eundem Auctorem Cap. VI. accentus eodem pariter modo positos habet .

III. Codex Colbertinus Operum Sancti Dionysii Areopagitae , VIII. aut IX. saeculi ,
accen-

accentus eodem loco scriptos pariter exhibet, ut ibidem videre est.

IV. Codex Evangelistarii Graeci Basilianus Romae, VIII aut IX. pariter saeculi, similiter se habet quoad accentus. Ibidem.

V. Codex Operum Gregorii Nazianzeni sub Basilio Macedone exaratus, IX. videlicet saeculo, eadem orthographia scriptus est. Ibidem Cap. VIII.

VI. Codex Plutarchi Sanctae Mariae Benedictinorum Florentiae, IX. saeculo scriptus, & a me quoque consultus, accentus eodem loco notatos habet, sicuti alia Codicum MSS. specimina, quae Lib. IV. Cap. I. proferuntur. Specimina vero XII. Saeculi, quae praebet Cap. VI. eodem pariter modo se habent. Nunc Montisfalconii vestigiis relictis ad proprias meas observationes progrediar.

VII. Codex Laurentianus Catenae Nicolai Cyprii in Esaiam, a me superius pag. XXIV. memoratus, accentus in secunda constanter habet.

VIII. Codex Laurentianus Operum Dionysii Areopagitae Pluteo V. num. XIII. X. ut videtur, saeculo scriptus, accentus constanter exhibet in secunda. Codex Florentinus Bibliothecae D. Marci continens Orationes Gregorii Nazianzeni, saeculo X. ut videtur, pereleganter exaratus, accentus habet

in

in secunda, spiritus vero aut in secunda, aut in utraque.

IX. Sexaginta circiter Codices Graeci MSS. in Bibliotheca Riccardiana exstantes, omnes pariter accentus in secunda diphthongi littera exhibent. Duodeviginti vero circiter Codices, inter quos & Plutarchi Codex, X. saltem saeculo exaratus, qui quidem sunt privatae ac peculiaris Bibliothecae Illustrissimi & Reverendiss. D. Canonici Gab. Riccardii, qui optimos quosque Codices MSS. cuiusvis doctrinae ac linguae, egregius Maiorum suorum imitator, comparat atque persequitur, & iam ad mille collegit: hi omnes, inquam, eandem prae se ferunt orthographiam. Sed iam ad Codices typis excusos transeamus, ab iis, qui XV. saeculo descripti fuerunt, exordium sumentes, utpote qui ut plurimum non minoris, quam MSS. aestimandi sint.

X. Et primum sese obferunt Anthologia, Callimachi Hymni, Apollonii Rhodii Argonautica, Euripidis Tragoediae, uncialibus litteris descripta omnia, atque in Riccardiana Bibliotheca adservata, quae accentus in secunda diphthongi littera constanter habent. Et istae quidem editiones fere omnes a doctissimis Graecis procuratae sunt, ut Lascari, &c.

XI. Isocrates ex emendatione Demetrii Chalcondylae Mediolani editus anno
MCC-

MCCCCLXXXIII. *accentus fere semper in secunda adscriptos exhibet.*

XII. *Simplicius in Aristotelis Categorias Venetiis editus anno MCCCCLXXXIX. opera Zachariae Calliergi Cretenfis, accentus in secunda constanter collocat.*

XIII. *Psalterium Davidicum, Iustino Decaduo curante, in aedibus Aldi sub exitum, ut videtur, saeculi XV. editum; & Aristophanis Comoediae, Aristotelisque Etica & Politica, in aedibus Aldi pariter excusa anno MCCCCLXXXVIII. & Tabula Ceberis eiusdem circiter aetatis, quae quidem apud me exstat, sicuti & Psalterium Davidicum laudatum, eodem modo quoad accentus se habent.*

XIV. *Aesopi Fabulae cum aliis Opusculis, anno MDV. Aphthonii Progymnasmata cum Syriano, Sopatro, & Marcellino in Hermogenem, anno MDIX. Vlpianus & Harpocration, anno MDXXVII. omnes in aedibus Aldi excusi; Aristidis Orationes, apud Iunctas, MDXVII. Opera Io. Chrysostomi Veronae typis descripta anno MDXXIX accentus eodem pariter modo in secunda constanter habent.*

XV. *Editiones omnes H. Stephani, Viri doctissimi, & Grammatici summi, non tam elegantissimae sunt, quam accentus in secunda littera semper notant; & eiusdem Hom-*
me-

merus splendide & magnificenter excusus in primis. Idem de Turnebi, & Frobenii editionibus dicendum: idem de Commelinianis, de Plantinianis, de Elzevirianis, de Regiis Lutetiae Parisiorum; quae quidem incluta specimina usque ad XVIII. saeculum, usum optimum a me usurpatum, & intentionem meam, mirabiliter probant. Quod autem vetus saeculum attinet, quinque tantum exemplis contentus fuero, Ant. Mar. Salvinii scilicet, qui & si minus ratione niteretur, omnes tamen alios sola auctoritate frangeret; Angeli Quirini, Viri doctrina & dignitate Eminentissimi, & S. R. E. Bibliothecarii, qui Sancti Benedicti Vitam Latine & Graece edidit; Bern. Montisfalconii, qui quum Graece peritissimus sit, etiam Graecae Orthographiae praecepta, & observationes, in sua Graeca Palaeographia litterarum monumentis consignavit; Alex. Politi, qui Eustathii in Homerum $\pi\alpha\rho\epsilon\beta\omicron\lambda\alpha\varsigma$ Latio donavit, & Graecas litteras in Pisana Academia proficitur; tandem Ang. Mariae Riccii, Censoris mei, qui id quod in me sui immemor iniuria reprehendit, in editione Homiliae Andreae Cretensis, & Fabularum Aesopi, constantissime servavit; quare ab illo, sui oblito, & altissimum soporem stertente, ad eundem expergefatum iam, & ad se reversum, non ad alium indicem, acquisitissimo animo provoco. Nam

Sic

Sic agitur censura, & sic exempla parantur,

Quum iudex alios quod monet ipse facit.

Non diffiteor tamen Codices quosdam MSS. accentus inconstanter habere: quidam enim in medio duarum diphthongi vocalium collocant, ut,

XVI. Codex Dioscoridis Regius per antiquus apud Montemfalconium Lib. II. Palaeographiae Graecae Cap VII. Item,

XVII. Codex Bibliorum Laurentianus Plut. V. n. I.

XVIII. Codex catenae in IV. Prophetas maiores, cuius a me superius pag. xxv mentio facta est. Quidam autem Codices MSS. accentus etiam in prima diphthongi littera habent, ut,

XIX. Codex Iobi pervetustus Laurentianae Bibliothecae Plut. VII. &

XX. Codex Operum Gregorii Nazianzeni Riccardianus satis antiquus, licet inconstanter.

XXI. Codex Operum Hippocratis charitaceus pariter Riccardianus, non admodum vetustus. Sed quum non multum frequentia eiusmodi exempla sint, & usu iam antiquorum, recentiorumque Philologorum contrario, penitus exoleverint, sequenda nobis haudquaquam sunt.

Sed iam tempus ut de spiritibus quoque non-

nonnulla delibemus. Et eos quidem in secunda diphthonghi littera collocandos esse ostendunt luculenter exempla summorum Virorum, & Typographorum celeberrimorum, Iustini Decadui, Aldi Manutii, H. Stephani, Plantini, Frobenii, Commelini, Elzeviriorum, Ios. Scaligeri, Is. Casauboni, Cl. Salmasii, Ant. Mariae Salvinii, Bern. Montisfalconii, Alex. Politi, ipsiusque Criminatoris nostri, ut sexcentos alios summates Sapientiae viros, qui idem servaverunt, silentio transiliam. Et ita praecipue habent editiones recensitae sub num. XII. XIII. XIV. & XV. Ita pariter Codices MSS. qui superius sub num. I. II. V. VI. VII. IX. collocati fuerunt; & egregius, ac plurimi faciendus Codex MS. Florentinus Bibliothecae D. Marci, qui continet Opera Dionysii Arcopagitae, & scriptus videtur IX. circiter saeculo; non tamen id praefert in contextu, qui minusculis litteris exaratus est, sed in scholiis unciali caractere elegantissime scriptis; & passim Codices MSS. fere omnes qui post Saeculum XIII exarati fuerunt, ut in MSS. voluminibus Bibliothecae Laurentianae, S. Mariae Benedictinorum, Riccardianae, & S. Marci, videre est: in quarum prima, teste doctissimo Montefalconio, Codices Graeci exstant circiter mille; in secunda, eodem recensente, ad CXV. in tertia, ad LXXXV. in quar-

ta vero XXXV. Sed quoniam in veritatem tantummodo inquiri, nec contentionis funem circumducere est animus, ingenue fatendum est multos alios Codices MSS. & quidem optima notae, spiritus vel in prima diphtongi littera, vel super utraque, adscriptos exhibere. Primigenis sunt Codices, quos sub num. III. memoravi; Codex Evangelistarum Graeci Basilianus, alius a memorato superius sub num. IV. apud Montemfalconium Lib. III. Palaeograph. Graec. Cap. VI. Codices pariter, qui ab eodem Auctore in specimen scriptionis XII. Saeculi adferuntur Lib. IV. Cap. VI. Codex Bibliorum Laurentianus, quem n. XIX. recensui. Item Codices Riccardiani sub n. XX. & XXI. Utinam etiam Codex λογών αντιρρητικῶν Io. Cantacuzeni, de quo pag. xxvi. ita se haberet, ut monerem, falso ab Holstenio hunc Codicem adversus Palamam scriptum adferi, quum contra Barlaamum & Acyndinum sit; & me quoque falsum, dum a Warthono, & Fabricio, memoratum dixi; quum iis aliisque ignotus penitus fuerit. Eodem pariter modo quoad spiritus se habent, Codices uncialibus litteris excusi, quorum sub num. X. mentionem feci. Item Codices Isocratis, & Tabulae Ceбетis qui n. XI. & XII. adferuntur. Secundi vero generis sunt Codex Dioscoridis Regius n. XVI. memoratus; Codex Evangeliorum Campensis apud Monfauc. Lib. III. Cap. VIII.

*++++

Ca-

Catena in IV. Prophetas maiores n. XVIII. Codex Florentinus N. Testamenti Bibliothecae D. Marci, XI. ut videtur, saeculo exaratus. Codex Protagorae Platonis e Bibliotheca privata D. Canonici Gab. Riccardii, quamquam inconstanter. Sciendum enim est in antiquis Codicibus MS. Graecis orthographiam saepe esse inconstantem, vel quoad accentus, vel quoad spiritus, super diphthongo collocandos; & exempla praebent Codex Colbertinus saeculi, ut aestimatur, VIII. apud Montemfalconium Lib. III. Palaeographiae Cap. V. Codex Evangelistarii sub num. IV. Codex Operum Gregorii Nazianzeni sub num. V. Specimina saeculi X. quae laudatus Monsfalconius Lib. IV. Cap. III. profert. Codex Operum Gregorii Nazianzeni Riccardianus sub num. XX.

Quum igitur res ita se habeat, & non multi sint Codices MSS. in quibus spiritus secundam diphthongi vocalem antecedit; plerique autem habeant super utraque; quidam etiam inconstanti orthographia quoad hoc scripti sint; reliqui autem fere omnes spiritus in secunda perpetuo constanterque habeant: atque id usum invaluerit, in optimis, castigatissimis, & celebratissimis, editionibus a Viris longe doctissimis recensitis; quis non videat, quam iniuste ob hoc ipsum me meus Antagonistes calumniatur, qui sui prorsus immemor, ut videtur,

—lethaei ad fluminis undas

Securos latices, & longa oblivia potat?

Atque haec in presentiarum sufficiant, dum multa alia adversus nostrum Censorem in tempore olim proferenda, & observanda, silentio transilio, quibus magis atque magis ea omnia, quae a me huc usque disputata sunt, satis superque confirmabuntur; ratus ex hisce etiam, quae modo commentatus sum, illum Ovidii monitum verum, & memoriter retinendum, tandem ab eo intellectum iri:

Corrigere at res est tanto magis ardua,
quanto

Maior Aristarcho magnus Homerus
erat.

Interim ad meum Ἀντίπαλον haec ex Augustini ad Pascentium Epistola, dirigo: Da veniam, siquid liberius dixi, non ad contumeliam tuam, sed ad defensionem meam. Praesumsi enim de gravitate & prudentia tua, quia potest considerare, quantam mihi respondendi necessitatem imposueris: aut si hoc non recte feci, & huic da veniam. Amicos autem & benevolos meos ita cum Hieronymo, Epist. ad Domnion. & Rogatianum, lactus & intrepidus adloquer: Itaque licet hydra sibilet, victorque Sinon incendia iactet: numquam meum iuvante Christo silebit eloquium: etiam praecisa lingua balbutiet. Legant, qui volunt; qui no-

✠++++ 2

lunt,

Iunt, abiiciant; eventilent apices, litteras calumnientur: magis vestra caritate provocabor ad studium, quam illorum detractio-
ne, & odio, deterrebor. *Tandem omnes monituro ita cum Plauto in Poenulo protestari lubet:*

Viam qui nescit qua deveniat ad mare,
Eum oportet amnem quaerere comitem sibi.

Ego male loquendi vobis nescivi viam.
Nunc vos mihi amnes estis, vos certum est sequi.

Si bene dicetis, vestra ripa vos sequar.
Si male dicetis, vestro gradiar limite.

CATALOGUS EORUM

Qui post primi Voluminis editionem societatem nobiscum inierunt.

A R R E T I I.

Lambardi. Illustris. D. Alexander Eques D. Stephani.

A V E N I O N E.

Illustris. Dom. Marchio de Caumont.

B R I X I A E.

Cappello. Illustris. Dom. Marcus.

C A R P E N T O R A T I.

Illustris. Dom. Bimard de la Bastie.

C O R T O N A E.

Vagnucci Illustris. Dom. Nicolaus.

D I V I O N E.

Illustris. Dom. Praeses Bouhier.

E M P O R I I.

Pandolfini. Perillustris Dom. Ioannes Franciscus.

F L O R E N T I A E

Attavanti. Illustris. Dom. Pandolphus.

Del Corona. Reverendis. Dom. Nicolaus Protonot.
Apostol.

Gherardi Piccolomineus ab Aragonia. Illustris.
Dom. Rupertus.

Landi. Adm. Rev. D. Ioseph.

Mercantelli. Perillustris Dominus Caietanus.

Marchi. Perillustris Dom. Caietanus

Migliorucci Illustris. D. Comes Andreas Melior Eques
D. Stephani. ††††† 3 Or-

LXXXVI

Orlandi. Perillustriſis Dom. Caſimirus.
Petrini. Admod. Rev. Dom. Ferdinandus S. Theol.
Doct̃or, & in Seminario Flor. Theol. Mor. Lect̃or.
Rimbotti. Illuſtriſis. Dom. Andreas Eques D. Stephani.
Zannoni. Perilluſtriſis Dom. Ioannes Baptiſta.

G E N V AE.

Adm. Rev. P. Benedictus Maria a S. Andrea Carmelita Diſcalc.

LVTETIAE PARISIORVM.

De Saint Aubin. Illuſtriſis. & Reverendiſſis. Dom.
Michael, Sorbonicus focius, & Sorbonicae Bibliothecae Praefectus.

MONTE POLITIANO.

Benci. Illuſtriſis. Dom. Franciſcus.

R O M AE.

Torelli. Illuſtriſis. D. Coſmas Emin. Cardinalis Bel-
lugae Auditor.

SANCTO MINIATE.

Gucci. Illuſtriſis. Dom. Carolus.

S E N AE.

Gauggio. Adm. Rev. Pater Petrus Andreas S. Theologiae Lect̃or Carmelita.
Morotti. Perilluſtriſis Dom. Ioseph. Maria Philoſophiae Doct̃or, & Publicus Arithmeticae Profeſſor.
Piccolomineus. Illuſtriſis. D. Piccolominus Eques D. Stephani.
Pandini. Adm. Rev. D. Franciſcus S. Theol. Doct̃or.
Valleſi. Perilluſtriſis D. Paulus Maria S. Theol. Doct̃or,
& in Regio Sorbonico Nobilium Collegio Latina-
rum Litterarum Profeſſor.

DE LEONE

VRBEVETANO.

EO, patria, ut ipse in Prooemio ait, Vrbevetanus, quod oppidum *Herbanum* a *Plinio Lib. III. Cap. V.* dici, sunt qui existiment; professione vero Monachus, & quidem ex Dominicana familia, fuit. Quod si LEO in Nicolao III. S. Franciscum, Patrem nostrum adpellat, id facere videtur ob amicitiam arctissimam, qua Dominicanus, & Franciscanus, Ordines inter se foederati sunt, ut quasi unus & idem ordo ab eis censeantur: quare in Kalendario Dominicano Hispaniensi Pridie Non. Octobr. legitur: *S. Pater Noster Franciscus*. Hic sub XIV. saeculi initium floruisse videtur, quum Chronicon Pontificum usque ad Clementem V, qui anno MCCCXIV naturae concessit, tantum deducat; Imperatorum autem

*†††† 4

Chro-

Chronicon (nam duo haec Chronica scripsit LEO noster) usque ad Henricum Luxemburgensem, qui anno MCCCVIII. Imperator renunciatus est, protrahat. Cupido huiusmodi Chronica contexendi Praedicatorum Monachos incessisse ea aetate videtur. Nam quum *Martinus* Polonus, qui anno MCCLXXVIII. diem obiit, exemplum primum suo Chronico concinnato praebuisset: protinus & *Ptolemaeus* Lucensis, qui anno MCCCIII. claruisse deprehenditur, & LEO Vrbevetanus, & *Bernardus Guido*, qui anno MCCCXXXI occubuit, illius vestigiis insistentes, Chronica similia composuerunt. LEO noster, ut ipse testatur in Prooemio, Martini Chronica *κατὰ πρόδα* sequutus est, nisi quod ea in Epitomen contraxit, brevioraque edidit diversis abscissis; & quaedam interdum de suo, vel ex aliis Scriptoribus compilata, idemtidem inseruit. Eius stilus illius aevi barbariem redolet; historia; ignorantiam. His tamen non obstantibus haec Chronica publici juris facere animum haud difficulter induxi, quod de aliis plane similibus idem factum a Viris doctissimis viderim: quaedam enim idemtidem in eis occurrunt, unde aut historia temporum augeri, aut certe illi lux nova foenerari facile possit. Quid, quod *Martinus* nonnisi ad Nicolaum III. suam

suam historiam perduxit ; & in LEONE nō-
 stro usque ad Clementem V. eam conti-
 nuatam habemus ? Idem de Imperatorum
 Chronico dici potest. Insuper, quum Scriptor
 hic adeo ignotus latitaret , ut a nemine il-
 lum memoratum invenerim , & ne ab *E-*
schardo quidem , qui Dominicanam Biblio-
 thecam scripsit diligentissime ; opti-
 me me de Dominicano Ordine meritum
 arbitratus sum , si religiosissimam , & do-
 ctissimam , familiam novo hoc Scriptore do-
 navissem . Quin , quum diu esset quod ani-
 mo versarem ineditas quasdam Romanorum
 Pontificum Epistolas in lucem proferre ,
 & eruditissimorum Virorum *Cberubinii* ,
Baluzii , aliorumque , Collectiones quodam-
 modo auctum , & illustratum ire ; varia ulte-
 rius Imperatorum Ediſta , & Diplomata in
 tenebris sepulta , & haſtenus univerſis inco-
 gnita , quibus Collectanea , & Corpora , ut
 inscribunt , Diplomatica , magis in dies ab-
 soluerentur , eruere ; viam aliam rationem-
 que ea edendi commodiorem a me iniri haud
 posse existimavi , quam si Epistolas , & Di-
 plomata quaelibet , Principis , sui auctoris ,
 Vitae subiicerem , quam quidem metho-
 dum obviam atque facillimam LEONIS Vrbe-
 vetani Chronica obferunt . Sed quia Chro-
 nica haec nonnisi ad saeculi XIV. initia de-
 scendunt , ut posteriorum etiam Ponti-
 ficum

ficum & Imperatorum Bullae & Privilegia eadem ratione edi possent, Pontificiam & Augustam historiam usque ad saeculi XVI. initium producere lubuit, conquisitis in hunc finem variis variorum Auctorum Opusculis, quibus Pontificum Caesarumque res gestae describuntur & illustrantur, iisque pariter ineditis, variaeque eiusdem generis monumenta adsuendo luculenter explicatis, & auctis. Ceterum Epistolas Pontificias, & alia antiqua monumenta, quibus hoc LEONIS Chronicon Pontificum exornavi, & quarum pleraque, si minus omnia, *à véx-dra* esse inficiabitur nemo, humanitati, et liberalitati, doctissimi & reverendissimi Viri, *Fulgentii Nardii*, Abbatis Vallumbrosani Coenobii S. Trinitatis Florentini, cuius quidem saepius honestam pro merito mentionem alibi feci, fere omnia me debere ingenue profiteor: ille enim incredibili labore, & vigili sedulitate, omnia prope sui Ordinis scrutatus Archiva, & opes illas aut ignotas aut neglectas laudabiliter populatus, in ingentia ac multa volumina sua manu transcripsit; unde haec omnia in meum usum seligere licuit. Quamquam autem pleraque Vallumbrosani Ordinis negocia respiciunt, tamen mirum quantum quicumque ingenio ac diligentia pollet ex eis utilitatis ad Ecclesiasticam pro-

profanamque historiam locupletandam illustrandamque percipere possit, & barbari aevi mores, ritus, disciplinam, iudicia, atque iura ipsa, deprehendere. Quid ipse in hac editione praestiterim, facile est animadvertere: multa quidem illustravi; multa castigavi; sed multa etiam intacta reliqui: tum; quia nimis esset operosum barbaros Scriptores huiusmodi perpetuo castigare, & ad sinceram historiae fidem & normam exigere: tum quia iam res Pontificum gestae a tot Viris doctissimis in clarissima luce collocatae sunt, ut verendum non sit nequis ab huiusmodi minus diligentibus, minusque cultis, Historicis, seduci se decipique patiatur. Indictum tantum heic nolim, me in Chronologica Pontificum serie, annisque digerendis, *H. Gravesonii* in primis vestigia sectatum, quaedam vero etiam ex aliis Chronologis, sed parce hausisse. Eam seriem vero praemisisse, ne annos a LEONE nostro notatos in Operis decursu tractim, ubi opus esset, emendare compellerer. Adnotavi quidem interdum varias de aetate sententias, & ex *Anastasio*, & *Platina*, praecipue: sed non tamen omnes variantes numerorum in *Anastasio* lectiones produxi quas facile quis in castigatissima veteris Pontificalis editione, a doctissimo *Vignolio* procurata, offendere queat. Pauca quaedam nunc animadvertenda sunt, quae

quae a me in Scholiis adfirmata, luculentiori declaratione opus habent. Et primum *Pag. 22.* aio ante Gelasium I. nullam Cardinalium mentionem occurrere; nam Acta Concilii Romani sub Silvestro, in quibus Cardinalium mentio habetur, tamquam genuina cum doctissimo *Tillemontio Tom. VI. in Concil. Nicaen. Art. XX.* non admitto. *Pag. 28. Io. Diaconus in Descriptione Ecclesiae Lateranensis*, quam *Mabillonius* edidit in *Appendice ad Ordinem Romanum, §. VIII.* quaedam habet de septem Episcopis hebdomadariis scitu digna, & huc facientia. *Pag. 40. D. Marcus* minus proprie, & lato modo Apostolus adpellatur. *Pag. 62. De Fabulosa XI. millium Virginum historia* confundendus etiam *Dan. Papebrochius Conat. Chron. Histor. Dissert. V. Pag. 65.* Vbi de corporis S. Stephani Papae translatione Pisas agitur, consideranda *Papebrochii* de hoc admiratio, quae habetur in *Conatu Chronico Historico. Pag. 82.* Martyrium S. Felicis II. parum verisimile ostendit *Papebrochius* Opere laudato *Dissert. X. Pag. 115.* Vsum Indulgentiarum, qualis nunc est, Urbani II. aetate antiquiorem non esse ostendere conatur *Papebrochius* Opere saepius citato *Dissert. VIII. & XVII.* Sed etiam ex IIX. saeculo repeti posse, satis probat exemplum a *Mabillonio* adlatum in *Itinere Ita-*

Italico, ex vetusto *Sacramentario Romano*.
Pag. 148. Danos a Scriptoribus barbari aevi
 Dacos adpellatos fuisse, non tantum ex
 LEONE nostro constat, sed etiam ex Epi-
 stola *Innocentii III.* inter eas, quae a *Ba-*
luzio collectae sunt. *Pag. 245.* Pro vera
 tamen censura accipienda videtur illa ex-
 communicatio, quam in quasdam Sancti-
 moniales intentavisse D. Benedictum narrat
D. Gregorius in Vita Cap. XXIII. quum
 eas illa secundum obitum fidelium commu-
 nione privaverit, ut ipse refert: nisi illa
 visio divinitus ostensa est, ad D. Bene-
 dicti sanctitatem, & auctoritatem, tantum
 commendandam. Nam in mentem revo-
 canda quae *pag. 240.* observaveram, & quae
 confirmantur a *Vanespensio part. I. Iur. Ec-*
cles. Tit. XXXI. Cap. III. num. 24., &c.
 Quae autem dixi de Monacho qui Theodo-
 sium Imperatorem excommunicavit, illu-
 strari possunt iis, quae disputat laudatus
Vanespensius Part III. Tit. XI. Cap. III. Et
 observandum quoque est, me non satis expli-
 casse *pag. 245.* ubi dixi olim poenas quasdam
 vocatas fuisse excommunicationes, alio sen-
 su, quam nunc censuras intelligimus, dicen-
 dum enim fuerat, *etiam poenas quasdam,*
 &c. ne vera excommunicatio quodammo-
 do ab antiquo usu excludi videretur. Cete-
 rum quod dixi de excommunicatione a pri-
 vatis

vatis, laicisve hominibus inrogata, illustrari potest veteri inscriptione apud *Reinesium Class. XX. num. CCXC.* ubi anathema dicitur sepulcrum violanti; nam moris erat huiusmodi hominibus diras quasdam imprecari, ut ex inscriptione *CCCCXL.* & *CCCCXLI.* ibidem elucet. *Pag. 276.* In subscriptione Innocentii IV. Paulus Apostolus Apostolorum principi Petro praefertur, quod non mirum: nam si *Baronio* credimus ad annum *213. n. 6. & 325. n. 52.* in sacris, & Ecclesiasticis rebus sinistra olim prae dextera parte tum in Oriente, tum in Occidente praecelluit. Quod tamen minime compertum fuisse videtur *Petro Damiani*, qui in *Tractatu de Picturis Apostolorum Petri, & Pauli*, disceptans quorsum depingi soleret Petrus ad sinistram, & Paulus ad dexteram, solícite Pauli supra Petrum praerogativas excogitat. Heic opportune monendum *pag. 219. & 253.* illa *S. P. A. S. P. A.* corrigenda esse, uno *A* in *E* converso. Superius ad *p. LIV.* animadvertendum est adeo verum esse *ἐπίκειον*, quod in *Aesopo Piraeus* ad *Strabonis Lib. IX.* imitationem dicitur, non esse *Navale* Latinorum, neque nostrum *Arsenale*, ut ab eodem *Geographo, Pausania, & Eustathio*, *Cherronesus* quoque, *Cretae* urbs, ac deinde *Episcopi* sedes, *Λίστι ἐπίκειον* vocetur. Quod
autem

autem diximus cum *Bayfio*, & *H. Stephano* *Arsenale* proprie esse quod Graeci νεώριον adpellant, diserte docet *Etymologicon* in νεώσοικοι. Verba sunt: Νεώσοικοι, καταγώγια εἰσιν ἐπὶ θαλάσσης οἰκοδομύμενα πρὸς ὑποδοχὴν τῶν νεῶν. νεώρια δὲ ἡ τῶν ὄρων περιβολή. Hoc est, Νεώσοικοι sunt καταγώγια iuxta mare aedificata ad subductas naves recipiendas. νεώρια vero ipsa horum terminorum complexio. Nam νεώσοικοι sunt distincta navium tecta, capacia singula triremis unius, uniusque biremis, & fabrorum navalium, qui eas commode vel ἐκ δρυόων aedificent, vel conquassatas reficiant, ut praeclariter docet eruditissimus *Bayfius De re navali*; Navale vero, aut *Arsenale*, dicitur ambitus harum mansionum, quodque eas circumdat septum, atque universa complexio. Id a *Suida* confirmatur loco inferius adducendo, qui coniungendus cum sequenti eiusdem auctoris: Νεώσοικοι, οἰκήματα παρὰ τῇ θαλάσῃ οἰκοδομύμενα εἰς ὑποδοχὴν νεῶν, ὅτε μὴ θαλαττεύοιεν. Νεώσοικοι, aedificia iuxta mare exstructa, ad naves suscipiendas, quum in mari non versantur. Ναυσάθμος vero, vel ναύσαθμον, esse quod nos *Molo*, aut *Darsena*, sive etiam *Baia*, adpellamus, existit ex *Iulio Polluce Lib. I. Onom. Cap. IX. sect. 104.* ubi ναύσαθμον a νεωρίοις aperte distinguitur: εἰσασθαι ἐπὶ τῇ αἰγία-

γιαλῶ, σήσασθαι ἐπὶ τῇ ναυσάθμῳ, ἐν τοῖς
 νεωρείοις, ἐν τοῖς νεωσοίοις. *Ad littus statue-*
re, ad portum deducere, in navali, in porti-
bis, habet Interpres Latinus, & in ora libri,
illo νεωρείοις indicato, Arsenalē scripserat ὁ
πάνυ Salvinus. Patet etiam ex Suida qui
ναύσαθμον explicat τὸν λιμένα, hoc est portum,
quod & Lexicographorum doctissimus He-
sychius confirmat. Quamquam autem idem
Suidas in νεώρια videtur haec cum ναυσάθ-
μῳ confundere, tamen paulo post quodam-
modo se corrigit, & ναυσάθμῳ a νεω-
ρείοις distinctionem mirabiliter insinuat. Μή-
ποτε, ait, νεώρια λέγεται ὁ τόπος ἅπας εἰς
ὃν ἀνέλκονται αἱ τριήρεις, καὶ πάλιν ἐξ αὐτῆς
καθέλκονται, ὡς ὑποσημαίνουσι Λύκουργος,
καὶ Ἀνδοκίδης. Sed vide ne forte νεώρια di-
catur totus ille locus, in quem triremes sub-
ducuntur, & ex quo rursus deducuntur, ut
subindicant Lycurgus & Andocides. Quod
quidem verum esse ea, quae supra ex Ety-
mologico & Polluce protulimus, evidenter
ostendunt; acceditque Harpocratonis aucto-
ritas, cuius verba Suidas transcripsit. Sed
quo maxime haec omnia adstruuntur,
est insignis Strabonis locus Lib. XIII.
ubi de ναυσάθμῳ verba facit, sicuti vo-
catus est Portus Troianus iuxta Sigae-
um, eo quod Graeci navibus in eum
adpulissent, &c.

FINIS.

CHRONOLOGICA ROMANORVM PONTIFICVM S E R I E S

*Cum Ordine Successionis, Tempore Pontificatus,
& Anno Christi quo sedere coeperunt.*

SAECVLVM PRIMVM.

<i>Ord. Suc.</i>		<i>An. Chr.</i>
1	Petrus ann. -- mens. -- d. --	54
2	Linus ann. 1. mens. -- d. --	66
3	Clemens I. ann. 9. mens. 11. d. 6.	67
4	Cletus ann. 6. mens. 10. d. 3.	76
5	Anacletus ann. 12. mens. 10. d. 3.	83
6	Evaristus ann. 12. mens. -- d. 2.	95

SAECVLVM SECVNDVM.

7	Alexander I. an. 8. m. 25. d. --	108
8	Xystus I. ann. 9. mens. 10. d. 3.	116
9	Telesphorus ann. 11. mens. 9. d. --	126
10	Hyginus ann. 4. mens. -- d. 28.	137
11	Pius I. ann. 10. mens. 4. d. 3.	141
12	Anicetus an. 10. mens. -- d. --	151
13	Soter ann. 9. mens. -- d. --	161
14	Eleutherius an. 15. mens. d. 23.	170
15	Victor I. ann. 12. mens. 1. d. 16.	185

SAECVLVM TERTIVM.

<i>Ord. Succ.</i>		<i>An. Chr.</i>
16	Zephyrinus an. 19. mens. 11. d. 5.	197
17	Callistus I. ann. 5. m. 2. d. 10.	217
18	Vrbanus I. ann. 7. m. -- d. --	222
19	Pontianus ann. 5. m. 3. d. 7.	230
20	Anterus ann. -- m. 1. d. 13.	235
21	Fabianus ann. 14. m. -- d. 10.	236
22	Cornelius an. 1. m. 3. d. 10.	251
23	Lucius I. ann. -- m. 5. d. 10.	252
24	Stephanus I. an. 4. m. 2. d. 20.	252
25	Xyftus II. an. -- m. 11. d. 6.	257
26	Dionysius an. 10. m. 5. d. 4.	259
27	Felix I. an. 4. m. 11. d. 25.	269
28	Eutychianus ann. 8. m. 11. d. 3.	275
29	Caius an. 12. m. 4. d. 7.	283
30	Marcellinus an. 8. m. 3. d. 25.	296

SAECVLVM QVARTVM.

31	Marcellus I. ann. 3. m. 3. d. 25.	308
32	Eusebius an. -- m. 4. d. 16.	310
33	Melchiades an. 3. m. 6. d. 9.	310
34	Silvester I. ann. 21. m. 11. d. --	314
35	Marcus ann. -- m. 8. d. 20.	336
36	Iulius I. ann. 15. m. 2. d. 6.	337
37	Liberius an. 14. m. 3. d. 3.	352
38	Felix II. an. 1. m. 2. d. 7.	366
39	Damasus I. an. 18. m. 2. d. 10.	366
40	Siricius ann. 13. m. 11. d. 5.	384
41	Anastasius I. an. 3. m. -- d. 10.	398

SÆCVLV M QVINTVM.

Ord. Succ.

An. Chr.

42	Innocentius I. an. 15. m. 2. d. 20.	401
43	Zosimus an. 1. m. 9. d. --	417
44	Bonifacius I. an. 3. m. 8. d. 6.	418
45	Caelestinus I. an. 9. m. 10. d. 9.	422
46	Xystus III. an. 7. m. 11. d. 2.	432
47	Leo I. Magnus an. 21. m. 1. d. 13.	440
48	Hilarius an. 6. m. 3. d. 10.	461
49	Simplicius an. 15. m. -- d. 6.	468
50	Felix III. an. 8. m. 11. d. 18.	483
51	Gelasius I. an. 4. m. 8. d. 18.	492
52	Anastasius II. an. 1. m. 11. d. 24.	496
53	Symmachus an. 15. m. 7. d. 27.	498

SÆCVLV M SEXTVM.

54	Hormisdas an. 9. m. -- d. 11.	514
55	Joannes I. an. 2. m. 9. d. 6.	523
56	Felix IV. an. 4. m. 2. d. 6.	526
57	Bonifacius II. an. 2. m. -- d. 26.	530
58	Ioannes II. ann. 2. mens. 4. d. 26.	532
59	Agapetus I. an. -- m. 10. d. 19.	535
60	Silverius ann. 3. m. -- d. --	536
61	Vigilius ann. 15. m. 6. d. 10.	538
62	Pelagius I. an. 4. m. 10. d. 18.	555
63	Ioannes III. ann. 12. m. 11. d. 26.	560
64	Benedictus I. an. 4. m. 1. d. 28.	574
65	Pelagius II. ann. 11. m. 2. d. 10.	578
66	Gregorius I. Magnus an. 13. m. 6. d. 10.	590

SÆCVLV M SEPTIMVM.

67	Sabinianus an. 1. m. 5. d. 9.	604
68	Bonifacius III. an. -- m. 8. d. 23.	606

69	Bonifacius IV. an. 6. m. 8. d. 13.	608
70	Deusdedit an. 3. m. -- d. 20.	615
71	Bonifacius V. an. 5. m. 10. d. --	618
72	Honorius I. an. 12. m. 11. d. 16.	625
73	Severinus an. -- m. 2. d. 4.	640
74	Ioannes IV. an. 1. m. 9. d. 18.	640
75	Theodorus I. an. 6. m. 5. d. 19.	642
76	Martinus I. an. 6. m. 1. d. 21.	649
77	Eugenius I. an. 2. m. 8. d. 24.	654
78	Vitalianus an. 14. m. 5. d. 27.	657
79	Adeodatus an. 4. m. 6. d. 5.	672
80	Donus I. ann. 1. m. 5. d. 10.	676
81	Agatho an. 3. m. 6. d. 15.	678
82	Leo II. an. -- m. 10. d. 17.	682
83	Benedictus II. an. -- m. 11. d. 22.	684
84	Ioannes V. an. 1. m. -- d. 10.	685
85	Conon an. -- m. 11. d. 3.	686
86	Sergius I. an. 13. m. 8. d. 23.	687

SAECVLVM OCTAVVM.

87	Ioannes VI. ann. 3. m. 2. d. 12.	701
88	Ioannes VII. ann. 2. mens. 7. d. 17.	705
89	Sisinius an. -- m. -- d. 20.	708
90	Constantinus an. 7. m. -- d. 15.	708
91	Gregorius II. an. 15. m. 8. d. 23.	715
92	Gregorius III. an. 10. m. 8. d. 10.	731
93	Zacharias an. 10. m. 3. d. 14.	741
94	Stephanus II. an. -- m. -- d. 3.	752
95	Stephanus II. ann. 5. m. -- d. 29.	752
96	Paulus I. an. 10. m. 1. d. --	757
97	Stephanus IV. an. 3. m. 5. d. 27.	768
98	Adrianus I. an. 23 m. 10. d. 18.	772
99	Leo III. ann. 20. m. 5. d. 17.	795

SAE-

SÆCULVM NONVM.

<i>Ord.Succ.</i>		<i>Ann.Chr.</i>
100	Stephanus V. an. -- m. 7. d. --	816
101	Paschalis I. an. 7. m. -- d. 17.	817
102	Eugenius II. an. 3. m. -- d. --	824
103	Valentinus an. -- m. 1. d. 10.	827
104	Gregorius IV. an. 16. m. -- d. --	827
105	Sergius II. ann. 3. m. -- d. --	844
106	Leo IV. an. 8. m. 3. d. 6.	847
107	Benedictus III. an. 2. m. 6. d. 10.	855
108	Nicolaus I. Magnus an. 9. m. 6. d. 10.	858
109	Adrianus II. an. 5. m. -- d. --.	867
110	Ioannes VIII. an. 10. m. -- d. 2.	872
111	Martinus II. an. 1. m. 5. d. --	882
112	Adrianus III. an. 1. m. 4. d. --	884
113	Stephanus VI. an. 6. m. -- d. 9.	885
114	Formosus an. 4. m. 7. d. 10.	891
115	Bonifacius VI. an. -- m. -- d. 15.	897
116	Stephanus VII. an. 1. m. 1. d. --	897
117	Romanus an. -- m. 4. d. --	898
118	Theodorus II. an. -- m. -- d. 20.	898
119	Ioannes IX. an. 2. m. -- d. 15.	898

SÆCULVM DECIMVM.

120	Benedictus IV. an. 3. m. 2. d. --	900
121	Leo V. an. -- m. 1. d. 26.	903
122	Christophorus Schismat. an. -- m. 8. d. --	903
123	Sergius III. an. 7. m. 3. d. --	903
124	Anastasius III. an. 2. m. 2. d. --	910
125	Lando an. -- m. 6. d. 10.	913
126	Ioannes X. an. 14. m. 2. d. 15.	914
127	Leo VI. an. -- m. 7. d. 5.	929
128	Stephanus VIII. ann. 2. m. 1. d. 12.	929

Ioan-

<i>Ord. Succ.</i>		<i>An. Chr.</i>
129	Ioannes XI. an. 4. m. 10. d. 15.	931
130	Leo VII. ann. 3. m. 6. d. 10.	936
131	Stephanus IX. an. 3. m. 4. d. 15.	939
132	Martinus III. an. 3. m. 6. d. 13.	942
133	Agapetus II. an. 10. m. 7. d. 10.	946
134	Ioannes XII. an. 7. m. -- d. --	956
135	Benedictus V. an. -- m. 6. d. 5.	964
136	Leo VIII. Schismaticus an. -- m. 19. d. --	964
137	Ioannes XIII. an. 6. m. 11. d. 5.	965
138	Benedictus VI. an. 1. m. 2. d. --	972
139	Donus II. ann. -- m. 3. d. --	972
140	Bonifacius VII. an. -- m. 7. d. 15.	974
141	Benedictus VII. an. 9. m. 1. d. 10.	975
142	Ioannes XIV. an. -- mens. 8. d. --	984
143	Ioannes XV. an. 10. mens. 4. d. 12.	985
144	Ioannes XVI. an. -- m. 4. d. --	996
145	Gregorius V. an. 3. m. 8. d. --	996
146	Ioannes XVII. Schismat. an. -- m. 10. d. --	997
147	Silvester II. an. 4. m. 1. d. 9.	999

SÆCULVM VNDECIMVM.

148	Ioannes XVIII. an. -- m. 5. d. --	1003
149	Ioannes XIX. an. 5. m. 7. d. 28.	1003
150	Sergius IV. an. 2. m. 8. d. 13.	1009
151	Benedictus VIII. an. 12. m. -- d. --	1012
152	Ioannes XX. ann. 9. m. -- d. 9.	1024
153	Benedictus IX. an. 11. m. -- d. --	1033
154	Silvester III. Schismat. an. -- m. 1. d. 19.	1044
155	Gregorius VI. Schismat. an. 1. m. 6. d. --	1044
156	Clemens II. an. -- m. 9. d. 15.	1046
157	Damasus II. an. -- m. -- d. 23.	1048
158	Leo IX. an. 5. m. 2. d. 7.	1049
159	Victor II. an. 2. m. 3. d. 15.	1055

Ste-

160	Stephanus X. an. -- m. 7. d. 8.	1057
161	Benedictus X. Schism. an. -- m. 9. d. 20.	1058
162	Nicolaus II. an. 2. m. 6. d. 25.	1058
163	Alexander II. an. 10. m. 6. d. 22.	1061
164	Gregorius VII. an. 10. m. 1. d. 3.	1073
165	Victor III. ann. 1. m. 3. d. 24.	1086
166	Vrbanus II. an. 11. m. 4. d. 18.	1088
167	Paschalis II. an. 18. m. 5. d. 7.	1099

SAECVLVM DVODECIMVM.

168	Gelasius II. an. 1. m. -- d. 4.	1118
169	Callistus II. an. 5. m. 10. d. 12.	1119
170	Honorius II. an. 5. m. 1. d. 17.	1124
171	Innocentius II. an. 13. m. 7. d. 10.	1130
172	Caelestinus II. an. -- m. 5. d. 13.	1143
173	Lucius II. an. -- m. 11. d. 14.	1144
174	Eugenius III. an. 8. m. 4. d. 10.	1145
175	Anastasius IV. an. 1. m. 4. d. 29.	1153
176	Adrianus IV. an. 4. m. 8. d. 29.	1154
177	Alexander III. an. 21. m. 11. d. 10.	1159
178	Lucius III. an. 4. m. 2. d. 18.	1181
179	Vrbanus III. an. 1. m. 10. d. 25.	1185
180	Gregorius VIII. an. - m. 1. d. 27.	1187
181	Clemens III. an. 3. m. 3. d. 15.	1187
182	Caelestinus III. an. 6. m. 9. d. 9.	1191
183	Innocentius III. an. 18. m. 6. d. 9.	1198

SAECVLVM DECIMVM TERTIVM.

184	Honorius III. an. 10. m. 8. d. -	1215
185	Gregorius IX. an. 14. m. 5. d. 3.	1227
186	Caelestinus IV. an. - m. - d. 17.	1241
187	Innocentius IV. an. 9. m. 5. d. 14.	1243

*Ord. Succ.**An. Chr.*

188	Alexander IV. an. 6. m. 5. d. 4.	1255
189	Vrbanus IV. an. 3. m. 1. d. 4.	1261
190	Clemens IV. an. 3. m. 9. d. 25.	1265
191	Gregorius X. an. 14. m. 4. d. 10.	1271
192	Innocentius V. ann. -- m. 5. d. 5.	1276
193	Adrianus V. an. -- mens. 1. d. 9.	1276
194	Vicēdominus dictus Gregorius XI. vixit aliquot horas.	1276
195	Ioannes XXI. an. -- m. 8. d. 8.	1276
196	Nicolaus III. ann. 2. m. 8. d. 27.	1277
197	Martinus IV. ann. 4. m. 1. d. 7.	1281
198	Honorius IV. ann. 2. m. -- d. 1.	1285
199	Nicolaus IV. an. 4. m. 1. d. 14.	1288
200	Caelestinus V. an. -- m. 5. d. 8.	1294
201	Bonifacius VIII. an. 8. m. 9. d. 18.	1294

SÆCULVM DECIMVM QVARTVM.

202	Benedictus XI. an. -- m. 8. d. 7.	1303
203	Clemens V. an. 8. m. 10. d. 16.	1305
204	Ioannes XXII. an. 18. m. 4. d. --	1316
205	Benedictus XII. an. 7. m. 4. d. 6.	1334
206	Clemens VI. an. 10. m. 7. d. --	1342
207	Innocentius VI. an. 9. m. 8. d. 20.	1352
208	Vrbanus V. ann. 8. m. 3. d. --	1362
209	Gregorius XI. an. 7. m. 2. d. 24.	1371
210	Vrbanus VI. an. 11. m. 6. d. 8.	1378
211	Bonifacius IX. an. 14 m. 11. d. --	1389

SÆCULVM DECIMVM QVINTVM.

212	Innocentius VII. an. 2. m. -- d. 22.	1404
213	Gregorius XII. an. 3. m. 7. d. 5.	1406
214	Alexander V. an. -- m. 10. d. 8.	1409
215	Ioannes XXIII. an. 5. m. -- d. 16.	1410
	Mar-	

Ord. Succ.

An. Chr.

216	Martinus V. an. 13. m. 3. d. 11.	1417
217	Eugenius IV. an. 15. m. 11. d. 11.	1431
218	Nicolaus V. an. 8. m. -- d. 19.	1447
219	Callistus III. an. 3. m. 3. d. 28.	1455
220	Pius II. an. 5. m. 11. d. 27.	1458
221	Paulus II. an. 6. m. 10. d. 26.	1464
222	Xistus IV. an. 13. m. -- d. 5.	1471
223	Innocentius VIII. an. 7. m. 10. d. 27.	1484
224	Alexander VI. an. 11. m. -- d. 8.	1492

SÆCULVM DECIMUMSEXTVM.

225	Pius III. an. -- m. -- d. 26.	1503
226	Iulius II. an. 9. m. 3. d. 21.	1503
227	Leo X. an. 8. m. 8. d. 20.	1513

SERIES CHRONOLOGICA

Schismatum, & Antipaparum.

1	Novatianus Romanus Presbyter.	251
2	Vrsicinus.	366
3	Eulalius.	418
4	Laurentius.	498
5	Dioscorus Diaconus.	530
6	Petrus, & Theodorus.	686
7	Theodorus, & Paschalis.	686
8	Theophylactus.	757
9	Constantinus Totonis frater Romanus.	768
10	Philippus Monachus.	768
11	Zinzinus.	824
12	Anastasius.	855
13	Sergius.	892
		80-

*Ord. Succ.**An. Chr.*

14	Bonifacius	897
15	Leo & Benedictus.	964
16	Ioannes Episcopus Placentinus.	997
17	Gregorius Cardinalis.	1012
18	Silvester, & Ioannes, & Gregorius VI.	1044
19	Benedictus, qui Mincius antea vocabatur.	1059
20	Honorius, qui Cadalous antea dicebatur.	1061
21	Clemens, qui antea Guibertus.	1075
22	Albertus, & Theodoricus.	1099
23	Gregorius, antea vocatus Burdinus.	1124
24	Caelestinus II, antea Theobaldus.	1124
25	Anacletus II. antea Petrus Leonis Romani F.	1130
26	Victor, antea Octavianus; & Callistus.	1159
27	Nicolaus V, antea Petrus Corbaro Franciscanus.	1325
28	Clemens VII. iam Robertus.	1378
29	Benedictus XIII, antea Petrus Lunensis vocatus.	1394
30	Clemens VIII, antea Aegidius Mumon.	1424
31	Felix V, antea Amadeus Sabaudiac Dux.	1439

ALPHABETICA ROMANORUM PONTIFICUM SERIES

*Cum Ordine Successionis, & Anno Christi,
quo sedere coeperunt.*

<i>Ord. Succ.</i>	<i>An. Chr.</i>	<i>Ord. Succ.</i>	<i>An. Chr.</i>
A		175 Anastasius IV.	1153
79 Adeodatus	672	112 Anicetus.	156
98 Adrianus I.	772	20 Anterus.	230
109 Adrianus II.	817	B	
112 Adrianus III.	884	64 Benedictus I.	574
176 Adrianus IV.	1154	83 Benedictus II.	684
193 Adrianus V.	1276	107 Benedictus III.	855
59 Agapetus I.	535	120 Benedictus IV.	900
133 Agapetus II.	946	135 Benedictus V.	964
81 Agatho	678	139 Benedictus VI.	972
7 Alexander I.	108	141 Benedictus VII.	975
163 Alexander II.	1061	151 Benedictus VIII.	1012
177 Alexander III.	1159	153 Benedictus IX.	1033
188 Alexander IV.	1255	161 Benedictus X.	1058
214 Alexander V.	1409	202 Benedictus XI.	1303
224 Alexander VI.	1492	205 Benedictus XII.	1334
5 Anacletus.	83	44 Bonifacius I.	418
41 Anastasius I.	401	57 Bonifacius II.	530
52 Anastasius II.	496		
124 Anastasius III.	910		
		Ord.	

<i>Ord. Succ.</i>	<i>An. Chr.</i>	<i>Ord. Succ.</i>	<i>An. Chr.</i>
68 Bonifacius III.	606		
69 Bonifacius IV.	608		
71 Bonifacius V.	618		
115 Bonifacius VI.	807		
140 Bonifacius VII.	974		
261 Bonifacius IIX.	1204		
211 Bonifacius IX.	1389		

D

39 Damasus I.	367
157 Damasus II.	1049
70 Deusdedit.	615
26 Dionysius.	259
80 Donus I.	676
139 Donus II.	972

C

29 Caius.	183
17 Callistus I.	217
169 Callistus II.	1119
119 Callistus III.	1455
45 Caelestinus I.	422
172 Caelestinus II.	1143
182 Caelestinus III.	1191
186 Caelestinus IV.	1241
200 Caelestinus V.	1204
112 Christophorus.	903
3 Clemens I.	67
156 Clemens II.	1046
181 Clemens III.	1187
190 Clemens IV.	1265
203 Clemens V.	1305
206 Clemens VI.	1342
4 Cletus.	76
85 Conon.	686
90 Constantinus.	708
22 Cornelius.	251

E

14 Eleutherius.	170
6 Evaristus.	95
77 Eugenius I.	654
102 Eugenius II.	824
174 Eugenius III.	1145
217 Eugenius IV.	1432
32 Eusebius.	310
28 Eutychianus.	275

F

21 Fabianus.	236
27 Felix I.	269
38 Felix II.	357
50 Felix III.	483
56 Felix IV.	526
114 Formosus.	891

Ord. Succ.

An. Chr.

Ord. Succ.

An. Chr.

G

51	Gelasius I.	492
168	Gelasius II.	1118
66	Gregorius I.	590
91	Gregorius II.	715
92	Gregorius III.	731
104	Gregorius IV.	827
145	Gregorius V.	996
155	Gregorius VI.	1044
164	Gregorius VII.	1073
180	Gregorius IX.	1187
185	Gregorius IX.	1227
191	Gregorius X.	1271
209	Gregorius XI.	1371
213	Gregorius XII.	1406

H

10	Hyginus.	137
48	Hilarius.	461
72	Honorius I.	625
170	Honorius II.	1124
184	Honorius III.	1215
198	Honorius IV.	1285
54	Hormisdas.	514

I

42	Innocentius I.	401
----	----------------	-----

171	Innocentius II.	1130
183	Innocentius III.	1198
187	Innocentius IV.	1243
192	Innocentius V.	1276
207	Innocentius VI.	1352
212	Innocent. VII.	1404
223	Innocent. VIII.	1484
55	Ioannes I.	523
58	Ioannes II.	532
63	Ioannes III.	560
74	Ioannes IV.	640
84	Ioannes V.	685
87	Ioannes VI.	701
88	Ioannes VII.	705
110	Ioannes VIII.	872
119	Ioannes IX.	898
126	Ioannes X.	914
129	Ioannes XI.	931
134	Ioannes XII.	956
137	Ioannes XIII.	965
142	Ioannes XIV.	984
143	Ioannes XV.	985
144	Ioannes XVI.	997
146	Ioannes XVII.	997
148	Ioannes XVIII.	1003
149	Ioannes XIX.	1003
152	Ioannes XX.	1024
195	Ioannes XXI.	1276
204	Ioannes XXII.	1316
215	Ioannes XXIII.	1410
36	Iulius I.	336
226	Iulius II.	1503

Ord. Succ.

An. Chr.

Ord. Succ.

An. Chr.

L

125 Lando	913
47 Leo I.	440
82 Leo II.	682
99 Leo III.	795
106 Leo IV.	847
121 Leo V.	903
127 Leo VI.	929
130 Leo VII.	936
136 Leo VIII.	964
158 Leo IX.	1049
227 Leo X.	1513
37 Liberius.	352
2 Linus.	66
23 Lucius I.	252
173 Lucius II.	1144
178 Lucius III.	1181

M

30 Marcellinus.	296
31 Marcellus I.	308
35 Marcus	336
76 Martinus I.	649
111 Martinus II.	882
132 Martinus III.	942
107 Martinus IV.	1281
215 Martinus V.	1417
33 Melchiades.	310

N

108 Nicolaus I.	858
162 Nicolaus II.	1058
196 Nicolaus III.	1277
199 Nicolaus IV.	1288
118 Nicolaus V.	1447

P

101 Paschalis I.	817
167 Paschalis II.	1099
96 Paulus I.	757
221 Paulus II.	1464
62 Pelagius I.	555
65 Pelagius II.	578
1 PETRUS.	54
11 Pius I.	141
220 Pius II.	1458
225 Pius III.	1503
19 Pontianus.	230

R

117 Romanus.	897
--------------	-----

S

67 Sabinianus.	604
86 Sergius I.	687

Ser-

<i>Ord. Succ.</i>	<i>An. Cbr.</i>
105 Sergius II.	844
123 Sergius III.	908
150 Sergius IV.	1009
73 Severinus.	638
34 Silvester I.	314
147 Silvester II.	999
154 Silvester III.	1044
60 Silverius.	536
53 Symmachus.	498
49 Simplicius.	468
40 Siricius.	384
89 Sifinnius.	708
13 Soter.	161
24 Stephanus I.	252
94 Stephanus II.	752
95 Stephanus III.	752
97 Stephanus IV.	768
100 Stephanus V.	816
113 Stephanus VI.	885
125 Stephanus VII.	897
128 Stephanus VIII.	929
131 Stephanus IX.	939
160 Stephanus X.	1057

T

9	Telephorus.	126
75	Theodorus I.	642
118	Theodorus II.	898

Ord. Succ.	An. Cbr.
1	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	10
11	11
12	12
13	13
14	14
15	15
16	16
17	17
18	18
19	19
20	20
21	21
22	22
23	23
24	24
25	25
26	26
27	27
28	28
29	29
30	30
31	31
32	32
33	33
34	34
35	35
36	36
37	37
38	38
39	39
40	40
41	41
42	42
43	43
44	44
45	45
46	46
47	47
48	48
49	49
50	50
51	51
52	52
53	53
54	54
55	55
56	56
57	57
58	58
59	59
60	60
61	61
62	62
63	63
64	64
65	65
66	66
67	67
68	68
69	69
70	70
71	71
72	72
73	73
74	74
75	75
76	76
77	77
78	78
79	79
80	80
81	81
82	82
83	83
84	84
85	85
86	86
87	87
88	88
89	89
90	90
91	91
92	92
93	93
94	94
95	95
96	96
97	97
98	98
99	99
100	100

V

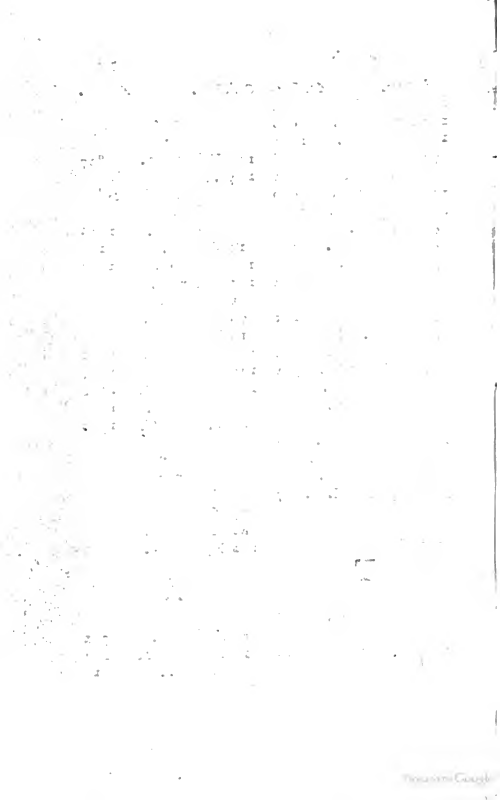
103	Valentinus.	827
194	Vicedominus di- ctus aliquot horis Grego- rius XI.	1276
15	Victor I.	185
159	Victor II.	1055
165	Victor III.	1086
61	Vigilius.	538
78	Vitalianus.	657
18	Vrbanus I.	222
156	Vrbanus II.	1088
179	Vrbanus III.	1285
180	Vrbanus IV.	1151
208	Vrbanus V.	1362
210	Vrbanus VI.	1378

X

8	Xyftus I.	116
25	Xyftus II.	257
46	Xyftus III.	432
222	Xyftus IV.	1471

Z

93 Zacharias.	741
16 Zephyrinus.	107
43 Zosimus.	417

LEONIS VRBEVETANI CHRONICON.

Incipit Chronica Summorum Pontificum
compilata per Fratrem Leonem Vr-
beveteranum, Ordinis Fratrum Prae-
dicatorum: & etiam summorum Im-
peratorum.

Via Doctor sanctae Scriptu-
rae non solum provectos de-
bet instruere, sed ad eum
etiam pertinet incipientes e-
rudire, secundum illud Apo-
stoli 1. ad Corinthios III. Non
potui vobis loqui quasi spiritualibus, ideo
tamquam parvulis in Christo lac vobis potum
dedi, non escam. Glossa⁽¹⁾: lac, idest, facilem

B

do-

doctrinam. Parvulis in Christo, idest, cognitione Dei. Figura ad hoc est in veteri Testamento *Genesi* xxiv. ubi legitur quia Laban frater Rebeccae non solum adposuit panem, quo vesceretur puer Abrahæ, & viri, qui venerant cum eo; sed etiam paleas, & foenum dedit camelis eorum. Laban interpretatur *candidus*, vel *candidatio* (2), & potest significare Praedicatorem, sive Doctorem Ecclesiasticum. Unde dicitur *Ecclesiastici* xxxiv. *Ab immundo quis mundabitur?* Rebecca interpretatur *patientia* (3), quae coniungi habet Praedicatori, iuxta illud *Psalmi*: *Bene patientes erant, ut adnuntient.* Per panem intellige doctrinam subtilem. Per puerum Abrahæ, & viros cum eo, intellige provectos. Per foenum, & paleas, intellige crosse (4) exempla, & res gestas. Per camelos, intellige huius doctrinae novitatem, sive novitios rudes, & minus capaces. Unde Glossa: *Non solum puero, & comitibus eius, sed camelis potum tribuit; quia verbum vitae non solum prudentibus, sed etiam stultis praedicatur; secundum illud Apostoli, Ad Romanos* i. *Sapientibus, & insipientibus debitor sum.*

(1) Γλῶσσαι tam sonat Linguam, quam Interpretationem; quare *Quintilianus*: *Secretioris linguae expositiones, Glossæ sunt.*

(2) לבן

(1) לבן *Albus*, *candidus*; & *albedo*, *candor*.

(3) Potius *saginata* a דבק quod est *saginare*, *pinguefacere*.

(4) *Grossa*, pro *crassa*, quo vocabulo utitur etiam *Bernardus De Consideratione ad Eugenium*.

Propositum meae intentionis in hoc Opusculo est *De temporibus*, & *gestis summorum Pontificum*, & *Imperatorum*, aliqua magis utilia, & memoriae commendanda; accepta de *Chronicis Fratris Martini Poloni* (1) *Ordinis Praedicatorum*, necnon & aliorum *Doctorum*, inferendo in eisdem quosdam viros illustres, sub brevi stilo prout potero copulare prius praedicta humiliter, & devote, haurienda cum gaudio de fontibus Salvatoris; ac demum in Christo parvulis propinare. Igitur in principio Ego *Frater Leo*, natione *Urbevetanus*, minimus inter *Fratres Ordinis Praedicatorum*, oro, & recurro ad beatam, & gloriosam *Virginem Mariam matrem Filii Dei*, & ad eius paranympum (2) *Apostolum*, & *Evangelistam*, *Ioannem*, ut in praenominato labore mihi eorum servulo dignentur adistere.

(1) *Martinus Polonus* ex *Praedicatorum familia* a *Nicolao III anno MCCLXXVII Capellanus Apostolicus*, & maior *Poenitentiarius*, constitutus est, & anno insequenti *Archiepiscopus Gnesnensis in Polonia electus*; quo etiam, dum in *Poloniam proficiscere*

tur, Bononiae naturae concessit. Scripsit Chronicon Pontificum & Imperatorum, quod usque ad annum MCCLXXVII perduxit. Adeundi *Vossius*, *Caveus*, *Echardus*, *Ordinus*, &c.

(2) Παράνυμφος proprie est Auspex, & qui nuptiis celebrandis praeest.

Et (1) quia duplex est regimen, videlicet spirituale, & temporale: spirituale quidem fuit per Pontifices; temporale vero, per Imperatores. Pontificale regimen in Vrbe, & Orbe, incepit primum a Christo, qui fuit Pontifex praesentium, & futurorum bonorum. Imperiale vero incepit ab Octaviano qui fuit primus Imperator Urbis, & Orbis (2). Hi sunt duo gladii, videlicet, spiritualis, & materialis, qui sufficiunt ad regimen Ecclesiae. Vnde postquam dixit Petrus Apostolus: *Domine ecce duo gladii hic*, Christus respondit: *Satis est*. Haec sunt duo luminaria magna, quae posuit Deus in firmamento coeli, idest, in universali Ecclesia; quae sunt Pontificalis auctoritas, & Imperialis potestas. Inter quae, sicut luminare maius est Sol, minus autem Luna, sic Spiritualis potestas est maior, & Imperialis minor. Propter quod, primo agendum est de Pontificali, tamquam de luminari maiori, quod praeest diebus, idest spiritualibus, in primo volumine; post de Imperiali, tamquam de minori, quod praeest

est nobis, idest temporalibus, in sequenti volumine(3).

(1) Haec quae sequuntur, ex *Martino Polono* desumpta, reperi etiam in duobus Codicibus MSS. Bibliothecae Riccardianae, quorum unus scriptus fuit a *Voglino*. (nomine forte δια μεταδέσους ex *Vgolino* corrupto) quodam, Clerico Emporiensi, anno MCCC-LXXXI, & sequenti; qui quidem *Voglinus* erat Cubicularius Petri Corsinii Cardinalis Florentini, Episcopi Portuens, & S. Rufinae, sub Clemente VII, & Avenione morabatur. Alius Codex scriptus est, Saeculo XV: & in utroque Codice exstat opus, quod *Provinciale Romanae Curiæ* inscribitur, & in quo Tituli Cardinalium recensentur, ut factum est a *Martino*, & a *Leone* nostro, & ulterius omnes Orbis Christiani Episcopatus connumerantur. Ceterum *Voglinus* memoratus sua ex *Martino Polono* totidem verbis, ut plurimum, transcripsisse videtur.

(2) Non ab Octaviano, sed a Iulio Caesare.

(3) Haud est idem ordo, ac is, quo Chronica sua scripsit *Martinus*: quandoquidem historia Pontificum & historia Imperatorum e regione positæ in MSS. & etiam excusis Codicibus *Martini*, inveniuntur, atque ita *Martinus* eas se digessisse in Prooemio testatur; quamquam MS. Codex Bibliothecae Laurentianae post absolutam Pontificum historiam, Caesarum res gestas exhibet.

Quia primo Pontifici, & summo, idest, Christo in triumphali Ecclesia tres Hierarchiae Angelorum obsequuntur; & ad eius exemplar (1) in militanti Ecclesia

circa Vicarios ipsius tria genera Cardinalium obsequentium ipsis, sunt instituta (2); de ipsis quot sunt, & qui sunt, & ad quid sunt, in principio breviter est praemittendum.

(1) Non ad ejus exemplar, sed quia ratio ministerii Ecclesiastici exposcit, ut quidam sint Episcopi, quidam Sacerdotes, quidam vero Diaconi. Quod quidem evidens est iis, qui Cardinalium originem noverunt, de qua doctus *Onuphrius*, alique eruditi. Vide quae de Cardinalium institutione tradit *Leo* inferius in *Marcello* I.

(2) Cardinalis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus antiquitus dicebatur, qui alicui Ecclesiae, vel aedi sacrae adfixus erat, & veluti incardinatus, ut *Gregorii Magni* verbo utar; ad differentiam eorum, qui erant *adventitii* & *subsidiarii*: adeoque Episcopus, Presbyter, Diaconus Cardinalis, erat is quem hodie diceremus Episcopum Ordinarium, Parochum, & Diaconum alicui Ecclesiae veluti mancipatum. Et Cardinales hujusmodi erant omnes sive Romae, sive in aliis orbis terrarum partibus: quare usque ad saeculum XI. in Ecclesiis Gallicanis Curiones Ecclesiarum Parochialium *Presbyteros Cardinales* fuisse dictos ostendit Auctor Tractatus Gallici *De Cardinalium Origine*: & in aliis quoque provinciis, elucet ex *Cap. II. De Officio Archiepysbyteri*, quae quidem Decretalis est Leonis IX, qui Saeculo XI vixit. Nullum tamen hujus nominis vestigium adparet ante *Gelasium* I. & *Gregorium Magnum*, apud quem frequens Cardinalium mentio occurrit. Consule *Vanspenium Par. I. Iur. Eccles. Tit. XXII.* Tandem hoc

no-

nomen proprium Episcoporum, Sacerdotum, & Diaconorum quorundam Romanorum evasit.

Numerus ergo ipsorum primordialis est quinquaginta unus ⁽¹⁾, qui in tria genera distinguitur. Quidam ipsorum sunt domino Papae adfidentes, ut Episcopi ⁽²⁾: quidam adfistentes, ut Presbyteri ⁽³⁾: quidam insistentes, ut Diaconi ⁽⁴⁾. Episcopi enim, in sollemnitatibus sunt domino Papae adfessores; unde ipsi soli inter alios Cardinales Cathedris utuntur. Presbyterorum vero Cardinalium quilibet suam septimanam servans in missis, & horis adfistit domino Papae. Diaconi vero Cardinales insistent ministeriis. Ipsi enim Papam induunt ⁽⁵⁾, eundemque sustentant, & deducunt, & ei circa altare deserviunt.

(1) Numerus Cardinalium, quales nunc intelligimus, varius fuit per diversa tempora; & usque ad aetatem circiter Honorii II. fuere LIII. sed sub initium saeculi XII. minui coeperunt, & ad incertum numerum sensim delabi. Imo, ut ait *Onuphrius Libro De Episcopatibus, Titulis, & Diaconiis Cardinalium*, ad eam paucitatem redacti sunt, ut non nisi VII Cardinales in vivis agerent, quando Nicolaus III anno MCCLXXVII. creatus est. Observatque ibidem post tempora Nicolai III rursus coepisse augeri numerum Cardinalium, quos deinde numerum XXIV excedere non posse in Basileensi concilio cautum fuit. Xystus nihilominus IV. Cardina-

lium numerum maxime ampliavit, cujus vestigiis institit etiam Alexander VI. Antiquum tamen numerum LIII non excessere, imo ne attingere quidem, donec Leo X usque ad LXV eos auxit, & Paulus IV tandem usque ad LXX, quem numerum retinendum decrevit Xystus V. Consule *Onuphrium*, & *Vanespemum*. Erraret tamen *Leo* noster dum ait numerum Cardinalium fuisse LI. nam alius ex ipsa subputatione resultat; septem enim erant Episcopi, XXVIII Presbyteri, & XVIII Diaconi; nisi *Leo* Diaconos tantum XVI cum *Martino* Polono numeraret.

(2) Mirum forte videatur septem Romae existere Episcopos Cardinales, quum nonnisi unus Episcopus Cardinalis in quaque civitate esse possit. Quare antiquo sensu Episcopus Cardinalis Romae, est ipse Pontifex. Sed forte post saeculum XI, & XII contigisse potuit, quod *Onuphrius* narrat, nimirum, Ecclesiae Lateranensi, quae est specialis sedes Romani Pontificis, propter suam, & Romani Pontificis excellentiam, septem Episcopos ex circumvicinis civitatibus adsignatos fuisse, qui statis sollemnibus diebus singuli coram Romano Pontifice in eadem Basilica celebrarent divina mysteria, vel celebranti Pontifici adisterent, atque ob eam causam postea Episcopi Cardinales, idest, Principales, quod huic Ecclesiae, & Romani Pontificis ministerio adscripti essent, adpellari coeperunt. Hodie tamen sex dumtaxat sunt Episcopi Cardinales, eo quod Ecclesia Episcopalis Sanctae Rufinae & Secundae, alias Silvae Candidae, a Callisto II Episcopatu Portuensi unita fuerit. Et quidem in MS. *Vogliini* Portuensis Episcopatus, & Sanctae Rufinae, uniuntur, quare ante annum 1386 certe uniti fuere.

(3) Titulos, sive Ecclesias Cardinalium Presbyterorum

rorum XXVIII, qui ante millesimum & centesimum ab hinc annum exstiterunt, enumerat *Onuphrius*: quorum aliquas circa tempora Gregorii I, mutatas fuisse monet; ita tamen ut numerus XXVIII Presbyterorum Cardinalium integer permanferit, ut habetur ex *Pandulfo* Pisano in vita Gregorii II, usque ad Honorii Papae II tempora, annumque Christi MCXXV, quo id observari desitum, ut latius exponit laudatus *Onuphrius*. Non tamen tanta apud nos *Onuphrii* doctissimi auctoritas esse debet, ut eam veritati praeferamus, quae luculentius exstat in sententia *Henr. Valesii*, & *Ioannis Mabillonii*, qui Titulos Presbyterorum quadraginta, & amplius, ante Innocentii I. tempora in Vrbe fuisse certissimis veterum testimoniis ostendunt. Adeatur *Comment. in Ordinem Roman.* §. III.

(4) Romae regiones XIV fuerant, & VII tantum Diaconi, quibus eas Fabianus Pontifex distribuit, ut videre est apud *Tillemontium* in *Fabiano*. Adeoque aliam divisio tunc erat in VII regiones Ecclesiasticas, de quibus *Mabillonius Comment. in Ordin. Roman.* §. III. In his singulis regionibus Diaconiae fuerunt, loca scilicet, in quibus per Diaconos regionarios, pauperes, viduae, pupilli, senes, cujusque regionis aiebantur; habebantque haec loca, quae quasi publicae domus hospitales erant, sacella adjuncta. Diaconus his praefectus, Cardinalis adpellabatur: usu vero harum domorum tandem abolito, ipsisque dirutis, adhaesit Diaconiae nomen ipsis sacellis, a quibus Diaconi Cardinales urbis Romae dicti fuere. A tempore vero Honorii II Diaconorum Cardinalium numerus ad XVIII excrevit, cui demum duae aliae additae Diaconiae XX numerum constituerunt, ut laudatus *Mabillonius* observat.

(5) Quo-

(5) Quoniam haec vestium Pontificalium { de quibus tamen consulendi *Ordines Romani* a *Mabillonio* editi } mentio facta est, lubet huc transcribere brevem Tractatum de Vestibus Sacerdotalibus, qui in MS. Codice Bibliothecae Riccardianae exstat, atque ita habet:

*De Vestibus, quibus utuntur Episcopi, & Sacerdotes,
in celebratione Missarum.*

Sciendum est, quod pretiosae vestes in Divinis Officiis Sacerdotibus concedantur, ad honorem Dei, & propter mysterium, & ministerium Ecclesiastici Ordinis observandi. Induitur itaque Sacerdos ministraturus ad missam pretiosis vestibus, & armatur propugnaturus contra diabolum, nam legitur: Qui non certavit, minime coronatur. Recipit namque Sacerdos, sive Episcopus, primo Sandalia. Secundo Amictum. Tertio Albam, seu Camisiam lineam candidam. Quarto Cingulum. Quinto Subcingulum. Sexto Manipulum. Septimo Stolum, sive Orarium. Octavo Tunica. Nono Dalmaticam. Decimo Casulam, sive Planetam. Undecimo Pallium. Duodecimo Mitram. Sandalia namque habet Sacerdos pro ocreis, ut pedes sint calceati in praeparatione Evangelii pacis, & ne foedentur pulvere saecularis gloriae, & vanae laudis. Amictum habet in capite pro galea, quae est spes salutis in mente. Albam, sive Camisiam induit, quae cooperit totum corpus, ut castitatem habeat intus, & exterius. Cingulo se circumcirca constringit, quia timendo peccare in se libidinis motus omnes bonus Sacerdos restringit. Subcingulum, quod sub cingulo positum pharetram significat, in qua manent sagittae Scripturarum Sanctarum, & orationum contra mundum, carnem, & diabolum; & est proprium Episcoporum uti Subcingulo, qui plures sagittas, & fortiores,

res, quam simplices Sacerdotes contra hostes debent habere in propatulo. Manipulum patet in laeva, per quam significantur temporalia, unde: Laeva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Et operabantur ibi duo. Primo quod manum sive brachium stringit, & lacrimas tergit. Debet enim Sacerdos ab amore temporalium animum compefcere, ne nimis in eis se relaxando possit aliquatenus lascivire. Debet etiam lacrimas ab animis abstergere, si temporalia contingat amittere; ne inde videatur dolere, sed potius congaudere; unde illud Apostoli de Thessalonicensibus, quibus dixit: Rapinam laborum vestrorum cum gaudio suscepistis. Stola sive Orarium, quod a dextris & a sinistris pendet, significat iustitiam, quam in adversis, & prosperis Sacerdos tenere debet. Tunica, quae est proprie Subdiaconorum, & Dalmatica, quae est Diaconorum, significat castitatem illorum; quam Episcopi, qui Tunica & Dalmatica in missis utuntur, magis, & fortius, quam Subdiaconi, & Diaconi, habere tenentur. Casula, sive Planeta, quae omnia operit, significat caritatem, de qua dicitur; Caritas operit multitudinem peccatorum; & sicuti ceteris vestibus Casula superior est, ita caritas ceteras antecellit virtutes, unde Apostolus: Nunc autem manent fides, spes, caritas, tria haec; maior horum est caritas; Pallium autem, quod super humeros, & Casulam, ponitur, significat plenitudinem potestatis. Et nota quod tantum Archiepiscopi & Primates Pallio utuntur, & hoc certis temporibus, & in provinciis suis, quia maiorem potestatem, quam Episcopi, habent. Solut vero Summus Pontifex semper Pallio utitur in Missarum sollempniis, & usque, quia plus ceteris semper habet plenitudinem potestatis, sicut dicit Decretalis. Mitra autem in capite Sacerdotis, quae habet duo

cornua significat, quod in mente Sacerdotis esse, & iungi, semper debent duo Testamenta ad ventilandum, & ferendum, iniquorum pectora, ut a suis iniquitatibus convertantur ad Dominum, & aeternam vitam consequantur posterius. Amen.

Sunt autem Episcopi septem, secundum primitivam institutionem, videlicet, Ostiensis, qui propter Papae consecrationem dignior est aliis, & pallio utitur. Episcopus Portuensis. Episcopus Albanensis. Episcopus Sabinensis. Episcopus Praenestinus, qui ex constitutione Domini Papae Bonifacii VIII. vocatur, & dicitur, *Episcopus Civitatis Papalis*. Episcopus Sanctae Rufinae. Episcopus Tusculanus. Et isti Episcopi, tamquam Vicarii Domini Papae, in Dominicis diebus, & festis, & praecipuis sollemnitatibus, in altari sancti Salvatoris Lateranensis Ecclesiae debent servire.

Presbyteri Cardinales sunt viginti octo numero (1), qui divisim, per numerum septenarium, residuis quatuor Patriarchalibus Ecclesiis (2), sunt intitulati ad celebrandum. Isti sunt septem ad Ecclesiam sancti Salvatoris, videlicet, Cardinalis sanctae Mariae trans Tiberim. Sancti Chrysogoni. Sanctae Caeciliae. Sanctae Anastasiae. Sancti Laurentii in Damaso. Sancti Marci. Sancti Martini in Monte.

Isti

Isti sunt septem alii sancti Pauli, qui debent in altari maiori deservire, videlicet, Cardinalis sanctae Sabinae. Sanctae Priscae. Sanctae Balbinae. Sanctorum Nerei, & Achillei. Sancti Xysti. Sancti Marcelli. Sanctae Susannae. Isti sunt septem Presbyteri Sanctae Mariae Maioris, videlicet, Cardinalis sanctorum Apostolorum. Sancti Cyriaci in Thermis. Sancti Eusebii. Sanctae Potentianae. Sancti Vitalis. Sanctorum Marcelli, & Petri. Sancti Clementis. Isti sunt septem Cardinales sancti Laurentii, videlicet, sanctae Praxedis. Sancti Petri ad Vincula. Sancti Laurentii in Lucina. Sanctae Crucis in Ierusalem. Sancti Stephani in Coelio Monte. Sanctorum Ioannis, & Pauli. Sanctorum quatuor Coronatorum. Diaconi vero Cardinales, ad ministerium domini Papae deputati, sunt decem, & sex (3), videlicet, Sanctae Mariae in Dominica, & ipse est Archidiaconus aliorum. Sanctae Luciae in Circo Palatii, iuxta Septisolum, Sanctae Mariae Novae. Sanctorum Cosmae, & Damiani, Palatii. Sancti Hadriani, Palatii. Sancti Georgii, Palatii. Sanctae Mariae in Schola Graeca. Sanctae Mariae in Porticu. Sancti Nicolai in Carcere, Sancti Angeli. Sancti Eustachii. Sanctae Mariae in Aquario. Sanctae Mariae in Via lata. Sanctae Agathae. Sanctae Luciae
in

in Campo Sepurae . Sancti Quirici . Ostendo igitur , quot sunt Cardinales , quia quinquaginta unus ; & qui sunt , quia Episcopi , Presbyteri , Diaconi , suis Titulis ; vel Ecclesiae declarati (4) ; & ad quid sunt , quia ad domini Papae , & ad quinque Patriarchalium Ecclesiarum , ministerium : consequenter procedendum est ad Pontifices , quibus deserviunt , incipiendo a primo Pontifice Iesu Christo .

(1) *Voglinus* Emporiensis XXIX numerat Presbyteros Cardinales , addito Sanctae Eudoxiae titulo .

(2) Romae , ut habetur ex *Libro Camerae Apostolicae* , constructae fuerunt Basilicae V. Patriarchales ad repraesentandum Orbem universum in una Vrbe : Prima est Basilica Lateranensis pro Patriarcha Occidentis . Secunda est Sancti Petri in Vaticano typum gerens Ecclesiae Constantinopolitanae . Tertia S. Pauli extra muros via Ostiensi ad significandam Ecclesiam Alexandrinam . Quarta est Basilica S. Mariae Maioris designans Septemtrionem , vel Ecclesiam Antiochenam . Quinta est Basilica S. Laurentii extra muros via Tiburtina meridiem referens , seu Ecclesiam Ierosolymitanam . Ipse quidem haud facile crediderim ea de causa memoratas Basilicas extructas fuisse ; sed exploratae fidei tamen est , eas titulos non habuisse , & fuisse proprie Romani Pontificis , adeoque forte Patriarchales adpelatas . Adi *Mabillon. in Ordinem Roman. §. III.*

(3) Quum *Voglinus* XIX Titulos Diaconorum Cardinalium recenscat , non XVI tantum ut *Leo* , nec XVIII , ut reliqui , eosque aliis interdum nominibus ,
quam

quam *Leo* faciat; designet; lubet heic eorum nomina ex illo descripta attexere. Sont igitur Tituli:

Sanctae Luciae in Septem Soliis, Diaconus, Cardinalis, & dicitur esse Vicecancellarius, si sit Diaconus.

Sanctae Mariae in Aquino.

Sancti Theodori.

Sanctae Mariae in Cosmedin.

Sanctorum Cosmae & Damiani.

Sanctae Mariae novae.

Sancti Hadriani.

Sanctae Mariae in Via lata.

Sanctae Mariae in Porticu.

Sancti Angeli.

Sancti Nicolai in Carcere Tulliano.

Sanctae Mariae in Dominica.

Sancti Eustachii.

Sanctae Luciae in Silice.

Sanctae Luciae inter Imagines.

Sancti Viti in Macello.

Sanctae Agathae.

Sanctorum Georgii, & Basilii.

Sancti Georgii ad Velum aureum.

Decem & novem pariter Titulos Diaconorum Cardinalium recenset Provinciale Romanum MS. ejusdem Bibliothecae n. XXXII. quamquam alius Codex Q. II. n. XXXIV. decem & octo tantum.

(4) Hunc locum corruptum ita ex MS. Codice Martini Riccardiano restituo: *His Titulis, & Ecclesiis deputati.*

ANno quadragesimo secundo Octaviani Augusti natus est Iesus Christus Filius Dei, in Bethleem Iudae, ex Virgine Maria,

Maria, nocte diei Dominicae. Qui Salvator noster Iesus Christus primus, & summus Pontifex, sedit in hoc Mundo, annis triginta duobus; mensibus tribus (1); iuxta illud Evangelii: *Iesus erat incipiens quasi annorum triginta*. Hoc est inceperat trigessimum annum, decem & tribus diebus eiusdem anni peractis (2). Qui eodem anno revoluto convertit aquam in vinum; & in sequenti Pascha incarceratus est beatus Ioannes Baptista; & in alio Pascha sequenti decollatus est. *Chrysostomus* tamen dicit super Matthaeum, quod Christus vixit plenarie triginta tribus annis, & tantum supra, quantum est a nativitate, usque ad Pascha: & dicit ipsum plene complevisse triginta annos, quando venit ad Baptismum, sic dicens. *Post triginta annos venit Iesus ad Baptismum, legem veterem soluturus, & post vixit tribus annis integris, & quantum fluxit a nativitate usque ad Pascha, quod pro dimidio anno computatur*. Et ita secundum ipsum Christus vixit triginta tribus annis, & dimidium (3). Fuerunt igitur usque ad nativitatem Christi anni completi ab Adam, quinque millia centum nonaginta novem (4); & a conditione Romanae Urbis anni septingenti quinquaginta duo; ut ait *Paulus Diaconus* in *Historiis Romanorum*. Hoc ipso die, quo natus fuit, trans Tiberim de
taber-

taberna emeritoria (5) fons olei in terra manavit, ac per totum diem largissime fluxit. Tunc & circulus ad speciem coelestis arcus circa solem adparuit, cuius historia ponetur, quum de Octaviano Imperatore ageretur. Tunc etiam statim, ut virgo peperit, illa statua aurea (6) conruit, quam in Romuliano Palatio Romulus posuerat, dicens: *Non cadet, donec virgo pariat* (7). Anno etiam Domini decimo septimo Pilatus factus est Praeses in Iudaea. Et anno decimo nono Ioannes coepit praedicare baptismum poenitentiae. Anno autem trigesimo secundo idem Ioannes decollatus est. Et decima tertia die a nativitate Domini, venerunt Magi Ierosolymam (8). Eodem anno quo natus est, tulit eum Ioseph in Aegyptum. Quo ingrediente corruerunt idola Aegypti, iuxta vaticinium *Isaiae*; sicut traditur, non fuit in Aegypto templum, in quo non corruisset idolum (9). Et in septimo (10) anno a nativitate sua de Aegypto revertitur in Iudaeam (11). Porro de infantia Salvatoris, & de operibus eius usque ad baptismum, non legitur in Evangelio, nisi quod *Lucas* dicit, quod duodennis remansit in Ierusalem, & post triduum inventus est a parentibus in medio Doctorum in Templo. Legitur etiam in libro *De Infantia Salvatoris* (12), quod Iesu fugiente in

C

AEgy-

AEgyptum, quum sub una palma recubissent, beata Virgine matre pueri fame laborante, ad praeceptum pueri, palma inclinavit se usque ad terram, & post collectionem fructus ipsius, palma statim erexit se. Et sitiente Ioseph ibidem, ex praecepto pueri Iesu, arida terra fontem produxit. Legitur etiam ibidem, quod quum in eodem itinere, in ore cuiusdam speluncae hospitati fuissent, de eadem spelunca, duo immanissimi dracones sunt egressi, ad quorum intuitum, dum beata Virgo, & Ioseph, nimio terrore concuterentur ad praeceptum pueri Iesu, dracones cum omni mansuetudine, inclinatis capitibus, deserta petierunt; & quod unus leo in ipso itinere adveniens, usque in Aegyptum ipsis obsequiosus fuit⁽¹³⁾. Christus baptizatur⁽¹⁴⁾. Hic eadem etiam die, ut dicitur, revoluta anno, ut fertur, convertit aquam in vinum. Christus crucifigitur pro salute humani generis in Ierusalem⁽¹⁵⁾. Moritur. Sepelitur. In cuius passione, velum templi scissum est, a summo usque deorsum in duas partes; & terra mota est; & multa corpora Sanctorum surrexerunt, & intraverunt in sanctam civitatem, & adparuerunt multis. Nobilis Centurio convertitur ad fidem, & qui cum eo erant visis quae fiebant dicentes, *Vere Filius Dei erat homo*

homo iste. De ipsius latere etiam dormientis in cruce exivit continuo sanguis, & aqua. Ipso eodem anno, quo passus est Christus, mense Augusti, tertia die (16), beatus Stephanus lapidatur: & de Saulo Paulus efficitur.

(1) Incertum omnino est quot annis Iesus Christus inter homines versatus sit: nulli enim Patrum in hoc conveniunt, ut constat ex erudita Dissertatione, quae *Rationario Temporum Dionys. Petavii* inserta est. Ceterum hodie sententia est eruditis criticisque viris probatior, Christum vixisse super terram XXXVI annos, menses III. dies IX. horas XV. Consule eandem *Dissertationem*.

(2) Canon Chronicus actionum, & vitae, Iesu Christi habetur apud *Bernard. Lamium* in *Adparat. Chronolog. ad Harmon. Evangel.* & apud *Calmetium* in *Vita Iesu Christi*. Consuli etiam possunt qui de mysteriis & annis Christi scripserunt, ut *Montacutius*, *Tillemontius*, & *Gravesonius*. Inter Chronologos autem diligentissimus *Vsserius*, qui eiusmodi canonem & ipse exhibet.

(3) *Martinus* habet: *Cum dimidio*, & recte.

(4) De hac temporum supputatione consule doctissimos Viros *Petavium*, *Vsserium*, *Calmetium*, *Natal. Alexandrum*, *Gravesonium*, aliosque complures; in primis autem *Isaac. Newtonium* in sua *Chronologia*. Ceterum heic *Leo* calculos ex LXX. Interpretibus deductos sequutus est, quod & *Martyrologium Romanum* adhuc facit.

(5) Ita etiam *Martinus* habet.

(6) Codex *Martini* MS. *Riccardianus* expuncto aurea habet in margine aerea.

(7) Haec portenta omnia fabulosa esse demonstrarunt viri docti, & praecipue *Serrius* in suis *Ecclesiasticis Exercitationibus*, qui utinam verecundius haec tractavisset; & *Gravesonius De Mysteriis, & Annis Christi*.

(8) Quando Magi venerint ex Oriente in sententiis est. Consule *Lamium, Tillemontium, Serrium, & Gravesonium* laudatos.

(9) Nulla certa id auctoritate nixum. Adi laudatos *Tillemontium, Serrium, & Gravesonium*.

(10) *Martinus Polonus* habet, *sexto*.

(11) Consule laudatos viros doctos, & chronologos: nam annum integrum in Aegypto permanisse non videtur.

(12) Liber hic apocryphus est, & ineptiis & fabulis scatens, sed valde antiquus. Vide de eo testimonia, & censuras, doctorum hominum apud *Io. Al. Fabricium in Apocryphis N.T.*

(13) Haec tamen quum & *Evangelium Infantiae Graecum*, & alterum ex Arabico sermone ab *Henrico Siskio* in Latinum translatus, evolvissem, offendere & invenire non potui. Quare aliud quoddam *Evangelium Infantiae Salvatoris* habuisse videtur *Leo noster*, vel *Martinus Polonus*; aut saltem interpolatum.

(14) Hic videtur desiderari, quod habet *Martinus*, scilicet, anno eiusdem Domini xxx.

(15) *Martinus* addit, anno xxxiii.

(16) Haec opinio de die, quo *Stephanus* obiit, merito a *Baronio*, aliisque viris doctis, improbatur. Adeatur *Tillemontius in Stephano*.

Post passionem Domini, anno sequenti beatus Petrus Apostolus filius Ioannis provinciae Galileae, de vico Bethsaidae, frater Andreae, tenuit sacerdotalem cathedram in partibus orientis, annis quatuor, ubi primam missam⁽¹⁾ celebravit, dicendo solummodo, *Pater noster*. Deinde venit Antiochiam anno trigesimo octavo⁽²⁾ a natiuitate Christi; ubi cathedram adeptus, sedit annis septem⁽³⁾; inde venit⁽⁴⁾ Romam, ubi viginti quinque annis, mensibus septem, & diebus octo, Pontificatum tenuit⁽⁵⁾. Hic scripsit duas Epistolas, quae Canonicae⁽⁶⁾ nominantur; & Evangelium Marci, qui eius auditor fuit, & filius de baptismo⁽⁷⁾. Hic etiam fecit ordinationes mense Decembri, Episcopos sex, Presbyteros decem, & Diaconos septem. Anno etiam Domini quadragesimo⁽⁸⁾ Matthaeus Evangelium scripsit; & anno quadragesimo quarto⁽⁹⁾ Marcus Evangelium condidit, & fames valida fuit. Nec multo post Petrus Apostolus Apollinarem⁽¹⁰⁾ mittit Ravennam, quae tunc in Italia, & magnitudine, & populi frequentia post Romam famosior erat; Syrum Papiam; Marcum vero interpretem suum (postquam in Italia Aquileiae scripsit Evangelium⁽¹¹⁾) ad Aegyptum destinavit, qui Alexandrinam primus fundavit Ecclesiam⁽¹²⁾. Misit

etiam in Gallias, ad plures civitates, plures discipulos, sicut sanctum Sevianum, Pontianum, Alcimium, & Martialem (13), qui dicuntur fuisse de septuaginta duobus Discipulis, & alios plures per diversa Galliae loca, & civitates. Paulus vero, sicut continetur in Actibus Apostolorum, propter adpellationem, a Iudaea Romam veniens, extra Urbem horreum publicum conduxit, ubi cum fratribus de verbo vitae tractavit, & satis innotuit de signis, & prodigiis, & sanctitate ipsius. Concursum quoque satis magnus fiebat ad eum de domo Caesaris; nam & Neronis instructor Seneca, sibi familiaris valde exstitit, ita ut, quum ore ad os sibi invicem loqui non possent, se epistolis visitarent (14). Sed quia Paulus coram Nerone dixerat (15), figuram mundi per ignem resolvendam, iussit omnes, qui per ipsum crediderant, igne cruciari; Paulum vero, tamquam maiestatis reum, secundum Romanas leges capite truncari. Fuerunt & discipuli beati Pauli Apostoli viri egregii, & illustres, sicut Timotheus, Titus, Trophimus, Onesimus, & multi alii, quos ad diversas partes mundi, praedicationis causa, direxit. Beatus Petrus Apostolus, primus instituit ante Pascha Quadragesimale ieiunium (16); & ante Natale tres hebdomadas, & quartam imper-

fe-

fectam, ab omni populo Christiano instituit venerari, in commemorationem primi, & secundi adventus Domini nostri Iesu Christi (17). De quorum Pontificatu, & morte ipsorum, scribit *Gelasius* Papa dicens. *Sancta Romana Ecclesia nullis Synodicis constitutis, ceteris Ecclesiis praelata est. Secundum Evangelicam vocem Domini, & Salvatoris nostri, primatum obtinuit dicentis: Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam; cui data est sub Caesare Nerone societas beatissimi Pauli Apostoli, qui non diverso (ut haeretici garrunt) sed uno tempore, eodemque die, in urbe Roma, cum Petro, sub Caesare Nerone, agonizans coronatus est, & pariter praedictam Romanam Ecclesiam Christo Domino consecravit, ac ceteris urbibus in universo mundo, sua corporali praesentia, ac venerando triumpho, praetulerunt. Et pro tanto Romana sedes, prior est omnium dignitate, licet Antiochena sedes, prior sit tempore. Passi sunt autem Petrus, & Paulus, ultimo anno Neronis (18). Petrus quidem in via Aurelia, ibique sepultus iuxta Palatium Neronianum, in Vaticano, ubi crucifixus est. Paulus vero ad Aquas Salvias, in via Ostiensi. Tempore vero Cornelii Papae (19), Graeci furati sunt corpora Apostolorum, & ipsa in Graeciam deferentes absportabant. Sed Daemones in idolis habi-*

tantes, divina coacti virtute, clamarunt: *Viri Romani succurrite, quia Dii vestri auferuntur*. Fideles hoc intelligentes de Apostolis, infideles vero de suis Diis, multitudo adunata fidelium, & infidelium, illos persequuntur. Et videntes Graeci apud Catacumbas, corpora Apostolorum in puteum proiecerunt; sed a beato Cornelio Papa sunt inde extracta. Sed quum in dubium verteretur, quae essent ossa Petri, vel Pauli, orationibus fidelium, & ieiuniis, divinitus responsum habuerunt, quod maiora ossa, Praedicatoris sunt; minora vero, Piscatoris. Quae tamen post beatus Silvester dicitur cum lancea, lance aequaliter ponderasse, & consecrando utriusque Ecclesiam, in utraque utriusque ossa collocasse (20).

(1) Quin Apostoli Liturgiam celebraverint non est dubitandum; sed quo ritu, quibusque caeremoniis, praeter panis & vini consecrationem, prorsus ignotum est. Pervenerunt usque ad nos Liturgiae quaedam D. Iacobi, & D. Marci, sed eae non ab his Apostolis scriptae fuerunt, quamquam fidem doctrinamque ab iis Ecclesiae Ierosolymitanae & Alexandrinae traditam complectuntur. Certum tamen esse videtur orationes quasdam in Liturgia etiam ab Apostolis Christum imitantibus adhibitas fuisse, sed unde Scriptores Vitarum Pontificum hauserint Petrum Dominicam orationem recitare solitum ignoro prorsus, quamquam etiam Auctores inferius citandi id adfirmant. Consulendus vir longe doctissimus *Eus. Re-*

mandotius in Liturgiis Orientales. Missae nomen posteriorum est saeculorum, a formula populum dimittendi post peractam synaxin usurpata forte deductum. Consulendi *Cangius in Glossar. Latin. Macer in Hierolexico*, *Gavantus in Thesaur. Sacr. Rituum*.

(2) Exactiores Chronologi habent XXXVI. *Tillemontius in Petro Cap. XXVII.*

(3) Non tamen credendum post institutam Antiochiae Cathedram iis septem annis numquam ex illa urbe discessisse. *Tillemontius* loco citato.

(4) De Petri Romam adventu ab Haereticis iniuria controverso vide disputantem *Natal. Alexandrum Tom. III. Hist. Eccles. & Calmetium Dissertatione peculiari*, & *Tillemontium in Petro*, ut alios laudare supersedeam.

(5) De numero annorum, quibus Petrus Romae sedet, controversia est inter eruditos. Adeundi *Onuphrius ad Platinam*, *Tillemontius in Petro*, *Scheltratus in Antiquitat. illustrat. Caveus de Scriptor. Eccles. Basnagius Hist. Eccles. Natal. Alexander Tom. III. Hist. Eccles. Saecul. 1.*

(6) Catholicae potius, ut habet *Anastasius*. Fuit & apocryphum quoddam Evangelium, quod sub Petri nomine circumferebatur, & de quo consulendus *Io. Alb. Fabricius in Apocryphis N. T.* ut *Tillemontium*, & *Caveum* silentio transiliam. Duae quoque Petri Epistolae memorantur ad Iacobum scriptae, quae spuriae sunt, atque unius quidem meminit *Photius Cod. CXIII*, alteram edidit *Fr. Turrianus*, exhibentque etiam *Cotelerius*, & *Fabricius*.

(7) Marci Evangelium, Petri ab aliquibus dictum est, quod Marcus ea scripserit, quae ex Petri ore audiverat, & quia Petrus illud adprobavit. Adi *Tillemont. in Petro Cap. XXXI*, & in *Marco*.

(8) Quo

(8) Quo anno scripserit *Matthaeus*, incertum admodum. Consule *Tillemont. in Matthaeo*, *Lamium in Adpar. Harmon. Calmetium in Prolegom.*

(9) Forte uno, vel altero anno serius. Consule *Tillemontium in Marto.*

(10) Apollinarem Ravennam a Petro missum fuisse nulla certa monumenta docent. *Tillemont. in Apollinar.*

(11) Haud facile crediderim.

(12) Vide *Renaudotium Hist. Patriarch. Alex.*

(13) Res magnis difficultatibus obnoxiae, imo evidenter falsae. Consule *Tillemont. in Fabiano & Dionys. Arcopag.* Sed contra stat *Nat. Alexand. Tom. III. Hist. Ecclesiast.*

(14) Dubia haec admodum. Epistolas autem *Senecae* ad *Paulum*, quae ad nos pervenere, supposititias esse exploratae fidei est. Consule *Fabricium in Apocryph. N. T. & in Biblioth. Latina. Caveum de Scriptor. Ecclesiast.*

(15) Fabella.

(16) Quadragesimale ieiunium esse Apostolicae institutionis admodum probabile esse ostendit *Natal. Alexander*, & tribus primis saeculis a Christianis observatum: ampliusque demonstrat contra *Dallseum*, abstinentiam a carnibus in usu fuisse, saltem in Quadragesima: & carnis nomine etiam pisces a *Tertulliano* comprehenduntur, quemadmodum *Basilii Homil. I. De Ieiunio quadragesimali* fecisse videtur; ad quam tamen *Ang. Maria Riccius* interpretes Italicus, vir ceteroquin doctus, nimis generaliter adnotat *Basilii* aetate diebus, quibus ieiunabatur, Christianos sola olera, terraeque fructus, comedere solitos fuisse, & a vino abstinuisse. Nam id ad summum de ieiunio quadragesimali adfirmandum esset;

esse; quum aliter res se haberet in aliis ieiuniis, generatim saltem loquendo, ut elucet ex *S. Epiphazio in Expositione Fidei Catholicae*. Quamquam varium quoque quadragesimalis ieiunii observandi morem apud varias Ecclesias ostendit luculente *Socratus Lib. V. Histor. Eccles. Cap. XXII*. Et quoniam *Riccii* meminimus, animadvertere est nimis etiam generalem eam adsertionem esse, quã in scholio ad citatam Homiliam adfirmat; inter ieiunii leges olim fuisse, ut vespere ieiunium solveretur. Nam id de quadragesimali ieiunio tantum verum est, quum ceteris ieiuniorum diebus ut plurimum hora nona solveretur, ut late ostendit *Nat. Alex. Dissert.* laudata.

(17) Dubia omnino, & incerta.

(18) Petrus passus est anno Christi LXVI die XXIX Iunii Cos. C. Lucio Telefino, & Suetonio Paulino. *Dionysius Corinthius* apud *Eusebium*, & alii veteres, tradunt Petrum & Paulum eodem tempore, & uno eodemque die, martyrio coronatos fuisse: sed *Prudentius*, & *Pseudo-Abdias*, cum aliis, docent eodem quidem die, sed anno diverso, eos esse passos. Consulte *Tillemont. in Petro, Caveum in Paulo, Fabricium in Apocryphis N. T.*

(19) Pia fabula, ut videtur.

(20) Ex *Martino Polono* totidem verbis.

L Inus Italicus de regione Tusciae, fedit annis sex ⁽¹⁾, mensibus tribus, diebus tredecim. Hic ex praecepto beati Petri Apostoli constituit, ut mulier velato capite intraret Ecclesiam ⁽²⁾. Hic martyrio coronatus est, & sepultus in Vaticano, iuxta corpus beati Petri, nono

Ka-

Kalendas Octobris. Dicunt hi, qui de Cathedrali Romanae Ecclesiae diligenter perscrutati sunt, quod Linus, & Cletus, non federunt ut Pontifices⁽³⁾, sed ut summi Pontificis coadiutores, quibus in vita sua Petrus una credidit Ecclesiasticarum rerum dispensationem; ipse vero, tantum orationi, & praedicationi, vacabat; propter quod tanta auctoritate dotati meruerunt in catalogo Pontificum poni. Clementem vero ipse beatus Petrus, successorem sibi instituit⁽⁴⁾. Hic beatus Pontifex Linus multis miraculis coruscans, Martyrio coronatur.

(1) *Pontificale Vigniolii* habet XII. Sed de varietate sententiarum consule *Tillemontium* in *Clement. I. Artic. II. Not. III.*

(2) Haec quidem iuxta *Anastasium*, sed admodum incerta. *Tillem. in Clem. Art. II.*

(3) Consule *Tillemont. in Clement. I. Art. I.*

(4) Huc usque ex *Martino*. Alia forte omisit, quod minus certa arbitraretur, quamquam iudicii acumen, & seligendi certa ab incertis peritia in *Leone* nostro desideratur.

Cletus⁽¹⁾, natione Romanus, de regione Vico Palatio, sedit annis novem⁽²⁾, mense uno, diebus novem⁽³⁾. Hic ex praecepto beati Petri, vigintiquinque Presbyteros ordinavit in Vrbe Roma, mense

menſe Decembri, & ſepultus eſt iuxta corpus Beati Petri in Vaticano, & ceſſavit Epiſcopatus diebus triginta quinque. Hic Pontifex primus in litteris ſuis invenitur poſuiſſe (4), *Salutem, & Apoſtolicam Benedi-
ctionem* (5).

(1) Eſt idem cum Anacleto, quem *Anencletum*, hoc eſt, *Irreprehenſibilem* Graeci adpellant. Conſule *Tillemont. in Clement. Art. II.*

(2) *Anaſtaſius* habet XII.

(3) XI apud *Anaſtaſium*.

(4) Incertum, aut falſum.

(5) Alia *Martini* omiſit, & quidem falſitatis facile redarguerentur. Hic tantum adnotaverim, licet ab *Anaſtaſio* poſt Linum ſtatim Cletus recenſeatur, quod & a multis aliis fit; tamen Lino ſucceſſiſſe Clementem, Clementi autem Cletum, pleroſque exiſtimare.

CLEMENS, natione Romanus, de regione Coelio Monte, & Patre Fauſtino; ſedit annis novem, menſibus duobus (1), diebus decem. Hic quum multos libros (2) Chriſtanae ſcriberet Religionis, martyrio coronatus eſt: multis tamen in vita, & in morte, miraculis coruſcavit, ut patet in ſua legenda (3). Hic fecit ſeptem Notarios, ſecundum ſeptem regiones (4), qui geſta Martyrum, unusquiſque per regionem ſuam, inquirerent, & conſcriberent.

Hic,

Hic, quamvis a Beato Petro esset electus, tamen coegit Linum, & Cletum, ante se pontificari (5), & ita est primus post Petrum per electionem, tertius vero per gradum. Vnde ipse scribit in Epistola ad Iacobum Ierosolymitanum (6) dicens: *Simon Petrus tempore, quo vitae suae finem imminere praesensit, in conventu fratrum positus, adprehensa manu mea, sic dixit; Fratres, hunc Clementem Episcopum vobis ordino, qui mihi ab initio usque ad finem fidelissimus in omnibus fuit; quumque ego ad pedes eius procidens declinarem Cathedrae bonorem, respondit: Tu peccati periculum timens fugis Cathedram: certus esto, quia amplius peccas, qui populum Dei velut in fluctibus positum quum possis iuvare, subterfugis, tui tantummodo considerationem habens, & non quod in commune expedit providens. His temporibus Phoenix (7) avis unica adparuit, quae ante sexcentos annos in Arabia adparuerat, quae usque ad quingentos annos vivere dicitur; & prius seipsam cremando, in suo nido renascitur. Est autem ad modum Aquilae magna, cristato capite, circa collum fulgore aureo, postea purpureo praeter caudam, cuius nitor roseus ac caeruleus scribitur.*

(1) *Anastasius* habet XII.

(2) Cle-

(2) Clementem plures scripsisse libros falsum est; supposititii enim sunt omnes, praeter epistolam ad Corinthios, quicumque sub ejus nomine circumferuntur. Consule *Cotelerium* ad Patres Apostolicos, *Tillemontium* in *Clemente*, *Natal. Alexand. Tom. III. Hist. Eccles. Dissert. XIX. Caveum*, *Oudinum*, &c.

(3) Haec legenda apocrypha est. Vide *Cotelerium*, & *Tillemontium*,

(4) De his VII. regionibus consule superius ad pag. 25. & *Vignolium* ad Clementem in *Pontificali*, & inferius in *Fabiano*.

(5) Consule *Tillemontium* in *Clemente Art. 1.*

(6) Epistola haec falso Clementi tribuitur. Consule *Cotelerium*, *Tillemontium*, *Caveum*, *Oudinum*, &c. Quae de electione Clementis a Petro facta hic narrantur, sumsit ex eadem epistola etiam *Pseudo-Abdias Lib. I.* Sed de hac consulendi *Tillemontius*, *Caveus*, & si Calvinianum citare lubet, *Dallaëum De Pseudo-Epigraphis Apostolicis*, ut nihil de *Io. Baptista Cotclerio* dicam.

(7) Adi viros doctos ad *Clementis Epistolam ad Corinthios* apud *Io. Baptistam Cotelerium in Patribus Apostolicis* multa de Phoenice ave dissertantes. Ex illa a *Clemente* Phoenicis avis in sua Epistola mentione facta credo hanc *Leonis* nostri fabellam exortam.

A Nacletus, natione Graecus (1), de regione Atheniensi, ex Patre Antiocho, sedit annis novem, mensibus duobus, diebus decem (2), & cessavit diebus decem (3): Hic ordinavit, ut Presbyteri, qui sacrificant, maxime Episcopi, secum testes habeant, ut Domino perfecte sacrificare

com-

comprobentur. Voluit etiam , ut sacerdotes , ab omnibus honorarentur , sicut omnibus fidelibus per litteras suas mandavit. Hic constituit , ut clerici , nec comam nutriant , nec barbam. Hic memoriam beati Petri construxit , & sepultus est iuxta beatum Petrum.

(1) Hic Pontifex idem videtur esse cum Cleto , ut iam innuimus . Consule *Tillemont. in Clement. 1. & ab eo adnotata.*

(2) XIII. habet *Anastasius.*

(3) Observa universas prope Pontificum decretales Epistolas usque ad Siricium , falsas esse ac supposititias , ut viri longe doctissimi ostenderunt , & praeter sectarium *Blondellum* , *Natal. Alexander Tom. III. Histor. Eccles. Dissert. XXI. in Saecul. I. &*

EVaristus.(1) , natione Graecus , ex patre Iudaeo , de Civitate Bethleem , sedit annis decem (2) , mensibus septem , diebus duobus , & cessavit Episcopatus diebus decem , & octo. Hic titulos (3) in Vrbe Roma divisit Presbyteris , & septem Diaconos (4) constituit , qui custodirent Episcopum praedicantem , propter stilum erroris (5) , qui possit opponi Episcopo ab aemulis , & sic infamaretur Episcopus , & verbo divino detraheretur ab insidiatoribus. Constituit etiam ut coniugium a parentibus publice sponsetur , & demum a
sa-

Sacerdote benedicatur sollenniter. Hic martyrio coronatus est (6), sub persecutione Traiani Imperatoris, & sepultus est iuxta corpus beati Petri in Vaticano (7).

(1) Proprie dicendus esset *Evarestus*.

(2) *Anastasius* habet, XIII, menses VI. dies duos.

(3) De Titulis consule Prooemium hujus Chronici, & *Mabillonium Commentar. in Ordinem Roman. §. III.*

(4) Septem tantum Diaconi antiquitus Romae fuerunt, ut constat ex Cornelli Epistola ad Fabium Praefulem Antiochensem apud *Euseb. Lib. VI. Histor. Ecclesiast. Cap. XLIII.* Consule *Mabillon. Commentar. ad Ordinem Roman. §. III.*

(5) *Anastasius* habet, *Veritatis*. Adi *Vignolium*.

(6) Haec omnia dubiae fidei, ut animadvertit *Tillemontius in Evaresto*.

(7) Ex *Martino* totidem verbis.

Alexander primus, natione Romanus, de regione Capitis Tauri (1), sedit annis octo, mensibus quinque, diebus duobus, & cessavit diebus vigintiquinque. Hic constituit aquam cum sale benedici, & in habitaculis hominum adspergi. Hic sub Hadriano Imperatore missus in carcere, & Hermes Praefectus Urbis, qui per eum crediderat, atque Eventius Presbyter, & Theodulus (2) Diaconus (3), qui cum Papa Alexandro, & cum pluribus aliis, diversis poenis adfecti, martyrio coronantur. Alexan-

D der

der Papa tunc via Numentana sepultus est, in Ecclesiam sanctae Sabinae est translatus, ubi nunc sunt Fratres Praedicatores. Hic ob memoriam passionis Christi, in Canone addidit, *Qui pridie, quam pateretur, usque ad, Hoc est corpus meum.* Hic etiam statuit, ut aqua vino misceretur (4), ad designandam unionem Christi, & Ecclesiae, & ut oblatio fieret ex Azymo (5) in modica quantitate, dicens: *Haec oblatio, quanto potior, tanto rarior* (6).

(1) *Anastasius, Caput Tauri.*

(2) *Theodorus apud Anastasium: sed Theodulus legendum videtur.*

(3) De hisce consule *Tillemontium in Alexandro.*

(4) Hoc est in sacrificio Missae: sed hoc institutum antiquius existimo; consule *Renaudot. ad Liturg. Orientales.*

(5) Vide *Mabillonium De Azymo, & Fermentato, Sirmundum, Bonam, & Natal. Alexandrum Tom. VI. Histor. Eccles. Diss. XI. in Saeculum XI. & XII.*

(6) Ex *Martino* totidem verbis.

XYstus primus, natione Romanus, ex patre Pastore, de Via lata; sedit annis decem, mensibus tribus, diebus vigintiuno. Hic constituit, ut diceretur in Missa, *Sanctus Sanctus Sanctus Dominus Deus sabaoth*, & cetera; & ut ministeria sacra non tangerentur, nisi a Ministris. Iste foris portam Appiam decollatus fuit, ubi

ubi Dominus adparuit Petro, qui dixit, *Domine quo vadis?* Hic sepultus est prope altare sancti Petri, in sepulcro, in quo requiescunt Linus, & Cletus, & Anacletus, & Evaristus, Pontifices: ac multorum Martyrum altare, quod est super eos, solius sancti Xysti nuncupatur. Hic etiam constituit ut corporale non fieret de serico, sed de lino contexto, non tincto; & ne mulier vasa sacra altaris, & pallas, tangeret (1).

(1) Ex Martino.

Telesphorus, natione ex Anachoritis (1); sedit annis duobus, diebus viginti duobus; & cessavit diebus septem. Hic ordinavit ut septem hebdomadas ante Pascha ieiunium celebraretur (2). Hic etiam constituit ut hymnus Angelicus ante sacrificium cantaretur; & in natali Domini cantari tres Missas cum *Gloria in excelsis Deo*; primam vero Missam, in pullorum cantu proximate media nocte, quando Christus in Bethleem nasci dignatus est; secundam, illucescente Aurora, quando Christus in cunabulis a Pastoribus adoratus est; tertiam, hora diei tertia, quando illuxit nobis dies redemptionis nostrae (3). Hic martyrio coronatus est, & in Vaticano iuxta corpus beati Petri sepultus est.

(1) Lege ex *Anastasio*. *Natione Graecus*, ex *Anachoreta*.

(2) De origine Quadragesimae consule *Pearsonium* apud *Cotelerium*, & *Natal. Alexandrum T. III. Histor. Ecclesiast. Dissert. IV. in Saeculum II.* Ceterum a *Telephoro* Quadragesimam institutam probabiliter falsum est: nec sibi constat *Leo* dum superius Quadragesimalis ieiunii institutionem *Petro* Apostolo tribuit, quod certe melius: nam ex Apostolica institutione ieiunium hoc defluere plerisque videtur. Quare mirari subit, quod *Io. Vignolius* in suo Pontificali, cum tot Codicibus collato, variantibusque lectionibus onerato, huiusmodi veterum Pontificum Romanorum indicatas constitutiones facile, & passim admittat, & *Pseudo-Isidorum* sibi bene cognitum, idem tamen advocet: quum tamen harum pleraeque tam dubiae, & incertae sint, quam dubius & incertus est veteris Pontificalis auctor, ut optime animadvertit *Tillemontius*.

(3) Haec omnia aut falsa, aut incerta. Consule *Tillemontium* in *Telephoro*.

HYginus, natione Graecus de Athenis, cuius genealogia non invenitur, sedit annis quatuor, mensibus tribus, diebus sex (1), & cessavit Episcopatus diebus tribus. Hic Clerum composuit, & gradus distribuit. Hic sepultus est in Ecclesia beati Petri. Hic scripsit omnibus fidelibus generalem Epistolam, *De Deo* (2) *trino*, & *uno*, & *incarnatione Filii Dei*, plenam fidem catholicam continentem; & martyrio coronatur.

(1) VIII. habet *Anastasius*.

(2) Inter apocryphas Isidorianas epistolas duae *Hygino* Pontifici tribuuntur, quarum prima est, cuius meminit *Léo* noster.

Pius, (1) natione Italicus, de Civitate Aquileia, ex patre Rufino, sedit annis (2) quatuor, diebus viginti duobus; & cessavit Sedes Apostolica, quatuordecim diebus. Hic ordinavit, ut resurrectio Domini, non celebraretur nisi in Dominica die (3). Et licet nos Pascha Domini, die Dominica celebraremus, & quidam idem dubitaverunt, ad corroborandas animas eorum, cuidam doctori sancto Hermeti, Angelus Domini in habitu pastoris adparuit, & praecepit, ut Pascha Domini, die Dominica ab omnibus celebraretur; quod, & nos auctoritate Apostolica adnuntiamus (4). His temporibus fuerunt Romae duae sanctissimae Virgines, Potentiana, & Praxedes. Hic martyrio coronatur, sepultusque est iuxta corpus beati Petri in Vaticano.

(1) Anicetus praecedit Pium, apud *Anastasium*.

(2) XIX. mensibus, &c. ex *Anastasio*.

(3) Consule inferius in Victore I.

(4) Pontificale scriptum anno CCCLIV. idem tradit, additque Hermen Pii fratrem fuisse. Sed de his consule *Tillemontium* in Pio, quemadmodum & de sanctis Potentiana, seu Pudentiana, & Praxede.

A Nicetus (1), natione Syrus, ex patre Ioanne de vico Myrrha (2); sedit annis novem, mensibus tribus, diebus quatuor (3), & cessavit diebus quindecim. Hic constituit, ut Clericus non nutriat barbam, nec comam, & ut haberet coronam (4), ad modum sphaerulae. Hic constituit, ut Episcopus consecrari non debeat, nisi ad minus a tribus Episcopis; nam & Apostoli, sicut ipse asserit hoc servaverunt (5). Hic sepultus est in via Appia in coemeterio Callisti (6).

(1) Hunc *Anastasius* ante Pium collocat.

(2) Omisa, *Anastasius*.

(3) Tribus, *Anastasius*.

(4) De corona Clericali consule *Mabillonium Praefat. I. in Saecul. III. Benedictin. §. XVIII.*

(5) Sic etiam *Isidoriana Decretalis*.

(6) Quaedam Martyrologia apud S. Petrum in Vaticano sepultum fuisse aiunt.

Soter (1), natione Campanus, ex patre Concordio, de Civitate Fundana, sedit annis novem, mensibus tribus, diebus viginti uno; & cessavit diebus viginti duobus. Hic constituit, ut nulla Monachapallas sanctas tangeret, nec incensum poneret, in sancta Ecclesia, & ut velum portet (2). Constituit etiam, ut legitima non habeatur uxor, nisi fuerit per sacerdo-

dotem benedicta , & a parentibus fuerit solenniter traducta, & a Paranympis custodita , cavens multis periculis , quae circa matrimonium solent contingere. Hic martyrio coronatus , sepultus est in Vaticano (3) in Ecclesia sancti Petri.

(1) Graeci *Sotericum* interdum adpellant.

(2) Eadem in Isidoriana Decretali epistola.

(3) In coemeterio Callisti. *Anastasius*, aliique.

ELeutherius , natione Graecus, ex patre Abundio , de oppido Nicopoli ; fedit annis quindecim , mensibus sex , diebus quinque ; & cessavit diebus sex. Hic accepit epistolam a Lucio Rege Britanniae (1) , ut Christianus per eius mandatum fieret ; & hoc iterum firmavit , ut nulla esca , quae fieret usualis , Christianis repudiaretur , maxime fidelibus , quae rationabilis , & humana , esset. Cui Papa misit duos religiosos viros , videlicet Fuganum, & Dimidianum , qui Regem praedictum baptizaverunt , & populum. Erant tunc in Britannia viginti octo Pontifices idolorum , quos Flamines vocabant , inter quos tres Archiflamines erant ; sed praedicti Sancti de mandato Apostolici (2), ubi erant Flamines instituerunt Episcopos ; ubi Archiflamines , Archiepiscopos. Hic quod

Apostoli firmaverunt, suo decreto renovavit, apud sanctum Petrum. Hoc tempore Apollinaris Hierapoli, & Dionysius Corinthi (3) clarissimi habentur Episcopi. Hic etiam beatus Pontifex statuit, ut nullus a suo gradu deiceretur, nisi prius fuerit accusatus, adserens, quod Dominus noster Iesus Christus Iudam furem esse sciebat, sed quia non est accusatus, is non est deiectus, & quidquid interim inter Apostolos egit, ministerii, ratum mansit. Prohibuit enim, ut absente eo, cuius causa ventilatur, sententia nullatenus proferatur. Hic martyrio coronatur, sepultusque est in Vaticano, apud sanctum Petrum (4).

(1) Beda id tradit, & de hoc egregie disserit Tillemontius in *Eleuthero*.

(2) Apostolicus adpellabatur olim Pontifex Romanus. Consule *Macrum*, *Cangium*, &c. Hinc in *Litaniis*: *Vt dominum Apostolicum*, &c.

(3) De his vide *Hieronymum* in *Catalogo*, & inter recentiores *Tillemontium*, *Caveum*, *Oudinum*, &c.

(4) Alii aliter tradunt. Consule *Tillemontium*.

Victor, natione Afer, ex patre Felice, sedit annis decem, mensibus duobus, diebus decem, & cessavit diebus duodecim. Hic constituit sanctum Pascha die Domi-

Dominica celebrari (1). Hic ad sacerdotum interrogationem de termino Paschali, celebravit Concilium in Alexandria Palaestinae, cui interfuit ipse Papa Victor (2), Narcisus Patriarcha Ierosolymorum, Theophilus quoque Cesareae Episcopus, & Irenaeus Episcopus Lugdunensis, ubi statutum est, ut semper die Dominica Pascha Domini celebraretur, observata decimaquarta luna mensis Aprilis, usque ad vigesimam primam; multi enim tunc Episcopi Asiae, & Orientis, cum Iudaeis Pascha celebrabant. Hic constituit, ut necessitate faciente, quicumque hominum, sive in flumine, sive in mari, tantum christiana confessione credulitatis clarificata, baptizarentur (3). Hic sub Severo Principe, martyrio coronatur, sepultusque est apud sanctum Petrum in Vaticano; cuius festum agitur, v. kalendas Augusti (4).

(1) De illustri hac circa Paschatis celebrationem controversia consule *Baronium, Tillemontium, Floridum*, & tandem *Natal. Alexandrum* Tom. III. *Histor. Ecclesiast. Dissertat. V. in Saecul. II.* Consule superius in *Pio I.*

(2) Falsum omnino, quemadmodum ea, quae narrat de Irenaeo Lugdunensi, & rem aliter, ac vere, narrat *Anastasius*. Ceterum Victor Concilio Romae coacto ista de causa interfuit. Adi *Tillemontium* in *Victore*, haec omnia docte & late pertractantem.

(3) Si

(3) Si haec vere a Victore statuta fuissent [nam haec instituta Victore antiquiora arbitror] ob adultos praecipue sancita viderentur. Sciendum enim est in antiqua Ecclesia plerosque baptismum in provectam aetatem differre solitos fuisse, quos tamen reprehendit *Augustinus Lib. 1. Confess. Cap. XI.* Id quidem vulgatum est, & multis antiquorum testimoniis & exemplis confirmari posset. Non tamen idcirco *Ang. Maria Riccius*, alias memoratus, in scholio ad *Basilii Magni Homil. De Baptismo*, simpliciter adfirmare debuerat in primitiva Ecclesia adultis baptismum conferri solitum: id enim, simpliciter loquendo, falsum est; nam infantes & parvuli passim ac frequenter sacro hoc lavacro tangebantur, ut ex *Tertulliano Lib. De Baptismo*, & *Cypriano Epistola ad Fidum*, evidenter constat, ut *Augustinum*, innumerosque alios Patres, isthuc ipsum attestantes, silentio praeteream; idque pluribus demonstrarunt Theologi Orthodoxi adversus Anabaptistas disputantes. Minus quoque verum est, quod ad eandem Homiliam idem adnotat de sollennis baptismi tempore, ubi ait Dominicae Resurrectionis diem Catechumenorum baptismo potissimum destinatum fuisse; quum duo tempora sollennis baptismi aequae principalia ex institutione Apostolica fuerint, Pascha scilicet & Pentecoste, ut ex *Tertull. Lib. De Baptismo*, *Chrysostomo Serm. XXXVI.* *Hieronymo Epist. LXI. ad Pammachium*, *Siricio Papa Epist. ad Himerium cap. XI.* *Leone Magno Epist. IV. vel XVI.* & *Epist. LXX.* ut *Gelasium I.* *Gregorium II.* & *Gregorium Turonensem* amore brevitatis omittam, manifeste elucet, atque eminet.

(4) De his omnibus consule laudatum *Tillemontium*.

Zephyrinus, natione Romanus, ex patre Abundio, fedit annis novem ⁽¹⁾, mensibus sex, diebus decem. Hic constituit, in praesentia omnium Clericorum, & Laicorum fidelium, ut omnes Christiani annorum duodecim Eucharistiam in die Paschae accipere debeant ⁽²⁾; & fecit statutum in Ecclesia, ut omnia vasa Altaris essent vitrea, vel stagna ⁽³⁾. Sepultus est in coemeterio Papae Callisti.

(1) Anastasius habet, XVII. menses II. dies X.

(2) Vereor, ut falsum sit: nihil enim de hoc *Anastasius*. Immo antiquitus etiam infantes usu rationis carentes Eucharistiam sumebant, ut *Innocentius I.* & *Augustinus*, & *Tridentina Synodus* docent, ut alios omittam.

(3) Incerta haec, vel falsa. Ceterum de materia sacrorum vasorum consule *Bonam De reb. Liturg.* & *Mabillon. in Ordin. Roman.* & *Leonem nostrum* inferius in *Vrbano*.

Callistus primus, natione Ravennata ⁽¹⁾, ex patre Demetrio ⁽²⁾, fedit annis quinque ⁽³⁾, mensibus duobus, diebus decem; & cessavit diebus sex. Hic fecit Basilicam sanctae Mariae trans Tiberim, & constituit ieiunia quatuor temporum ⁽⁴⁾. Hic fecit coemeterium in via Appia, quod modo vocatur coemeterium Callisti ⁽⁵⁾; ubi quam plurima multitudo ⁽⁶⁾ Martyrum est sepul-

sepulta. Hic martyrio coronatus, sepultus in coemeterio (7) suo.

(1) *Anastasius* habet *Vrberavennatio*.

(2) *Domitio*, apud *Anastasium*.

(3) *Anastasius* VI.

(4) De quatuor temporum ieiunii origine & historia consule differentem *Nat. Alexandrum Tom. III. Hist. Ecclesiast. Dissertat. IV. in Saecul. II. Art. IV.* video tamen *Vignolium* hanc institutionem tamquam a Callisto factam recipere, & in rem melius non inquirere.

(5) Consule de hoc *Aringhūm*, & *Tillemontium*, qui antiquius hoc coemeterium existimant.

(6) Sunt qui censeant ibi sepulta esse CLXXIV millia Martyrum, & XLVI. Pontifices.

(7) *Anastasius*, in *Coemeterio Calepodii*.

VRbanus primus, natione Romanus; ex patre Pontiano, de Via lata; sedit annis octo, mensibus novem (1), diebus decem, & cessavit diebus decem, & sex (2). Hic fecit ministeria sacrata omnia argentea, vel aurea, vel stagna (3); & convertit multos ad baptismum, & etiam Valerianum, nobilissimum virum, sponsum sanctae Caeciliae (4), quos usque ad martyrii palmam perduxit. Hic successor Callisti Papae, dum praedicationi, & baptismationi fidelium, insisteret, capitur, & post carceris squalorem decollatur.

(1) *Ana-*

- (1) *Anastasius*, XI. dies XII.
- (2) *Anastasius*, dies XXX.
- (3) Ita quoque superius in *Zephyrino*, pro *Stamnea*.
- (4) Vide *Tillemontium* in *Vrbano I.* & *Ant. Bosium* in *Act. S. Caeciliae*.

PONTIANUS (1) sedit annis quinque, mensibus duobus, diebus decem, & tribus, & cessavit diebus decem. Hic natione Romanus, ex patre Calpurnio, portatus fuit in exsilium in insulam Sardiniae; martyrio coronatur (2); quem beatus Fabianus adduxit per navem in (3) Romam, & sepelivit in coemeterio Callisti via Appia (4). Pontiano dicitur successisse Cyriacus Papa (5); sed quod dictus Cyriacus adhaesit undecim millibus Virginum, non ponitur in catalogo Pontificum, & dicitur sedisse uno anno, & mensibus tribus; sed quia contra voluntatem cleri cessit de Papatu Anterum substituendo, & cum undecim millibus Virginum, quas Romae baptizaverat, Agrippinam tendendo, non est positus in catalogo Pontificum; credebant enim quamplures, eum non propter devotionem, sed propter oblectamenta Virginum Papatum dimisisse; quum tamen ille virgo existens, cum Virginibus martyrio fuit coronatus, sicut legitur in legenda undecim millium Virginum.

(1) Apud

(1) Apud *Anastasium* Anteros Pontianum praecedit. Sed ex ipso *Anastasio* constat Anterum Pontiani successorem fuisse.

(2) *Anastasius*, dies duos.

(3) Ita Graeci motum ad locum cum praepositione construunt.

(4) Consule *Tillemontium*, & *Florentinium* ad *vetus Martyrologium*.

(5) Consule *Baronium* ad *Martyrol.* & *Bollandum*.

(6) Id totum fabulosum est: nam etsi vera esset *XIM.* Virginum historia, tamen id tempore multo posteriori contigisset. Consule *Baronium* in *Notis* ad *Martyrolog.* die *XXI. Octobr.* & *Tillemontium* in *Antero*, & *Maimburgum* in *Gregorio I.*

ANteros, natione Graecus; sedit annis tribus (1), mense uno, diebus vigin-tiquinque (2). Hic constituit, ut Episcopi de sede in sedem transferri possent (3), & ut gesta Martyrum scriberentur (4). Hic martyrio coronatus, sepultus est in coe-meterio Callisti.

(1) *Anastasius*, *XII.*

(2) *Anastasius*, *XII.*

(3) Haec quoque in apocrypha Isidoriana Decretali. Aliter tamen se habuit antiqua disciplina, ut patet ex *Concil. Arelaten. Can. XXII.* *Nicaeno Can. XV.* *Sardisensi Can. I.* *Chalcedonensi Can. VI.*

(4) Vide mox in *Fabiano*. Ceterum de Notariis, & actis Martyrum consule, quae habet *Baronius Prolegomenis in Martyrolog. Mabillon. Praefat. in Saecul. V. Benedikt. Ruinart. de Actis sinceris*, ut alios taceam.

FAbianus, natione Romanus, ex patre Fabio, sedit annis tredecim (1), mensibus undecim, diebus undecim. Iste Fabianus, quum de quodam loco cum amicis suis reverteretur, Papa defuncto, & accessisset ad populum, qui de futuri electione tractabat, rei exitum expectans, subito candida columba descendens, super caput eius resedit dicens (2): *Romae Episcopus ordinaberis*; quare sic divinitus electus, statuit septem Notarios, ut gesta Martyrum conscriberent (3), & ut omni anno in Coena Domini consecraretur Chrisma. Hic Pontifex martyrio coronatur, sepultusque est in coemeterio Callisti. Novatianus (4) haereticus, Presbyter, Ecclesiae Romanae ambiens Episcopatum, haereticus factus est tempore Decii Imperatoris, contra quem Concilium in Vrbe celebratum est quinquaginta Episcoporum. Hic Haereticus lapsis spem veniae denegabat, unde in Concilio hoc, reprobando statuerunt, ut lapsis misericorditer venia promitteretur, dummodo per poenitentiam revertantur.

(1) *Anastasius*, XIV. menses X.

(2) Vide hanc historiam apud *Eusebium Lib. VI. Histor. Eccles. Cap. XXIX.*

(3) Haec Notariorum historia reiicienda non videtur. Consule *Tillement. in Fabiano.*

(4) De

(4) De *Novatiano* consule *Tillemont.* in *Cornelio Papa*; *Novatianorumque* historiam vide apud eundem *Tom. II. Hist. Eccles.* Hic *Novatianus* auctor creditur Libri de Trinitate, qui cum *Tertulliani* operibus circumfertur; sed consule quae de hoc disputat *Nat. Alexander Tom. III. Histor. Ecclesiast. Dissert. XI. in Saecul. II. Artic. IV.* ut nihil de *Caveo*, *Oudino*, aliisque dicam. Ceterum eius Schisma sub *Cornelio Pontifice* exordium sumit.

Cornelius, natione Romanus, ex Patre Iustino (1); sedit annis tribus, mensibus duobus, diebus decem. Hic constituit, ut sacerdotes si vellent pro certa causa iurare possent. Hic rogatus a sancta Lucina, corpora beatorum Apostolorum (2) Petri, & Pauli, de Catacumbis levavit (3); & beata Lucina corpus beati Pauli posuit in praedio suo, in via Ostiensi; beati, autem Petri corpus, beatus Cornelius posuit iuxta locum, ubi crucifixus est in templo Apollinis, in Vaticano Palatio Neronis. Post haec iubente Decio Imperatore, martyrio coronatur.

(1) *Anastasius, Castino.*

(2) Vide quae ad Pontificale adnotat *Vignolius.*

(3) Consule superius in *Petro* pag. 40.

Lvcus primus, natione Romanus, ex patre Porphyrio (1); sedit annis quatuor (2), mensibus duobus, diebus tribus.
Hic

Hic primum in exilio fuit, demum ad Ecclesiam suam reversus, a Valeriano Imperatore capite truncatus est.

(1) Quidam *Anastasi* Codices: *Lucius natione Tus-
seus, de Civitate Luca, ex patre Lucino.* Consule
Tillemont. in Cypriano Art. XXXII.

(2) *Anastas. III. menses VIII. &c.*

Stephanus, natione Romanus, ex Pa-
tre Iuliano (1); sedit annis quatuor,
mensibus duobus, diebus quindecim (2). Hic
dum multos Gentilium convertisset (3), &
multa corpora Martyrum sepelisset, com-
prehensum post templi Idolorum ruinam,
Missam celebrantem, decollaverunt in sua
fede (4).

(1) *Anastas. Iulio.*

(2) *Anastasius, X.*

(3) Ex Actis apud *Baronium.*

(4) Eius corpus una cum Cathedra translatum est
Pisas. Consule *Breviarium Romanum.*

Xystus secundus, natione Graecus, ex
patre Sophor (1); sedit annis duobus,
mensibus undecim, diebus quinque (2), &
cessavit diebus sedecim (3). Hic con-
stituit, ut Missa celebraretur super altare,
quod antea non fiebat. Hic cum Felicissi-

E

mo,

mo, & Agapito (4), Decio (5) praesentati, capite truncati sunt, quos beatus Laurentius, & Hippolytus, cum multis aliis, per martyrium sequuti sunt.

(1) *Anastas. ex Philosopho.*

(2) *Anastas. VI.*

(3) *Anastasius, XXXV.*

(4) *Ex Actis S. Laurentii. Vide Tillemont.*

(5) *Passus est sub Valeriano. Consule Tillemont.*

Dionysius, ex Monacho, cuius genus non invenitur, sedit annis duobus, mensibus tribus (1), & cessavit diebus octo (2).

(1) *Anastasius, dies VII.*

(2) *Anastas. V.*

Felix, primus, natione Romanus, ex patre Constantio; sedit annis duobus, mensibus decem (1), de regione Capitis Tauri, & cessavit diebus tribus (2). Hic constituit supra memorias (3) Martyrum Missas celebrari. Hic fecit Basilicam in via Aurelia, miliario ab Vrbe, ibique sepultus est (4).

(1) *Anastasius, dies XXV.*

(2) *Anastas. V.*

(3) *Me-*

(3) Memoriae Martyrum dicebantur sepulcra siue altaria, in honorem Martyrum erecta, & etiam aedes. Consule *Baronium ad ann. CCLXXV.* Vide supra in *An. cl. to pag. 48.* ubi pariter de memoria beati Petri mentio.

(4) In coemeterio Callisti. *Tillemont.*

EVtychianus, natione Tuscus, de Civitate Luna (1), ex patre Marino; sedit annis octo, mensibus decem, diebus quatuor. Hic constituit, ut fruges super altare, & fabae primae, benedicerentur. Hic sanctissimus Papa trecentos quadraginta duos (2) Martyres per diversa loca, manu sua sepelivit. Et hic constituit, ut quicumque ex fidelibus Martyrem sepeliret sine Dalmatica, aut Colobio (3) purpurato, nullatenus sepeliret. Hic martyrio coronatur. Sepultus est enim in coemeterio Callisti, octavo kalendas Augusti.

(1) Consule *Tillemont. Tom. IV. in Felice Papa I.*

(2) CCCLXII. Vide *Tillemont. Tom. IV.*

(3) Dalmatica, & Colobium, quae & quales vestes fuerint, vide apud *Gavantum De Ritib. Macrum Hieroglyphico, Cangium Glossario.* Consule etiam *Vignolium* ad hunc Pontificem, & ad *S. Silvestrum*; & *Salmat. ad Histor. August.*

CAius natione Dalmata, ex genere Diocletiani, ex patre Gallo (1); sedit annis novem (2), mensibus quatuor, diebus

undecim (3), & cessavit diebus novem (4). Hic constituit, ut omnes ordines in Ecclesia sic adscenderent, ut si aliquis dignus fuisset, primo Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Sacerdos, deinde Episcopus, ordinaretur. Martyrio coronatur, & via Appia in coemeterio Callisti sepelitur. Hic constituit ut nemo Episcopum, aut aliquos Clericos, ante iudices saeculares accusare praesumat. Et etiam quod Pagani, & Haeretici, Christianos non possint accusare, nec vocem infamationis inferre (5).

(1) *Gaio*, habet, & d. VII. *Anastasi*us.

(2) *Anastasi*us, XI.

(3) IX. *Anastasi*us.

(4) *Anastasi*us, XI.

(5) In apocrypha etiam Isidori epistola id habetur.

MArcellinus primus, natione Romanus, ex patre Proiecto, de regione Capitis Tauri, sedit annis (1) quinque mensibus duobus (2), diebus viginti quinque; & cessavit Episcopatus, annis septem, mensibus sex, diebus viginti quinque. Hic a Diocletiano Imperatore compulsus incensum (3) posuit Idolis; postea Synodo facta propter hoc in Campania, ore proprio poenituit coram trecentis octoginta Episcopis; & ci-

& cinere aspersus capite, & cilicio indutus, poenitentiam egit, dicens se peccasse. Tunc iratus Diocletianus, fecit eum decollari, qui sepultus est in coemeterio Priscillae, via Salaria, martyrio coronatus. Coniuraverat autem beatus Marcellinus Marcellum Presbyterum, qui consequenter post ipsum Papa factus est, ut praeceptum Diocletiani de immolatione non adimpleret. Postquam autem beatus Marcellinus decollatus est, & corpus ipsius per triginta dies in platea iacuerat in exemplum Christianis, Marcellus Presbyter in nocte cum Presbyteris, & Diaconibus, cum hymnis, & sancta Lucina cum ipsis, sepelierunt illud. Sed & hoc de eo invenitur, quod, quum se in concilio (4) Episcopis iudicandum subposuisset, dicens se paratum ad omnia obedire quicquid sibi imponeretur, illi responderunt, *Absit, ut summus Pontifex ab aliquo alio iudicetur: negasti tu, negavit & Petrus magister tuus; & quis Apostolorum ausus fuit ipsum iudicare? Sed egressus foras flevit amare. Tu ergo collige causam tuam, & ore proprio te ipsum iudica.* Ad hoc Marcellinus. *Ob, inquit, scelus Idololatriae iudico me deponendum; anathematizo etiam, quicumque corpus meum tradiderit sepulturae.* Et flens dixit; *Hec me avarum corrumpit aurum, & non possum in sa-*

cerdotio remanere. Sicque pergens ad Diocletianum, profitens se christianum, cum Claudio, & Quirino, capitalem accepit sententiam; &, quum per triginta dies corpus eius iacuisset inhumatum, nocte adparuit Apostolus Petrus Marcello, qui in Papatu sibi successit, dicens; *Marcelle dormis? Et ille quum dixisset; Quis es Domine? Respondit; Ego sum Princeps Apostolorum; & quare corpus meum inhumatum relinquis?* Dans ei intelligere hoc dictum de corpore Marcellini; & addidit: *Non legisti, quia, qui se humiliat exsultabitur? Denique multum se humiliavit, qui se indignum sepulturae iudicavit. Vade ergo, & sepeli eum iuxta me; ut quos iustificavit gratia, non dividat sepultura.*

(1) *Anastas. VIII.*

(2) *XI. Anastas.*

(3) *Incensum* est, quod Graece *όλόκευον*. Sed nos pro *ture* usurpamus, quod pariter totum incenditur.

(4) Historia haec Sinuessani Concilii, fabula ab eruditis merito reputatur. De hac & de Marcellino, vide quae late disputat *Tillemontius Tom. V. in Persequut. Diocletiani Art. XXXI. & in Notis. Consule etiam Natalem Alexandrum Tom. III. Histor. Ecclesiast. Dissertat. XX. in Saecul. XI.*

Mar-

Marcellus natione Romanus, ex patre Benedicto, de regione Via lata, sedit ⁽¹⁾ annis quinque, diebus vigintiduo-
bus; & cessavit diebus vigintiquinque ⁽²⁾.
Hic constituit quindecim Cardinalatus ⁽³⁾
in urbe Roma, propter baptismum, &
sepulturas hominum. Huic praeceptum est
a Maxentio Imperatore, ut, quia Diis sa-
crificare nollit, iumenta, & animalia cu-
stodiret; nocte vero, eius clerici eduxerunt
eum de stabulo. Sed quum consecrasset do-
mum sanctae Lucinae in ecclesiam, in
Via lata, Maxentius turbatus, de Eccle-
sia stabulum faciens, ipsum sub custodia
publica, ut custodiret animalia, intus re-
clusit; ibique defunctus ⁽⁴⁾ in coemeterio
Priscillae via Salaria sepelitur.

(1) *Anastasius*: sedit annis V. mensibus VI. die-
bus XXI.

(2) *Anastasius*, XX.

(3) *Anastasius*: XXV. titulos in Vrbe Roma consti-
tuit. Leo Cardinalatus adpellat, quod horum titu-
lorum Presbyteri, Cardinales deinde vocati fuerint.
Sed de titulis Romae, & Cardinalibus, vide quae
in antecessum disseruimus. Ceterum haec Marcelli
constitutio incerta admodum.

(4) Haec obscura, & incerta.

EVsebius natione Graecus, ex Medico (1); sedit annis duobus, mensibus duobus (2) diebus vigintiquinque; & cessavit diebus septem.

(1) Patre, scilicet. Consule *Vignolium*.

(2) Vno, habet *Anastasius*.

Melchiades (1), natione Afer; sedit annis tribus, mensibus sex (2), & cessavit diebus sedecim. Hic constituit, ut nulla ratione ageretur ieiunium die Dominico, vel die Iovis (3), quia eos dies Pagani, quasi sacrum ieiunium, celebrabant.

(1) Alias *Miltiades*.

(2) *Anastasius*. Mensibus VII. diebus XII.

(3) Id falsum aperte evincitur ex eo, quod mos feria IV. ieiunandi etiam in posteriora tempora derivatus est, ut elucet ex *Dissert. IV. in Saecul. II. Natalis Alexandri Tom. III. Histor. Eccles.*

Silvester primus, natione Romanus, ex patre Rufino; sedit annis viginti tribus, mensibus decem, diebus sex (1); & cessavit diebus quindecim. Huius praecepto (2) in Nicaea Bithyniae congregati sunt trecenti & duodeviginti Episcopi Catholici (3), qui exposuerunt fidem Catholicam integram; & multa decreta constituit (4). Hic baptizavit Constantinum Imperatorem, valida

lida

lida squalidissima lepra percussum , qui statim a lepra sanatus est (5). Eodem tempore Constantinus Augustus fecit Basilicam beato Laurentio martyri via Tiburtina ; construxit etiam Ecclesiam inter Palatium Lateranense Salvatoris nostri , duodecim cophinos terrae propriis humeris deportando ; quam Ecclesiam censuit esse in toto orbe Matrem Ecclesiarum . Construxit etiam Ecclesias beatorum Apostolorum Petri , & Pauli , quas auro , argentoque , locupletavit , & thecis pretiosissimis ipsorum corpora recondendo . Postquam autem beatus Silvester a draconis pestilentia Romam liberavit , maxima pars urbis baptizata est (6). Quotidie enim draco sex millia hominum flatu suo interficiebat , ad quem beatus Silvester per centum quinquaginta gradus cum Presbyteris descendit , & facta oratione , & signo crucis , ipsum ligatum aereis portis conclusit ; & usque ad diem iudicii seris obfirmavit . Hic constituit , ut Diaconi dalmaticis uterentur . Hic gloriosus Pontifex , post multa miracula , & virtutes , quas gessit , in domino feliciter obdormivit circa annos Domini tercentum viginti (7). His temporibus , multae gentes in Christum crediderunt . Gens Iberorum per mulierem Christianam , ab eis captam , conversa est (8) ; similiter in

In-

India per duos pueros (9) Christianos Christus adnuntiatur. Hic Papa Silvester primo recepit possessiones (10), (11)

(1) *Anastasius XII.*

(2) Consule *Natal. Alexandrum Tom. V. Histor. Eccles. Dissert. XI.*

(3) Fabulosum & enormem horum Patrum numerum iuxta quosdam Orientales vide apud *Renaudot. Histor. Patriarch. Alexandr.*

(4) Viginti dumtaxat canones a Synodo Nicaena conditi sunt. Consule *Natal. Alexandrum Tom. IV. Histor. Ecclesiast. Dissert. XVIII.*

(5) Id iam totum falsum esse viri longe doctissimi, & ὁρθόδοξότατοι, evicerunt, *Natal. Alexander, Tillemontius, Bollandiani*, alique. Narrationis origo ex falsis S. Silvestri Actis, quamquam antiquis, defluxit. Constantinus enim Nicomediae sub vitae exitum baptizatus est.

(6) Ad fabellas iterum divertit falsa Acta sequutus.

(7) Mortuus est iuxta *Tillemontium* anno CCCXXXV.

(8) Consule *Rufinum Lib. I. Cap. X.* ut *Baronium*, aliosque omittam.

(9) *Frumentium*, & *AEdesium*. Adi *Tillemontium T. VII. in S. Frumentio*, & *Floridum Lib. XI. Histor. Eccles.* ut alios praeteream.

(10) Quas receperit vide apud *Anastassium*, & *Natal. Alexandrum Tom. IV. Histor. Eccles. Dissert. XXV.*

(11) Arretina Ecclesia credit servare in suo Archivio privilegium quoddam sibi a beato Silvestro concessum, ut ex Catalogo eorundem privilegiorum intellexi; sed quum chartam ipse non viderim, & vetustus

tustas admodum subiecta sit ; & non unus fuerit huius nominis Pontifex , suffecerit hanc quorundam credulitatem hic commemorasse.

Marcus, natione Romanus, ex patre Prisco, sedit annis duobus, mensibus octo, diebus viginti. Hic constituit, ut Episcopus Ostiensis, qui Papam consecrat, pallio (1) uteretur (2).

(1) Pallium quid sit vide apud iuris Canonici Institutionum Scriptores, aliosque de ritibus agentes.

(2) De hac constitutione consule quae habet *Tillemontius* in *Marco*.

Iulius, natione Romanus, ex patre Rustico; sedit annis undecim, mensibus duobus (1), & cessavit diebus quindecim (2). Hic constituit, ut nullus clericus ad causam in publico ducatur, nisi in Ecclesia. Tempore huius celebrata est secunda Synodus Nicaena trecentorum & duodeviginti (3) Episcoporum, in qua damnata est haeresis Arii, qui adseribat Filium minorem Patre (4). Hoc factum est vivente adhuc Constantino Augusto. Huius tempore floruerunt, Hilarius Pictaviensis, & Athanasius, & Ioannes Chrysostomus (5), & multi alii Sancti, & Eremitae (6), ut Moyses, & Pastor Abbas (7). Quod de Hilario

rio (8) Piſtaviensi ſolet dici , quod Leo haereticus Papa dixerit Hilario ; *Tu es Gallus , ſed non de Gallia* : & ipſe dicitur reſponſiſſe ; *Tu es Leo , ſed non de Tribu Iuda*. Et quod in Concilio , nullo ſibi adſurgente , dixit ; *Domini eſt terra* ; volens in terra reſidere , terra ſe erexit . Quod etiam Papa ſibi minante , ſicut praedixerat , Hilarius ſubito exſpiravit , hoc in nullis chroniſis invenitur ; maxime quum ſuo tempore nullus Leo Papa vocaretur , niſi forte Liberius (9) Papa , qui Conſtantio Imperatori haeretico , & ſuis favebat (10) , Leo alio nomine dictus ſit , vel forte aliquis aliſ falſus Papa dictus ſit tunc Leo . Iulius vero Papa poſt exſilium decem annorum (11) , & poſt multas tribulationes , quas a Conſtantio Imperatore paſſus eſt , poſt mortem eius ad ſedem beati Petri cum gloria reverſus eſt , & fecit duas Baſilicas , unam in Foro , aliam in ſancti Valentini via Flaminia . His temporibus Athanaſius (12) ſanctiſſimus Epiſcopus , Alexandria fugiens perſequentionem Conſtantii Imperatoris , & receptus in Treverim a Maximiano (13) , ibidem compoſuit Symbolum , *Quicumque vult ſalvus eſſe* (14) .

(1) *Anaſtaſ.* diebus XI.

(2) *Anaſtaſ.* XXV. *Graveſonius* duos meſes , & dies aliquos .

(3) Mc-

(3) Metachronismus ; nam Synodus Nicaena co-acta est sub Silvestro anno CCCXXV. quae quidem prima fuit , & non secunda , quae anno demum DCCLXXXVII. celebrata est . Vide superius in *Silvestro* .

(4) Impius quidem Arius ita delirabat : quum autem veritas prevaluisset , ita contrarium demonstratum est , ut Patres omnes orthodoxi de Verbo semper tamquam Patri aequali , & consubstantiali , loquuti fuerint , & splendidis adeo magnificisque vocabulis ejus divinitatem significaverint , ut ea quoque impenderint , quae Patri tantum propriè convenire videbantur . Nam saepe ab *Athanasio* in *Protreptico* , & alibi , *αὐτοσοφία* , *αὐτοζωή* , *αὐτοκρατεῖν* , *αὐταληθία* , & id genus nominibus , adpellatus est , hoc est , *ipsa per se & a se ipsa sapientia* , *ipsa per se vita* , *ipsa per se virtus* , *ipsa per se lux* , *ipsa per se veritas* , quae quidem nihil aliud designant , quam *ipsum per se & a se ipso Deum* , ut Theologi doctissimi animadvertunt . Tamen vox illa *αὐτόθεος* , haud facile apud Patres occurrat , quum de Dei Sermonem loquuntur ; nam ut monebat *Origenes* *Commentar. in Ioan.* *αὐτόθεος* addito articulo *ὁ* soli Deo Patri convenire dignoscitur . Nihilominus *Andreas* Cretensis ea oratione , quam primus *Ang. Maria Riccius* , Graecarum litterarum in Florentina Academia Professor , Graece ac Latine edidit , & quae est *De Deiparae nativitate* , Iesum Christum adpellat *τὸν αὐτόθεον* , & *τὸν αὐτοκράτορα* ; quin & suo quodam iure , *τὸν ὑπέρθεον* , & peculiari quidem , ut videtur , intellectu ; quam vocem interpretes , ut potuit , *Altissimus Deus* vertit , & quidem recte , & *Andreae* sententiae congruenter . Quamquam alibi *divinissimus* vertendo , intimam minus nominis significationem expressit .

preffit. Qui enim aliter adeo infotens vocabulum, quum de Christo agitur, convertatur? Ita quoque difficile latine convertantur vocabula illa ὑπερουσίως & ὑπερχόσιος, quae video ab Interprete haud feliciter transferri; & quidem eo magis si dicendi novitas barbariesque evitetur, adeoque *superessentialiter*, & *supermundanus* haudquaquam feratur. Illa igitur etiam αὐτόθεος & αὐτοκύριος languidiori expressione idem Interpres transtulit, *Ipsē Deus*, & *Ipsē Dominus*, vertere contentus. Nam quemadmodum αὐτοδίδακτος, est qui ex seipso doctus evasit, & αὐτογνώμων, qui per se cognoscit, & sexcenta id genus alia, ut Grammaticorum filii docent; ita αὐτόθεος, & αὐτοκύριος, est a se ipso Deus, & a se ipso Dominus; quod quidem de Filio etiam enunciari potest, non processione ex Patre negando, sed participationem divinitatis, tamquam habitum & adfectionem, ut est in creaturis, excludendo. Non enim Filius participationem divinitatis accipit, hoc est naturam ad archetypae & primigeniae alius exemplar expressam; sed archetypum ipsum. Insuper interpretando *ipse Deus*, &c. non tam evidenter Arianismus impugnatur, quod praecipue respicit *Andreas*. Nam quum Platonici, & Theologi etiam quidam Christiani, ut *Pseuda-Dionysius Areopagita*, ideas rerum, scilicet exemplaria generalia a particularibus separata, quae quidem creata sunt, similibus vocibus indicare consueverint, ut αὐτοζωή, αὐτοφῶς &c. ipsa vita, ipsa lux: facile Arianus Verbum ipsum Deum, ipsum Dominum, adpellaret, nec suae sententiae contraire existimaret. Et quidem sunt viri longe doctissimi, qui censeant, *Origenem*, & *Eusebium* Caesariensem, non alio sensu Verbum αὐτοσοφίαν, & αὐτοφῶς adpellavisse; adeoque in prava, & haeretica, sententia perman-

manfisse. Ceterum *ipforum*, vel *ipfiffimorum*, ut *Dionys. Petavius* dicere amat, *mysteriorum*, erat e contra vertendum in *Andreae* Cretensis memorata oratione, ubi τῶν αὐτομυσηρίων legitur, nisi mendum inrepperit, non vero, *eorum*, quae *ibidem sunt*, *mysteriorum*, ut *Riccus* quidem contra Auctoris sententiam, & Grammaticorum praecepta, interpretatur. Et quidem ita se explicare voluisse *Andream* patet iis, qui nulla preffi caligine oculos, eum *Pseudo-Dionysii* vestigiis insistentem, passim πλατωνίζαν clare percipiunt.

(5) Hilarius Pictaviensis natus est anno CCCLXI, adeoque non floruit sub Iulio. Ioannes quoque, Chrysostomus posterior est, utpote natus anno CCCLIV.

(6) Consule *Tillemont. in Iulio, & Athanasio*.

(7) *Pastor*, Graece *Poemen*, Abbas anno CCCLXXV. vixit diversus ab alio Poemene Abbate, qui saeculo V mortuus, inter solitarios maxime claruit. Ceterum de Poemene, & Moyse, adi egregie differentem *Tillemontium*.

(8) Ecce ridiculam exhibilandamque milefiam; qualem & ipse *Leo* noster agnoscit, & quam tamen Anonymus quidam, inter Germanicos Scriptores editus, referre, censura minime adposita, non erubuit.

(9) Nescio an haec fabula ortum duxerit ex anathematibus, quae Hilarius Liberio dicit, quum profert Epistolam Liberii ad Orientales, habeturque inter *Hilarii* fragmenta. Consule *Tillemont. in Histor. Arianorum*, nota LIV.

(10) Liberius male audit ob confirmatam Arianam formulam, Arianam scilicet, non rei, sed temporis conditione. Adi *Natal. Alexandrum*, *Baronium*, *Tillemontium*, &c.

(11) Fal-

(11) Falsum id, consule *Baronium*, & *Tillemontium*.

(12) Adi *Tillemontium* in *Iulio* & *Athanasio*.

(13) A Sancto Maximino Episcopo Treviris, & Constantino Caesare. Vide *Tillemontium* in *S. Maximino*, & *Athanasio*.

(14) Hoc symbolum ab *Athanasio* compositum non fuisse evidentius est, quam oporteat demonstrare. Consule *Natal. Alexandrum*, *Tillemontium*, *Vossium* *De tribus Symbolis*, *Caveum*, *Oudinum*, &c.

Liberius, natione Romanus, ex patre Augusto, de Via lata; sedit annis sedecim (1), mensibus novem, diebus tribus, & cessavit diebus vigintiquinque. Hic in exsilium deportatus est a Constantio Augusto, eo quod noluiſſet haeresi Arianæ consentire. Et fuit in exsilio tribus annis, quo exsistente in exsilio, Clerus Romanus de consilio dicti Liberii ordinavit Felicem (2) Presbyterum in Papam, virum venerabilem, quo Felice celebraute Concilium, invenit interesse duos Presbyteros Ariana haeresi infectos, necnon Imperatoris Constantii familiares, videlicet Vrsatium, & Valentem, & eiecit ipsos de Concilio quadraginta octo Episcoporum. Post paucos vero dies provocati contra Felicem, rogaverunt Constantium Imperatorem, ut revocaret Liberium de exsilio tamquam ipsis magis consentaneum. Liberius autem ut
prae-

praeceptis haeretici adsensum dedit, de exilio est revocatus. Imperator vero convocato Concilio, cum haeticis Arianis, & Vrsacio, & Valente, Felicem de Papatu, qui erat catholicus, eiecit, & Liberium, qui sibi, & Arianis, consenserat, reposuit in sede; & sic infelix Liberius Basilicam sancti Petri, & sancti Pauli, & sancti Laurentii, vi tenuit sex annis, & fuit tunc persecutio magna Romae, ita ut Clerici Liberio contrarii martyrio coronarentur. Passus est tunc Eusebius in urbe, quia Liberium esse haeticum declarabat (3).

(1) *Anastasius*, X. menses VII. &c.

(2) Liberii & Felicis Pontificum sinceram historiam lege apud *Tillemontium* doctissimum; & quid de Felicis Pontificatu censendum sit, vide apud *Natal. Alexandrum* Tom. IV. *Histor. Ecclesiastic. Dissertat.* XXXII.

(3) Quomodo Liberius ab haeresi defendatur, vide apud *Baronium*, & *Natalem Alexandrum* *Histor. Ecclesiastic. Tom. IV. Dissert. XXXII. & Tillemontium*.

Felix, natione Romanus, ex patre Anastasio, sedit anno uno (1). Hic fuit catholicus, & constituit ut Episcopus vocatus ad Concilium veniat. Hic declaravit Constantium filium Constantini esse haeticum, & fuisse rebaptizatum ab Eusebio

Nicomediensi Episcopo ; & propter hoc ab eodem Constantio de Papatu depositus , capitis decollatione , martyrio coronatur (2) IV. Kalendas Augusti .

(1) *Anastasius* , sedit anno I , mensibus II.

(2) Consule *Vignolium* ad *Pontificale* .

DAmasus primus , natione Hispanus , ex patre Antonio , sedit annis decem , & octo , mensibus duobus , diebus decem et cessavit diebus triginta uno . Hic elegans in versibus componendis ingenium habuit , multaque , & brevia , opuscula heroico metro edidit . Huic sanctissimo viro beatus Hieronymus multa Ecclesiasticae Religionis scripta misit , inter quae & duos versus scripsit , *Gloria Patri* , & *Sicut erat* (1) . Hic etiam constituit , ut psalmi die noctuque canerentur , & ut chori in duas partes divisi alternatim psalmos cantarent (2) . Huius tempore floruit beatus Ambrosius Mediolani ordinatus Episcopus ; omnes in Italia convertuntur ad Christum (3) . Item Basilii Caesariensis , Gregorius Nazianzenus , Hieronymus , sanctus Martinus , Ildorus (4) . Ambrosius ritum canendi in ecclesia antiphonas instituit (5) .

(1) Falsum , ut arbitror . Adi. *Gavantum De Ritib.*

(2) Fal-

(2) Falsum, si *Augustino* credimus. Consule *Bonomam in Psalmidia*, & *Tillemontium in Ambrosio*, & *Floridum Tom.* *Histor. Ecclesiast.*

(4) Consule *Prudentium adversus Symmachum*.

(4) *Isidorus Pelusiota* Ioannis Chrysostomi discipulus, quamquam paulo posterius floruit.

(5) *Adi Augustinum Confess. Lib. IX. Cap. VII.*

Siricius, natione Romanus, ex patre Tiburtio, sedit annis quindecim, mensibus undecim, diebus vigintiquinque; & cessavit diebus viginti. Hic secundam Synodum Constantinopoli celebravit, cum trecentis quinquaginta Episcopis (1). Huius tempore Hieronymus Bibliam transtulit (2) de Ebraeo in Latinum. Per idem tempus Paula multum nobilis Romana, cum filia sua Eustochio, Ierosolymam adiit. Item Arsenius in urbe Roma claruit, qui ex Senatore factus Monachus per quadraginta annos in Eremitio vixit. Eodem tempore in Emaus Castello, natus est puer, ab umbilico & sursum divisus; ita ut haberet duo capita, & duo pectora, & quilibet proprios sensus; uno edente, vel dormiente, alter non comedebat, nec dormiebat. Porro postquam duobus annis vixissent, unum corpus mortuum est, altero usque in tertium diem supervivente.

(1) Secunda Synodus Constantinopolitana coacta est sub Iustiniano Augusto saeculo VI. Prima ergo Synodus CP. contra Macedonium celebrata est anno CCCLXXXI. adeoque non sub Siricio, qui Damaso successit anno CCCLXXXIV. Patrum autem numerus fuit CL. Convocata igitur est sub Damaso, & Theodosio Magno Imperatore, ut videre est apud Natal. Alexandrum Tom. IV. Histor. Ecclesiast. Dissert. XXXVI. In hoc Concilio de Spiritus Sancti divinitate, & cum Patre & Filio consubstantialitate, dogma adeo stabilitum est, ut Graeci Patres Spiritus sancti processionem veluti generationem quamdam consideraverint, nec gignendi verbo uti religioni duxerint, ubi de Spiritu Sancto agerent, ut late vir multis nominibus subspiciendus Dionys. Petavius docet, quod tamen alia forte de causa etiam usque venit. Hinc *μονογενής*, quum de Filio ageretur, ita accipiebant, ut non *unigenitus*, sed *solitarie genitus*, hoc est, *in sua generatione solus*, & *ex Patre tantum*, *existens*, significaret, quod ex Patre immediate procedat, non ut Spiritus Sanctus per Filium. Quare non mirum si Andreas Cretensis audacium vocabulorum artifex in Homilia De Nativitate Deiparae, quam primus omnium Ang. Maria Riccius, ut alibi diximus, Graece ac Latine edidit, Spiritum Sanctum Filii *συγγενή* adpellet, quod Interpres ad latinas aures *congenitum* transtulit, iuxta Graecanicam Theologiam, & loquendi usum, adposite; sed apud nos nimis insolenter, apud quos non tantum sententia, ut apud Graecos, sed ipsa loquendi ratione, Spiritus Sanctus *non creatus, nec genitus, sed procedens*: quamquam scholio adscripto criminatorem omnibus obviam ivit. Alii viderint an *congenerem* verti potuisset vocabulo nobis commodiori; nam *genus* pro *natura*

zura, ubi de Trinitate agunt, Patres interdum accipiunt, ut ostendi *Differt. De recta Patr. Nicaen. Fide Cap. II.*

(2) Vel potius sub Damaso, ut ex *Hieronymi* Epistolis constat: ceterum non repugno etiam sub Siricio quaedam eiusmodi Hieronymum commentari potuisse, de cuius laudatis laboribus consule egregie differentes *Tillemontium*, & *Nat. Alexandr. Tom. IV. Histor. Ecclesiast. Differt. XXXIX.* ut alios omittam.

A Nastasius, natione Romanus, ex patre Maximino (1), sedit annis duobus, diebus viginti sex (2). Hic constituit, ut qui careret aliquo membro non possit esse Clericus. Hic Anastasius constituit, ut quotiescumque Evangelium recitaretur in Ecclesia, Presbyteri, & Clerici, non sederent, sed starent.

(1) Anastasius, *Maximo*.

(2) Anastasius, *XXIV.*

Innocentius, natione Albanensis, ex patre Innocentio, sedit annis quindecim, mensibus duobus, diebus viginti. Hic decrevit ad Missam pacis osculum dari. Hic etiam constituit, oleo in usum infirmorum ab Episcopo consecrato uti, non Presbyteris tantum, sed etiam omnibus Christianis (1). Hic constituit Sabbato ieiunium celebrari, quod Sabbato Domini

nus in sepulcro iacuit , & Discipuli ieiunaverunt (2). Hic fecit ordinationes quatuor per mensem Septembris (3). Hic excommunicavit Arcadium Imperatorem (4). Huius tempore floruit (5) Romae nobilissimi Romani Euphemiani nomine filius , qui primus in Palatio Imperatoris fuit . Moritur Romae hic Pontifex , & in coemeterio ad Vrsu[m] pileatum sepelitur , v. Kalendas Augusti.

(1) Vereor , ut sit verum . Imo manifeste falsum . Adi *Natal. Alexandr. Theolog. Dogmat. Moral. Iuveninum De Sacrament. Extremae Vnctionis* . Veteres Ritus in extrema Vnctione adhibitos habes apud *Mabillonium Praefat. in Saecul. I. Benedict. §. IX.*

(2) Romae ieiunabatur Sabbato . Vide *Gratianu Distinct. XII.*

(3) Anastasius , *Decembris* .

(4) Id quidem pertendit *Baronius* , sed contrarium evincit *Tillemontius* in *Innocent. Art. VI.*

(5) Deest *Alexius* , quod supplendum ex *Martino* . Ceterum de Sancto Alexio consule *Tillemont. T. X.*

Zosimus , natione Graecus , sedit anno uno , mensibus octo , diebus vintiquinque . Hic constituit , quod servus nullo modo fieret Clericus , & in Sabbato sancto cereus (1) benedicatur . Et ut nullus Clericus potum in publico venderet .

(1) Quo-

(1) Consule *Gavantium De Ritibus Part. IV. Tit. X.*
De *Sabbato sancto*.

Bonifacius primus, natione Romanus, ex patre Iocundo; sedit annis tribus, mensibus octo (1), & cessavit diebus novem. Hic decrevit, ut nulla mulier, aut monacha pallam sacratam Altaris contingeret, aut lavaret (2).

(1) Anastasius, *menses IV. dies XIV,*

(2) Consule superius in *Xysto I. pag. 51.*

CAelestinus, natione Romanus (1), ex patre Prisco, sedit annis VII. (2), diebus IX. & cessavit diebus XXI. Hic constituit, ut *Indica me Deus*, diceretur ante introitum Missae, & Psalmi David centum quinquaginta ante sacrificium psallerentur, canendo ex omnibus antiphonatim, quod ante non fiebat, sed Epistolae Pauli, & Evangelium, dicebantur; & ex hoc statuto excepti introitus de psalmis, & gradualia, & similiter obfertia ante sacrificium (3). Hic misit sanctum Patritium filium Conthes, sororis sancti Martini Episcopi Turonensis, in Hiberniam, ubi convertit omnes ad fidem. Tertia sancta Synodus universalis Ephesina trecentorum Patrum

collecta est Ephesi iussu Papae huius Caele-
stini, & Theodosii iunioris Imperatoris (4),
in qua damnatus est Nestorius duas perso-
nas in Christo adferens, & condemnatus
anathemate. Et confirmatum est, Christum
esse unam personam in duabus naturis;
& ut beata Maria Theotocos, idest, Mater
Christi (5) adpellaretur.

(1) Alias *Campanus*.

(2) *Anastasius*, IX.

(3) *Tillemontius* veretur ut haec vera sint.

(4) An ita conciliari possit dissensus Eruditorum
circa eum, qui Ephesinam Synodum convocaverit,
vidernt alii. Consulatur *Natal. Alexander Tom. V.*
Histor. Ecclesiast. Dissert. VII. in Saecul. V. De iure
convocandi Concilia consule Thomasinum Dissert. III
in Concil.

(5) Idest *Deipara*, seu *Mater Dei* adpellaretur.
Nam *Matrem Christi* adpellabat etiam *Nestorius*. Ce-
terum an Nestorius aliquo modo excusari possit, &
defendi, ut recentiores quidam pertendunt, quasi
se se recte non explicaverit, disputat *Natal. Alexan-*
der Tom. V. Histor. Ecclesiast. Dissert. VI. in Saecul. V.
Nestorii autem haereseos confutationem habes apud
eundem ibidem *Dissert. XXIII.*

XYstus, natione Romanus, ex patre
Prisco (1), ex Regione Coelii mon-
tis, sedit annis octo, diebus novem (2), &
cessavit diebus viginti duo. Hic constituit
ut

ut nullus Clericus in Parochia alterius ordinari presumat. Hic aedificavit Ecclesiam sanctae Mariae Maioris, quae dicitur Ad praesepe. Hic sepultus est in Via Tiburtina in crypta iuxta corpus beati Laurentii.

(1) Sixto, Anastasius.

(2) Anastasius,, XIX.

LEO, natione Tuscus, ex patre Quintiano, sedit annis XXI. mense uno, diebus XVII. (1). Hic doctor egregius addidit canoni, *Sanctum sacrificium, immaculatam hostiam*. Sub hoc Pontifice facta est tertia Synodus (2) Chalcedoniae. Huius manum (3) quum quaedam femina communicando cum aliis in die Paschae osculata fuisset, tantam tentationem ex hoc in carne concepit, ut manum, quae occasio fuerat scandali, clam amputaret, & a se penitus eiiceret. Verum quum tumultus contra se invalesceret, eo quod Missam non celebraret, ipse in angustia constitutus, totum se beatae Mariae Virgini commisit, cui vigiliis, & orationibus, intendenti beata Maria manum portans visibiliter adparuit, & sibi suam manum adposuit; de quo miraculo non solum beatus Pontifex gratias egit, sed etiam in suis praedicationibus ipsum miraculum frequen-

quenter omnibus praedicavit. Quarta Synodus Chalcedoniae cxxx. Episcoporum, industria Leonis, mandante Marciano Imperatore (4), celebratur, in qua Eutyches Constantinopolitanus Abbas, & Dioscorus Alexandrinus Episcopus, qui dicebant unam Verbi Dei, & Carnis, esse naturam, damnati sunt (5). Et rursus Nestorius, & eius error damnatus est. Et diffinitum est praedicare in Christo duas naturas, & unam personam. Hic etiam Leo sanctissimus quum contra Fabianum (6) Patriarcham Constantinopolitanum, & Eutychen, Epistolam (7) ad Chalcedonense concilium scripsisset, eandem antequam mitteret Epistolam, super altare sancti Petri ponens, & per XL. dies ieiuniis, & orationibus insistens, rogavit sanctum Petrum ut siquid esset in eadem Epistola emendandum ad fidei, propter quam scripta erat, informationem, ipse dignaretur corrigere, & emendare, quod & factum est. Nam in fine XL. dierum invenit eandem Epistolam in omnibus ad propositum correctam, & emendatam (8); hoc ipsum Petro revelante. Hic sanctissimus Papa sepultus est ad Basilicam sancti Petri, cuius festum in vigilia Apostolorum agitur.

(1) *Anastasius*, XXVI.

(2) Qua-

(1) Quarta.

(3) Ecce de more milesiam quamdam, quam unde hauserint hi sequioris aevi Scriptores ignoro prorsus. Nihil de hoc habet *Anastasius*.

(4) Id ipsum demonstrat *Natal. Alexander Tom. V. Histor. Ecclesiast. Dissert. XI. in Saecul. V.*

(5) In quo error Eutychetis consisteret, vide disputantem *Natal. Alexandrum Tom. V. Histor. Ecclesiast. Dissert. X. in Saecul. V. & an vere Dioscorus in Synodo Chalcedonenfi damnatus fuerit ibid. Dissertat. XIII. in idem Saeculum*. Confutationem autem huius haereseos habes *Dissert. XXIV. ibidem*.

(6) Non contra Fabianum, sed ad *Flavianum* scripta fuit haec Epistola.

(7) De huius Epistolae in Concilio Chalcedonenfi receptione consule disputantem *Natal. Alexandrum Tom. V. Histor. Ecclesiast. Dissertat. XII. in Saeculum V. Et Thomasinum Dissert. XII. in Concil.*

(8) Vide *Tillemontium in Leone Art. LVI.*

Hilarius (1), natione Sardus, ex patre Crispino, sedit annis vi. mensibus iii. diebus x. Hic constituit ut nullus Pontifex sibi successorem constitueret. Hic sepultus est apud sanctum Laurentium. Per idem autem tempus, ut legitur in historia Brittonum, in Britannia regnabat Arturus, qui benignitate sua, ac etiam probitate, Franciam, Flandriam, Norvegiam, Datiam (2); ceterasque maritimas insulas, sibi servire coegit. In proelio quoque letaliter vulneratus, sedens ad curandum vulnera in quadam insula,

fula, deinceps Brittonibus de vita eius usque hodie nulla certitudo remansit.

(1) Anastasius, *Hilarus*.

(2) Forte *Daniam*.

Simplicius, natione Tiburtinus, ex patre Craſtino (1), ſedit annis vi. menſe i. (2) & ceſſavit diebus vi. Hic vir beatiffimus dedicavit Baſilicam ſancti Stephani martyris, & Baſilicam ſancti Laurentii, & Baſilicam ſanctae Bibianae Martyris, ubi corpus eius requieſcit cum quatuor millibus ducentis XLVI. Sanctorum corporibus, exceptis parvulis & mulieribus. Hic conſtituit ut ad ſanctum Petrum & ſanctum Paulum, vii Presbyteri per hebdomadas manerent propter poenitentes & baptizantes, & fecit quinque regiones presbyteris dividendas. Primam regionem ad ſanctum Petrum. Secundam ad ſanctum Paulum. Tertiam ad ſanctum Laurentium. Quartam ad ſanctum Ioannem Lateranenſem. Quintam ad ſanctam Mariam maiorem (3). Hic Pontifex ſepultus eſt in Vaticano iuxta corpus beati Petri. Eodem tempore fuit (4) in Britania Merlinus vates ex filia Regis ſanctimoniali, & incubo daemone, natus. Nam mater ipſius regis Demeciae filia, inter monachas

chas in Ecclesia sancti Petri degebat in civitate Haremedir, quae adseruit se numquam virum cognovisse. Sed quidam in specie pulcherrima frequenter deosculans & evanescens, & rursus adparens, & eam amplectens, gravidam reliquit. Et quum Rex Britanniae aedificium mirae magnitudinis construeret, & nocte evanesceret, quod in die aedificabatur (5), a Magis recepit responsum, quod aedificium non procederet, nisi calcina misceretur sanguine alicuius sine patre (6) procreati. Et quum per regnum talis quaereretur, Merlinus puer a quodam puero secum comedente talis notificatur. Et captus Merlinus magos mentitos dixit fuisse. Et ostendens sub terra voraginem totum absorbentem mortem evasit (7).

(1) Anastasius, *Castino*.

(2) Anastasius, *XV. dies VII.*

(3) Haec videntur esse quinque Ecclesiae Patriarchales, de quibus in Operis prooemio *Leo* noster.

(4) Fabella festiva ex vulgari credulitate nata, quae vult Daemonas interdum concumbere cum mulieribus. Huic credulitati occasionem dedit Philosophorum Ethnicorum opinio, atque etiam Poetarum, apud quos Dei, & Genii, passim cum feminis miscuntur, & liberos tollunt. Mirum tamen similia nostris Patribus, & Theologis adcredita fuisse, quum mera esse deliramenta somniantium facile

le intelligatur. At id potissimum derivatum est ex eo, quod veteres Philosophi, & antiqui Ecclesiae Patres, Angelos Daemonesque corporibus instructos existimarunt, ut fusi ad *Epist. II. Glycae* p. 146. adnotavimus, inter quos recensendus etiam *Basilius Magnus*; qui idcirco in *Homilia*; qua monstrat Deum malorum auctorem non esse, Angelis vestes fulgidas ac radiantes tribuere videtur; cuius sententiam non satis explicat *Riccus* Interpres Italicus, scholasticam quamdam distinctionem in ora libri adscribens, *Basilio* aliter sentienti prorsus ignotam, scilicet, inquit, id esse de Angelis intelligendum, quum corpora adsumunt. Consulatur *Actio V. Synodi Nicaenae II.* Hic quoque observandum, Angelos iuxta *Basilii* sententiam *νοητός* adpellari non posse, quod quidem faciunt ii, qui eos omnino incorporeales existimant: quare recte a *Michael Glyca Epist. I.* diabolus *νοητός ὄφης* adpellatur; id quod non video cur improbet *Ang. Maria Riccius*. Nam etsi *Glycas* alicubi existimasset, serpentem, qui Evam seduxit, verum fuisse serpentem, quo veluti instrumento usus est diabolus; tamen eo loci *Glycas* non de serpente agit, qui Evam seduxit; sed de diabolo primario seductionis auctore loquens, eum serpentem, & draconem, ex Scripturarum usu, ἀλληγορικῶς adpellat, quem quidem incorporeum esse arbitratus est, ut ex *Epist. II.* constat. Non igitur *νοητικῶ ὄφεις* ut *Riccus* contra fidem MSS. Codicum pertendit, legendum est, sed *νοητῶ*, ne *Glycas* ineptire videatur. Quare & *Pontanus* egregie vertit, *Serpentis, quem mente percipimus*.

(5) Num tela Penelopes?

(6) Sine patre procreati dicebantur Spuri, S P. quasi *sine Patre*, adscripto, ut auctor *Plutarchus in Quaestione*.

Ro-

Roman. & ii, qui divino semine concepti fuissent. Vide quae in hanc rem apte producit *Menagius* ad *Lib. III. Laertii*, ubi de Platonis patre.

(7) Hinc subterraneum Merlini antrum apud *Aristum*.

Felix natione Romanus, ex patre Felice Presbytero de regione (1) Fasciolae sedit annis III. (2) mensibus IX. diebus XVII. & cessavit diebus V. Hic constituit ecclesias ab Episcopo esse consecrandas. Sepultus est autem in Basilica sancti Pauli.

(1) Anastasius, de titulo Fasciolae.

(2) Anastasius, VIII. menses XI. dies XXIII.

Gelasius, natione Afer, ex patre Valerio, sedit annis IV. mensibus VIII. diebus XXVIII (1), & cessavit diebus VIII. Hic fecit orationes, tractatus, & hymnos, sicut Ambrosius; & praefationem Missae composuit, *Vere dignum, & iustum est*, quotidiano usui. Huius tempore facta est inventio sancti Michaelis in Crypta. Item tempore huius invenitur corpus sancti Barnabae Apostoli, & cum eo Evangelium, quod propria manu in Ebraico sanctus Matthaeus scripserat.

(1) Anastasius, diebus IX.

Ana-

A Nastasius , natione Romanus , ex patre Fortunato (1), fedit anno I. mensibus XI. diebus XXVIII. (2), & cessavit diebus IV. Hic constituit ut nullus Clericus praetermitteret officium suum ira vel rancore propter Missam. Hic Anastasius Imperatorem excommunicavit.

(1) Anastasius, *Petro*. Forte mendum ex sequenti vita huc inrepsit.

(2) Anastasius, XXIV.

Symmachus , natione Sardus (1), ex patre Fortunato , fedit annis XV. mensibus VII. (2), diebus XXVIII. & cessavit diebus VII. Hic constituit omni die dominico , & in natalitiis (3) Sanctorum *Gloriam in excelsis Deo* cantari , & , quae sequuntur verba Angeli , addidit eidem hymno . Huius tempore Clodoveus Rex Franciae a beato Remigio baptizatus est , qui & Parisiis regalem ecclesiam aedificavit in honorem Apostolorum Petri , & Pauli . Boethius vir consularis in Italia claruit , qui exsulatur a Theodorico Rege Italiae , ibique libros de consolatione Philosophiae edidit . Hoc tempore claruerunt sanctus Remigius , sanctus Maxentius Abbas , sanctus Leodegarius , sanctus Arnulphus , & sancta Genovesa . Eodem tempore Rex Sigismun-

smundus Rex Burgundiae ad honorem sancti Mauriti sociorumque eius apud Agaunum ibidem quiescentium Monasterium construxit, & possessionibus donavit.

- (1) Alias apud Anastasium, *Romanus*.
 (2) Anastasius, *VIII. diebus XXVI.*
 (3) Qui dies dicuntur natalitii Sanctorum vide apud *Muratorium Dissert. XIX. in S. Paulinum.*

Hormisda, natione Campanus, de civitate Frosolone, ex patre Iusto, sedit annis ix. (1), mensibus viii. diebus viii. Quum hic multas eleemosynas pauperibus erogasset, necnon & Basilicis diversa ornamenta contulisset, apud sanctum Petrum trabem argenteam (2) MXL. librarum relinquens, ibidem sepultus requiescit. Hic Clerum constituit, & Psalmos erudit, & Graecos reconciliavit, qui obligati fuerant vinculo anathematis, propter Petrum Alexandrinum Episcopum.

- (1) *Anastasius*, *VIII. & dies XVII.*
 (2) *Anastasius* habet: *quam ex argento coepit.*

Ioannes primus, natione Tuscus, ex patre Constantino (1), sedit annis ii mensibus viii, diebus xviii. & cessavit diebus

bus VIII. (3). Huius tempore Francia convertitur ad Christum (4). Hunc Theodoricus Rex Gothorum, qui regnabat in Italia, misit Constantinopolim ad Iustinum Imperatorem; sed reversum, cum sociis, carcerali angustia peremit, quare Dominus post parvo tempore elapso acriter punivit; nam post paucos dies Rex extinctus est, cuius animam quidam sanctus Eremita (5) vidit per Ioannem Papam, & Symmachum, in ollam Vulcani proijci. Obiit autem Ravennae in carcere, cuius corpus translatum est Romam, & sepulcrum in Ecclesia sancti Petri,

(1) Anastasius, *Constantio*.

(2) XXII. *Anastasius*.

(3) *Anastasius*, LVIII.

(4) Observa id, & consule Tillemontium in *Irenaeo*, & *Dionysio Arcopagita*; & *Natal. Alexandrum Tom. III. Histor. Ecclesiast. Dissert. XVI. Ad superior pag. 30, & 42.*

(5) Ex *Paulo Diacono*.

Felix quartus, Sabinus (1), ex patre Constantino (2), sedit annis II (3), mensibus IV, diebus XV, & cessavit mense I (4). Hic statuit, ut infirmi ante obitum Oleo sancto debeant inungi (5). Hic Patriarcham Constantinopolitanum excommunicavit.

(1) Ana-

(1) Anastasius, *Samnius*.

(2) Anastasius, *Castorio*.

(3) Anastasius, *IV. menses II. dies XIV.*

(4) Anastasius; & cessavit mense uno, & diebus XV.

—(5) Id ex Apostolica traditione descendit. Sed Graeci etiam sanis & benevalentibus hoc Sacramentum conferunt. Consule *Goarium ad Eurbolog. Natal. Alexandrum Theolog. Dogmat. Moral. Iuveninum De Sacramentis*.

Bonifacius secundus, natione Romanus, ex patre Sigismundo (1), fedit annis II. diebus XXVI, & cessavit diebus VI. Hic constituit ut Clerici sint divisi a laicis a celebratione Missae; & hic sepultus in Ecclesia sancti Petri.

(1) Anastasius, *Sigilbuldo*, vel *Sigebuldo*, vel *Sigisvultus*.

Ioannes secundus, natione Romanus, ex patre Proiecto, de Coelio monte, fedit annis II, mensibus IV, diebus VI, & cessavit diebus VII. Hic damnavit Arthemium (1) haeticum Episcopum. Mauritius (2) discipulus beati Benedicti sanctitate claruit in Gallia.

(1) Anthimium Episcopum CP.

(2) Legendum *Maurus*.

Agapitus , natione Romanus , de regione Ioannis & Pauli , sedit mensibus XI , diebus XVIII . Hic constituit Processiones fieri die Dominico : Hic ad Iustinianum Imperatorem Constantinopolim veniens , defunctus est ; cuius corpus Romanam translatum , in Basilica sancti Petri sepultum est .

Silverius , natione Campanus , ex patre Hormisda Episcopo (1) Romano , sedit annis III (2) , mensibus V , diebus XX (3) . Hic in exilio interfectus est ab Imperatore . Nam Theodora Imperatrix , propter Arthemium (4) Episcopum de haeresi condemnatum , quia ipsum retinere noluit , misit in exilium in Pontiam (5) Insulam , ibique mortuus est , plenus multis virtutibus .

(1) Natus scilicet ex Hormisda , antequam hic Romanus Episcopus creatus fuisset .

(2) *Anastasius* , annum I .

(3) *Anastasius* , XI .

(4) *Anthimium* legendum est , ut supra in *Ioanne II* .

(5) *Anastasius* , *Pontias* .

Vigilius , natione Romanus , ex patre Ioanne , sedit annis XVII , mensibus VI (1) , diebus XXVI , & cessavit mensibus

VI ,

VI, & diebus v (2). Huius tempore Belisarius Patricius liberavit Romam a captione Gothorum, & obtulit sancto Petro Crucem auream de Vandalorum spoliis, pensantem libras centum. Hic moritur Syracusis in Sicilia in exilio. Hic ordinavit Missas celebrari in Ecclesia orientali parte (3). Hunc autem Pontificem, quemadmodum, & praedecessorem suum, Theodora Imperatrix propter Arthemium (4) Episcopum Constantinopolitanum, persecuta est, & de mandato ipsius ductus in Constantinopolim, ubi quum noller Arthemium haereticum Episcopum restituere, de Ecclesia sanctae Sophiae, in quam fugerat, extrahitur, & misso fune in collo eius, per totam Civitatem extrahitur de mane usque ad vespas, & in exilio moritur. Hic Vigilius licet male Papatum intraverit, eo quod cupidus ad Papatum venisset, quum esset Silverii Papae Archidiaconus, propter ipsius consilium est relegatus Silverius Papa ab Imperatrice Theodora, ut ei in Papatu succederet: quia tamen de facto poenituit, pro fide in exilio relegatus, ibidem feliciter terminavit (5). Huius tempore apud Constantinopolim, quinta Synodus congregata est (6), sub Iustiniano Imperatore, contra Theodoram, & omnes Haereticos, qui beatissimam Mariam hominem

tantum ; & non Deum , genuisse adfirmabant (7). Circa hæc tempora sanctus Remigius obiit , qui septuaginta duobus annis Remensem rexit Ecclesiam . His temporibus in una civitate Siciliae constat Theophilum Archidiaconum exstitisse , qui Christum , & eius Genitricem abnegando , Diabolo homagium (8) fecit ; qui per Diabolum ad quod volebat permotus erat ; ad cor vero rediens , & cum fletu dura poenitentia se adfligens , mediante beata Virgine Maria , veniam & gratiam recuperavit (9).

(1) *Anastasius* , v.

(2) *Anastasius* , iuxta varios Cod. MSS. varie habet.

(3) Christianos antiquos ad orientem versos orasse notum est . Templorum autem frons orientem spectabat , ut videre est præter alios apud *Cabassutium Notit. Concil. De Veter. Eccles. situ & forma* . & apud *Melioratium Lib. II. Instit. Canon. Tit. XX.* quem honoris gratia commemoro , quum meus Praeceptor exstiterit , in quo humanitatem , & variam rerum cognitionem , subspexi ; critice tamen , & castigatam eruditionem , desideravi ; qua de re etiam eius opera luculentum perhibent testimonium .

(4) *Anthimum* , ut iam animadverti .

(5) Ita Graeci ἐτελεύτησε .

(6) De huius Synodi convocatione consule *Natal. Alexandrum Tom. V. Histor. Ecclesiast. Dissert. III. in Saecul. VI.*

(1) Con-

(7) *Consule Natal. Alexandrium loco citato Dissertat. IV. & V. in Saecul. V.*

(8) *Quid sit homagium vide apud Cangium in Glossario.*

(9) *Narratio haec anilem fabellam redolet.*

Pelagius primus, natione Romanus, sedit annis x ⁽¹⁾, mensibus ii, diebus x, & cessavit mensibus vi, diebus xxv. Huius tempore tantae pluviae fuerunt, ut omnino dicerent homines quod diluvium inundaret, & talis clades fuit, qualem a saeculo nullus meminit audivisse. Ab hoc sanctus Gregorius in Constantinopolim Apocrisiarius directus, hortatu Leandri Hispalensis Episcopi libros Moraliū in Iob composuit. Quum vero Tiberis ex praedictarum pluviarum abundantia in tantum abundasset, ut super urbem ingrediens magnam partem regionis occuparet, secum trahens maximam partem bestiarum, & maxime serpentium, cum uno ingenti dracone. Quae bestiae post diluvium putrefactae ex aeris corruptione maximam mortalitatem hominum induxerunt, ita ut multae domus in urbe Roma vacuae remanerent, ex qua clade & Pelagius Papa mortuus est.

(1) *Anastasius, IV. menses X. dies XVIII. alias annos XI.*

*Desunt iuxta Pontificale, & veteres Catalogos
a Vignolio editos.*

IOannes III.

Benedictus I. &

Pelagius II.

*& quae dicuntur de Gregorio, & diluvii
clade, pertinent ad Vitam Pelagii II.*

Gregorius primus doctor, natione Romanus, ex patre Gordiano, sedit annis XIII, mensibus VI, diebus XVI⁽¹⁾, & cessavit Papatus mensibus V. diebus XVI. Hic doctor divinarum Scripturarum serenissimus⁽²⁾ & inquisitor mansuetus fuit. Hic composuit Homilias numero XL. Iob, & Ezechielem exposuit. Registrum pastorale, & Dialogum⁽³⁾, & multa alia bona, fecit. Hic in propria domo, fecit Monasterium. Merito terrestris Angelus vocatur, quia coelestem vitam duxit in terris. In singulis Ecclesiis Romanae urbis in remissionem humani generis singulis diebus quadragesimae statuit fieri stationes devotioni fidelium celebrandas; & ne erroris antiqui semen de cete-

ro pullularet, imaginibus Daemonum capta, & membra, fecit generaliter amputari; ut per hoc exstirpata radice haereticae prauitatis, palma Ecclesiasticae virtutis plenius exsultaretur. Item addidit in Missa, *Diesque nostros in tua pace disponas*; & fecit super corpora Apostolorum Petri, & Pauli, iugiter celebrari a Papa, sive a Cardinalibus. Hic instituit per septiformem Litaniam placare iram Dei: septiformis autem ideo dicta est, quia in primo choro fuit omnis Clerus, in secundo Abbates cum monachis, in tertio Abbatissae cum congregationibus suis; in quarto omnes infantes; in quinto omnes viduae; in sexto omnes laici; in septimo omnes coniugatae. Hic primus Pontifex, *Servus servorum Dei*, scripsit. Hic beatissimus Pontifex, quum processionem cum Litaniis quodam Paschali tempore ordinaret, per Romanam imaginem B. Mariae Virginis, (quae nunc ut fertur manet in sancta Maria Maggiore, quam Lucas arte Medicus, & Evangelista, & Pictor (4) egregius, formasse dicitur) ante processionem reverenter portare fecit; tunc in aere iuxta imaginem auditae sunt voces Angelorum canentium: *Regina coeli lactare, alleluia*; quia quem meruisti Christum portare, alleluia; resurrexit sicut dixit, alleluia. Tunc beatus Gre-

gorius adiunxit quæ sequuntur, *Ora pro nobis Deum, alleluia* (5). Hic sanctissimus Papa, post multa mirabilia, quæ gessit in hoc mundo, plenus bonis operibus migravit a corpore, anno Domini ab Incarnatione sexcentesimo sexto, sepultusque est in Ecclesia sancti Petri.

(1) Anastasius, X.

(2) Γαλινότατος, pro *luculentissimus*, ut videtur.

(3) Quare Graeci cum *Gregorium Dialogum* appellunt. Consule *Part. I. Epist. Glycae in Deliciis Erudit. pag. 22.*

(4) Lucam non fuisse pictorem manifeste evincunt viri docti, & *Tillemontius Tom. II.* Quare alterius cujusdam Lucae oportet fuisse illas imagines, quæ esse ab Evangelista depictæ feruntur. Consule etiam *Bollandianos.*

(5) Credo hæc luculentiori probatione indigere.

Sevinianus (1), sedit anno uno, mensibus quinque, diebus novem, & cessavit diebus viginti uno. Hic constituit, ut horæ diei per Ecclesias pulsarentur (2).

(1) Anastasius *Sabinianus.*

(2) Campanarum usus in Ecclesia quando inceperit incertum. Saeculo quidem VIII. iam invaluerat, ut videre apud *Mabillonium Praefat. ad Acta Sanct.* Vsus tamen tintinnabulorum antiquissimus est, & ab ipsis Mosaicis temporibus repetendus. Vide *Magium De Tintinnabulis*, & antiquum anaglyphum apud *Bonarotium*, in quo tintinnabulum sculptum,

ptum, collo Aëni suspensum est. Antiquum aereum tintinnabulum forma nostrarum campanarum vidi in Museo Comitum *Gherardescae*.

Bonifacius quartus, natione Marforum, de civitate Valeria, ex patre Ioanne medico, sedit annis septem (1), mensibus octo, diebus duodecim (2); & cessavit mensibus octo, diebus vigintiquinque. Hic obtinuit ab Augusto Phoca Caesare Imperatore, ut Ecclesia beati Petri Apostoli caput esset omnium Ecclesiarum, quia Constantinopolitana primam omnium Ecclesiarum se scribebat (3). Item Bonifacius Papa & Christianissimus, templum quod dicitur sancta Maria rotunda, ubi multoties a Daemonibus percutiebantur Christiani, rogavit Imperatorem Phocam, ut condonaret ei hoc templum, ita mirabiliter aedificatum ad honorem Cybeles Matris Deorum, Neptuni, & Dei Martis (4), in kalendis Novembris ut ipse posset dedicare illud ad honorem beatæ Mariæ Virginis, & omnium Sanctorum; & Caesar ei concessit; & ipse Papa cum Romano populo in die kalendarum Novembris illud dedicavit, & statuit ut ipso die Romanus Pontifex missam ibi celebraret, & populus accipiat corpus, & sanguinem, Domini nostri Iesu Christi, sicut in die Natalis Domini (5);
& in

& in isto die omnes cum Virgine Matre Domini Maria, & coelestibus Spiritibus, & omnis populus Christianus, habeant festivitatem (6). Et defuncti habeant per Ecclesias totius mundi sacrificium sequentis diei, pro redemptione animarum (7).

(1) *Anastasius*, VI.

(2) *Anastasius*, XIII.

(3) Non ut esset obtinuit, quae iam prima erat; sed ne hunc sibi debitum titulum Ecclesia Romana in Constantinopolitanam videret transferri. Vide *Baronium*, *Natal. Alexandrum*, &c.

(4) In omnium Deorum honorem, adeoque *Pantheon* adpellabatur, Πάνθεον.

(5) Hinc forte eliciatur, tempore Leonis in natiuitate Domini fideles sub utraque specie communicasse: nam hic usus communicandi sub utraque specie defuit XIII. Saeculo, ut ostendit *Mabillonius* in *Prolegomenis ad Ordinem Romanum*. Ceterum Bonifacii aetate semper sub utraque specie fideles communicabant.

(6) Obserua originem festi omnium Sanctorum, de quo vide inferius in *Gregorio IV*. Sed consulendus omnino *Baronium* in *notis ad Martyrolog*.

(7) Commemoratio defunctorum II die Novembris posterius instituta est, scilicet post S. Odilonem Abbatem. Consule *Martyrologium Romanum* cum *Baronii* notis, *Floridum Histor. Ecclesiast. Lib.* & *Natal. Alexand.*

Bonifacius tertius, natione Romanus, sedit mensibus octo, diebus viginti octo. Hic constituit, ut nitidus pannus poneretur super Altare.

Deusdedit, natione Romanus, ex patre Stephano subdiacono, sedit annis tribus, diebus viginti (1), & cessavit mense uno, & diebus sedecim. Hic dum quemdam oscularetur leprosum, statim a lepra mundatus est.

(1) *Anastasius*, XXIV.

Bonifacius quintus, natione Campanus, de Neapoli; sedit annis quinque, diebus decem & tribus, & cessavit mensibus quatuor.

Honorius primus, natione Campanus, sedit annis duodecim, mensibus undecim, diebus duodeviginti (1). Hic Papa ecclesiam beati Petri Apostoli, auro argentoque splendide decoravit, & eam tabulis aereis per totum cooperuit. Etiam fecit ecclesiam beatae Agnetis, ubi requiescit; & beati Pancratii, via Aurelia; & quatuor Coronatorum; sepultusque est hic Pontifex in ecclesia beati Petri. Hoc tempore

Ana-

Anastasius monachus martyrio coronatur, qui natus in Perside, magicas artes puer a patre didicit; sed mox, ut a captivis christianis nomen Christi didicit, Ierosolymam petens, post Baptismum monachus efficitur; tandem a Saracenis captus, diversis & gravissimis poenis interimitur; mox quidam daemoniacus eius tunicam indutus curatus est; cuius corpus Heraclius Imperator, devictis Persis, deducens Romam, in monasterio sancti Pauli ad Aquas Salvias collocavit.

(1) *Anastasius*, XVII.

SEverinus, natione Romanus, ex patre Abieno (1), sedit anno uno (2), & cessavit mensibus quatuor & diebus viginti octo (3). Hic Pontifex sanctus, & benignus fuit, amator cleri, & pauperum; res ecclesiarum, & possessiones ampliavit; sepultus est apud sanctum Petrum.

(1) Hoc est, *Avieno*, mutato V in B, ut fieri solet.

(2) Anastasius habet: *sedit menses duos, dies quatuor*.

(3) Anastasius habet, XXIX.

Ioannes quartus, natione Dalmata, ex patre Venantio Scholastico, sedit anno uno, mensibus novem, diebus duodeviginti; & cessavit mense uno, & diebus decem & tribus. Hic thesaurus ecclesiae distractis multa millia hominum per Istriam, & Dalmatiam, a servitute redemit. Hic Anastasii, & Vincentii martyrum, & aliorum sanctorum, quorum reliquias de Dalmatia, & Istria, adduci praeceperat, iuxta fontem Lateranensem in oratorio Ioannis Evangelistae recondidit. Sepultus est apud sanctum Petrum.

Theodorus, natione Graecus, ex patre Theodoro episcopo de civitate Ierusalem, sedit annis sex, mensibus quinque, diebus octo (1), & cessavit diebus tribus (2). Hic constituit benedictionem cerei in Sabato sancto (3). Hic librum poenitentialem composuit.

(1) *Anastasius*, XVIII.

(2) *Anastasius*: & cessavit *Episcopatus dies LII.*

(3) Consule superius in Zosimo pag. 86. ubi de cerei benedictione instituta agit Leo, & ubi nos quaedam tempestive adnotavimus.

Martinus de civitate Tudertina Provinciae Tusciae, sedit annis septem (1), mense uno, diebus viginti octo (2), & cessavit diebus viginti sex. Hic dum celebraret Missam, spatharius Olympii (3) missus est ad occidendum eum; qui levando gladium, statim caecus effectus est. Hic celebravit Romae Concilium, in quo damnavit pravi dogmatis adsertorem Paulum Constantinopolitanum falsi nominis Patriarcham, propter quod Constantinus Imperator ipsum Constantinopolim evocavit; & inde in exilium missus in Chersonam, ubi & sanctus Clemens Papa relegatus fuerat, ibidem ad Christum feliciter migravit; cuius festum celebratur in vigilia (4) sancti Martini Turonensis.

(1) *Anastasius*, habet VI.

(2) *Anastasius*, XXVI.

(3) Exarchi vide. icet, a Constante Caesare, seu Constantino missi.

(4) Lege ex *Martino*, in *crastino*.

Eugenius, natione Romanus, de regione Aventina, clericus a cunabulis ex patre Rufino (1), sedit annis duobus, mensibus octo, diebus viginti duobus (2); & cessavit mense uno, diebus viginti octo (3). Hic in omnibus benignus, & amabilis, ma-

xi-

ximaeque sanctitatis , sepultus est apud sanctum Petrum .

(1) Anastasius, *Rufiniano* .

(2) *Anastasius* , XXIV.

(3) *Anastasius* , XXIV.

VItalianus , natione Signienfis , provinciae Campaniae , ex patre Anastasio , fedit annis quatuordecim , mensibus sex , & cessavit mensibus duobus , diebus tredecim . Hic cantum Romanorum composuit , & Organo concordavit . Hic nuncios direxit Constantinopolim , ad Imperatorem , iuxta consuetudinem , significans de sua ordinatione ; qui Nuncii postquam fuissent reverenter recepti , renovatis Romanae Ecclesiae privilegiis redierunt , portantes Evangelia auro conscripta , & pretiosis gemmis decorata (1) , quae Imperator sancto Petro Apostolo transmisit . Hic Papa quemdam Graecum Theodorum nomine , Monachum , & magnae litteraturae virum , Cantuariensi Ecclesiae in Anglia praefecit in Episcopum ; qui Theodorus scripsit poenitentialem librum (2) mirabili , & tanta , discretionem distinguens modum singularum culparum ; de quo libro in iure Canonico fit frequenter mentio . Hic Papa sepultus est in sancto Petro .

H

(1) Hu-

(1) Huiusmodi Evangelia aureis litteris conscripta & pretiosis gemmis decorata adservantur Florentiae in Palatii sacello D. Bernardo sacro, quae unde comparata fuerint, enarrabitur in progressu horum operum ἀνεκδότων ad Pontificiam & Augustam historiam pertinentium. Heic opportune monendum, falso a *Bocchi* in *Descript. Florentiae* adseri haec Evangelia, esse Evangelium B. Ioannis ἀπόγραφον.

(2) Notior est vetus Ecclesiae circa Canonicas Poenitentias disciplina, quam ut heic opus sit de ea pluribus disputare; deque illa consuli possunt Viri doctissimi, *Io. Morinus*, *Cassutius*, *Natalis Alexander*, *Iuveninus*, *Vanespenius*, alique Ecclesiasticarum rerum, & Canonicarum sanctionum, illustratores. Heinc antiquitus tot canones, & libri poenitentiales, conscripti fuerunt, quibus poenitentibus certarum criminum expiandorum ratio praescriberetur, quot usque ad nos pervenere, vel quorum memoria adhuc in Scriptorum Ecclesiasticorum monumentis occurrit. Certe huiusmodi fuit liber poenitentialis Theodori Cantuariensis, de quo consulendus *Caveus* in *Histor. Litterar. Scriptor. Ecclesiast.* In Bibliotheca vero Riccardiana libri cuiusdam poenitentialis Graece scripti fragmentum Codice MS. S. II. XXX. extat, quod concinnatum dicitur a *Nicola* *Malaxo* Naupliae Protopapa; sed quod potius praeparationes & instructiones quasdam ad poenitentiam & confessionem rite peragendam, quam Canones poenitentiales, complectitur, ex variorum Patrum operibus coagmentatum, quorum quaedam, ni fallor, *Io. Morinus* laudatus iam edidit. Sed quum temporum barbarie negligetia glisceret, & Ecclesiastica sensim disciplina mutaretur, alia ratio satisfactionum pro peccatis subintroducitur, & Canonicis poe-

poenitentiis alia opera pietatis substituta, quae ut aequivaleant legitima auctoritate sancitum est, concessis ob illa indulgentiis, & remissionibus, eo modo, quo nunc utimur. Nam licet in primitiva Ecclesia remissiones, & indulgentiae, concederentur, ut ex *Tertulliano*, & *Cypriano*, liquido constat, & Theologi doctissimi evidenter demonstraverunt, & praecipue *Natal. Alexander Tom. III. Histor. Ecclesiast. Dissert. II. in Saecul. III. & Theolog. Dogmat. Moral. Tractat. De Indulgentiis*, & *Iuveninus Dissert. De Indulgentiis*; alio tamen ritu, diversaeque ratione, concedebantur: quare sperandum a *ἡσυχαστῶν*, & sapientissimo Episcopo, in quibusdam Fesulanis Ecclesiis programmata proposita tolli iussu iri, in quibus indulgentiae a B. Petro, Silvestro I, Liberio, & aliis antiquissimis Romanis Pontificibus, eadem forma, ac ritu, qui nunc in usu est, praedictis Ecclesiis concessae commemorantur; quarumque catalogus in Bibliotheca etiam Riccardiana Codicibus MSS. Q. II. VH. & S. IV. XXI. adservatur. Decimo igitur circiter saeculo, quum Canonum poenitentialium sensus haud recte intelligeretur, ut luculenter ostendit *Floridus Histor. Ecclesiast. Lib. LX.* anni poenitentiae praescripti mirabiliter aucti sunt, ita ut homines Christiani eas difficillime implere possent; adeoque ad poenitentialium redemptiones, & permutationes, confugere necesse fuit, vel aliis etiam de causis, ut videre est apud *Iuveninum Dissert. De Indulgentiis Cap. II.* & *Floridum* memoratum; ut nihil de bello sacro dicam saeculo XI. suscepto, quod in causa fuit, cur vetus Ecclesiae disciplina circa poenitencias prorsus immutaretur, loco poenitentiae procinctu illo, ac expeditione, subrogata, ut late differunt *Natal. Alexander Theolog. Dogmat. Moral.*

val. Tract. De Indulgent. & Tom. VI. Histor. Ecclesiast. Dissert. IX. in Saecul. XI. & XII. Art. IV. Iuveninus Dissert. De Indulgent. Cap. II. Vanespinius Par. II. Iur. Ecclesiast. Tit. VII. ut de Morino, aliisque taceam. Haec autem, quae dixi, confirmantur & illustrantur antiquo monumento, cuius mihi copiam fecit Vir humanissimus, & huiusmodi antiquitatum consultissimus, Reverendissimus Dominus Fulgentius Nardius Florentinus, Monasterii Sanctae Trinitatis Florentiae, Ordinis Vallis-umbrosae, Abbas dignissimus, de quo eleganter & vere quidam sequens anagramma composuit: FVLGENTIVS NARDI. TER INFVLA DIGNVS. Monumentum autem illud, quod in Pistoriensi Archivo servatur, est quod sequitur.

In nomine Domini nostri Iesu Christi. Breve recordationis pro modernis, & futuris temporibus ad memoriam habendam, vel retinendam, qualiter actum est in loco, qui dicitur Campilio iuxta Bati, in praesentia bonorum hominum, quorum nomina subtax leguntur.

Manifesti sumus nos Alfredus, Bernardus, & Domino Lamberto Boloniensi Episcopo accepimus penitentiam triginta annorum, qua suscepta, professi sumus coram Domino sustinere non posse; qua de causa praefatus Episcopus cum voluntate, & licentia Nordili, Lamberti, & Oddi, praecepit nobis pro remissione peccatorum nostrorum ad Hospitium sancti Salvatoris positum in loco, qui dicitur Fontana Taoni, omnium bonorum nostrorum rerum decimas fideliter obferamus, & ita recepimus. Praeterea alii quatuor Decimatores, videlicet Ioannes Diaconus, Lambertus, Teuzo Clericus, Presbyter Gerardus, qui antiquitus praefati hospitii Decimatores fuerunt, ita & in antea in nomine Domini constituimus, & firmamus. Ego Lambertus Dei

gratia Episcopus, cum Abbate Rustico, in praesentia bonorum hominum Nordili, Lamberti, & Oddi, & alii quamplures, ad Hospitium sancti Salvatoris pro remedio animae meae, & sex Decimatores de vico de Casti ab hora in antea, ut nullus Episcopus, Clericus, Laicus, vel aliqua persona tollere, minuere, intentionare, praesumat, & ita constituimus, & firmamus: pro quo praefatus Rusticus Abbas, cum suis fratribus viginti annis de poenitentia illorum receperunt. Quod si quis hoc nostrum praeceptum violare praesumerit in nomine Domini gladio anathematis feriat, & sunt anni Domini millesimo octuagesimo, indictione V. XI. kalendas Augusti.

Ego praefatus Dei gratia Episcopus Lambertus manu mea scripsi.

Signum manibus Nordili, Lamberti, & Oddi, Albizi, Rainerii qq. filii boni Toci, Aicardi filii boni Bomundi rogati testes.

Ego Ardimannus hunc Breve manu mea scripsi, complevi, & tradidi.

Ego Avianus Domini Frederici divinae memoriae Imperatoris Iudex atque Notarius, illud authenticum vidi, & legi, & prout in eo inveni, de verbo ad verbum fideliter transcripsi, & exemplavi.

Proferre heic quoque fert animus Alexandri V. Pontificis Maximi Breve, ex quo per indulgentiam canonicarum poenitentiarum remissio facta intelligitur, & Missam vespertina hora alicubi Sabbato sancto celebrandi consuetudo cognoscitur; quodque pariter laudati Abbatis Nardii humanitati singulari acceptum fero, & anno MCCCCIX. datum fuit.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Vniuersis Christi fidelibus praesentes litteras inspecturis salutem & Apostolicam benedictionem. Altitudo providentiae divinae

maiestatis, nullis inclusa limitibus, nullis terminis comprehensa, recti censura iudicii, coelestia pariter, & terrestria ordinat, & disponit, ministros sui cultores altis decorando honoribus, devotionem ipsorum quasi quibusdam adliciendo muneribus, ut eos efficiat coelestis patriae possessores, invitare consuevit ad debiti famulatus Deo, & sanctis eius, honorem, de cuius dulcedine aegris medicina, languentibus misericordiae rivulus noscitur emanare. Quum itaque, sicut accepimus, in ecclesia Monasterii sancti Michaelis de Furculis Ordinis Vallisumbrosae Pistor. annis singulis in vigilia festivitatis Resurrectionis Dominicæ hora diei vigesima tertia, vel circa, una Missa solenniter decantari consueverit, cui magna, causa devotionis, interesse consuevit populi multitudo; Nos cupientes ut huiusmodi devotio ferventius augentur, & ut Christifideles eo libentius ex causa praedicta ecclesiam visitent antedictam, quo ex hoc ibidem dono coelestis gratiae uberius conspexerint se refectos, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus vere poenitentibus & confessis, qui celebrationi Missae praefatae ex causa praedicta annis singulis ut praefatur pro tempore interfuerint, duos annos, & duas quadragenas, de iniunctis eis poenitentiis, misericorditer relaxamus. Volumus autem quod si alias visitantibus dictam ecclesiam, vel ad eius fabricam, seu conservationem, manus adiutrices porrigentibus, seu alias inibi pias eleemosynas erogantibus, vel alia aliqua indulgentia in perpetuum, vel ad certum tempus nondum elapsum duratura, auctoritate Apostolica concessa fuerit, praesentes litterae nullius existant roboris, vel momenti. Datum Pistorii XII. Kalendas Ianuarii, Pontificatus nostri anno I.

A tergo

Gratis

Io. Stalbert.

Deco-

DEodatus (1), natione Romanus, ex patre Iobiano (2), fedit annis quatuor, mensibus quatuor (3), & diebus quindecim. Hic tantae benignitatis fuit, ut omnem hominem a maiore usque ad minorem ad se venientem consolatum dimitteret. Huius tempore translatus est a monte Casino corpus sancti Benedicti, ad coenobium Floriacense (4), quod est solenne in Aurelianensi dioecesi; & etiam corpus sororis eius Scholasticae. Huius tempore regnum Siciliae a Saracenis devastatur. Sepultus est hic Pontifex apud sanctum Petrum.

(1) *Adeodatus.*

(2) *Anastasius, Iobiniano.*

(3) *Anastasius, menses II. dies V.*

(4) De controversia an corpus D. Benedicti adhuc exstet in Coenobio Montis Casini, vel potius in hoc memorato Floriacensi Monasterio, consulendi Io. Mabillonius in *Act. SS. Ord. S. Benedicti Saeculo II. circa annum DCLIII. pag. 323, edit. Venet. Bollandiani ad diem XXI. Martii*, Matthaeus Lauretus Hispanus in editione *Chronicorum Casinensium*, & Angelus de Nuce in sua pariter *Chronica Casinensi*, pluribus in locis, sed praecipue in *Appendice* ad eandem Romae edita. Consule inferius in *Zacharia*.

DONUS, natione Romanus, ex patre Mauritio, fedit anno uno, mensibus quinque, diebus decem, cessavit mensibus

sibus duobus , & diebus quindecim . Hic decoravit illum locum ante Basilicam sancti Petri , qui dicitur Paradisus ; sepultusque est in sancto Petro .

A Gathon , natione Sículus , fedit annis duobus , mensibus sex ; & diebus tribus , & cessavit anno uno , mensibus septem , & diebus quindecim⁽¹⁾ . Hic dum quemdam leprosum oscularetur , statim mundatus est⁽²⁾ . Huius tempore Ravennata ecclesia , quae diu Apostolicae Sedi rebellis fuerat , ad obedientiam rediit .

(1) *Anastasius* , V.

(2) Idem narrat de Deo dedit . Adi superius pag. 109.

L eo secundus , natione Sículus , ex patre Paulo , fedit mensibus decem , diebus decem & septem , & cessavit mensibus septem , diebus viginti duobus . Hic constituit Pacem dari in ecclesiis totius Christianitatis fidelibus post *Agnus Dei* ⁽¹⁾ . Hic fuit eloquentissimus , & in divinis Scripturis sufficienter instructus , Graeca lingua Latinaque eruditus ; erga inopum provisionem , non solum mentis pietate , sed etiam studii labore sollicitus . Huius tempore ,

pore , procurante Deo , & eius labore , ecclesia Ravennata posuit se sub ordinatione Sedis Apostolicae (2), ut, defuncto Archiepiscopo , qui electus fuerit iuxta antiquam consuetudinem veniat ad Romanam Curiam ordinandus . Hic fecit constitutiones , ut qui ordinandus fuerit Archiepiscopus nulla consuetudine pro usu Pallii , ac diversis officiis , aliquid ecclesiae persolvere debeat . Hic sepultus est in Basilica sancti Petri .

(1) Videtur parum sibi constare *Leo* noster; nam inferius in *Sergio I.* constitutionem quamdam similem narrat . Conciliare secum hunc Scriptorem adeo oscitantem , opera & otio abuti esset . Α'συστατα etiam quaedam haud absimilia occurrunt in *Gregorio II.* & *III.*

(2) Eadem habes in *Agathone* : sed quomodo haec intelligenda vide apud *Vignolium* eruditissimum .

Benedictus , natione Romanus , ex patre Ioanne , sedit mensibus decem , diebus duodecim , & cessavit mensibus duobus , diebus quindecim . Hic ab Imperatore factus est Papa ; tamen vita eius concordavit cum nomine , ita ut merito Benedictus diceretur . Sepultus est ad sanctum Petrum .

IOannes quintus , natione Syrus , e civitate Antiochia , ex patre Abundio (1), sedit anno uno , diebus decem (2) , & cessavit diebus duobus (3).

(1) Anastasius , Cyriaco .

(2) Anastasius , IX.

(3) Anastasius . Et cessavit Episcopatus menses II , dies XVIII.

COnon , natione Romanus , de regione Coelii montis , ex patre Benedicto (1) , sedit mensibus undecim , diebus novem (2) , & cessavit mense uno , & diebus duodeviginti (3). Hic sanctae , & multum commendabilis vitae , sepultus est in sancto Petro .

(1) Multo aliter Anastasius : Conon oriundus ex patre Tracesio , educatus apud Siciliam , postmodum Romam veniens .

(2) Anastasius , XXIII.

(3) Anastasius : Cessavit Episcopatus menses II , dies XXIII.

SErgius primus , natione Syrus , de regione Antiochiae , ex patre Tiberio , sedit annis novem (1) , mensibus octo , diebus viginti tribus . Hic constituit , ut *Agnus Dei* (2) ter cantaretur in Missa , in fractione

atione Dominici corporis. Hic Deo sibi revelante in sacrario sancti Petri invenit capsam argenteam in loco obscurissimo, multae annositatis, ita ut argentea non adpareret, in qua sigillum erat impressum, quo ablato, invenit Crucem pretiosissimis lapidibus perornatam, & ineffabilem portionem Crucis Dominicae interius repositam, quae in die sanctae Crucis adoratur. Corpus etiam primi Leonis Papae transfudit in Remburch, Deo revelante. Hic Pontifex, post laudabilem vitam moritur, & in sancto Petro sepelitur.

(1) *Anastasius*, XIII.

(2) Consule superius in *Leone II.* pag. 120.

(1) **L**eo tertius, natione Romanus, ex patre Nicolao diacono, sedit annis duobus, mensibus undecim. Hic per Patricium Romanorum Imperatorem (2) factus est Papa, & propter hoc in catalogo Romanorum Pontificum in plerisque Chronicis (3) non ponitur, sed sequens (4), Leo tertius intitulatur, & etiam in Decreto.

(1) Hic deest apud *Anastasium*.

(2) Haec vox *Imperatorem* delenda est ex *Martino*, & historiae fide.

(3) Vt in Pontificali.

(4) Sci-

(4) Scilicet ille Leo, qui deinceps primus occurrit.

Ioannes sextus, natione Graecus, ex patre Patrone, sedit annis tribus, mensibus duobus, & diebus viginti tribus (1); & cessavit mense uno; & diebus undeviginti (2). Hic Martyrio coronatur; & in ecclesiam sancti Sebastiani ad Catacumbas sepelitur.

(1) *Anastasius*, XII.

(2) *Anastasius*, XVIII.

Ioannes septimus, natione Romanus (1), ex patre Gregorio, sedit annis tribus (2), mensibus septem, diebus octo (3), & cessavit mensibus novem (4). Hic fuit eruditus scientia, & facundus eloquentia. Hic fecit Oratorium sanctae Mariae Virginis Dei Genitricis, inter ecclesiam beati Petri Apostoli, cuius parietes Mosayco opere (5) depinxit; ibique ante Altare sepultus est.

(1) *Anastasius*, Natione Graecus, ex patre Platone. Num Leo patrem huius, cum superioris confudit?

(2) *Anastasius*, II.

(3) *Anastasius*, XVII.

(4) *Anastasius*, III.

(4) De

(5) De Multivo opere vide quae disputat *Anonymus Comment. in antiqua Monumenta Tigurina Tom. VII Amoenitatum Litterariarum Schelernii* eruditissimi.

SISINNIVS, natione Romanus, ex patre Transmundo (1), sedit diebus viginti, & cessavit mensibus duobus (2). Huius tempore, maximum schisma fuit.

(1) Anastasius, natione Syrus, ex patre Ioanne.

(2) Anastasius, mensem unum, & dies XXIX.

CONSTANTINVS, natione Syrus, ex patre Ioanne, sedit annis septem (1), & cessavit die uno (2). Hunc Iustinianus Imperator ad se venire Constantinopolim fecit, ac solenniter ipsum recipiens, ut die Dominica Missam in ecclesia sanctae Sophiae celebraret, rogavit, communionem de manibus eius accipiens, ac vultum in terra deiciens, ut pro suis peccatis Dominum postularet rogavit, cuncta privilegia Romanae ecclesiae renovando. Hic etiam Philippum (3) Imperatorem denunciavit haereticum, eo quod sanctorum imagines deleverat. Hic Pontifex sepultus est in Vaticano sancti Petri.

(1) Anastasius, diebus XV.

(2) Ana-

(1) *Anastasius*, XXXX.

(3) *Philippicum*.

Gregorius secundus, natione Romanus, ex patre Joanne (1), sedit annis sedecim, mensibus octo, diebus viginti quatuor (2); & cessavit diebus viginti quinque (3). Hic adiunxit in secreto: *Quorum solennitas hodie in conspectu maiestatis tuæ celebratur, Domine Deus noster, in toto orbe terrarum*. Hic Papa Viennae Archiepiscopatum instituit; quæ quidem urbs, ideo dicitur Vienna, eo quod bienio (4) sit destructa (5). Hoc tempore Carolus pater Pipini Maiordomus Franciæ, Saxones debellavit, necnon Rhenum transiens fluvium, Alamannos, & Suevos, ac Bavaros, perlustrat; usque ad Danubium omnia occupando. Subegit etiam & Frisones, Burgundiam, & Lotharingiam; Saracenosque de transmarinis partibus cum innumerabili multitudine in Provinciam venientes, Arelate cum ipsis pugnando, omnino delevit (6). Hic Gregorius Papa, distributis rebus, Monasteriis, & omni Clero, sepultus est apud Sanctum Petrum.

(1) *Anastasius*, Marcello.

(2) *Anastasius*, XX.

(3) *Ana-*

(3) Anastasius, *dies V. mensis unum.*

(4) Τὸ λῆρον.

(5) Haec intrusa sunt huc, & ad sequentem Pontificem spectant, ut ex *Martino* intelligere est; quare in Gregorio III. eadem repetit *Leo*.

(6) De hac pugna ad Arelatem vide fabellam apud Scholiastes Danthis, qui somniant sepulcretum, quod ad eam urbem exstat, Christianorum ibi caesorum monumenta esse miraculo divino extemplo excitata: quum veterum paganorum sarcophagi sint, ut ipse, quum Arelate versarer, probe animadverti.

Gregorius tertius, natione Romanus, ex patre Marcello (1), sedit annis decem, mensibus octo, diebus viginti quatuor (2); & cessavit diebus novem (3). Hic adiunxit in Secreto: *Quorum solennitas hodie in conspectu maiestatis tuae celebratur, Domine Deus noster, in toto orbe terrarum.* Hic Synodum congregavit mille Episcoporum in Roma, in qua celebranda venerationem Sanctarum Imaginum confirmat, ac violatores generali sententia anathematizat *. Hic quum Roma obsideretur a Longobardis, misit navigio ad Carolum patrem Pipini claves confessionis sancti Petri, rogans ut Romanam Ecclesiam liberaret a Longobardis. Hic Papa Viennae Archiepiscopatum instituit, quae quidem
urbs

urbs ideo dicitur Vienna, eo quod bien-
nio sit constructa (4).

(1) Anastasius, Natione Syrus ex patre Ioanne.

(2) Anastasius; XX.

(3) Anastasius, IV.

(4) Observa confusionem cum historia Pontificis
superioris.

* Haec Synodus XCIII. tantum Episcopis consti-
tit, ut auctor est *Anastasius*.

Zacharias, natione Graecus, ex patre
Polychronio, sedit annis decem, men-
sibus duobus (1), diebus quindecim (2), &
cessavit diebus duodecim. Hic fecit pacem
cum Longobardis. Hic Dialogorum libros
de Graeco in Latinum transtulit (3). Hic
Carolus Magnus (4), Regem Francorum,
fratrem Pipini, fecit fieri Clericum, &
misit eum in Casinense Monasterium, ut
Monachus fieret; cui etiam Monasterio
dona plurima cum privilegio Sedis Apo-
stolicae contulit. Huius admonitione Era-
clius (5) Rex Longobardorum, cum uxore
& filiis relicto mundo, Monasticum indu-
tus est habitum. Ad hunc vero Papam Za-
chariam Monachi coenobii Casinensis,
adiuncto sibi Carolo Magno Romam ve-
nerunt, rogantes Papam, ut litteras Re-
gi Francorum Pipino dirigeret, quatenus
corpus beati Benedicti, quod Floriacenses
Mo-

Monachi furtim habuerunt, loco Casinenſi reſtituerent. Quare Rex Pipinus, quum mandaffet Monachis Floriacenſibus, ieiunantibus, & flentibus, quod corpus auferre debuerant, percuſſi ſunt caecitate, & hoc cognito ibidem permanſit⁽⁶⁾. Huius tempore, corpus beatae Mariae Magdalenae a Gerardo Comite Burgundiae, Verziliacum eſt translatum; quamquam alii ſcribant quod apud Ephesum quieſcit; & alii quod prope Urbem veterem ſexto milliario in inſula lacus ſanctae Chriſtinae⁽⁷⁾. Zacharias vero Papa, omni virtute ornatus, moritur, & apud ſanctum Petrum tumulatur.

(1) *Anaſtaſius*, III.

(2) *Anaſtaſius*, XIV.

(2) Imo e contra ex Latinis Graecos fecit: quare celebris Gregorius I. apud Graecos evaſit, quem ideo Gregorium Dialogum adpellant, ut ſuperius pag. 106. adnotavi. Hunc eundem errorem erravit Auctor nuperus Vitae Ambroſii Camaldulenſis Italice ſcriptae.

(4) Carolomannum Caroli Francorum Regis filium vocat *Anaſtaſius*, & recte.

(5) *Ratchis* eſt apud *Anaſtaſium*.

(6) Conſule quae ſuperius adnotavimus in Adeo- dato pag. 119.

(7) Obſerva tempore *Leonis* noſtri non fuiſſe ad- creditum corpus Mariae Magdalenae exſtare in Provincia in urbe S. Maximini. De hac controverſia

consule *Launium*, *Tallemontium*, *Natalena Alexandrum*, *Bollandianos*.

Stephanus secundus, natione Romanus, ex patre Constantino, sedit annis quinque, diebus viginti octo, & cessavit mense uno, & diebus quinque⁽¹⁾. Hic ab infestatione Abituli Regis Longobardorum, pergens in Franciam, unxit Pipinum in Regem Francorum,⁽²⁾ cui Pipinus venienti occurrit ad trium milliarium spatium, de equo descendens, & per fraenum stratoris officium exercens, usque ad suum deduxit Palatium. Hic ultimo anno Pontificatus sui, Romanum Imperium a Graecis transtulit in Germanos⁽³⁾, in personam magnifici Regis Caroli, tunc in iuvenili aetate constituti, de qua translatione tangit Decretalis *Venerabilem*, &c.

(1) *Anastasius*, habet diebus XXXII.

(2) Consule de his disputantem *Natal. Alexandrum* Tom. V. *Histor. Ecclesiast. Dissert.* II. in *Saeculum* VIII.

(3) Fallitur. Id factum fuit sub Leone III.

Paulus, natione Romanus, ex patre Constantino, sedit annis decem, mense uno, & cessavit mense uno⁽¹⁾, de regione Viae latae. Hic constituit divina
Offi-

Officia ante horam sextam , in quadragesima. Iste transtulit corpus beatae Petronillae virginis filiae beati Petri Apostoli (2), cum titulo , quem beatus Petrus scripserat , *Aureae-Petronillae dilectissimae filiae* , & in sarcophago pretioso reposuit . Hic fuit multis virtutibus ornatus . Hic quum propter aestivum calorem apud sanctum Paulum moraretur , ibidem mortuus , & sepultus est .

(1) Anastasius , *annum unum , & mensem unum* .

(2) Res admodum dubia . Spiritalem filiam censet *Baronius* , & *Tillemontius* , qui tamen de totius huius historiae fide valde dubitare videtur .

(1) **C**ONSTANTINUS secundus , ex laicis , natione Romanus , sedit anno uno , & mense uno . Hic ex laico subito factus est Presbyter , & tyrannica ambitione Papatus invasor , magno scandalo Ecclesiae Dei fuit ; sed zelo fidelium ab ecclesia deturbatus , oculis privatur .

(2) Hunc non commemorat *Anastasius* , nisi in vita Stephani III.

STEPHANUS tertius , natione Sículus , ex patre Olivo , sedit annis tribus , mensibus quinque , & diebus viginti octo . Sepul-

pultus est in Vaticano, in Basilica sancti Petri. Hic ex Gallia, & Italia, Romae convocata Synodo, omnia a Constantino ordinata deordinavit, praeter Baptisma, & Chrisma, & omnes per ipsum ordinatos degradavit.

Adrianus primus, natione Romanus, ex patre Theodoro, de Via lata, sedit annis viginti tribus, mensibus decem, diebus duodeviginti (1), & cessavit diebus duodeviginti. Huius precibus vocatus Carolus Magnus Pipini filius, obsedit Longobardos in Papia, ubi cepit Desiderium Regem, & uxorem eius (2), quos captivos duxit in Franciam, & veniens Romam reddidit quod Pater eius Pipinus (3) dederat beato Petro, adiuncto ei Ducatu Spoletano, & Benevento; & ob hoc ipse Patricius Romae est effectus (4). Huius tempore floruit Alcuinus Caroli auditor. Hic genere Anglicus, clarus ingenio, Philosophica excellentissimus non tantum scientia, sed & morum honestate praeclarus; & ab ipso Carolus didicit omnes artes liberales, qui & studium de urbe Roma Parisios transtulit, quod de Graecia illuc translatum fuerat a Romanis (5). Cui etiam Carolus commisit Monasterium sancti Martini

tini Turonensis regendum ; nam Monachi , praeteritae Religionis obliti , adeo defluerant , quod sericis induti vestibus , & deauratis calceamentis incedebant , carnis oblectamenti vacando. Vnde , uno Monacho vidente , duo Angeli intrantes dormitorium , (6) omnes Monachos extinxerunt , excepto illo solo , qui Angelos videbat ; qui ne interimeretur , sed ad poenitentiam , agendam reservaretur , vix ab Angelis obtinuit (7). Huius coenobii propter hoc factum fuit Alcuinus Abbas , & Gubernator , ac in omni sanctitate informator , & post laudabilem vitam , ibidem moritur , & tumultatur (8). Huius Pontificis Adriani tempore celebrata est septima sancta Synodus trecentorum Episcoporum apud Constantinopolim (9). Aliam Synodum ipse Papa Adrianus praesente Carolo Rege Romae celebravit , in qua fuerunt centum quinquaginta quatuor religiosi Episcopi , & alii Praelati , & Abbates , in qua Carolo dedit Adrianus Papa , & Synodus , ius eligendi Pontificem , & sedem Apostolicam ordinandi (10) : item Archiepiscopos per singulas provincias investituram ab ipso recipere ; anathematizavit omnes huic decreto rebelles , & iussit bona ipsorum nisi resipiscerent publicari. Quidquid etiam Longobardi Romanis retroactis temporibus abstulerant ,

rant, totum restituit, & tunc cessavit Regnum Longobardorum, Carolo in Italia dominante. Hic Pontifex post laudabilem vitam, sepultus est apud sanctum Petrum.

(1) *Anastasius*, XVII.

(2) Vide *Anastasium*, *Eginhartum*, & *Abbatem Urspergensem*, aliosque.

(3) Vide *Anastasium* in *Stephano II.*

(4) De donationibus Pipini & Caroli Magni Ecclesiae Romanae factis consulendus *Natal. Alexander*, & alii Ecclesiastici Historici.

(5) De *Alcuino*, & de hac Academiae Parisiensis institutione; vide quae sparsim habentur in *Io. Mabillonii Praefationibus in Acta Sanctorum Benedictin.* praeter auctores mox citandos.

(6) Κοιμησης.

(7) Huius rei apud Auctorem fides esto.

(8) De *Alcuino* seu *Albino* consule pariter Auctores Historiae litterariae Scriptores Ecclesiasticorum *Bellarminum*, *Caveum*, *Oudinum*, *Natal. Alexandrum*, aliosque.

(9) De huius Synodi convocatione consule disputantem *Natal. Alexandrum Tom. V. Hist. Ecclesiast. Dissert. III. in Saecul. VIII.*

(10) Ut in Decreto *Can. Hadrianus Dist. LXIII.* De cuius canonis auctoritate quid sentiendum sit vide apud *Baronium*, & *Io. Morinum De Origin. & progress. tempor. Rom. Pontif. potestat. & Natal. Alexandrum Tom. V. Hist. Ecclesiast.* qui pariter ostendit, hanc Synodum commentitiam, & totam hanc historiam a schismatico *Sigeberto* confictam fuisse.

Leo

Leo quartus ⁽¹⁾, natione Romanus, ex patre Astulpho ⁽²⁾, fedit annis viginti, mensibus quinque, diebus sedecim ⁽³⁾, & cessavit diebus tribus. Hic dum pergeret in die Sancti Marci cum Litanis ⁽⁴⁾, quas ipse constituit ante Ascensionem Domini, ad sanctum Petrum, captus, & caecatus est, praecisa est etiam ei lingua; sed omnipotens Deus reddidit ei visum, & loquelam; postea pergens ad Carolum Regem Francorum, ibi susceptus est cum maximo honore, rediit Romam cum praefato Rege, & facta est vindicta de eius inimicis, purificante se Papa de criminibus quibusdam sibi illatis. Idem Rex est coronatus in Imperium Romanum ⁽⁵⁾. Hic fecit porticum sancti Petri, quae adhuc dicitur Civitas Leonina, & muro eam cinxit propter incursum Saracenorum. Litanias autem sic ordinavit, videlicet, secunda feria, Summus Pontifex, cum omni Clero, & populo, ad Ecclesiam Dei Genitricis ad Praesepe egrediens, pergit cum hymnis, & canticis, ad ecclesiam sancti Salvatoris, quae dicitur Constantiniana. Feria tertia ab ecclesia sanctae Sabinae, ubi nunc sunt Fratres Praedicatorum, ad sanctum Paulum. Feria quarta ab ecclesia Ierusalem ad sanctum Laurentium forismuros. Hic beatus

tus Pontifex post innumera bona sepultus est ad sanctum Petrum.

(1) Omnibus aliis est *Tertius*.

(2) Ita legit etiam Interpres *Martini* Italicus, sed *Martinus* MS. habet *Azulpo*; *Anastasius*, & *Platina*, *Azuppio*.

(3) *Anastasius*, XVII.

(4) *Λιτάνια*, Latine est *Supplicatio*. De Litaniiis agit *Mabillonius Commentar. in Ordin. Roman. 6. V.* Litaniae igitur adpellantur supplicationes, vel processiones, de quibus consulendus idem *Mabillon. Comm.* quem laudavimus. De septiformi Litanía superius actum est in Gregorio I. pag. 105. deque ea consulendus *Ordo Romanus*, & *Menardus in notis ad Sacramentarium*; & in *Ordine Romano* Litanía quoque quinquiformis, & triformis, & simplex, memoratur. De septena autem agunt pariter *Ordinis Romani* Scriptores, & *Mabillonius* laudato *Commentar. 6. XV.* quemadmodum & de quina: quae cur ita adpellentur ex laudatis Auctoribus facile est intelligere.

(5) Id quomodo factum sit vide apud *Natalem Alexandrum Tom. VI. Histor. Ecclesiast. Dissert. I. in IX. & X. Saeculum*.

Stephanus quartus (1), natione Romanus, ex patre Iulio (2), sedit mensibus sex (3); & cessavit diebus duodeviginti (4). Hic Gallias veniens, honorifice ab Imperatore Ludovico suscipitur, & captivos multos per Franciam redimens Romam reversus, in sancto Petro diem clausit extremum.

(1) Quin-

(1) Quintus dicitur *Anastasio*, & *Natali Alexandro*; sed *Platinae* quoque est *Quartus*.

(2) *Marino*, habet *Anastasius*.

(3) *Anastasius* habet, annos septem, menses VII.

(4) Duos, habet *Anastasius*.

Paschalis natione Romanus, ex patre Marino (1), sedit annis septem, diebus XVII. (2), & cessavit diebus viginti octo. Hic corpus sanctae Caeciliae ipsa ei revelante, & corpora sanctorum Tiburtii, & Valeriani, necnon & Urbani Papae, de coemeterio, ubi fuerant reposita, manu propria elevans, intra urbem in ecclesia beatae Caeciliae honorifice collocavit (3). Hic etiam ante aditum ad corpus beati Petri circa ostia aerea altare construxit, & in ipso corpus sancti Xysti primi recondidit. Hic etiam ecclesiam sanctae Praxedis reparans coenobium Graecorum Monachorum ibidem instituit, & innumera corpora Sanctorum ex coemeteriis colligens ibidem honorifice recondidit (4).

(1) *Anastasius*, & *Platina* habent *Bonoso*.

(2) *Anastasius* habet, annos VII. menses V. dies XVI.

(3) De hac inventione legenda est ipsius Paschalis Epistola, & *Anastasius Bibliothecarius*, & *Historia passionis S. Caeciliae* ab *Antonio Bosio* edita, & illustrata.

(4) Consule *Anastassium*.

EVgenius secundus, natione Romanus, sedit annis tribus, mensibus duobus⁽¹⁾. Hic ex patre Bonemundo⁽²⁾, per laicos caecatus⁽³⁾, & martyrio coronatus, sepultus est in ecclesia sancti Petri in Vaticano. Hic prius sanctae Sabinae Cardinalis, eandem ecclesiam Ciborio argenteo super altare, & picturis solenniter decoravit.

(1) Anastasius, annos IV. menses II. dies XXIII.

(2) Martinus habet Bonomondo, & interpres Florentinus Buonomondo; sed apud Anastasium, & Platina est, Boemundo.

(3) Id nec Anastasius, nec ullus alius, quem viderim, habet.

Valentinus primus, natione Romanus, sedit diebus quadraginta, & cessavit diebus tribus.

Gregorius quartus, ex Patre Ioanne, sedit annis sedecim. Hic natione Romanus, Ecclesiam sancti Martini (·) in monte, prius a fundamentis destruxit, & postea novis fabricis erexit. Hic ex adsensu Ludovici Imperatoris, & omnium Episcoporum, instituit, ut festum omnium Sanctorum celebraretur kalendis Novembris in par-

partibus Franciaë, & Germaniaë, quod ex institutione Bonifacii Papae (2), Romani faciebant (3). Huius tempore orta est magna turbatio Christianis. Nam de Romanis quidam scelerati miserunt ad Soldanum Babyloniae, ut Romam veniens, Italiam possideret (4). Tanta itaque multitudo Saracenorum, per portum Centumcellensem intrans, implevit superficiem terrae, ut locustae: obfessa Roma, capitur civitas Leonina (5), ecclesia sancti Petri spoliatur, & equorum stabulum efficitur; & non solum civitas, sed etiam tota Tuscia in solitudinem redigitur. Tandem ad petitionem Gregorii Papae, Guido Marchio cum Lombardis veniens, post Ludovicus Rex cum Gallicis, cum multa sanguinis effusione Christianorum, Saraceni sunt effugati. Hic Pontifex sanctorum Martyrum corpora, Sebastiani, Gorgonii, ac Tiburtii (6), ex coemeteriis, in quibus ante iacuerant, ad ecclesiam sancti Petri perduxit; & in oratorio sancti Gregorii separatis altaribus collocavit. Corpus etiam sancti Gregorii a loco, ubi prius iacuerat, elevans, sub altari ipsius posuit, & post innumera bona, sepultus est apud sanctum Petrum.

(1) S. Saturnini, ut habet *Anastasius*.

(2) Bonifacii III. Adi superius pag. 107.

(1) Ita

(3) Ita tradunt *Ado* in *Martyrolog.* & *Sigebertus* ad annum DCCCXXXV. Minus distincte interpres *Martini* *Italicus*: *Col* consentimento di tutti i *Vescovi* ordinò che la *Festa* di tutti i *Santi* fosse fatta il dì di *Calendi* *Novembre*. La qual cosa *Papa Bonifazio primo* [forte prima] avea ordinato che facessero i *Romani*, e questi ordinò che si facesse per tutto il mondo. Vide *Platinam*.

(4) Consule verosimiliora scribentem *Platinam*, & *Platinae* praecluentem *Anastasiū*.

(5) Adi superius in *Leone IV.* pag. 135.

(6) Consule *Natal. Alexandrum*.

Sergius, natione Romanus, ex patre Sergio, sedit annis tribus, mensibus duobus (1), & cessavit diebus quindecim. Hic vocabatur Os Porci, unde ab isto in antea, omnes Pontifices proprium nomen mutaverunt (2). Hic coronavit Lotharium (3) Imperatorem.

(1) *Anastasiū* habet tantum, annos tres.

(2) Deceptus est a *Martino Leo*, quemadmodum & *Platina*. Nam primus Pontificum Maximorum, qui nomen creatus *Papa* mutaverit, fuit *Ioannes XII*, ut offendit *Onuphrius* ad *Platinam* in hoc Sergio.

(3) Non *Lotharium*, sed *Ludovicum Lotharii F.* coronavit in Regem. Vide *Anastasiū*, *Platinam*, *Natal. Alexandrum*.

LEO quintus, natione Romanus, ex patre Dualdo (1), sedit annis octo, mensibus tribus, diebus sex, & cessavit diebus sex. Huius tempore Adulphus (2) Rex Anglorum, qui primus totius Angliae tenuit monarchiam, devotionis causa venit Romam, & coram Leone Papa obtulit tributum sancto Petro de unaquaque domo argenteum unum in anno, & hoc tributum usque hodie perseverat. Hic Pontifex catholicus multae patientiae, & multae humilitatis, divinarum Scripturarum existit ferventissimus perscrutator, vigiliis & orationibus semper intentus. Hic primum a parentibus ob studia litterarum in Monasterio sancti Martini confessoris iuxta ecclesiam beati Petri positus fuit, ubi non solum in scientia, sed etiam in conversatione, tamquam perfectus Monachus existit. Hunc post Sergius Papa, Presbyterum faciens, titulum sanctorum quatuor Coronatorum sibi assignavit. Quo Sergio mortuo etiam, & sepulto, Leo unanimiter a Romanis in summum Pontificem est electus; qui mox factus Pontifex, sancti Petri, & sancti Pauli, Basilicas, & alias ecclesias, quas Saraceni paullo ante omnino devastaverant, & spoliaverant, honorifice restauravit. Hic pro Neapolitanis in mari contra Saracenos pugnantibus orando col-

collectam fecit : *Deus , cuius dextera bea-
tum Petrum ambulante in fluctibus ne merge-
retur crexit , &c.* Et postquam muros ci-
vitatatis Leoninae perfecerat , adponendo
feras portis fecit , & orando dixit illam
collectam : *Deus , qui beato Petro collatis
clavibus Regni coelestis , &c.* Illi autem Sa-
raceni , qui cum maxima multitudine Ro-
mam venerunt , postquam spoliatis eccle-
siis Apostolorum Petri , & Pauli , redire
vellent in Africam , in alto pelago sunt
submersi . Propter hoc Papa civitatem ,
quam Leo Papa quartus circa ecclesiam bea-
ti Petri inceperat , ipse celeriter perfe-
cit. Hic Leo Papa Romae moritur , ple-
nus sanctis moribus , ac operibus , & in
ecclesia beati Petri sepelitur , cuius festum
agitur , xvii. Kalendas Augusti .

(1) *Martinus* in Codice MS. Riccardiano habet *Ra-
dualdo* . *Platina* habet *Radulpho* . Interpretatio *Mar-
tini* Italica , facta , ut videtur , ab auctore , qui sae-
culo xiv. florebat , & habetur MS. in Bibliotheca
Riccardiana *Leoni* nostro consentit , legitque *Dual-
do* . Sed ex *Anastasio* legendum est , *Radoaldo* .

(2) *Alidulphus* habet *Platina* . *Asturfo* vertit Inter-
pres Italicus , corrupto de more vocabulo . Ceterum
verum nomen est *Ethelwulphus* , de quo agunt *Wi-
lhelmus Malmesburiensis* , *Simeon Dunelmensis* , *Ethel-
redus Rizevallensis* , *Ioannes Bronton* , *Rogerus de
Hore-*

Horedem, Henricus Huntidoniensis, Polydorus Vergilius.

IOannes Anglicus, natione Moguntinus, sedit annis duobus, mensibus quatuor; & cessavit mense uno. Hic, ut adseritur, femina fuit, & in puellari aetate a quodam suo amasio in habitu virili Athenis ducta est, & sic in diversis scientiis profecit, ut nullus sibi par inveniretur, adeo ut post terminum, Romae legens, magnos magistros discipulos haberet, & auditores; & quum in Vrbe vita, & scientia, magnae opinionis esset, in Papam concorditer eligitur; sed in Papatu per suum familiarem impregnatur. Verum tempus partus ignorans, quum de sancto Petro in Lateranum incederet, angariata inter Colisaeum, & Ecclesiam sancti Clementis, peperit, & post mortua ibidem sepulta fuit, ut fertur. Et quia Dominus Papa eandem viam semper obliquat, creditur a plerisque, quod ob attestationem huius facti, hoc faciat Papa. Nec ponitur in catalogo Pontificum, propter muliebrem sexum, quantum ad huius deformitatem (1).

(1) Confutatio huius fabulae habetur concinnata a Baronio, Bellarmino, Gretsero, Florimundo Raemundo, & filio Ioan. Carolo, Onuphrio, Papirio Massonio, Binio, Auber. Miraeo, Leon. Allatio, Phil. Labbeo, Da-

David Blondello, & tandem a *Nat. Alexandro Tom. VI. Histor. Ecclesiast. Dissert. III. in IX. & X. Saecul.* ut omittam Anonymum Germanum, cuius Dissertationem profert *Schelornius Tom. I. Amoenit. Litter.* Hic adnotabo tantum *Martini* Poloni interpretem Florentinum, qui, ut videtur, non procul a tempore *Leonis* nostri vivebat, quum alias fidum interpretem agat, & ne verbum quidem *Martini* omittat; hanc fabulam suae Interpretationi non inseruisse, quod quidem argumento est eam in suo *Martini* Codice non legisse. Codex huius versionis MS. in Riccardiana Bibliotheca exstat, auctori fortasse contemporalis, duoque alii recentiores ex eo exscripti. Sed de Codicibus Martiniani Chronici MSS. qui hanc fabulam continent, vel non, vide egregie differentem *Lambecium Tom. II. Biblioth. Caesar. Cap. VIII.* quem exscribit *Oudinus* in *Martino Polono*. Ceterum doctissimus *Vignolius* in suae exactissimae Pontificalis editionis prolegomenis adnotat, hanc de Ioanne Papissa fabulam post annum certe MCXLII. excogitatam fuisse ex Codice Vaticano MMMDCCLXII. MS. Pontificalis satis constare. Merito igitur etiam *Brownus* inter populares errores eam recenset, ut alios Heterodoxos silentio transiliam, quos commemorat *Io. Christianus* in Epistolis ad *Io. Conr. Dietericum*.

Benedictus tertius, natione Romanus; sedit annis duobus, mensibus quinque (1), & cessavit diebus quindecim. Hic ex patre Petro (2), constituit ut Clerici ordinate incederent, & honeste. Hic etiam inter alia bona, quae fecit, porticum a porta

ra Civitatis, usque ad sanctum Laurentium restauravit; sepultusque est in Ecclesia sancti Petri.

(1) Anastasius, mensibus V. diebus X.

(1) Patrodo, habet Leo, & Martinus.

Nicolaus primus, natione Romanus, ex patre Theodoro, sedit annis novem, mensibus duobus, diebus viginti. Hic vir fuit sanctissimus; post magnum Gregorium Papam, vix ullus in Sede Romana adparuit comparandus; cuius ordinationem Lodoicus Imperator sua praesentia roboravit. Huius tempore, Coloniae orta tempestate, populo in Basilicam sancti Petri fugiente, subito fulgur ad instar ignei draconis cecidit, scindens Basilicam, & tres homines diversis in locis occidit, sex semivivos relinquens. Huius tempore sanctus Cyrillus paene omnium Sclavorum Apostolus, corpus sancti Clementis Papae a Chersona, (1) ubi in mare Ponticum proiectum fuerat, mari desiccato, auferens, Romam deportavit, quod per Papam, & Romanos, in ecclesia sancti Clementis fuit reconditum, ubi & ipse sanctus Cyrillus paucis diebus expletis defunctus est, & in eodem loco sepelitur. Ni-

K

colaus

colaus etiam Papa, post multa bona, quae fecit, in ecclesia sancti Petri sepelitur.

(1) Consule superius in *Martino* pag. 112. & *Tillemontium* in *Clemente*, qui ostendit hanc Clementis in Chersonesum relegationem in incertae & sublethae fidei Actis narrari.

Adrianus secundus, natione Romanus, ex patre Thaloro Episcopo (1), sedit annis quinque. Ad hunc Lotharius Rex, quem Nicolaus Papa pro adulterio excommunicaverat, Romam, ut se excusaret, venit, a quo dum pro ostensione innocentiae suae ad communionem corporis, & sanguinis Iesu Christi, tam ipse, quam optimates sui per Papam invitati fuissent, omnes qui indigne perceperunt, ipso anno mortui sunt, Rex etiam ipsa via redeundo Placentiae defunctus est (2).

(1) *Gulielmus* habet; *Ex patre Talaro*, post Episcopo Regionis tertiae.

(2) Observa speciem purgationis vulgaris per sumtionem Eucharistiae, de qua in Concilio Vormatiensi; ex quo conflatum *Cap. Saepe. II. Quaest. V. in Decreto*. Aliud exemplum habes in vita Gregorii VII. apud Historicos Ecclesiasticos.

IOannes octavus, sedit annis decem, diebus duobus. Hic unxit oleo Carolum, filium Lodoici Regis in Imperatorem. Huius tempore Saraceni per Italiam discurrentes, Ecclesiam sancti Benedicti de monte Casino destruxerunt. Ad hunc Ioannem Papam Ioannes Romanae Ecclesiae Diaconus vitam primi Gregorii Papae, in quatuor libellis laudabiliter scripsit. Hic iniuriam passus est a Romanis, ita ut in custodia tentus esset, eo quod non favebat Carolo, quum in Francia esset; nam cum Lodoico Balbo, sibi contrario, fere per annum moratus est. Hic tradidit venerabili viro Angelio Senonensi Archiepiscopo, caput sanctissimi Gregorii Papae, & brachium Leonis Papae, quas venerandas reliquias Senonis, in Ecclesia sancti Petri, cum magna veneratione collocavit.

Martinus secundus, sedit anno uno, mensibus quinque, & cessavit diebus duobus,

Adrianus tertius, natione Romanus, ex patre Benedicto, sedit anno uno, mensibus tribus. Hic constituit ut Imperator non intromitteret se de electione Papae.

Stephanus quintus, natione Romanus, ex patre Adriano de Via lata, sedit annis sex, diebus novem, & cessavit diebus quinque. Huius tempore, quum Normanni, adiunctis sibi Dacis,⁽¹⁾ paene totam Galliam devastarent, propter ipsorum timorem, corpus beati Martini de Turonis Altissiodorum est translatum, & in ecclesia sancti Germani collocatum. Sed Monachis propter oblationem litigantibus, & suo Sancto miracula quae faciebat adscribentibus, pro determinatione, leprosus inter Sanctos, scilicet Martinum, & Germanum, positus, ex parte Martini curatur tantum; & alia nocte reversus, ab alia parte ab eodem curatur; non propter impotentiam Germani, sed quia hospitem honoravit.

(1) Lege *Danis*.

Formosus, Episcopus Portuensis, sedit annis quinque, mensibus sex, & cessavit diebus duobus. Hic per picturam renovavit totam ecclesiam beati Petri principis Apostolorum. Hic aliquando ob timorem Ioannis Papae fugiens, Episcopatum Portuensem dereliquit, & post, quum revocatus redire nollet, anathematizatus est; sed post in Galliam ad Papam veniens

niens usque ad laicatum statum degradatus est. Insuper iuravit, nec Romam, nec ad Episcopatum, se reversurum. Post a Martino successore Ioannis, contra iuramentum restitutus, non solum Romam, est reversus, sed & Pontificatum suscepit Romanum; propter quod de facto ipsius multa altercatio fuit; prout in sequentibus patebit.

Bonifacius sextus natione Tuscus, sedit diebus quindecim (1).

(1) Tempus huius Pontificatus in sententiis est. *Platina* tamen censet fuisse xxv. dierum.

Stephanus sextus, natione Romanus, sedit anno uno, mensibus tribus (1), & cessavit diebus tribus. Hic a Formoso Papa Episcopus Anagninae ordinatus ipsum persequitur, & omnes ordinationes ipsius irritas esse decrevit (2). Legitur etiam, quod ipse corpus Formosi Papae, in Concilio positum, a Papali veste exutum, laicali induit; & duobus digitis dexteræ ipsius abscissis, manus eius in Tiberim iactari praecepit.

(1) *Gulielmus* habet : *jedit annos IV. menses VII. dies XIV.*

(2) Quomodo id intelligendum veniat, vide apud *Natal. Alexandrum Tom. VI. Histor. Ecclesiast.* qui late probat perperam id a Stephano factum, & Formosi ordinationes fuisse validas ac canonicas, totamque hanc historiam eleganter contextit & illustrat. Consule etiam *Thomasin. De Beneficiis, Part. II. lib. II. Cap. LXIII.*

Romanus, natione Romanus, sedit mensibus tribus, diebus viginti duobus (1).

(1) *Platina* scribit obiisse sui Pontificatus anno III.

Theodorus secundus, natione Romanus, sedit diebus viginti. Hic contra Stephanum Papam sententians reconciliavit omnes ordinatos a Papa Formoso.

Ioannes nonus, sedit annis duobus, diebus quindecim (1). Hic natione Romanus, pugnam fecit cum Romanis. Hic ad confirmandam Formosi Papae ordinationem, Synodum Ravennae statuit septuaginta quatuor Episcoporum, ubi Synodus, quam Stephanus Papa contra Formosum Papam fecit, reprobata fuit.

(1) *Pla-*

(1) *Platina* ait obiisse Pontificatus sui anno II. die XV.

Benedictus quartus , natione Romanus , fedit annis tribus , mensibus duobus (1) , & cessavit diebus sex .

(1) *Platina* tradit , esse mortuum anno Pontificatus tertio , mense IV.

Leo quintus , fedit diebus quadraginta . Hunc , post quadraginta dies ordinationis suae , Christophorus Presbyter suus capiens , & in carcerem trudens , per invasionem rapuit praesulatum , qui , quum octo mensibus praefuisset , a Sergio Papa deponitur , & in carcere tamquam inuasor re- truditur .

Christophorus fedit mensibus octo (1) . Hic Papatu eiectus , factus est Monachus .

(1) *Platina* scribit septimo mense Pontificatus de- iectum .

Sergius , natione Romanus , ex patre Benedicto , fedit annis septem , mensibus tribus (1) , diebus sedecim , & cessavit

vit diebus septem . Huius tempore ecclesia Lateranensis corruit , quam Papa a fundamento reparavit . Hic Sergius , Diaconus , per Papam Formosum , a Papatu reprobatus , tandem Papa factus , ad Francos se contulit , quorum auxilio Christophorum inuasorem Papatus incarcerans , Romam ingressus , Papatum obtinuit , & in ultionem suae repulsae , Formosum Papam , de sepulcro extractum , & in sede pontificaliter indutum , decollari praecepit , & in Tiberim iactari , & omnes per ipsum ordinatos deordinavit : quem a Piscatoribus inventum , & in Basilicam sancti Petri repositum , quaedam imagines Sanctorum adorasse , & venerabiliter salutasse , palam coram omnibus visae sunt .

(1) *Platina* habet , IV , diebus XVI .

A Nastasius tertius , natione Romanus , sedit annis sex , & cessavit diebus triginta uno .

L Ando sedit mensibus vi , & cessavit diebus triginta uno . Hic fuit natione Romanus :

Ioannes decimus, fedit annis tredecim, mensibus duobus, diebus tribus. Hic fuit filius Sergii Papae, & Episcopus Ravennas, qui inuasor Ecclesiae fuit, & ab omni populo Ravennate depositus est. Huius consilio, & auxilio, Saraceni, qui tunc dominabantur in Italia, primo prope Urbem devicti sunt. Demum ipse Papa, cum Marchione Alberico intrans Apuliam, contra Saracenos, apud Garilianum cum Saracenis durum bellum habentes, victores effecti, postquam Romam redierunt, a Populo Romano cum gaudio, & honore sunt recepti (1). Sed post discordia interveniente, Marchio de Vrbe expulsus, in orto Castrum exstruens, ibi se recepit, & nuntios pro Hungaris, ut terram Romanorum possideant, misit; qui venientes totam Tusciam devastando, mares, & feminas, & quidquid tollere poterant, in Hungariam deportaverunt, propter quod Romani commoti praedictum Marchionem trucidaverunt; Hungari vero per singulos annos, multo tempore fines Romanos devastare soliti erant. Ioannes vero Papa, a militibus Comitis Guidonis captus, & in carcerem missus, super os eius cervicali posito strangulatus (2) est, in cuius loco alter Ioannes subrogatur; & quia idem Ioannes male

male intraverat , statim eiectus fuit , ideo in numero Pontificum non ponitur.

(1) An Pontifex Maximus aliquando bellum indicare & gerere possit, disputat *Ioannes de Carthage-na Lib. de Iure Belli Romani Pontificis*, &c.

(2) Strangulatus pro suffocatus, de qua phrasi consule *Thom. Brown. De Error. Popular. Tom. II. Lib. VII. Cap. XI.*

Leo , natione Romanus , sedit mensibus sex , diebus sedecim (1), & cessavit diebus decem.

(1) *Platina* habet mensibus VII. diebus XV.

SThephanus , natione Romanus , sedit annis duobus , mense uno , diebus duodecim , & cessavit diebus duobus .

Ioannes , sedit annis quatuor , mensibus decem , diebus quindecim , & cessavit die uno. Huius primo anno, in Ianuensi (1) Civitate fons sanguinis largissime effluxit (2), forte portendens cladem ipsius imminentem; nam eodem anno, Saracenis ab Africa venientibus capta fuit , hominibus, & thesauris, evacuata.

(1) Ge-

(1) Genna, forte, ut *Salvinus* aiebat, dicta, quod in Italiae, cruris humani imaginem referentis, genu sita sit, cur a barbari aevi Scriptoribus Ianua adpelleretur in causa est falsa credulitas, qua eam a Iano conditam perhibent, ut mihi incredulo saepius, dum in ea urbe morarer, aures obtundentes incolae fabulabantur. Adi *Cluverium Lib. I. Ital. Antiq. Capit. VIII.*

(2) Fabella.

LEO, natione Romanus, sedit annis tribus, mensibus quatuor (2), diebus decem, & cessavit diebus viginti quinque (1).

(1) *Platina* habet, VI.

(2) *Platina*, ait tres tantum dies vacasse.

STEPHANUS, sedit annis tribus, mensibus quatuor, diebus quindecim (1), & cessavit diebus decem. Hic natione Germanus, fuit mutilatus a quibusdam Romanis.

(1) *Platina* habet, XII.

AGAPITUS, sedit annis octo (1), mensibus sex, diebus decem, & cessavit diebus duodecim; natione Romanus.

(1) *Pla-*

(1) *Platina* scribit regnasse annis IX. mensibus VII. diebus X.

Ioannes de regione Via lata , sedit annis septem⁽¹⁾ , mensibus decem , diebus quinque , & cessavit diebus duodecim , ex patre Alberico . Hic Albericus quum esset potens in Vrbe , vocatis nobilibus , rogavit eos , & induxit , iuramento constringendo , ut mortuo Agapito Papa promoverent filium suum Octavianum in Papam , quod & factum est , vocatusque est Ioannes . Hic erat venator , & totus lubricus , adeo quod & publice tenebat feminas , propter quod , quidam Cardinalium , & Romanorum , scripserunt occulte Othoni Principi Saxonum , ut scandalo Ecclesiae compatiens , sine mora Romam properaret . Hoc Papa percipiens , Ioanni Diacono Cardinali , tamquam huius facti consiliatori , nasum , & alteri Ioanni Subdiacono , qui litteras scripserat , manum amputare fecit . Hic quum frequenter per Imperatorem , & Clerum , de sua correptione fuisset adnotatus , admonitus , & non correptus , praesente Imperatore de Papatu destitutus , communi voto Leo Papa eligitur (3) .

(1) *Platina* scribit regnasse annis IX. mensibus III. diebus V.

(2) Quan-

(2) Quantum haec Ioannis XII. exauſtoratio illegitima fuerit, adeoque Leonem VIII. pro Antipapa habendum eſſe, oſtendit *Natal. Alexand. Tom. VI. Hiſt. Eccleſ. Diſſert. XVI. in IX. & X. Saecul.* Ioanni igitur XII. Benediſtus V. ſucceſſit: Martinus. vero tertius ante Agapetum II. collocandus eſt iuxta *Platinam*. Sed *Catalogus III. Romanorum Pontificum a Vignolio* editus, poſt Ioannem XII. Leonem ſubiicit, poſteaſque Benediſtum. Idem facit & *Catalogus IV. At Platina* Leonem VIII. poſt Benediſtum recenſet.

(1) **M**artinus tertius, ſedit annis tribus, menſibus tribus, diebus quatuordecim, & ceſſavit diebus tribus; natione Romanus.

(1) Hunc *Platina* ante Agapetum collocat, ut iam adnotauimus.

Benediſtus, ſedit menſibus duobus (1), diebus quinque, & ceſſavit diebus viginti. Hic vivente Leone Papa, a Romanis in Papam eligitur, propter quod quum Imperator Otho Romam obſideret, traditur Benediſtus Imperatori a Romanis, & Leone reſtituto, Benediſtus in exſilio in Saxonia moritur, & in Amburg ſepelitur (2). Ioannes vero Papa, oblectatus adultera, ſine poenitentia moritur.

(1) *Pla-*

(1) *Platina* habet, VI.

(2) Hic in catalogo legitimorum Pontificum collocandus non erat, ut ostendit *Onuphrius*.

Leo, fedit anno uno, mensibus quatuor, diebus quinque (1), & cessavit diebus septem. Hic propter malitiam Romanorum statuit ut nullus Papa fieret, nisi de adsensu Imperatoris.

(1) Hos dies v. non habet *Platina*.

Ioannes Narniensis, fedit annis septem (1), mensibus undecim, diebus quindecim, & cessavit diebus tredecim. Hic a Petro Praefecto Urbis Romae comprehensus est, & in Castello sancti Angeli reclusus, deinde in Campaniam in exilium missus, decem mensibus, & viginti octo diebus, reversus est Romam, & de persecutoribus suis ab Othone Imperatore supplicium est sumtum; nam nobiles Urbis, quos culpabiles invenit, alios trucidavit, alios laqueo suspendit, quamplures vero in exilium ad Saxoniae partes transmisit.

(1) *Platina* habet, annis VI. mensibus XI. diebus XV.

Benedictus, sedit anno uno, mensibus sex, & cessavit diebus decem. Hic natione Romanus, in Castello sancti Angeli reclusus, strangulatus est absinthio.

Donus, sedit anno uno, mensibus sex (1), & cessavit diebus duobus.

(1) Sex menses non habet *Platina*.

Bonifacius sedit mense uno (1), diebus duodecim, & cessavit diebus decem. Hunc Romani, suffocato Benedicto sexto, Papam fecerant, qui post non volentes in Urbe sustinere eum, deprædata ecclesia sancti Petri, & omnibus pretiosis, fugit in Constantinopolim; tandem Romam cum magna pecunia rediens, quum proficere non posset, Ioanni diacono Cardinali oculos eruit, & ipse subito deinde extinctus fuit.

(1) *Platina* scribit sedisse mensibus VII. diebus V. vacasse autem sedem dies XX.

Benedictus, sedit annis octo, mensibus sex, & cessavit diebus quinque. Hic, favore Imperatoris multos ex Romanis capi fecit, & fuit natione Romanus. Hu-
ius

ius tempore fuit in Remensi ecclesia Archiepiscopus vir honorabilis Rodolphus, de genealogia Caroli magni, quae iam in Franciae Regno regnare cessaverat, propagatus, quem Hugo tunc Rex Franciae de alia Prosapia genitus, in corde odium habens, convocatis Episcopis, adlegans ipsum illegitimum, deponi procuravit, Gilbertum Monachum Presbyterum Philosophicum, immo potius Necromanticum, substituendo: quod summus Pontifex intelligens, Legatum misit Remis, & Concilio convocato, Gilbertus deponitur, & Rodolphus restituitur. Gilbertus vero depositus ad Imperatorem Othonem se contulit, quem & ipse scientia erudiverat, qui innata opportunitate, primo Ravennatem Archiepiscopum, post Romanum Pontificem, diabolo instigante (1), fieri procuravit; qui infra dictus est Silvester, unde versus: *Scandit in R. Gilbertus ad R. post Papa vigens R.*

(1) Vide inferius adnotata in *Silvestro*.

Ioannes sedit mensibus octo; & cessavit diebus decem. Hic in castello sancti Angeli per quatuor menses fame afflictus, mortuus est, & sepultus in Vaticano.

Ioan-

IOannes , natione Romanus , sedit mensibus quatuor (1) , & cessavit die uno.

(1) *Platina* habet, VIII.

IOannes , natione Romanus , sedit annis decem , mensibus septem (1) . Hunc Crescentius Patricius in tantum persequi coepit , quod ipsum oportuit Urbem relinquere , & Tusciam intrare . Cognito autem Crescentius quod Papa pro Othone Imperatore misisset , ut ad urbem rediret nuntios misit , & veniente Papa , ipse cum Senatu ad pedes Papae veniam postulavit , sicque Papa , facta pace , Romae defunctus est .

(1) *Platina* scribit , mensibus VI. diebus X.

Gregorius , natione Saxo , ex patre Othone , sedit annis duobus , mensibus quinque , & cessavit diebus viginti quinque (1) . Hic Bruno primo dictus , quum esset consanguineus Othonis tertii , ad instantiam Imperatoris est electus in Papam ; sed post parvum tempus Crescentius Consul Urbis , Placentinum Episcopum , de regione Constantinopolitana cum magna

L

ge-

pecunia redeuntem, in Papatum intrusit : sed hoc factum per Imperatorem gravem ultionem recepit.

(1) XV. habet *Platina*.

Ioannes, sedit mensibus decem, & cessavit diebus viginti. Hic nihil constituit. Hic natione Graecus, Placentinus Episcopus, vivente Papa Gregorio, per Consulem Urbis Papatum habuit; sed post per Imperatorem exoculatus fuit.

Silvester, natione Gallicus, nomine Gilbertus, qui mortuus fuit ad sanctam Crucem in Ierusalem, sedit annis tribus (1), mense uno. Hic primum iuvenis Floriacensis coenobii in Aurelianensi dioecesi Monachus fuit, sed dimisso Monasterio, homagium (2) diabolo fecit, ut sibi omnia ad votum succederent; quod diabolus promisit implere. Ipse obsequiis diaboli insistens, frequenter super desideriis suis cum eo loquebatur. Veniens autem Hispalim Hispaniae, causa discendi, in tantum profecit, quod sua doctrina etiam maximis placuit; habuit enim discipulos, Othonem Imperatorem, & Robertum Regem Franciae (qui inter alia Sequen-

tiam,

tiam; *Sancti Spiritus adsit nobis gratia*, composuit) & Leoteringum, qui post fuit Episcopus Senonensis. Sed idem Gilbertus quia plurimum honores ambiebat, diabolus, ea quae petebat, ad votum implevit; fuit enim post Remensis Archiepiscopus; post Ravennensis, vel Ravennas; tandem Papa: & tunc quaesivit a diabolo, quantum viveret in Papatu; responsum habuit, quamdiu non celebraret in Ierusalem: Gavisus fuit valde, sperans se longe vivere, & longe esse a fine, sicut longe fuit a voluntate peregrinationis in Ierusalem ultra mare. Et quum in Quadragesima in ecclesia, quae dicitur Ierusalem, celebraret, ex strepitu daemonum, praesensit sibi mortem imminere, & subspirans ingemuit. Licet autem sceleratissimus esset, de misericordia Dei non desperans, coram omnibus revelando peccatum suum, membra omnia, quibus diabolo obsequium praestiterat, iussit praecidi, & demum truncum mortuum super bigam poni, ut ubicumque animalia perducerent, & subsisterent, ibi sepelirent; sepultusque est in Lateranensi ecclesia, & in signum misericordiae consequutae, sepulcrum ipsius, tam ex tumultu ossium, quam ex sudore, praesagium est morituri Papae, sicut in eodem sepulcro est in litteris exaratum.

(1) *Platina* scribit, annis IV. mense I. dies X.

(2) Fabulae omnes, & milesiae, de quibus vide quid scribat *Onuphrius* ad *Platinam*. Similia quaedam plane deridicula occurrunt in Auctore Anonymo MS. Bibliothecae Laurentianae, qui anno circiter MCC LXXVII. historiam belli sacri in Palaestina confecti Gallica lingua conscripsit. Nam in extremo Codice, seu idem contextus sit, quod non videtur; seu continuatio quaedam & additamentum, aliqua etiam de illius aetatis Pontificibus commentatur.

IOannes, sedit mensibus quinque (1), diebus viginti quinque, & cessavit diebus undeviginti.

(1) *Platina* habet, quatuor, & dies XX.

IOannes, natione Romanus, de regione, quae vocatur Porta metropolis, sepultus est (1). Huius tempore floruit Rex (2) Robertus, vita, & scientia praeclarus, qui tantae devotionis fuit, quod in festis semper in aliquo Monasterio propter officium voluit esse; & non solum cum Monachis cantabat, verum etiam capa serica indutus, chorum regebat: unde, quum quoddam castrum obsedisset, dimisso exercitu propter festum S. Aniani Aurelianos venit, & quum choro regendo alta voce *Agnus Dei*, flectendo genua, incepisset, muri castri, quod

quod obsiderat, funditus corruerunt. Hic fecit Sequentiam, *Sancti Spiritus adsit nobis gratia* (3).

(1) Supplendum ex *Martino*; apud *sanctum Petrum*.

(2) Scilicet *Franciae*.

(3) Vide superius in *Silvestro* pag. 161. Huius Pontificis mentio occurrit in antiquo Instrumento, ex quo constat Bonifacium Marchionem, Mathildae patrem, donasse quaedam bona & agros Monasterio Fontanae Taonis in Apennino sito: quod debeo humanitati numquam satis laudatae Reverendissimi Domni Abbatis *Fulgentii Nardii*, alias memorati, & cuius saepius mentio in huius voluminis decursu merito occurret. Instrumentum autem ita se habet:

In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Anno Deo propitius Pontificatus Domni Iohannis Summi Pontificis, & universali Pape in apostolica sacratissima Sede Beati Petri Apostoli, Domini nostri Iesu Christi Sede secunda, atque regnante Domino Heinrico piissimo Rege in Italia, Anno tertio, die vigesimo tertio mensis Septembris, indictione septimo. Fontana Tanoni fel.

Profitentes profiteor ego quidem in Dei nomine Bonifacius gloriosus Marchia per huius pagine nostre vocis, professionis, sponsonis, donationis, seu transspersionis, atque perpetualis transactionis, a presente dies nostre pagine te presente in Dei nomine Domino Iohannes venerabilis presbyter & monachus, atque Abbas, & spiritualis Pater noster, & per te in monasterio sancti Salvatoris tuisque successoribus in perpetuum per remedium anime nostre. Pro Deo enim dari damus, donamus, cedimus, seu transferimus, atque cura obligationibus offerimus, & de nostru in-

ru, nostroque dominii, nostrisque filii & heredibus alienamus, seu transcribimus, atque subdamus in iura & dominii tui superscripto Iohannes Abbas spirituali patri meo, tuisque successoribus in perpetuum. Nos quod habemus, ac possidemus, & a nostris manibus iure videmus, quae obvenit, per quod modis, vel titulum aut undique nobis advenisse, idest, Capbadio Bonisacingo qui est posito tetrinario Pistoriense plebe ipsius Pistoriense inter affines de superscripta terra, quae superius legitur, hoc est ab uno latere Gatitano, ab alio latere fluvio, qui vocatur Cassianola, a tertio latere Caffadio Sancti Zenoni, qui vocatur Madinatita, sed quarto latere possidente Rainerio dastruta. Vero etiam damus, & cedimus tibi presbytero Iohanni superscripto, & Abbas venerabilis Monacho, tuisque successoribus perpetuum locum nostram in integra, qui vocatur Stazzano, cum omnibus pertinentiis suis, & in Bazio, omnia quoque nobis pertinent ut amodo praesente die, aut quando volueris, liceat tibi superscripto Iohanni monacho, & Abbas, tuisque successoribus in his omnibus q. superius legitur, inibi de introire, & praecipuare, usque ingredi, & potestate sine ullo atque obstaculo, vel impedimento per huiusmodi pagine donationis transactionis a nobis in vobis facta, atque tradita, tamquam per legitimam, & nostram corporalem traditionem de ista Ecclesia sancti Salvatoris, & de nostris manibus in tuis mittimus in praesentia testimonium damus, atque corporaliter tradimus cum omnia quae superius legitur habendi dominii & potestatem quieti tramite habeatis, teneatis, possideatis, vindicetis, atque defendatis, etiam utendi, solvendi e more salario in eodem monasterio in perpetuo permanendi pro eo, sicut diximus pro redemptione anime nostrae, & ab odierna die nunquam liceat mihi superscripto donatori, benefactori, neque meis filiis,

filiis, & heredibus ullo unquā in tēpore quamvis exinde facere questionē, repetitionē, aut causationē, vel interpellationē, ullamq. molestiā generare contra te Iohannes Abb. vel tuis subcessoribus, pro his omnibus, q. superius legitur, pro ex parte, vel ex toto nūquā agimus, neque contendimus, aut invadimus, vel occupamus, neque a gentibus, quo defendere audeam pro nulla occasione, neque ingenio non per nos, neque per nostros heredes filios a nostra summissa persona, maioris, vel minoris, propinquis, vel exteris non adeundū iudiciū, aut ad supplicandum Principibus pro Ecclesiastica interpellatione, aut per regalē, vel imperialē magestatē neque pro ullo modo, ullāq. tractionē contrahere, de quo sensus humanus arguere potēs est, sed in omni tēpore securus, & quietū, tuosque subcessores exinde maneat in omnib. in perpetuū. Et si quoq. tēpore quispiam persona homine insurgerit, qui vos exinde, vel ex parte, vel ex totum expellere, aut qualibet calupnia generare voluerit nos suprascripto donatore pro remedio anime nostrae una cum noīs filiis, & heredibus tibi suprascripto Iohannes Monachus, & Abb. tuisque subcessoribus ab omni persona hoīum stare. & obtinere, seu defendere debeamus, quod si omīa hec quo superius legitur non servavimus, vel non adimpleverimus, pro quibus iurata voce dicimus per Deum omnipotentem, Sedemque Apostolica, & vita superscriptorum Dominorum Atti Tizone confirmamus, quia dare nos esse permittimus tibi suprascripto Iohanni presbytero, & monacho, atque Abb. tuisque subcessoribus. Et si quis contra hanc cartula ire, aut corrumpere, vel minuare, aut inviolare, cum Datham, & Abiron, Anna, & Caipha, & Iuda traditore dampnetur in infernum, & cum Simone Mago, qui gratia Spiritus Sancti usurpa-

uit, fiat dampnatus, & confusus ante om̃s litis initium, aut interpellatione poene nomine auri ebrizo libras quatuor sit compositurus, & poenam solutam maneat hanc cartula donationis permaneat in sua firmitate.

Signum scriptum manus suprascripto Bonifacio marchiones iam dicti donatoris ad om̃a cui relictu est.

S. manus Sigifredo in hac cartula donationis rogatus test. SS.

S. manus Attius in hac cartula donationis rogatus test. SS.

S. manus Bondi in hac cartula donationis rogatus test. SS.

S. manus Garandus in hac cartula donationis rogatus tt. SS.

S. manus Petrus in hac cartula donationis rogatus tt. SS.

Quam vero paginam Petrus quidem in Dei nomine Notario nostrum scribendum rogavimus, & super manus nostra propria firmavimus, testibusque a nobis rogatis obtulimus, & eorumque presentia tradimus sub dies vigesimo tertio mense Septembris, Indicione septimo Fontana Tanoni.

Huius quidem Bonifacii Marchionis donationis confirmatio quaedam videri potest cum alia donatione coniuncta, haec, quam exhibet sequens Diploma Conradi II. Imperatoris, & Regis, quod ita habet.

In nomine Sanctissimae, & individuae Trinitatis.
Chonradus divina favente clementia Rex.

Quidquid locis divino cultui mancipatis nostrae liberalitatis munere conferimus, id nobis in aeterna
re-

retributione lucrum pro certo credimus ; quapropter cognoscet omnium fidelium sanctae Dei Ecclesiae , praesentium scilicet , & futurorum , sollicitia qualiter nos interventu , & petitione dilectae coniugis nostrae Gislae Reginae per hanc praecepti nostri paginam , prout iuste & legaliter possumus , Monasterium S. Salvatoris , una cum Abbate Monachisque in loco , qui dicitur Fontana Taonis , Deo , & S. Salvatori servientibus cum eorum omnibus rebus & proprietatibus , scilicet terris , vineis , pratis , pascuis , pascuationibus , cultis vel incultis , quod quidam Bonifacius Marchius pro remedio animae suae ibidem contulit , nominative Casagium quod vocant Bonifazingo , & quod nos pro Dei timore donamus mansum & superscriptum illorum in loco Stagiario cum omnibus ad eandem Villam pertinentiis , & in Baio quidquid ad nostrum regale dominium attinet , & Alpem , ubi praefatum Monasterium situm est , ab ecclesia sancti Mamme , vel a cetera loca quae ita nominantur Colles Bolagi , Petra Bottiariaria , Capud Lentule , Collem Fraschini , cum Vallibus eorum , aquarumque decursibus , in Lementria , Riola , loca Camilia , & via Publica colline , & quidquid eidem loco , vel in antea vel amodo a quoquam collata extiterit , confirmamus , & sicut ab antecessore nostro pie memorie Serenissimo ac semper Augusto Henrico Imperatore dispositum est , nos etiam nostrae regalis potentiae auctoritate corroboramus , quatenus praedicti Monasterii Abbas eiusque Monachi ibidem Deo servientes in usum , & sumptum praedictas res teneant , possideant iure perpetuo , omnium contradictione remota , firmiter praecipientes ut nullus Dux , Marchio , Comes , Gastaldiur , Decanus , seu ulla regni nostri magna parvaque persona , eundem Abbatem , suosque successores atque Monachos , inquietare , molestare ,
ant

aut disvestire praesumat de omni praedicta re. Siquis autem huius praeccepti nostri violator exstiterit, sciat se compositurum auri optimi libras centum, medietatem Camerae nostrae, & medietatem praefatis Monachis, quod ut verius credatur manu propria roborantes; Signilli nostri impositione iussimus insigniri.

Signa Domini Gboradi Serenissimi, & Invictissimi Regis.

Hugo Cancellarius vice Arbonis Archiepiscopi, & Archicancellarii Regnorum.

Data anno Dominicae Incarnationis MXXVI Indict. X anno Domno Chunrado Reg. III in Campo Luce feliciter.

Ego Gualbertus Notarius, & Index sacri Palatii, qualiter in autenticum scriptum inveni fideliter exemplavi.

Sergius, sedit annis duobus, mensibus septem⁽¹⁾, & cessavit diebus octo. Hic fuit sanctae vitae, & castitatis, & conversationis honestae: sepultus est in sancto Petro.

(1) Platina habet tantum, annis II. diebus XV.

Benedictus, ex patre Gregorio, sedit annis undecim, diebus viginti uno⁽¹⁾, & cessavit diebus quinque. Hic fuit natione Tusculanus, & eiektus de Papatu, factus est alius Papa; unde maximum schisma fuit. Dicit Petrus Damianus⁽²⁾, quod qui.

quidam Episcopus vidit hunc Benedictum Papam equo nigro quidem corporaliter insidere; & dixit ei, *Nonne tu es Benedictus Papa, quem iam defunctum novimus? Ego sum*, inquit, *ille infelix Benedictus. Et quomodo est tibi*, inquit, *Pater?* Et ille, *Graviter*, inquit, *torqueor; sed de Dei misericordia non despero, si mihi adiutorium non desit; vade*, ait, *ad successorem meum Ioannem Papam, & dic ei, ut in tali theca summam pecuniae accipiens, pauperibus distribuatur; quia quicquid ante per me datum fuerat pauperibus, nihil mihi profuit; quia de rapina fuit. Quod Episcopus & fideliter explevit, & episcopatu cedens, monasterium intravit.*

(1) *Platina* habet, mense uno, diebus XIII.

(2) *Proprie Petrus Damiani* dicendus est.

Ioannes, ex patre Gregorio, sedit annis novem (1), & cessavit diebus duobus (2). Hic natione Romanus habuit bellum cum Romanis. Huius tempore Almericus sancti Stephani primi Regis Hungariae filius, virgo cum sponfa sua, obiit, miraculis coruscando (3).

(1) *Platina* habet, annis XI. & diebus IX.

(2) *Platina*, VIII.

(3) Hu-

10 (3). Huius Ioannis XX. Pontificis Maximi iussu id actum est a delegatis Iudicibus in caussa, quae vertebat inter Theodaldum Arretinum Episcopum, & Leonem Episcopum Senensem, quod instrumento, quod proferimus, continetur; quodque humanitati clarissimi Viri *Marii Florii*, *Patricii Arretini*, acceptum fero; qui insuper illud quaedam adnotando illustravit, & sequentia adscripsit: *Theodaldus filius Theodaldi Ducis Ferrariae, Marchionis Estensis, Comitum Canossae, Domini Lucae, Placentiae, Parmae, atque Regii Lepidi. Theodaldum alii, alii Theobaldum dixerunt. Thomas Dempsterus, in sua Etruria Regali Tom. 2. Lib. 5. Cap. 7. p. 308. Theobaldum adpellat, eundemque sedisse adfirmat anno 1022. & 1033. Fuit & eiusdem nominis alius Theobaldus in Arretina Ecclesia Marcellini Albergotti, sive, ut alii, Marcellini Peti antesignanus, qui Pontificatus sedem tenebat anno 1250, 1256, & 1275, ut ex tabula chronologica superius laudati Dempsteri. Theodaldus S. Patris Romualdi precibus inductus, consecravit Ecclesiam sacrae Eremitae Camaldulensis, sub titulo S. Salvatoris. Quidam putaverunt, inter quos Bonamicus Historicus Arretinus, id factum anno 1027. Anno Domini 1027. mense Augusti. Theobaldus Arretinus Episcopus 5. anno sui episcopatus ad honorem pie recordationis Domni Romualdi clarissimi Eremitae, de consilio, & consensu fratrum suorum, pro remedio animae suae concessit quamdam Ecclesiam in mediis Alpibus, dividens Tusciam & Romandiolam, positam, & rogatu dicti Domni Romualdi Eremitae in honorem S. Salvatoris a se ipso consecratam, in loco, qui dicitur Campus malduli, Campus speciosus, & amabilis, & totum circa dictam Ecclesiam territorium, & quamplura alia bona, prout latius legitur,*

tur,

tur, & adparet ex instrumento inde confecto; dato Arretii in Clauftro Canonorum. Ex privilegio *Francisci de Minerbettis de eadem consecratione verba habentis*, ac eiusdem *Theobaldi in Arretina Ecclesia sub annum 1524. postmodum successoris elicitur hoc evenisse anno 1032.*

. . . Theodaldus fieri praecepit honorus,

Anno milleno, ter deno instante secundo.

Hactenus *Florius* eruditus. Ipse addiderim tantum hunc *Theobaldum Comitissae Mathildis patrum fuisse*, fratremque *Bonifacii*, de quo supra pag. 165. ut ex *Mathildis historiae* Scriptoribus constat, & consulendus est etiam *Vghellus* noster in Episcopis Arretinis. Ceterum *Bonamici* locus illustrandus ex ipso instrumento, quod in Archivo *Camalduli* adservatur, & ex parte a *Mabillonio* in Itinere Italico refertur, in eoque est quod *Theobaldus sancti Donati Vicarius ob amorem piae recordationis Patris nostri*, inquit, *domni Romaldi clarissimi Eremitae*, communi consilio fratrum suorum clericorum concedit *domno Petro Venerabili Eremitae ad usum confratrum Eremiticam vitam sub eo degentium, quamdam Ecclesiam in mediis Alpibus, iuris Episcopii S. Donati, quam nos*, inquit, *rogatu domni Romaldi Eremitae consecravimus sub honore & nomine Domini nostri Iesu Christi Sancti Salvatoris, &c. Datum anno Dom. Incarn. MXXVII. anno vero Pontificatus domni Theobaldi Episcopi V. mense Augusto, Indictione X.* Ex quo evidenter emerit error numerorum in privilegio *Francisci Minerbettii*, nisi *Vghellus* doceret, *Theodaldum* summae aedis Arretinae tribunam, olim templum *Apollinis*, exornandam curavisse, ubi illa carmina legebantur:

Theodaldus fierique simul praecepit honorus,

Anno milleno, ter deno instante secundo.

Qua-

Quare haec non respiciunt Theobaldi donationem Petro Venerabili factam, ut patet. Instrumentum autem ita habet:

In nomine Domini Dei eterni Salvatoris N. Iesu Christi. Dum ex iussione Domni Iohannis Apostolici, & universalis Papae coniunxissimus nos, Donnus Benedictus Portuensis Ecclesiae Episcopus, & R. Sedis Apocrisarius, & Donnus Petrus Castri Felicitatis, & Gonsfredus Volaterren. Episcopi, apud plebem S. Marcelini, qualiter nos Deo adiuvente canonice diffiniremus intencionem Plebium, quas Aretina Ecclesia detinet in Senen. Comitatu, de quibus Leo Senen. Episcopus in Synodo proclamavit, representavit se nobis Donnus Theodaldus Aretin. Sedis Episcopus cum Petro Plebitano S. Petri in Pava, & cum Raifredo, S. Marie in Salto, & cum Petro S. Agate in Scisciano, & Rainaldus S. Viti in Corsignano, & cum Hoperto, & Bonzone S. Ioannis in Vescona, Ioannes & Barocio S. Viti in Versuris, & cum Donato, & Martino S. Marie in Pacina, & cum Purizone, & Liuzone S. Victoris, & cum Petro S. Quirici in Auxenna, & Adamo S. Marie in Consona, & Liuzone S. Andree in Malcinis religiosi, & Plebitanis, & cum nobilibus Vassis eiusdem Aretine Ecclesie, idest, cum Hubaldo filio Ilderonis, Ildibrando, & Rodulfo filiis vice Rodulfi, & cum Rainerio filio Ildibrandi, Gottizzone filio Gottizzone, Vrsone filio Grifonis, Grifone, & Sassone filiis Ildibrandi, & Everardo filio Vualcapi, Rolando filio Benzonis, & Runerio filio Vviltelmi, & Ranerio filio vice Ragenerii de Doffena, & cum iudicibus Vrsone, Anselmo, Alberto, Iohanne, Sigifredo, & Arnulfo, & ceteris compluribus clericis, ac laicis, Domni Apostolici Decretum, & Sinodalia Decreta precetta complere paratus. 1. fines sue Ecclesie diocesis ostendere & pos-
sessio-

sessionem ecclesiasticam & mundanam ad partem S. Aretinae Ecclesiae jurare, adstantibus Ardingo & Vualfredo Comitibus, Praedicti vero Reverendiss. Episcopi & Comites videntes praefatum Donnum Theodaldum Episcopum cum suis presbyteris ac laicis preceptum Apostolicum complere paratum, dixerunt, Si vobis placeat inquiratur si domnus Leo Episcopus hoc recipere voluerit. Ad quod inquirendum praedicti episcopi cum irent directi sunt a Donno Theodaldo Episcopo & supradicti Iudices, & sue Ecclesiae Archidiaconus, qui audirent quid praefatus Leo Episcopus responderet Episcopis, & Comitibus; & sibi veraciter cuncta quae diceret referrent: qui vero quae dixit audierant, & insuper Vincentius Archidiaconus vice Donni Theodaldi sui Episcopi per praefatos Presules, & Comites, invitavit eum ut Dioecesis fines videret, & sacramenta canonice & legalis possessionis secundum quod praeceperat Dominus Apostolicus qui reciperet qui penitus hoc recipere. In hoc spreto Apostolico, & Sinodali decreto, quod videntes praedicti Episcopi, & Comites, & qui a Donno Theodaldo Episcopo sunt directi, reversi, quae audierunt, retulerunt, idest, quod ipse Leo Episcopus nec fines dioecesis Aretinae Ecclesiae videre, neque sacramenta audire voluisset. Tum Dominus Petrus S. Quirici Archipresbiter, & Aretinae Canonice Praepositus ante omnes Archipresbiteros Evangeliorum librum coram se habens talem prorupit in vocem. Cum semper in mente mea proposuissem, numquam in vita mea sacramentum facere, tamen quia spero me verum iurare, & in hoc non offendere, hoc iuro, quod Aretina Ecclesia semper illas plebes tenuit ab eo tempore quo natus fui, & Ecclesiasticam obedientiam Aretinae Ecclesiae facere vidi. Item ceteri Archipresbiteri dixerunt. Secundum quod & avi nostri dixerunt patribus nostris, & patres

noſtri dixere nobis, & nos quia ſenes ſumus, neque ab his audivimus quod illas plebes aliquo in tempore a centum annis & ſuper Senenſis Eccleſia teneret, ſed S. Aretina Eccleſia ſemper tenuit, omnem Eccleſiaſticam obedientiam a nobis, & a Patribus noſtris habuit, & hoc ſumus iurare parati. *Post Vbaldus Aretine Eccleſie nobilis Vaſſus cum Ildiprando, Rodulfo, Griffone, Saſſone, Rainerio, Heverardo, Gattizzone, Rolando, Vrfone, itemque Rainerio ſibi ſimilibus, & predictæ Aretine Eccleſie nobilibus Vaſſis accepto Evangeliorum libro profeſſus eſt ſe iurare canonicam, & mondanam poſſeſſionem ad partem S. Aretine Eccleſie. Episcopos autem hoc cernentes dixere: Nos videmus quia vos preparati eſtis, ſed nos non recipimus, quia Senenſis Episcopos recipere non vult: nos tamen hec omnia Donno Apoſtolico debemus renunciare, & Deo favente renunciabimus: ipſe cum ſuis Episcopis Deo auctore inveniat qualiter Aretina Eccleſia ut ſemper tenuit teneat, & ſupradictus Leo Episcopos, ſuique ſucceſſores, in perpetuum ex . . . ſi- leant: quia haec omnia vidimus, & ut ille nos vidiffe credat manu noſtra ſubſcripſimus. Hoc autem factum eſt anno Dominice Incarnacionis milleſimo vigefimo nono. Regnante Currado Imperatore piſſimo Anno Imperii tertio menſe Maio Ind. X.*

Ego Benedictus Portuenſis Episcopos, & Apoerifiarius S. Apoſtolice Sedis hec omnia vidi & pro defenſione S. Aretine Eccleſie ſcribi iuſſi & manu mea inferius ſcripſi.

Ego Petrus Caſtellanen. Episcopos interfui ut ſupra.

Ego Gonfredus Volaterranen. Episcopos miſſus a Donno Apoſtolico interfui, & ſubſcripſi.

Albertus Iudex Domni Imperatoris ſcripſi hec ac fideliter denotavi.

Benedictus, natione Tusculanus, ex patre Alberico, sedit annis quatuordecim⁽¹⁾. Iste fuit eiectus de Papatu, & factus est Papa Sabinensis Episcopus, qui infra vocatus est Silvester; & iste quoque eiectus est, & Benedictus recuperavit Papatum; & iste iterum est eiectus, & datus est Papatus Ioanni Archipresbytero sancti Ioannis ante portam Latinam, qui Gregorius sextus infra dictus est; & hic, habito Papatu, quum esset rudis litterarum, alterum Papam, ad vices Ecclesiastici officii exsequendas, secum consecrari fecit, quod quum multis non placeret, tertius adducitur, qui solus vices duorum impleret: unus itaque contra duos, & duo de Papatu contra unum altercantur. Mortuo itaque Gregorio, Henricus Imperator contra duos Romam accedit, & eis canonica, & imperiali, censura depositis, Sindigerum Bambergensium Episcopum, qui & Clemens secundus dictus est, in Papatu per vim substituit, a quo Henricus Imperator coronatur, Romanis sibi promittentibus, & iurantibus, se sine ipsius consensu numquam Romanum Pontificem electuros. Iste Benedictus, qui fuit nepos superioris Benedicti, adparuit cuidam in specie cuiusdam monstruosi animalis, cuius caput & cauda asini erant, reliquum corpus sicut ursus;

M

cum-

quumque conspēctor territus fugeret, clamans monstrum post ipsum dixit: *Noli me expavescere; scio me hominem fuisse; sicut tu es; sed sic repraesento, sicut olim infelix Papa existens, bestialiter vixi* (1). Huius tempore sanctus Gerardus Episcopus in Hungaria, super bigam ligatus de altissimo monte cursu praecipiti martyrio coronatur.

(1) *Platina* scribit, annis X. mensibus IV. diebus IX.

(2) Hanc quidem adparitionem fabulosam existimo; sed narratio haec suffragari videtur iis, quae *πρὸς μυστηρίον* commentatur *Aeneas Gazæus* in *Theophrasto*, & *Mars. Ficinus*, ut *Pythagoram*, & *Platonem*, *Platonicosque* aliquo modo excusent. Nil enim aliud forte illi significare volebant, quam corruptis moribus nos ex rationalium animalium censu, ad irracionales & mutas pecudes deficere quodammodo. Quam quidem animalium distinctionem, quum non adhibuisset *Riccius* ad Homiliam Basilii, inter Italice ab eo conversas duodecimam, ea adnotat; quae satis ostendunt Basilii sententiam ab eo non satis explicari, ubi ait Basilii, cum rationales, tum irracionales creaturas adpetitu glorificandi Deum natura insito agi: adnotat enim *Riccius* id metaphorice a Basilio dici; quum id proprie ab illo enunciari liquido constet. Nam si bruta adpetitu edendi, bibendi, generandi, ducuntur; cur proprie etiam non dicetur, impetu quodam & instinctu ad creatorem suum glorificandum impelli, implendo ea, quae iis praescripuit; quandoquidem, tam animata, quam

inanimata, maiestatem, ut Hieronymus ait, sentiunt conditoris? Et eo praecipue, quod nihil tritius, & usitatus, in quorundam Philosophorum scholis, quam adpetitus quosdam etiam rebus inanimis proprie tribuere: quos quidem, si recte intelligas, cum *vi attractiva* Newtonianorum facile confundas. Confundit etiam ibidem Riccius, ut patet, irrationalia cum inanimis, quia ea cognitione carentia adserit, quod quidem *παράδοξον*, vel vehementer controuersum. Sed animadvertere debuerat aliud esse inanimum, quod Basilius non commemorat; aliud, irrationale, in quo adpetitum glorificandi Deum ingenitum Basilius agnoscit. Quod si ita Basilius non sensisset, ineptiret profecto, & nugas ageret. Quum enim coniungat rationalia, & irrationalia, iisque aequè adpetitum glorificandi Deum natura insitum dicat; quomodo feratur, si de illis proprie, de his metaphorice eodem tempore loquatur? Quum utraque deinde etiam comparet, & utraque pariter dicat, digne de Deo loquendi, aut cogitandi, facultate destitui, quod quidem vere & proprie de utrisque dicitur? Et profecto quis umquam erit, qui credere possit, *id natura est insitum; id natura est ingenitum; rerum natura comparatum est*, in metaphoris a quoquam posse usurpari? Nonne fuerit Hippocratis vinculis adligandus qui dixerit, *Rerum natura comparatum est ut prata rideant*? Aliud est rhetoricas phaleras, & poetica commenta personare; aliud de rebus gravissimis docte, & copiose, disserere, quod doctissimus Basilius facit, dum in praedicta sententia est. An vero Basilius falsus fuerit, necne, modo non quaerimus; sed quoniam Basilii mentem indagare incepimus; animadvertemus pariter minus vere a citato Riccio ad Homiliam V. a se versam adnotari, Basi-

lium dixisse, Adamum in paradiso collocatum, principatum, ut Angelos, a Deo accepisse; & Archangelorum ibidem socium & familiarem fuisse, amplificationis tantum gratia: quod quidem de Patre adeo gravi, docto, ac sapiente, non facile est credendum. Non enim idem est Angelos tantum commemorare, ac Angelos Archangelosque nominare. Nec temere quidquam, aut utiliter, Pater ille prudentissimus profert; sed id effatus est, vel quia multi opinantur, Deum ministerio Angelorum & Archangelorum usum, ubi cum hominibus loquutus est; de quo *Augustinus Lib. III. De Trinit. Cap. VIII. & IX*; quare statim *Basilus* post nominatos Archangelos subiicit, Adamum divinae vocis auditorem fuisse; vel quia vere censuit, Adamum a Deo horum familiaritate dignatum fuisse; quod quidem Iudaeis Cabalisticis in primis adridet. Et in memoriam revocandum, quid de *Raphaelis*, & *Cabrielis* ministerio coelestes litterae tradunt.

(1) **S**ilvester, de sancto Ioanne ad Portam Latinam, sedit annis duobus, mensibus sex. Hic cum Rege Henrico habuit bellum. Hunc *Gulielmus* in suis Chronicis dicit, sanctum virum, & quum ad Papatum venisset, parum vel nihil ad Papatum pertinens, propter incuriam, & negligentiam antecessorum suorum, invenisse; nam paene omnia a praedonibus tollebantur. Peregrini Romam venientes, quidem omnes spoliabantur, & pervenientium

tum oblationes violenter auferebantur : Quos omnes Papa admonuit primo, post excommunicavit, tertio, quia contemserunt, manum armatam adposuit, & primo raptores oblationum sancti Petri, aut penitus extinxit, aut fugavit. Occisis itaque raptoribus, praedam, & oppida multo tempore amissa recuperavit. Tunc ipsum omnes homicidam clamantes, non Papam, sed sanguineum dicebant. Cardinales quoque ipsum in infirmitate, in qua & mortuus est, indignum fore dixerunt in ecclesia sancti Petri sepeliri, qui tot mortibus hominum sacerdotium foedasset. Tunc Papa licet infirmus, resumto spiritu, longum sermonem Cardinalibus fecit, adferens, ipsos stulte loquutos fuisse, & se bene fecisse, inducens illud, quod *Ezechiel* dixit Sacerdotibus, qui se non opponebant murum pro Domo Israel, & multa alia; & post subdidit: *Quum mortuus fuero, corpus meum ante ianuas ecclesiae ponite; ipsas quoque seris, & vectibus, obfirmate; si voluntate divina portae apertae fuerint, ipsum sepelite ibidem; alioquin, facite quod vultis.* Quumque mortuo sic factum esset, turbo divinitus veniens, portas ecclesiae firmatas, non solum aperuit, sed etiam cum magno fragore usque ad parietem deportavit. His temporibus floruit

Fulbertus Carnotensis Episcopus, qui inter alia laudabilia, *Stirps Iesse* composuit.

(1). Hic existit confusio. Consule *Platinam*, & ad eum *Onuphrium*.

Clemens, sedit mensibus undeviginti (1), diebus septem: Hic fuit inuasor ecclesiae; & per vim habuit Papatum, & cessavit diebus viginti.

(1) Novem tantum menses habet *Platina*.

Damasus, sedit diebus viginti tribus, & cessavit diebus undeviginti. Hic fuit inuasor sedis Apostolicae, & subito defunctus est (1).

(1) Consule *Onuphrium* ad *Platinam*, qui *Damasi* & trium sequentium Pontificum famam, contra *Martinum*, *Galfridum*, *Platinamque* ipsum, egregie defendit.

Leo, genere Alamannus, de Lotharii regno (1), sedit annis quinque, mensibus duobus, diebus sex. Romani ex prava consuetudine, postquam petiissent ab Imperatore Henrico Pontificem sibi dari, Imperator, quum nullum Teutonicorum ad hoc

hoc ut reciperet , posset inducere ; Episcopum Tullensem, Brunonem nomine, virum simplicem , ad hoc inclinavit . Qui ad Urbem veniens, & ex hoc conscientiam habens, omnino resignavit (2) ; & denuo ab omnibus est electus . Post laudabilem vitam , in ecclesia Sancti Petri tumultatur , magnis clarescens miraculis (3) .

(1) Hoc est , de Lotharingia .

(2) Hoc est , renunciavit .

(1) Heic edere lubet Diploma quoddam Leonis huius , quo anno MLI. privilegium , & immunitatem, Monasterio Sanctae Mariae in Gradibus in Arretina Dioecesi constituto concedit : cuius quidem ἀπόγραφον eruditioni ac liberalitati nobilis Viri Marii Florii , alias etiam laudati , me debere profiteor , atque ita habet :

Leo Episcopus servus servorum Dei . Dilectissimo nobis filio Albizoni Religioso Viro in Domino Deo omnium aeternam salutem . Sub multa , & incomprehensibili , pariterque irreprehensibili , abisso iudiciorum divinitatis , inter confratres , & conservos nostros eminentiorem gradum adepti , tanto intentius cum timore , & tremore , nostram , ipsorumque salutem , debemus eis condescendendo , & consulendo , incessanter operari ; quanto certius scimus cunctae dispositionis , & actionis nostrae , rationem posituros illi , cuius universae viae misericordia , & veritas , merito creduntur , & videntur in omni administratione Mundi . Quapropter quid sapientibus , & insipientibus debitor Doctoris gentium merito rogamur reddere cunctis . Quae

si denegare minime alicui externorum,
 nec quanto magis domesticis fi-
 dei in interioribus; maxime quum id a vobis exigi-
 tur, quod Deo omnipotenti plurimum placere nul-
 lo modo dubitatur? Itaque karissime Fili, quoniam
 humillim Apostolicam; & magi-
 stram omnium Sedem, & prece nobis gratissima incul-
 casti, ut auctoritatis nostrae praecepto tutarem iura &
 quorumvis rapacitate, & hominum nequam infestatio-
 ne, ac defend Monasterium beatissimae
 Matris Mariae situm in Aretina Dioecesi
 in nullo tuae tam iustae pe-
 titiōi, sed eidem optamus per omnia suffragari, nec
 denegandam tuae religiositati duximus tutelam specia-
 lem, qui omnibus debemus, & Non
 enim parum tibi in Domino inde congaudemus, quod
 ECCLESIAM illic PRIMITIVAM, & olim CELEBER-
 RIMAM, sed peccatis exigentibus iam diu neglectam,
 & omnino delapsam, restituere, aliquantulumque repa-
 rare, fueris conatus, tam patrimonii, seu beneficii tui,
 quam etiam fratrum, & consanguineorum tuorum,
 aliorumque religiosorum, collationibus, quatenus ipibi
 Deo deserviret perpetim Ordo Monasticus. Quam uti-
 que ECCLESIAM, quia Conditor noster inter alia in-
 numera nobilitavit, & honoravit FRACTI CALICIS
 ET RESOLIDATI miraculo, atque glorioso BEATI
 DONATI PONTIFICIS MARTIRIO, & nos eam gra-
 tanti honoramus nostrae Apostolicae Sedis praecepto.
 Salva itaque debita subiectione, quae ex praefato lo-
 co Episcopum Aretinum iure solet attingere, huius nostri
 praecepti tenore perpetualiter confirmamus, & decreto
 sancimus, quicquid idem Coenobium in rebus mobili-
 bus, vel immobilibus, tam tua, quam cuiuscumque,
 donatione, in praesentiarum videtur possidere, & si quid
 illio

illis a pijs adaugebitur, aut donabitur in futuro tempore, ut nemo inde quidquam praesumat subripere, fraudare, alienare, minuere quovis ingenio usurpare sed cuncta inibi hactenus conquesta, & Deo propitio deinceps conquirenda serviant usibus, ac Monachorum ibidem servientium utilitati, quos pro nullo alio Ordine Ecclesiastico permittimus inde aliquando perturbari, iuxta statuta Chalcedonensis Synodi, taliter hoc ipsum decernentis. Quae semel Deo dicata sunt Monasteria consensu Episcoporum, manean perpetuo Monasteria, & res, quae ad ea pertinent, Monasteriis reserventur, &c. Si quis autem praesenti nostro Decreto pro Deo, & secundum Deum, promulgato contraire quolibet modo praesumpserit, & insuper si aliquas oblationes vivorum, sive defunctorum, praefato loco delegatas sibi vendicare, vel, alijs contradere, tentaverit, quasi sacrilegus, & Deo rebellis, donec forte resipiscat, districto anathemate se multandum Apostolica auctoritate noverit. Qui vero integre & devote illud observaverit, nec consenserit sacrilegis, sed potius pro posse ac nosse suo restiterit, mereatur copiam supernae benedictionis, & praemium sempiternae salutis. Amen.

BT

V

Datum IV. Kal. Iunias per manum Petri Diaconi Bibliothecarii, & Anno Domini Leonis IX. Papae II. Ind. III.

Inferius vero intra duos circulos concentricos est crux, in cuius quatuor angulis quatuor exstant litterae unciales hae, singulae in singulis: L E O P. Intra autem interioris, & exterioris, circuli spatium duabus peripheriis conclusum legitur, Misericordia Domini plena est terra.

Victor

Victor, genere Alamannus, sedit annis duobus, mensibus tribus, & cessavit diebus tribus (1). Hic timore Imperiali factus est Papa. Hic temporibus Henrici Imperatoris apud Florentiam Synodum celebravit, & multos Episcopos propter simoniam, & fornicationem deposuit. Hic in Galliam veniens ab Henrico Imperatore honorifice suscipitur, & eo praesente Imperatore moritur.

(1) *Platina* addit, diebus XIV. quem consule quoad professionem in Galliam.

Stephanus, sedit mensibus novem, diebus viginti octo (1). Hic natione Lotharingus, Abbas prius Casinensis, in Tuscia sepultus est (2).

(1) *Platina* habet, mensibus VII. diebus VIII.

(2) Florentiae videlicet.

Benedictus, sedit mensibus novem (1). Hic prius Velletrensis Episcopus, Nuntius nomine, per violentiam Papa factus, postea cessit (2).

(1) *Platina* addit, dies XX.

(2) Hic Pontifex legitimus non fuit. Consule *Onuphrium* ad Platinam.

Nico-

Nicolaus, natione Burgundus (1) sedit annis duobus (2), mensibus sex, diebus viginti sex, & cessavit diebus decem (3). Hic prius Florentinus Episcopus, apud Senas a Cardinalibus unanimiter est electus, & celebrato Romae Concilio, defunctus est.

(1) Platinae *Allobrox* dicitur.

(2) *Platina* habet, tribus.

(3) *Platina* scribit, XII.

Alexander, natione Mediolanensis, sedit annis undecim, mensibus sex, diebus viginti quinque (1). Hic quum esset Lucanus Episcopus, concorditer a Cardinalibus in Papam electus est. Contra fuit Cadulus, qui fuit Parmensis Episcopus, & fere ab omnibus Lombardiae Episcopis in Papam electus, adferentes Papam non debere eligi, nisi de Paradiso Italiae. Qui Cadulus cum magno exercitu bis Romam veniens, violenter voluit Papatum obtinere, sed non potuit. Deinde Alexander Papa ad rogatum Henrici Imperatoris descendit in Lombardiam, & in Mantua solemmniter celebrato Concilio, pacificatis omnibus, ad Urbem est reversus, & ibidem defunctus, in Lateranensi ecclesia est tumulatus. Eodem tempore Nortmanni, qui

qui in praeiudicium domini Papae, Regnum Apuliae occupaverant, fines Campaniae devastabant; quos Dux Spoletanus Godofridus, & Comitissa devota filia sancti Petri Mathildis expulerunt. Haec Mathildis fuit Comitissa adeo potentissima, quod & cum Imperatore bellum durissimum habuit; quae quum amplissimis possessionibus abundaret, totum patrimonium suum super altare sancti Petri obtulit. Et hoc, quod obtulit, usque in hodiernum diem, dicitur Patrimonium sancti Petri (2).

(1) Dies XXV. non habet *Platina*.

(2) Quanta fuerit huius illustris Ducatricis, ut *Domnizonis* verbo utar, erga Christi Ecclesias largitas, & munificentia, & haec tam ampla patrimonii donatio ostendit (quam quidem, quum primum instrumentum deperditum fuisset, aliud exarando renovavit in manu S. Bernardi. Vberti, Legati Apostolici, qui etsi Cardinalis Tit. S. Chrysogoni esset, tamen Abbas Vallumbrosanus generalis esse non destitit, donec Parmensis Episcopus factus est, ut *Carol. Bartholom. Piazza* in suo *Hemerologio sacro* auctor est) & insuper plures aliae donationes factae, privilegia concessa, seu Ecclesiis, seu Monasteriis, quorum quaedam heic proferre lubet ab humanitate Reverendiss. D. Abbatis *Nardii*, alias memorati, mecum liberaliter communicata, quae ita habent:

In Nomine Domini nostri Iesu Christi anno ab Incarnatione eius millesimo centesimo quarto XIX. Kal. Februarii, Indict. XII.

Domina Comitissa Mathildis pro amore Dei, & animae suae remedio, concessit, atque donavit sex cultre de terra, quae sita est in cultre pl. Monasterio S. Salvatoris sito alpe Fontonis, & si ullo tempore ipsa, vel sui successores vel causare de praedicta terra contra superscriptum Monasterium tentaverit, aut aliquo ingenio inceperit, vel alicui dederit, aut contra datum aliquid fecerit, quominus praedicto Monasterio habere liceat, res illa in duplum componere praedicto Monasterio superscripta Domina permisit. Hoc actum est in praesentia Episcopi Motinensis, qui vocatur Dottus, & Archipresbyteri Bonuto, & Aliprandi primiceri de Bagise, Vgo de Nonantula, Bernardus filius Imeldae de Feroniano, Corvolus de Feroniano, Saffo de Bibianello, Wigelmus de Ferraria, Wido de Rissa, Bonittus advocatus de Pistoria, Bernardus Reneventanus: post penam autem solutam, hoc scriptum in sua maneat firmitate. Hoc actum est in Villa, quae vocatur Carpenetum, quae sita est iuxta Civitatem Pistoriam.

Ego Ardericus Iudex interfui, & subscripsi.

Ego Sigifredus Iudex, & Tabellio, manu mea scripsi, & post traditum complevi, & dedi.

Mathil-	dis
Dei	Gratia
siquid	est.

In nomine Domini nostri Iesu Christi, anno ab Incarnatione eius millesimo nonagesimo nono, regnante Imperatore Henricus, VIII. Id. Septemb. Indict. VI.

Ego Domina Mathilda Ducatrice, propter Deum, & remedium anime mee, vel abluentis peccatis mee que commisi, & pro anime Bonifacii Marchionis genitoris meo, & Beatricis matris mee, do & offero tibi Deo in Monasterio sancti Salvatoris, & tibi Iohanni Abbati, tuisque successoribus, cum licentia, & integra bona voluntate Domini Petri Pistoriensis Episcopi, & Bonuti Archipresbyteri, Ecclesia sancte Marie de Picente cum omnibus rebus & possessionibus suis, quod ab hac ora in antea potestatem habeatis illam habendi, tenendi, regendi, gubernandi; possidendi, & omnibus modis inde agendi presbyterum, & clericum secundum vestram voluntatem mittendi, & trabendi, que autem iam dictas res, quales supra legitur cum superioribus, & inferioribus, & ingressibus suis in integrum, taliter a presenti die, & ora per hanc paginam offertionis mee tibi Domino in Monasterio sancti Salvatoris, & tibi Iohanni Abbati, tuisque successoribus a parte nostra, Ecclesiam sancte Marie de Picente maneat, persistat potestatem ad habendum, tenendum absque omni contradictione mea, meorumque successorum. Insuper spondimus, atque promittimus, ego predictus Petrus Ecclesie sancti Zenonis Episcopus, meorumque successorum, & Domina Mathilda tibi Deo, & Monasterio sancti Salvatoris de Fontana Taoni, & tibi Iohanni Abbati, eiusque successoribus, nostris rebus omni tempore ab omni homine defensare iuxta legem dampna litis omnia sustinere, quod si ad defensandum minime fuero, aut contra hanc offertionem per quodcumque ingenium agere, aut causare presumpsero, vel si agentes, consentientes fue-

ro, tunc promittimus componere, & dare penam libras quinquaginta bonorum denariorum Lucensium, & post penam solutam, hec pagina offertionis mee in sua maneat firmitate. Hoc actum est in Prato Vescovi. Testes autem sunt Comes Albertus de Sabluneta, Guido Comes de Mutilgnano, Raimuldus de Bagise, Vgo de Nonantula, Bernardus filius Imelde de Ferignano, Vbertus de Stagno, Guido de Pisa, Vgiccone de Montalto, Bonest. Advocatus de Pistoria rogati testes.

Ego Petrus Episcopus

Ego Aldericus Iudex interfui, & subscripsi.

Matil dis

Dei Gratia

siquid est.

Ego Golberto Not. scriptum post tradita complevit, & dedit.

In nomine Domini nostri Iesu Christi. Anno ab Incarnatione eiusdem Millesimo nonagesimo octavo, regnante Imperatore Henrico, V. Id. Augusti, Indict. VI. Ideo autem Hospitale quod est constructum ad onorem Dei, & beati Michaelis Archangeli, situm in locum Būbiano, ubi dicitur, Plano de la Curte pro reno.

Ego Domina Mathilda Ducatrice propter Deum, & remedium anime mee, vel abluentis peccatis mei que commisi, & pro anime Bonifacii Marchione genitoris mei, & Beatrice matris mee, concedo, seu offero vobis Donato presbytero, & Girardo Monacho a parte predicto Ospitale, seu in vestris successoribus ad iure eidem Ospitali idem locum & plano ubi edificatum est

est cōiuges quadraginta & octo de terra bona laboratoria, id sunt manibus quatuor in circuitu predicti Ospitalis, & de alia silva Bonbiano habeant ministratores Ospitalis ius pascendi gregis, & lignis, & feno faciendi quantum oportuna fuerit ad prefato Ospitale his iam dictis rebus, quales supra concedo, & offero ego predicta Domina Mathilda eadem ratione, ut Ospitale fiat sub iugum sancti Petri, cuius est proprietas, hoc videlicet observandum, ut nullus Bononiensi Episcopus tollat bonis de Ospitale, & si tollerit, revertat in meam potestatem quantum iam dictas res, quales supra legitur com superioribus, & inferioribus, atque com ingressibus, & accessionibus, & affinibus suis in integrum, taliter a presenti die; & hora per hanc paginam offertionis mee in vobis predictis Donato presbytero, & Girardo Monacho, vestrisque successoribus a parte nostro Ospitale maneat, & persistat potestatem ad habendum, tenendum absque omni contradictione mea meorumque successorum, & insuper spondeo, atque promitto, ego predicta Mathilda vobis nostro Donato presbyter; & Girardo Monacho a parte Ospitale nostris rebus omni tempore ab omni homine defensare, iuxta legem dampna litis omnia substinere. Quod si ad defensandum minime fecero, aut contra hanc offertionem per quodcumque vis ingenium agere, aut causare presumsero, vel si agentibus consentientes fuero, tunc promitto componero libras quinquaginta denariorum Lucensium, & post penam solutam hec pagina offertionis mee omni tempore in sua maneat firmitate. Actum in Prato Frescofo feliciter, in presentia Bernardo Episcopo feliciter. Signum † man. Ego predicta Mathilda, que hec fieri rogavit, & insuper iubeo, atque precipio, & iussionem facio, ut nullus homo audeat predare, neque furtum facere, aut ullam offen-

offensionem facere ad iam dicto Ospitale, & quicumque hoc non observaverit, sciat se compositurum libras quinquaginta nomine pene.

Signum scriptum manibus Alberto Comite, & Raginerius fil. quondam Bulgarelli, & Corbolo, & Alberto, filiis Magifredi, & Sasolo da Bibianello, & Vberto de Stangno; qui rogati sunt testes.

f. namque Ardrico iudice teste.

Ego Golberto Notarius feliciter post tradita complevi.

Id autem quod Comitissa Mathilda donavit, atque concessit, praedicto Hospitali, Henricus V. Imperator confirmando, bannum emisit, quo immunitatem concessit, & quod ita habet.

In nomine Dei aeterni. Henricus Dei gratia Romanus Imperator augustus, Imperiali clementia, precibus Teuzi Venerabilis presbyteri commotus, praeceptum, quod adpellant Bannum emisit super domo venerabili, hoc est, Ospitali, quae constructa est iuxta Remum in Curte Marchionis, ut in omnibus rebus, quas Comitissa Mathildis eidem venerabili domui largita erat, vel in futurum ei possit adquiri, ab omni iniuria permaneant inlesa, atque inviolata. Nec vero quisquam hominum, publicarum functionum exactor, aliquid ab ea petere, vel percipere audeat, nisi hoc Imperator ipse nominatim iubeat. Quod si qua forte persona publica, seu privata, contra praecepti praesentis tenorem aliquid iniuriae iam dicte domui intulerit, vel aliquid ab ea publicae functionis nomine tentaverit exigere, centum librarum auri optimi pene sit ob-

noxius, cuius dimidium quidem nostris scriniis, dimidium vero iam dicte venerabili domui persolvat.

Actum in loco Bombiano, anno ab Incarnatione Domini nostri Iesu Christi millesimo centesimo octavo decimo, XI. Kal. Iulii, Indictione. XI. feliciter. Interfuerunt testes, Corvulus de Ferignano, & Serafinellus filius eius, & Ugizone filius Rainerii, & Vbertus de Bibiano, & Vbertinus nepos eius, & Vbertinus de Sivigliana, & Brunettus, & Tocur de eodem loco, & Ml̃s de Castilione, & Sassolo, & Gilizone de Gazzo, & alii quamplures ibi interfuerunt.

Ego Gernerius Iudex affui, & scripsi.

Ego Girardus Iudex, & Notarius interfui, & per iussuonem sancti Henrici Imperatoris, qui istum signum Crucis fecit, hec scripsi.

At quoniam ista, quae Comitissam Mathildam attinent, protulimus; hancque illustrem Principem patet Etruriæ fuisse dominam; iuvat heic observare, eam habuisse Vicedominum, & Legatum, in Etruria, qui in Castro Liciniani habitabat: idque constat ex instrumento confecto anno MCIII. Kal. Iulii Indict. x. in quo legitur quod Federicus de Benno, & Rainerius Bernardi de Liciniano, in praesentia Oppizzi Vicedomini, & Legati domine Comitisse Mathilde restutaverunt omnem litem, & causationem, in manus Iohannis Abbatis de Monasterio Cultusboni, omnium rerum, quas ipse Abbas habebat in scriptis, & iure, de rebus, quae fuere Azonis filius Thedaldi de Licignano, sive de mobilibus, sive immobilibus, sicut tradiderunt sibi Vgo filius dicti Azonis, & Adalascia mater ipsius Vgonis, ut deinceps ulterius non liceat eis memoratum Monasterium, nec ullum legatum ipsius Monasterii de iam dictis rebus facti-

tigare, nec molestare, nec per se, nec per summis-
sam personam ullo modo vel ingenio. Videlicet, nec
litigando in placito, siue extraplacito, nec de ipsi-
s rebus demendo, vel rapiendo, vel aliquam vim infe-
rendo, seu etiam aliquo modo demoliendo, sed omni
tempore erunt taciti ex hoc, & quieti. Quod si fac-
te noluerint, & de pactum vel firmamentum infra-
gere ullo tempore temptaverint, tunc debeant compo-
nere libras arienti denariorum Lucensium viginti,
medietatem sancto Monasterio, & medietatem pote-
stati, quae pro tempore fuit, & res in perpetuum in-
violata permanent. Ipse memoratus Oppizzus Viceco-
mes Marchionissae Mathildae stans prope Castro de Lici-
gnano iuxta ecclesie sancte Crisline, vice sue Domi-
ne misit hamnum ut siquis hominum deinceps esset, qui
vellet ullo modo memoratum Monasterium de istis re-
bus molestare, deberet componere viginti libras arien-
ti. Hoc autem factum est anno ab Incarnatione Do-
mini nostri Iesu Christi millesimo centesimo tertio Ka-
lendis Iuliis Indict. X. adstante iam dicto Oppizzo
Vicecomite, Wido, & Vgo gis filii Alberti, & Wido
filius quondam Bernardi, Federicus filius Federichi, &
Federico filius Walandi, & Ildibrando filius quondam
Raineri, & Azó Bensi, & Feralmo de Cerrito,
& Bernardo filius quondam Benni, & Albertino filius
quondam Vgi, & reliqui plures.

Membrana ex Archivo Monasterii Cultusboni.

Hiscie igitur antiquis monumentis prolatis, ut
Principis adeo generosae, & eximiae historia magis
atque magis illustretur, unum adhuc animadvertendum
est, Fr. Mar. scilicet, Florentinum, Scriptorem alias
diligentissimum, in Historia Mathildae, haud videri
recte consignasse tempus, quo Theodaldus filio Bo-
nifacio, Mathildae genitori, adhuc vivens suorum do-

miniorum regimen ac administrationem commisit; id enim evenisse notat anno MVI, vel MVII, quum ex instrumento, quod superius pag. 165. produximus, evidenter eluceat, anno iam MV, tertio videlicet Henrici II Imperatoris, vel fortassis MIV (nam Henricus anno MII Imperii habenas suscepit) ditiones paternas ab eo procuratas fuisse; nisi enim ita res se habuisset, eam donationem ipse non fecisset, neve adeo Coenobium, & Ecclesiam sancti Salvatoris Fontanae Taonis, latifundiis, & agris, ditavisset. Hoc enim factum arguit liberam Bonifacii rerum moderationem: quae tamen non adeo amplae videntur fuisse sub patre Theodaldo, ut sub ipso Bonifacio fuere, quemadmodum ex laudato *Florentinio* intelligere est, cuius quoque auctoritate illustranda sunt, ea quae superius pag. 172. eruditus *Florius* de ditione Theodaldi adnotavit. Ceterum hic etiam obiter observaverim, falli quoque *Florentinium*, dum opinatur, quum Theodaldus filio Bonifacio dominium regimenque concessit, iam Theodaldum filium, & Bonifacii fratrem, Episcopum Arretinum exstitisse, quum ex Instrumento Archivi Camaldulensis superius pag. 173. liquido constiterit, annum MXXVII, fuisse annum quintum Episcopatus Theodaldi: Theodaldus autem pater, ut ipse *Florentinius* docet, anno MVII naturae concesserit; praeter obstantia illa quae iam observavimus.

Gregorius, natione Tuscus, patria Suanensis, de Comitatu, & districtu Vrbeveteris. Hic prius Ildibrandinus Cardinalis, sedit annis duodecim, mense uno, diebus quatuor (1). Hic propter lauda-

dabilem vitam a Cardinalibus est in Papam electus. Hunc Centius Praefecti filius in nocte Natalis Domini, quum primam missam in sancta Maria Maiore ad Praesepe Domini celebraret, cepit, & in turri sua posuit; sed Romani eadem nocte turrim destruxerunt, Papam liberando, & praedictum Centium ex Vrbe eiecerunt. Hic Pontifex Henricum tertium Imperatorem, concilio centum decem Episcoporum habito, excommunicavit, quia Romanae Ecclesiae unitatem scindere voluit. Sed post ad Papam in Lombardiam veniens, nudis pedibus super nivem, & glaciem, pluribus diebus stans, vix absolutionem impetravit. Post de consensu eiusdem Regis iterato excommunicati, plurimi seditiosi Episcopi apud Brixiam convenientes, Guipertum Ravennatem Episcopum in Papam elegerunt, Clementem vocantes, quem Rex Henricus pronus in terram cum omnibus aliis mox adoravit, & cum ipso Romam veniens sine Cardinalibus, a Bononiensi, Cremonensi, & Mutinensi, Episcopis in Papam benedici fecit; & ab eodem Guiperto in die Paschae coronam Imperii adsumsit, Papam Gregorium in Castro sancti Angeli cum Cardinalibus obsidendo. Sed audito, quod Rex Guiscardus in adiutorium Papae de Apulia venie-

bat , Imperator destructo Capitolio , & Vrbe Leonina , cum suo Papa fugit Senas ; & Rex Guiscardus Apuliae eodem die Urbem capiens , & ferro , & igne consumens , Papam Gregorium de obsidione liberando , in Palatio Lateranensi restituit , qui post in Apuliam descendens , Salerni mortuus est , miraculis coruscando⁽²⁾.

(1) Tribus habet *Platina* .

(2) *Gregorii VII.* Epistola ad Laetum Abbatem Vallumbrosanum adservatur in Archivo Vallis Umbrosae ; sed quum nec primigenius textus reperitur , nec tempus , quo data est , adscriptum sit , de ea iudicet Lector uti lubet . Ita vero se habet .

Gregorius Episcopus servus servorum Dei , dilecto in Christo Filio Laeto Abb. Monasterii sancti Michaelis Archangeli in Passiniano , suisque successoribus ibidem regulariter promovendis in perpetuum .

Supremae miserationis respectu ad hoc universalis ecclesiae curam suscepimus , & Apostolici moderaminis sollicitudinem gerimus , ut iustis precantiū votis attentata benignitate faveamus , & libramine aequitatis omnibus in necessitate positis quantum Deo donāte possumus subvenire debeamus . Praecipue tamen de venerabilium locorum stabilitate pro debito honore summae , & Apostolicae Sedis , cuius mēbra sunt , quantum ex divino adiutorio possibilitas datur , nobis pensandū , & laborandū esse perpendimus . Proinde iuxta petitionē tuā praedicto Monasterio vel Ecclesiae tuae , cui praesse dignoscere , huiusmodi privilegia praesenti auctoritatis nostrae decreto , consensu , & rogatu , fratris nostri Guillelmi Fesulani Episcopi indulgemus , cedimus , atque firmamus

mus, statuentes nullū Regum, vel Imperatorū, Antistitū nullū, quacūque dignitate praeditū, vel quēquā aliū audere de his, quae eidem venerabili loco a quibuslibet hominibus de principio iure iam donata sunt, vel in futurum Deo miserante collata fuerint sub cuiuslibet causae occasione siue specie minuare, vel auferre, siue suis usibus applicare, vel quasi piis de causis pro suae avaritiae excusatione concedere. Sed cuncta quae ibi oblata sunt, vel offerri contigerit, tam a te, quam ab eis, qui in tuo officio locoque successerit, perēni tēpore illibata, & sine inquietudine volumus possideri, eorum quidem usibus, pro quorū substitutione, gubernationeque concessa sunt, modis omnibus profutura. Nominatim etiam concedimus eidē Ecclesiae, vel Monasterio decimas suarū possessionū in usū pauperum & advenientium. Confirmātes sicut supra diximus quaecumque nunc iuste habet, aut in posterum Domino annuente habere contigerit in quibuslibet rebus mobilibus, vel immobilibus, salva quidem canonica subiectione proprii Episcopi. Haec igitur omnia, quae huius praecepti, decretique nostri, pagina continet, in perpetuum servanda decernimus. Si quis vero Regū, Imperatorū, Sacerdotū, Clericorū, Iudicū, ac seculariū personarū, hanc constitutionis nostrae paginā agnoscens, contra eā temerario ausu venire tēptaverit, admonitus semel, & iterum, usque tertio per convenientes inducias, si non resipuerit, atque praeditae Ecclesiae non satisfecerit, potestatis, honorisque sui dignitate careat, reūque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat. Et nisi ea quae ab illo sunt male ablata restituerit, vel digna poenitentia illicita acta deflexerit, a sacratissimo corpore, ac sanguine Domini Redēptoris nostri Iesu Christi alienus fiat, atque in extremo examine districtae ultioni subiaceat.

Guntis autem eidē loco iusta servatibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus hic fructum bonae actionis percipiant, & apud districtū Iudicē praemia aeternae pacis inveniant.

Victor, sedit anno uno, mensibus quatuor, diebus septem ⁽¹⁾, & cessavit diebus novem. Hic proprio nomine Desiderius dictus, Abbas fuit Casinensis, qui veneno in Calice misso ⁽²⁾, dicitur extinctus. Huius tempore Ordo Chartusiensis incipit.

(1) Dies septem non habet *Platina*.

(2) Adeo immane scelus hoc est, ut huiusmodi crimina inter ea, quae ut falso adfererentur optandum esset, *Brownus* recenseat *Lib. VII. Error. Popularem*, *Cap. XIX Tom. II.*

VRbanus, sedit annis undecim ⁽¹⁾, mensibus quatuor, & cessavit diebus viginti sex. Huius tempore, Dux Boemundus ⁽²⁾ cum Christianis recuperavit sepulcrum Domini: sepultus est in ecclesia Lateranensi. Circa hoc tempus de Myra ⁽³⁾ Civitate Lyciae iam destruxta, a Civibus Barenfibus, ossa beati Nicolai transferuntur ⁽⁴⁾. Hic Papa primum Concilium apud Claramontem celebravit, in quo statutum est, ut Horae beatae Virginis quo-

quotidie dicantur, officiumque eius diebus Sabbati solemniter fiat (5); adnuntiatur etiam in Concilio Ierusalem captio, Christianorum oppressio, concilium quaeritur, auxilium imploratur. Idem Papa, Concilio Turonis celebrato, paene totum occidentem provocat in terrae sanctae subsidium, & maxime in regno Franciae; qui per terram, & deinde per brachium sancti Georgii(6) transeuntes, inventa per revelationem Christi Lancea, Antiochiam, Tripolim, Accon, & paene totam terram sanctam cum Ierusalem ceperunt. Hoc anno, in Burgundia, in die sancti Benedicti, fundatum est coenobium, quod Cisterciensium vocatum est, in Dioecesi Cabillonensi.

(1) *Platina* habet XII, mensibus IV dies XIX.

(2) Boemundus etiam egregiam in bello sacro operam navavit; sed Godefridus Bullionius potius commemorandus videbatur, utpote primus exercitus Imperator, ac postmodum Rex Ierosolymitanus. Consule *Bened. Accoltum De Bello sacro*, ut antiquiores Scriptores silentio transiliam.

(3) De Myris. Τα Μύρα. Ceterum haec translatio contigit anno MLXXXVII, ut videre est apud *Tillemontium Tom. VI*. Quod si verum est sub Urbano II. id evenisse, oportet, ut eo anno iam Urbanus Pontifex creatus esset, non anno insequenti, ut *Gravesonius* statuit, quem nos sequuti sumus in Pontificum Chronologica serie, quam praemisimus.

(4) Con-

(4) Consule *Tillemontium* .

(5) Adi *Hippolytum Marraccium* in *Pontificibus Marianis* ; deque usu recitandi hæc horas , consule *Mabillonium Præfat. in Saecul. V. Benedict. 9. CXVII.*

(6) Hoc est per Bosphorum Thracium .

PAschalis , natione Tuscus (1) de Bleda , sedit annis duodeviginti , mensibus quinque (2) , diebus septem , & cessavit diebus duobus : sepultus est in ecclesia Lateranensi . Huius tempore Henricus quartus Teutonicorum Rex , cum magno exercitu veniens in Tusciam , ut Romæ coronaretur in Imperatorem , & , praemis ad Papam nunciis , per litteras refutabat omnem investituram Episcoporum , Abbatum , & aliorum ecclesiasticorum ; super qua alii Imperatores praedecessores sui quaestionem cum Romanis Pontificibus habuerunt , & iuramento tam Imperatoris , quam suorum Principum , super hoc dominus Papa accepto , postquam tam Clerus , quam Populus exiens versus Montem malum , de mandato domini Papae obviascent , & ipsum usque ad summitatem graduum sancti Petri conduxissent , & quum ibi summus Pontifex cum Cardinalibus , & Episcopis , expectasset , Rex adveniens post pedum oscula , se invicem osculati sunt ,
&

& semper manus ad manum tenentes , postquam ad portam Argenteam pervenis-
 sent , osculo dato , dominus Papa desi-
 gnavit ipsum Imperatorem ; sed postquam
 ad portam porphyricam pervenisset , & super
 investitura refutanda iuramenta expetiisset ,
 Rex cum suis consilio habito , Papam , &
 Cardinales , cum tota curia captivavit .
 Eodem tempore Rex Hungariae ad admo-
 nitiones Papales , per litteras suas scri-
 bens , domino Papae renuntiavit investi-
 turam Episcoporum , & aliorum Praelato-
 rum , quas usque ad illa tempora Reges
 Hungariae facere consueverunt . Hoc etiam
 tempore venerabilis Bernardus habens an-
 nos circiter viginti duos , sub Abbate Ste-
 phano , cum sociis triginta , Cistercium in-
 greditur ; sed eodem anno Claravalle fun-
 data illuc pro Abbate mittitur . Paschalis
 vero Papa , post liberationem suam , facta
 pace cum Imperatore , & ipso Rege coro-
 nato , & in campum extra muros statim
 egresso , Pontifex cum Episcopis , & Car-
 dinalibus in Urbem regrediens , tanta fre-
 quentia populi concurrentis , & dominum
 laudantis , excipitur , ut vix ad Palatium
 Lateranense circa vespervas potuerit perve-
 nire . Demum defunctus est apud ecclesiam
 sanctae Mariae Transpadinae (3), & inde
 cum totius Cleri , & Populi frequentia ,
 per-

per mediam Urbem veſtus, in Eccleſia ſancti Salvatoris, ſepultus eſt. Circa haec tempora, ſcilicet anno Domini milleſimo centeſimo decimonono incepit Praemonſtratenſis ordo ſub Patre Nortberto, in Lugdunenſi Dioceſi, qui fuit Colonicenſis, ſicut & Bruno, qui ordinem Carthuſienſem incepit (4).

(1) Platina habet, *Italus e Flaminia*.

(2) *Sex eſt apud Platinam*.

(3) Sanctae Mariae trans Tiberim habet *Marracius in Pontificibus Marianis*.

(4) Paſchalis huius Epistolam heic exhibeo, quam mecum doctiſſimus, & humaniſſimus D. Abbas Nardius liberaliter de more communicavit.

Paſchalis Episcopus ſervus ſervorum Dei dilecto Filio Petro preſbytero ſalutē, & Apoſtolicam benedictionem.

Devotiōis tuae petitiones benigne admittimus, ideoque in Burgo Senae, opportuno tamen loco Monasterium aedificandi cū conſeſu eiusedē civitatis Episcopi licentiā concedimus. Statuimus enim, ut, ſi Dei gratia conſtructū fuerit, ſub Paſſinianēſis, & Valēbroſianae Congregationis cuſtodia, & regula quietū ſemper & liberum ſit manſurū. Decernimus ergo, ut nulli ōino homini liceat ipſum Monasterium ad honorem Dei, ſanctique Benedicti, aliorūque Sanctorū aedificatū temere perturbare, vel eius poſſeſſiones auferre, vel ablata retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare, ſed ōia quae vel a te, vel ab aliis Fidelibus de proprio iure oblata fuerit, illibata, atque integra conſerventur. Quicūque vero ipſum Monasterium, & in

eo Domino seruiētēs fovere, suisque rebus honorare curaverit, omnipotentis Dei, & Apostolorū eius gratiam consequatur. Si quis autem, quod absit, huic nostro decreto contraire tēptaverit, honoris & officii sui periculum patiatur, nisi praeſcriptionē suā digna satisfactione correxerit.

Ego Paschalis Catholicae Ecclesiae Ep. SS.

Dat. apud Castellionē per manū Iohannis Sanctae Romanae Ecclesiae Diaconi Cardinalis III. Kal. Octobris, Indict. III. Incarn. Dominicae anno MCIX. Pontificat. aut. Domni Paschalis Secundi PP. anno X.

Gelasius, natione Campanus, de civitate Caieta, sedit anno uno, diebus quinque, & cessavit diebus viginti quatuor. Hic propter Henricum Imperatorem, cum Cardinalibus secessit; & inde in Cluniacum mortuus est, & sepultus.

Callistus, sedit annis quinque, mensibus decem, diebus quatuordecim, & cessavit diebus quinque. Hic natione Burgundus, Comitum filius, & Archiepiscopus Viennensis. Post mortem Gelasii Papae, in Cluniaco a Cardinalibus concorditer electus est; qui, quum per provinciam Lombardiam, & Tusciam, Romam rediret, ubique solemniter, & cum gaudio est receptus. Burdinus vero, qui per Henricum Imperatorem, Papa fuerat factus (1), audito adven-

adventu Papae, in Sutris se recepit; quem obsessum Papa cum Romanis quæ habuisset, posito in Camelo, versa facie ad tergum, habens caudam pro fraeno, Papa ad urbem procedebat, & post in arce Fumonis, est receptus, vel reclusus: Papa vero facta pace cum Imperatore, in Ecclesia Lateranensi est sepultus.

(1) Et *Gregorius* nuncupatus. *Platina*.

Honorius, sedit annis quinque, mensibus duobus, diebus tribus. Hic patria Bononiensi (1) natus, descendit in Aquilam a Baronibus vocatus, ut eam quia iuris beati Petri est, tueretur a Comite Rogerio Siculo; sed quum Papa vidisset infidelitatem Baronum, saniori consilio habito, Rogerium recepit in gratiam, & facto homagio, & fidelitate firmata, ipsum in Ducatum Apuliae investivit. Hic per Legatum Cardinalem, duos Patriarchas, scilicet Aquileiensem, & Venetum, deposuit. Hic Romae mortuus in Ecclesia Lateranensi est sepultus.

(1) Ex agro Imolensi oriundus, habet *Platina*.

Inno-

Innocentius, natione Romanus, de regione trans Tiberim, sedit annis tredecim, mensibus septem, diebus octo, & cessavit diebus tribus. Hic perrexerat contra Rogerium Ducem Apuliae cum exercitu Romanorum, sed cum suis, cum quibus fugam coepit, captus est ab eo. Hic condemnauit totam partem Petri Leonis; cum ordinatione. Impius iste Petrus, Leonis filius, Cardinalis, a paucioribus est electus, & Anacletus dictus, hostiliter fecit adgredi domos Frangepanorum, in quibus se Innocentius cum Cardinalibus receperat: sed quia sic nihil profecit, cum manu armata, ecclesiam beati Petri adiit, & per violentiam habitam, aureum Crucifixum, pendentesque coronas, cum toto thesauro auri, & argenti, ac lapidibus pretiosis spoliavit. Ciborium (1) quoque, quod sanctissimus Leo Papa construxerat, destruxit. Hoc idem ad sanctam Mariam Maiorem magno thesauro ditatam, & aliis ecclesiis Urbis fecit. Cum quo thesauro, postquam paene omnes Romanos corrupisset, Innocentius Papa nullum in Urbem subsidium habens, cum Cardinalibus galeis (1) transiit in Galliam, & a Rege Francorum honorifice est receptus. Postquam in Claromonte, & Remis celebrasset concilia, in reditu, pacificatis Ianuensis,

sibus, & Pisanis, attendens ipsorum, quae sibi & ecclesiae magna fecerunt, beneficia & servitia. Ianuensem Episcopum, qui sub Mediolano fuit, fecit Archiepiscopum, & Pisanum Primatem totius Sardiniae. Hic coronato Laterani Lothario Imperatore, ambo simul intraverunt Apuliam, & fugato Rogerio Siculo, qui domino Papae rebellis erat, Lotharius christianissimus rediit in Theotoniam, & Papa Romam, ubi celebrato Concilio (2) solemniter, sepultus est in Laterano in ecclesia Porphyritica, miro opere sculpta.

(1) Ciborium unde dictum sit differit *Cabassutius* in *Notit. Concilior.*

(2) Galea unde dicta sit docet doctissimus *Du Cangi.*

(3) De hoc Concilio Lateranensi II. Oecumenico X. quod anno MCXXXVIII. convocatum est, & cui adfuere mille circiter Patres, & de Petri Leonis schismate, consule disputantem *Nat. Alexandrum Tom. VI. Hist. Eccles. dissert. VI. in XI. & XII. saecul.*

CA Elestinus natione Tuscus, de Castro Felicitatis (1), sedit mensibus quinque diebus quatuordecim. Hic sepultus est in Laterano (2).

(1) Hoc nonnulli Civitatem Castelli, sive Tifer-num, esse adfirmant.

(2) Lu-

(1) Lubet heic proferre Caeleſtini huius ſeu Bul-
lam, ſeu Epistolam, quae ita habet:

*Caeleſtinus ſervus ſervorum Dei. Dilectis filiabus
Agneti Abbatiffae Monafterii S. Hillari in Episcopatu
Fefulano ſiti eiusque tam praefentibus,
quam futuris, regularem vitam profeſſis in perpetuum.
Ad hoc univerſalis Eccleſiae cura nobis a proviſore o-
mnium bonorum Deo commiſſa eſt, ut religioſas dili-
gamus perſonas, & beneplacentem Deo religionem ſtu-
deamus modis omnibus propagare, nec enim Deo gra-
tus aliquando famulatus impeditur, ſi ex caritatis ra-
dice procedens a puritate religionis fuerit conſervatus.
Eapropter dilectae in Domino filiae, veſtris iuſtis po-
ſtulationibus clementer adnuiſimus, & praefatum mo-
naſterium, in quo divino mancipatae eſtis obſequio, ſub
b. Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & praefen-
tis ſcripti privilegio communimus, ſtatuentes, ut omnia
caſtella, praedia, iura, curtes, eccleſiae, vineae, ter-
rae cultae, ſive incultae, cum pertinentiis ſuis, quae-
cumque etiam idem Monafterium in praefentiarum iu-
ſſe, & canonice poſſidet, aut in futurum conſeſſione
Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione
fidelium, ſeu aliis iuſtis modis, Deo propitio, po-
terit adipiſci, firma vobis, veſtrisque ſucceſſoribus ſuc-
cedentibus & illibata permaneant; ipſum vero Mona-
ſterium in eodem ſtatu, & regimine ſanctarum Monia-
lium, videlicet feminarum, quotidie in religione pro-
ficiens, ſicut ab exordio ſui perpetuo ma-
nere ſancimus. Praedeceſſoris quoque noſtri bonae me-
moriae Alexandri Papae veſtigiis inhaerentes, integras
decimationes de cultis, & incultis terris, & ceteris
rebus veſtris ad uſum pauperum, & peregrinorum,
Apoſtolica vobis auctoritate concedimus, & firmamus.
Conſecrationes vero Altarium, ſeu Baſilicarum, &
Cleri-*

Clericorum vestrorum ordinationes, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a Dioecesano suscipietis Episcopo, siquidem Catholicus fuerit, & gratiam, atque communionem, Sedis Apostolicae habuerit, & ea gratis, & absque aliqua pravitate vobis voluerit exhibere; Alioquin liceat vobis Catholicum quemcumque malueritis adire Antistitem, qui nimirum nostra fultus auctoritate, quod postulatur, indulgeat. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat praefatum Monasterium temere perturbare, aut eius possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire, aut aliquibus vexationibus fatigare, sed omnia integre conserventur, vestris, & aliorum usibus, pro quorum gubernatione, & sustentatione, concessa sunt, omnimodis profutura, salva nimirum in omnibus Apostolicae sedis auctoritate. Siqua igitur in futurum Ecclesiastica, secularisve persona hanc nostrae constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo, tertioque canonice communita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo Corpore, & Sanguine Dei, & Dñi Redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae subiaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco iussa servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus & hinc fructum bonae actionis percipiant, & apud districtum Iudicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

In fine huius privilegii erat circulus quidam cum Cruce sursum ducta in medio, in cuius circumferentia erant haec litterae, quae sic legi videbantur: Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. In medio vero dicti circuli erant haec:

S. Pe-

S. Petrus. S. Paulus. Caelestinus Papa II. Erant etiam in fine dicti privilegii hae subscriptiones:

Ego Caelestinus Catholicae Ecclesiae Episcopus.

Ego Gibi Presbyter Cardinalis Tituli S. Mariae in Transiberim.

Ego Petrus Cardinalis Presbyter Tituli S. Susannae.

Ego Guido Presbyter Cardinalis Tit. S. Laurentii in Damaso.

Ego Octavianus Diaconus Cardinalis S. Nicolai in Carcere Tulliano.

Ego Ioannes.

Datum Laterani per manum Gerardi S. Romanae Ecclesiae Presbyteri Cardinalis, ac Bibliothecarii VI. Id. Februar. Indictione VII. Incarnationis Dominicae anno MCXLIH. Pontificatus vero D. Caelestini PP. II. anno primo.

Ego Guizzo Presbyter Cardinalis Tituli S. Caeciliae.

Ego Thomas Presbyter Cardinalis S. Vestinae.

LVcius, natione Bononiensis, ex Patre Alberto, sedit mensibus undecim, diebus quatuor. Sepultus est in Lateranensi Ecclesia. Hic ante presbyter Cardinalis sanctae Crucis, totam illam Ecclesiam, & claustrum a fundo renovavit.

EVgenius, natione Pisanus, sedit annis quinque, mensibus quatuor, die-

bus viginti, & cessavit diebus duobus. Hic obiit Tibure, & cum totius cleri, & populi turba, per mediam fere urbem, cum maximo luctu, ad Ecclesiam beati Petri deductus, circa altare sepultus est. Hic Abbas sancti Anastasii quum esset, ex insperato apud Ecclesiam sancti Caesarii est electus a Cardinalibus, & propter metum Senatorum, qui contra voluntatem Praedecessoris sui fuerant electi a Populo, ad Farfense, vel Stransense Monasterium se transtulit, ibique vocatis Cardinalibus, & Praelatis, munus consecrationis accepit. Hunc, quum simplex fuerit antea, Deus mirabili gratia perfudit, & eloquentia. Huic redeunti ad Urbem, clerus, & populus Romanus, cum magna laetitia occurrit, cantans, *Benedictus qui venit in nomine Domini*. Hic a Rege Ludoico in Franciam vocatus, quum ipsum trans maria Cruce signasset, & Concilium Remis celebrasset, rediit ad Urbem, ibique in Basilica sancti Petri circa altare est sepultus. Eodem tempore fuit in Alemannia Ildegardis Monialis famosa, quae in Pigna super Rhenum requiescit (1).

(1) Non inincundum, neque abs re fore arbitror exhibere haec Epistolam quamdam Eugenii, estque haec, quae sequitur.

Eugenius Episcopus servus servorum Dei, Dilectis in Christo filiabus Agneti Abbatissae Monasterii S. Hilarii in Episcopatu Fesulano siti, eiusque sororibus tam praesentibus, quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum.

Quoniam sine vero cultu Religionis, nec caritatis unitas potest subsistere, nec Deo gratum exhibere fructum, expedit Apostolicae auctoritati religiosas personas, & religiosa loca, Sedis Apostolicae munimine confovere. Proinde, dilectae in Domino filiae, vestris iustis postulationibus clementer annuimus, & praefatum Monasterium, in quo divino mancipatae estis obsequio, sub B. Petri, & nostra protectione suscipimus, & praesentis scripti privilegio communimus, statuenter, ut omnia castella, praedia, iura, ecclesiae, curtes, vineae, terrae cultae, sive incultae, cum pertinentiis suis, quaecumque etiam idem Monasterium in praesentiarum iuste, & canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, seu etiam alijs iustis modis (Deo propitio) poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus, & illibata permaneant. Ipsum vero Monasterium in eodem statu, & religione sanctimonialium, quotidie in religione proficiens, sicut ab exordio sui statutum est, perpetuo manere sancimus, praedecessorum quoque nostrorum fel. mem. Alexandri, & Caelestini Romanorum Pontificum vestigiis inhaerentes, integras decimationes de cultis, & incultis terris, & ceteris rebus vestris, ad usum pauperum, & peregrinorum, Apostolica vobis auctoritate concedimus, & firmamus. Consecrationes vero altarium, seu Basilicarum, & Clericorum vestrorum ordinationes, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a dioecesano suscipietis Episcopo, siquidem Catholicus fuerit, & gratiam, atque

communione Sedis Apostolicae habuerit, & ea gratis, & absque aliqua pravitate vobis voluerit exhibere. Alioquin liceat vobis Catholicum quemcumque malueritis adire Antistitem, qui nimirum nostra fultus auctoritate, quod postulatur, indulgeat. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat praefatum Monasterium temere perturbare, aut eius possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare, sed omnia integre conserventur, vestris, & aliorum usibus, pro quorum gubernatione, & sustentatione, concessa sunt, omnimodis profutura, salva nimirum in omnibus Apostolicae Sedis auctoritate. Siqua igitur in futurum ecclesiastica, secularisve persona hanc nostrae constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo, tertiove canonice communita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo Corpore, & Sanguine Dei, & Dñi Redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae subiaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco iusta servantibus sit pax Dei nostri Iesu Christi, quatenus & hinc fructum bonae actionis percipiant, & apud districtum Iudicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

✠ *Loco circuli.*

Ego Eugenius Catholicae Ecclesiae Episcopus S.

Ego Conradus Sabinensis Episcopus S.

Ego Ogdo Diaconus Cardinalis S. Georgii ad Velum aureum.

Ego Octavianus Diaconus Cardinalis S. Nicolai in Carcere Tulliano.

Ego Vbaldus Presbyter Cardinalis S. Ioannis, & Pauli.

Ego

Ego Gilibertus indignus Sacerdos Tit. S. Marci.

Ego Guido Presbyter Cardinalis Tit. SS. Laurentii, & Damasi.

Ego Iulius Presbyter Cardinalis Tit. S. Marcelli.

Ego Ioannes Diaconus Cardinalis Sanctae Mariae Novae.

Datum Pisis per manum Guidonis S. Romanae Ecclesiae Cardinalis, & Cancellarii XVII. Cal. Decembris Indict. XII. Incarn. Domin. anno MCXLVIII. Pontificatus vero Domini Eugenii PP. III. anno IV.

A Nastasius, natione Romanus, sedit anno uno, mensibus quatuor, diebus viginti quatuor, & cessavit diebus viginti. Hic fecit apud sanctam Mariam Rotundam novum Palatium. Hic dedit Ecclesiae Lateranensi Calicem pulcrum operis, pensantem viginti marchas, & plura alia, & ibidem in tumba porphyrica tumulatus est.

H Adrianus, natione Anglicus, sedit annis quatuor, mensibus octo, diebus viginti octo, & cessavit diebus viginti. Sepultus est autem in Vaticano in Basilica sancti Petri. Vixit sep... Eugenii Papae. Hic primum Episcopus Albanus in legatione Norvegiam est missus pro verbi Dei praedicatione. Ipse vero gentem illam barbaricam in lege divina diligenter instruxit. Post

reditum defuncto Anastasio est in Papam electus. Hic propter vulnerationem unius Cardinalis, totam Urbem usque ad satisfactionem condignam posuit sub interdicto. Hic Guilielmum regem Siciliae tamquam rebellem sibi excommunicavit. Qui prius absolutus homagium domino Papae faciens terram ab ipso suscepit. Hic primus dicitur Papa fuisse, qui in Urbe veteri cum curia sua moram traxit. Hic fecit gyronem in Radicophano, & turribus munivit. Hic Castrum, & multas possessiones circa lacum sanctae Christinae a Comitibus comparavit.

Alexander, natione Tuscus, patria Senensis, ex patre Ranuccio (1) sedit annis XXI, mensibus XI, diebus IX. Hic vicit quatuor schismaticos, Octavianum, Guidonem Cremensem, Ioannem Trimensem, & Landonem. Primus fecit se vocare Victorem; secundus, Paschalem; tertius Callistum; quartus, Innocentium. Quorum tres Presbyteri Cardinales fuerunt, qui per Papam excommunicati mala morte perierunt. Istius tempore maximum schisma fuit, & electus fuit conventus Sancti Anastasii, & Abbas Sancti Pauli eundem locum sibi vendicavit per Regem schismaticum, qui lo-

locus per eundem Alexandrum est restitutus. Hic Fridericum Imperatorem ad concordiam Ecclesiae revocavit, qui tunc illos schismaticos, qui eiusdem Papae inuafores fuerunt, manutenebat. Hic duo Concilia ordinavit. Vnum Turonis, aliud Romae (2) celebravit. Fridericum Imperatorem Romanorum, & Emanuel Constantinopolitanum, & Guillelmum Siculum, atque Lombardos, ad concordiam revocavit. Per xv. annos sub eius temporibus terrae motus magni fuerunt per loca; ita quod civitas Antiochena cum Tripoli cecidit, atque Damascus cum multis aliis civitatibus submersa est. Tunc quoque Catinensium civitas evulsa est, & plusquam xx. millia hominum, mortui sunt. Et mare retrogradum visum, & v. millia hominum in Sicilia mortui sunt. Huius tempore Mediolanum cum Cremona, & Placentia, contra Papiensem civitatem, unam construxerunt, quae ut famosior fieret, ab Alexandro Papa Alexandriam vocaverunt. Et post ad petitionem Lombardorum constituit eis Episcopum, Papiensem vero Episcopum Crucis, & Pallii dignitate privavit, eo quod Frederico Imperatori tunc, & ab antiquo Regibus persecutoribus Ecclesiae, adhaesisset. Hic quum omne patrimonium beati Petri, praeter Civitatem Vrbevetanam, & Terracina-

nam

nam, ab Aqua pendente usque Ceperanum per Imperium, & schismaticos occupatum fuisset, in Franciam transiit, ibique celebrato Turonis solemni Concilio, per mare ad urbem rediens, quum Messanae adplicuisset, Rex Guillelmus, non solum quia Papa, sed etiam ipsum Dominum, a quo tenebat regnum, recognoscens, eum debito honore prosequutus est (3).

(1) E gente eorum, qui a Cereto dicti sunt; & divisa est deinde in Bandinellos, & Ceretanos, clarissimas familias, illam Senae, hanc Florentiae. E familia Bandinella ortum tradit *Alfons. Ciacconius*. Ceretani autem Florentini ex eodem stipite cum Bandinellis derivari adfirmant.

(2) Lateranense III. videlicet, anno MCLXXVII, de quo late disputat *Natal. Alexand. Tom. VI. Histor. Ecclesiast. Dissert. IX. in Saecul. XI. & XII.*

(3) Huius Alexandri Epistolam heic proferre lubet, quae ita habet:

Alexander Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Abbati, & Fratribus Monasterii de Passiniano salut. & Apostolicam benedict.

Petitiones religiosorum virorum, quae rationi concordant, & ab Ecclesiastica non dissonant honestate, decet nos animo libenti admittere, & utili effectu praesequente complere. Ea propter, dilecti in Domino filii, vestris iustis postulationibus benigne annuentes ius patronatus, quod habetis in Ecclesia de Lician. & quicquid habetis in Parochia prescripte Ecclesiae, inter duo flumina, quae dicuntur Cassian. & ius patronatus Ecclesiae de Maian. quicquid habetis in prescripta villa.

Ius

Ius patronatus Ecclesiae de Fonte Rutul. & annuum censum, & alia quae exinde annuatim percipitis, & quicquid habetis in curte de Treal. Ius patronatus ecclesiae de Matraio, & ius patronatus ecclesiae de Calle bonto, sicut ea rationabiliter possidetis, vobis; & per vos monasterio vestro auctoritate Apostolica confirmamus, & presentis scripti patrocinio communimus. Preterea auctoritate Apostolica inhibemus, ne institutiones, quas secundum Deum, & beati Benedicti regulam, & consuetudinem monasterii vestri, concorditer in capitulo vestro fecistis, aut facietis, aliquis inmutare praesumat, sed eas precipimus inviolabiliter observari. Decernimus ergo, ut nulli hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis, & constitutionis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Siquis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Anagn. IV. Id. Octobr.

Alexander
PP. III.

S.P.A. S.P.A.

LVcius natione Tuscus, sedit annis quatuor, mensibus duobus, diebus duodeviginti, & cessavit diebus tredecim. Huius tempore floruit Petrus Cornestor, qui utriusque testamenti historias utiliter exponendo,

do, in unum volumen redegit, qui liber Scholastica Historia nominatur (1).

(1) Lucii III. Epistolas quasdam heic exhibere haud abs re existimaverim. Eae sunt quae sequuntur.

Lucius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis in Christo filiabus Capitinigro Abbatissae Monasterii S. Hillari in Episcopatu Fesulano siti, eiusque Sororibus tam praesentibus, quam futuris, Regularem vitam professis in perpetuum. Prudentibus Virginibus, quae sub habitu Religionis accensis lampadibus per opera sanctitatis iugiter se praeparant ire obviam sponso, Sedes Apostolica debet praesidium impertiri, ne forte cuiuslibet temeritatis incursus, aut eas a proposito revocet, aut robur, quod absit, sacrae religionis infringat. Eapropter dilectae in Christo filiae vestris iustis postulationibus clementer annuimus, & Praedecessorum nostrorum fel. record. Alexandri, Caelestini, Eugenii, & Hadriani, Romanorum Pontificum vestigiis inhaerentes praefatum Monasterium S. Hillari in Episcopatu Fesulano situm, in quo divino estis obsequio mancipatae, sub B. Petri, & nostra protectione suscipimus, & praesentis scripti privilegio communimus, statuantes, ut quascumque possessiones, quaecumque bona idem Monasterium in praesentiarum iuste ac canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis praestante Domino poterit adipisci, firma vobis, & his, quae vobis successerint, & illibata permaneant. In quibus haec propriis duximus exprimenda vocabulis. Monasterium S. Gorgonii cum pertinentiis suis; Monasterium S. Gregorii cum pertinentiis suis, quod est

est positum iuxta Bononiae Civitatem ; Ecclesiam S. Mariae de Anagnie cum pertinentiis suis ; Ecclesiam S. Martini de Mosignano cum pertinentiis suis ; Ecclesiam S. Stephani de Pitiana cum pertinentiis suis ; Ecclesiam , quae est in Castro S. Hillari cum pertinentiis suis ; Ecclesiam S. Mariae , quae est intra Castrum , & Monasterium cum pertinentiis suis ; Castrum S. Hillari cum omnibus pertinentiis suis ; Castrum de Renulo cum pertinentiis suis : redditus quoque , iura patronatus , & rationabiles , & antiquae consuetudines , quas habetis in Monasterio in Vallumbrosa vobis nihilominus confirmamus , sane novallium vestrorum , quae propriis manibus aut sumtibus colitis , siue de nutrimentis animalium vestrorum nullus a vobis exigere praesumat . Liceat vobis feminas e seculo fugientes liberas , & absolutas , ad conversionem recipere , & eas absque contradictione aliqua retinere . Quum autem generale Interdictum . . . fuerit , liceat vobis clausis ianuis , exclusis excommunicatis & interdictis , non pulsatis campanis , suppressa voce divina officia celebrare . In Parochialibus autem Ecclesiis , quas habetis , liceat vobis Sacerdotes eligere , & Dioecesano Episcopo praesentare , quibus , si idonei fuerint , Episcopus animarum curam committat , ut ei de spiritualibus , vobis autem de temporalibus , debeant respondere . Praeterea praedecessoris nostri Hadriani Papae vestigiis inhaerentes ipsum Monasterium in eodem statu , & religione , sanctimonialium videlicet feminarum , quotidie in religione proficientes , sicut ab exordio sui statutum est , perpetuo manere sancimus . Novas autem consuetudines , vel exactiones vobis , vel Ecclesiis , aut hominibus vestris imponi auctoritate Apostolica prohibemus . Baptismus quoque , sicut est antiquitus consuetum , ita semper in Ecclesia vestra , omni cuiuslibet per-

ta, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis, honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo Corpore, & Sanguine Dei, & Dñi Redemptaris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae subiaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco iusta servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus & hinc fructum bonae actionis percipiant, & apud districtum Iudicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

In fine vero dicti privilegii erat circulus quidam cum Cruce sursum ducta, in quo quidem circulo in circumferentia erant hae litterae, quae sic legi videbantur: *Adiuvā nos Deus salutaris noster.* In medio autem dicti circuli erant hae, quae sic legebantur: *S. Petrus, S. Paulus, Lucius PP. III.* Erant etiam in fine dicti privilegii hae subscriptiones:

Ego Lucius Catholicae Ecclesiae Episcopus.

Ego Theodinus Portuensis, & S. Ruffinae Sedis Episcopus.

Ego Paulus Praenestinus Episcopus.

Ego Petrus Tituli S. Susannae Presbyter Cardinalis.

Ego Vivianus Presbyter Cardinalis Tituli S. Stephani in Caelio monte.

Ego Cinthius Presbyter Cardinalis Tituli S. Caeciliae.

Ego Vgo Tituli S. Clementis Presbyter Cardinalis.

Ego Ardricus Presbyter Cardinalis Tituli S. Crucis in Ierusalem.

Ego Matthaeus Tituli S. Marcelli Presbyter Cardinalis.

Ego

Ego Iacintus Diaconus Cardinalis S. Mariae in Cosmedin.

Ego Rainerius Diaconus Cardinalis S. Georgii ad Velum aureum.

Ego Gratianus Sanctorum Cosmae, & Damiani Diaconus Cardinalis.

Ego Rainerius Diaconus Cardinalis S. Hadriani.

Ego Matthaeus S. Mariae Novae Diaconus Cardinalis.

Datum Laterani per manum Alberti S. R. E. Presbyteri Cardinalis, & Cancellarii, IV. Kalendas Ianuarii, Inditione XV. Incarnationis Dominicae anno MCLXXXI, Pontificatus vero D. Lucii PP. III. anno I.

VRbanus natione Lombardus, sedit anno uno, mensibus decem, diebus viginti quinque. Huius tempore capta est Ierusalem a Saracenis. Qui quum de transmaris partibus tam flebilem rem audisset, prae nimio dolore obiit, sepultusque est in Ferraria.

Gregorius natione Beneventanus, sedit mense uno, diebus xxvii, & cessavit diebus viginti. Hic zelando pro Terra sancta ad diversas provincias litteras misit. Et facta pace inter Ianuam, & Pisas (1) mortuus sepelitur.

(1) Adi Io. Villanum Lib. V. Cap. XV.

Clemens natione Romanus, sedit annis tribus, diebus sedecim. Hic ex patre Ioanne Scholari, Claustum extra muros ordinavit, & Lateranense Palatium fecit altius, & puteum ante aereum equum fecit fieri.

(1) Clementis III. Epistolam heic edo.

Clemens Episcopus servus servorum Dei. Dilectis in Christo filiabus, Abbatissae, & sororibus S. Hilari, salutem, & Apostolicam benedictionem. Intelleximus ex quodam authentico instrumento exhibito nobis, quod quum inter vos, & dilectum filium nostrum... Praepositum Florentinum super quibusdam decimis quaestio verteretur, & fuisset causa dilectis filiis Camaldulensium, & SS. Apostolorum, Prioribus a felicitis recordationis Urbano praedecessore nostro commissa, ipsi partibus in sua praesentia constitutis, & rationibus hinc inde auditis, & cognitis, pro vobis & Ecclesia vestra super illis decimis sententiam promulgarunt. Quum itaque controversias, quas de mandato Apostolico calculum definitionis accipiunt, dignum sit firmitatem perpetuam obtinere, sententiam ipsam sicut rationabiliter lata est, nec legitimam adpellatione subspensa, & in scripto authentico continetur, auctoritate Apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis, infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli, Apostolorum eius, se noverit incursurum. Datum Laterani II. Nonas Maii, Pontificatus nostri anno I.

COElestinus natione Romanus , ex patre Petro Bubonis , sedit annis vi , mensibus viii , diebus xi. Hic consecratur die Resurrectionis. Hic secunda die Pontificatus sui coronavit Henricum Imperatorem , & fecit palatium apud sanctum Petrum.

(1) Caelestini huius Epistolas quasdam heic profero .

Caelestinus Episcopus servus servorum Dei , Dilectis filiis Abbati , & Conventui S. Benedicti Placentino salutem , & Apostolicam benedictionem . Iussis petitionum desideriis dignum est nos facile praebere consensum , & vota , quae a rationis tramite non discordant , effectu prosequente complere . Quum autem inter te , fili Abbas , ac dilectum filium nostrum Martinum Abbatem S. Mariae Vallisumbrosae , nomine monasterii vestri , super iure , & institutione coenobii S. Iacobi Taurinensis controversia fuisset exorta , tandem quaestio ipsa fuit amicabili compositione sopita , cuius utique compositionis tenor in publico scripto exinde facta plenius explicatur . Ut igitur compositio deberet de cetero inconcussa servari , ne per aliquorum malitiam posset infringi , eam sicut provide , ac sine pravitate facta est , & recepta , & hactenus observata , & in eodem scripto plenarie continetur , auctoritate Apostolica confirmamus , & praesentis scripti patrocinio communimus . Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis , & constitutionis infringere , vel ei ausu temerario contraire . Siquis autem hoc attemptare presumpserit , indignationem omnipotentis

Dei

Dei, & beatorum Petri, & Pauli, Apostolorum eius sc
noverit incursum. Datum Laterani XII. Kal. Febr.
Pontificatus nostri anno IV.

Caelestinus Episcopus servus servorum Dei. Di-
lecto filio Siphredo Tit. S. Praxedis Presbytero Cardi-
nali salutem, & Apostolicam benedictionem.

Quum ex iniuncto, quod licet indigni gerimus,
Apostolatus officio, nobis immineat omnium Ecclesiarum
solicitudinem gerere, ad eas tenemur specialiter oculos
paternae provisionis extendere, quae in Vrbe positae
ad nos specialias spectare noscuntur, & ad nullum a-
lium, sicut condécet, habentes respectum providentiae
nostrae, & curam, speciali quadam praerogativa expe-
ctaverit, & expectant favorabilis subventionis auxi-
lium. Quum igitur Ecclesia S. Praxedis Priori, & fra-
tribus S. Mariae de Rheno per bon. mem. Anastasium an-
tecessorem nostrum olim ordinanda, & disponenda com-
missa fuisset, ut ordo canonicus in ea perpetuis tem-
poribus servaretur illaesus, deficiente tandem in ipsa
religionis vigore, & per iniuriam fratrum, qui in
eadem deservierant, usurariis debitis enormiter excre-
scentibus, instantius a nobis & saepius postulasti, ut
reparationi eiusdem Ecclesiae paterna solitudine de-
beremus intendere, & providere cautius, ne ad extre-
mam exinanitionem deducta cogeretur, omnimodis ex-
pectare. Tuis igitur instantissimis postulationibus, pro-
ut debuimus, annuentes per fratres nostros ad Ecclesiam
supradictam descendimus, & contra nimium defectum,
quo laborare dicebatur, necessarium cognoscentes praedi-
ctos Priorem, & fratres S. Mariae de Rheno per litte-
ras nostras commonuimus, ut accederent ad praesen-
tiam nostram, de his quae praediximus, responsuri.

Quia igitur per annum circiter expectati, in his, quae per suos enormiter acta fuerant, nullum curaverunt emendationis remedium adhibere, nos, sicut & debuimus, nolentes, ut saepedicta Ecclesia tam in spiritualibus, quam in temporalibus, prorsus extenuata deficeret, ipsam de communi consilio omnium fratrum nostrorum ab omni cura, ordinatione, subiectione, & obedientia saepedictorum fratrum, & Ecclesiae S. Mariae de Reno subtraximus, tam privilegia, quam scripta omnia quae de ipsa Ecclesia S. Praxedis eisdem ab Ecclesia Romana indulta fuerant, & omnem ordinationem, quae in ea fuerant, decernentes in posterum iuribus omnino carere, ipsam tibi, & successoribus tuis disponendi, & ordinandi, tam in temporalibus, quam in spiritualibus, liberam concedimus auctoritate Apostolica facultatem. Decernimus ergo, ut nulli hominum liceat hanc paginam nostrae constitutionis & concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursum. Datum Laterani II. Kalend. Martii, Pontificatus nostri anno IV.

INnocentius, natione Campanus⁽¹⁾, consecratur in festo Cathedrae sancti Petri; sedit annis xviii, mensibus iii, diebus xxiii. Hic quantum fuit glossatus, opera eius testimonium perhibent veritati. Fecit inter cetera Hospitale sancti Spiritus, & renovavit ecclesiam sancti Xysti. Composuit Decretales, Sermones, & Libros de misera
con-

conditione humani generis, & multa alia glossa. Anno vero Pontificatus sui xvii. mense Novembris in Basilica Lateranensi, quae Constantiniana vocatur, celebratum est Concilium generale pro subsidio Terrae sanctae, & pro statu universalis Ecclesiae multa statuta utilia ibi sunt promulgata. In quo fuit cum Patriarchis, & aliis Episcopis, & Praelatis, summa Praelatorum mcccxv. Tempore huius Concilii consecravit ecclesiam sanctae Mariae trans Tiberim (2). Demum, quum propter subventionem Terrae sanctae inter Pisanos, Ianuenses, & Lombardos, pacem facere intenderet, in itinere ad hoc constitutus apud Perusium est defunctus, ibique in ecclesia sancti Laurentii tumulatus. Et cessavit Papatus per unum diem, Perusinis causa electionis Papae Cardinales strictissime coarctantibus. Hic Abbatiss Ioachim libellum, quem contra Magistrum Petrum Lombardum composuit damnavit (3).

(1) Anagninus erat.

(2) Mirum id silentio praeteriri a *Marraccio* in *Pontificibus Marianis*.

(3) *Innocentii III.* Epistolas tres haec in medium adducere iuvat.

In Dei Nomine. Amen.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Martino Abbati Monasterii Vallumbrosani,

eiusque fratribus, tam praesentibus, quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum. Religiosam vitam eligentibus, Apostolicum convenit adesse praesidium, ne forte cuiuslibet temeritatis incursum, aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit, sacrae religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, iustis postulationibus clementer annuimus, & praescriptum monasterium Vallumbrosanum, in quo divino mancipati estis obsequio, ad exemplar fel. rec. Praedecessorum nostrorum, Paschalis, Adriani, Alexandri, Lucii, Urbani, & Coelestini, Romanorum Pontificum, quod pro B. Mariae Virginis reverentia Deo dicatum est, in Romanae Ecclesiae proprietatem, tutelam, & protectionem Apostolicae Sedis suscipimus, & praesentis scripti privilegio communimus; in primis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum, & D. Benedicti regulam, in eorum loco institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Praeterea quascumque possessiones, quaecumque bona idem Monasterium in praesentiarum iuste, & canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis [praestante Domino] poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus, & illibata permaneant. In quibus haec propriis diximus exprimenda vocabulis, locum ipsum, in quo praedictum Monasterium situm est, cum omnibus adiacentis, & pertinentiis suis, Ecclesiis, & aliis, quae ad idem Monasterium pertinere noscuntur, Monasterium sancti Salvii, Monasterium S. Trinitatis de Florentia, Monasterium de Osella, & S. Iacobi de Castello, Monasterium de Passiniano, & S. Michaelis de Senis, & de Alpbiano, Monasterium de Cultubono, de monte Pisis, Monasterium de monte Sclario, & Nerava, Mon-
sterium

sterium de Cappiano, Monasterium S. Pauli Pisani in Sardinia, Monasterium S. Michaelis de Plaiano, Monasterium S. Michaelis de Salvenereo in Arborea, Monasterium S. Michaelis de Erculento, Monasterium S. Angeli de Pistorio, Monasterium de Pacciano, Monasterium S. Mariae de Prato, Monasterium de Vaiano, Monasterium de Oppleto, & de Monte Plazo, Monasterium de Fonte Thaeonis, Monasterium de Musceto, Monasterium de Monte armato, Monasterium S. Ceciliae, Monasterium S. Reparatae, Monasterium de Trecento, Monasterium de Crispino, Monasterium de Razolo, Monasterium S. Sepulchri de Papia, Monasterium de Rivo Casaris, Monasterium de Cuneo, Monasterium de Turri, Monasterium de Caprilia, Monasterium S. Benedicti de Placentia, Monasterium de Herba armata, Monasterium de Cavanna, Monasterium S. Mercurialis Forolivien. Monasterium de Novaria, Monasterium de Vercellis, Monasterium de Ianua, Monasterium S. Pauli Terdon. Monasterium S. Iacobi Taurinen. Monasterium Brixien. Monasterium S. Trinitatis Veronen. Monasterium S. Vigili, Monasterium Bergomen. Monasterium Mediolanon. Monasterium S. Carpophori, Monasterium Asten. Monasterium S. Angeli Juniperiti, Monasterium S. Sigismundi, Monasterium S. Mariae de Flumana, Monasterium S. Mariae de Serena, Monasterium S. Mariae de Dorea, Monasterium S. Petri de Polongea, Monasterium de Latronoce, & in urbe Monasterium S. Praevidis, Castrum de Flumana, Magnale cum Curte, Ecclesiis, & omnibus pertinentiis suis, Monasterium de Ripula cum pertinentiis suis, libertates, & immunitates a Praedecessoribus nostris felicis rec. Victore, Gregorio VII. Urbano II. Paschale, Innocentio, Eugenio, Alexandro, Lucio, Urbano III. atque Caelestino, Romanis Pontificibus vobis indultas, & usque ad haec tem-

pora pacifice confrimatas, ratas habemus, & eas auctoritate Apostolica confirmamus. Porro fructuum vestrorum Decimas, quos ubilibet propriis sumtibus, laboribusque colligitis, absque Episcoporum, vel episcopalium ministrorum, seu etiam Plebanorum contradictione Coenobio vestro, & Conventualibus monasteriis vestris reddendas, possidendasque sancimus: liceat quoque vobis clericos, vel laicos liberos, & absolutos: e saeculo fugientes, ad conversionem recipere, & eos absque contradictione retinere. Nulli quoque liceat aliquod vestrae Religionis monasterium a loci sui stabilitate revellere, ac movere; sine Abbatis, & Congregationis communi consensu. Sancimus insuper, ut nulli Episcoporum fas sit in vos excommunicationis, vel interdicti sententiam promulgare; ut qui in speciales estis filios Apostolicae Sedis assumpti, nullius alterius iudicem temere subeatis. Statuentes, ut omnium praedictorum monasteriorum caput, quod in Valleumbrosa situm est monasterium, habeatur. Sane cum terminus vitae pastori vestro, divina dispositione, contigerit, qui eius loco substituentus fuerit, quia vobis, & aliis omnibus praeesse debet, omnium, qui ceteris praesunt monasteriis, consensu, & iudicio eligatur. Quod si forte ex ipsis Abbatibus quilibet, Domino disponente, ad hoc generale regimen electus fuerit, ad vestrum praedictum coenobium transeat, & eius mox iudicio, sicut in diebus ven. me. Ioannis primi Abbatis vestri factum constat, cetera omnia unita vobis monasteria disponantur. Chrisma vero, Oleum sanctum, consecrationes Altarium, seu Basilicarum, Ordines Clericorum, & Monachorum vestrorum, a quocumque malueritis suscipietis Episcopo, siquidem Catholicus fuerit, & gratiam, atque communionem Apostolicae Sedis habuerit, & ea gratis, & absque pravitare voluerit impertiri.

ri. Sepulturam quoque vobis liberam esse concedimus, ut eorum devotioni, & extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati, vel interdicti fuerint, nullus obsistat, salva iustitia illarum Ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat prædictum Monasterium temere perturbare, aut eius possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia illibata, & integra, conserventur eorum, pro quorum gubernatione, ac sustentatione, concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolicæ auctoritate. Siqua igitur in futurum ecclesiastica, secularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam scient, contra eam temere venire tentaverit, secundo, tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo Corpore, ac Sanguine Dei, & Dñi Redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultionis subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus & hinc fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum Iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

In fine vero dicti privilegii erat circulus quidam cum cruce fursum ducta in medio, in quo erant scriptæ litteræ, quæ sic legebantur, Sanctus Petrus, Sanctus Paulus, Innocentius Papa III. In circumferentia vero erant litteræ, quæ sic habebant: *Fac mecum Domine signum in bonum.* Erant etiam in fine dicti privilegii subscriptiones in hunc modum.

Ego

Ego Innocentius Apostolicæ Ecclesiæ Episcopus S.

Ego Petrus Portuen. & S. Rufinæ Episcopus S.

Ego Petrus Dei gratia Tituli S. Cæciliæ Presbyter Cardinalis S.

Ego Ioannes Tit. S. Clementis Cardin. Viterbien. & Tuscan. Episcopus S.

Ego Guido Presbyter Cardinalis S. Mariæ Transiberim Tituli S. Callisti S.

Ego Vgo Presbyter Cardinalis S. Martini Tituli Equitis, &c. S.

Ego Cinthius Tituli S. Laurentii in Lucina Presbyter Cardinalis S.

Ego Siphredus Tituli S. Prædix Presbyter Cardinalis S.

Ego Gratianus SS. Cosmæ, & Damiani Diaconus Cardinalis S.

Ego Gregorius S. Mariæ in Porticu Diaconus Cardinalis S.

Ego Gregorius S. Georgii ad Velum aureum Diaconus Cardinalis S.

Ego Nicolaus S. Mariæ in Cosmedin Diaconus Cardinalis S.

Ego Gregorius S. Angeli Diaconus Cardinalis S.

Ego Bobo S. Theodori Diaconus Cardinalis S.

Ego Vgo S. Eustachii iuxta Templum Agrippæ Diaconus Cardinalis S.

Ego Gerardus S. Nicolai in Carcere Tulliano Diaconus Cardinalis S.

Datum Laterani per manum Rainaldi Domini Papæ Notarii, Cancellarii vicem agentis, II. Nonas Ianuar. Indict. II. Incarnat. Dominicæ anno MCXCVIII. Pontificatus vero Domini Innocentii PP. III. anno primo.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei, Dilecto Filio Abbati S. Stephani Bonon. salutem, & Apostolicam benedictionem. Querelam dilectorum Filiorum Abbatum, & Conventus Monasterii de Crispino Ordinis Vallisumbrosae Faventin. Dioec. recepimus continentem, quod Potestas, Consilium, & Commune Florentinum pro sua voluntate fingentes Monasterium ipsum esse in Florentin. Dioec. constitutum, ac illud propter hoc Civitati Florentiae subiicere gestientes, & tallias, & collectas imponere, ac ipsas a dictis Abbate, & Conventu praesumunt in eiusdem Monasterii grave praeiudicium extorquere. Quocirca discretionis tuae per Apostolica scripta mandamus quatenus si ita est praefatos Abbatem, & Conventum, ac Monasterium ipsum, & membra eius sita infra dictam Dioec. Florentin. non permittas super praemissis ab illis aliquatenus molestari, molestatores huiusmodi per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compefcendo, non obstante si eis communiter, vel singillatim, a Sede Apostolica sit indultum, quod interdicti, vel excommunicari non possint; nisi de indulto huiusmodi sibi concesso plena, & expressa in nostris litteris mentio habeatur; proviso ne in Vniuersitatem Florentin. excommunicationis, vel interdicti sententiam proferas, nisi a nobis super hoc mandatum receperis speciale.

Datum Perusii XVI. Kal. Martii Pontificatus nostri anno X.

Innocentius servus servorum Dei Abbati de Strumis Aretin. Dioecesis, & Priori Sancti Iacobi de Florentia, salutem, & Apostolicam benedictionem.

Cum Dilecto Filio Abbati Vallisumbrosae dederimus in mandatis, ut accerfiris duobus coabbati-

Honorius, natione Romanus, Perusii est electus; sedit annis x, mensibus viii, diebus xxviii. Hic apud sanctum Laurentium foris muros Petrum Altissiodorensem Comitem in Imperatorem Constantinopolitanum coronavit. Hic etiam ecclesiam sancti Laurentii extra muros, & Basilicam, quae dicitur Sancta Sanctorum, renovavit; & Decretales compilavit (1). Hic in Basilica sancti Petri Fredericum Regem Siciliae in Imperatorem Romanorum coronavit. Huius tempore Christiani Damiatam ceperunt; sed Saraceni fortuito casu contingente eam postea recuperaverunt. Hic Honorius Papa moritur, & in ecclesia sanctae Mariae Maioris, Romae sepelitur; & dominus Hugolinus (2) Ostiensis Episcopus in Papam electus Gregorius est vocatus. Honorius primo anno sui Pontificatus, Ordinem Praedicatorum confirmavit (3), beato Dominico, natione Hispano, inventore eiusdem sanctissimi Ordinis, procurante. Nam Innocentius Papa, qui durus ei in hoc fuerat, visione habita, quod beatus Dominicus Lateranensem Ecclesiam cadentem humeris sustentasset, confirmare deliberaverat; sed morte praeventus non potuit.

(1) Hoc

(1) Honorii III. Epistolarum Decretalium Collectio concinnata fuit, ut intelligere est ex *Vanespenio*, & *Natal. Alexandro*. Scripsit etiam *Ordinem Romanum*, quem edidit *Mabillonius Tom. II. Mus. Italic.*

(2) Quum Statuta quaedam Vallisumbrosanae Congregationis invenerim, sancita in Capitulo, ut vocant, quodam sub Abbate Benigno celebrato, cui Cardinalis Hugolinus hic, postea Gregorius IX. interfuit, haud abs re existimavi heic illa exhibere.

Anno Domini MCCXXIII, apud Vallem Vmbrosam, ibidem Capitulo generali solenniter celebrato, Dominus Benignus Vallumbrosanus Abbas statuit, ut quod de varietate panni fuit praeceptum in Capitulo facto MCCXVI Vallimbrosae, firmiter observetur. Et quia per Monachos, & Conversos, qui ad alium ordinem motu & arbitrio suo vadunt, nostri ordinis status destruitur, firmiter inhibemus ne quis de Fratribus nostris Monachis, vel conversis absque licentia sui Abbatis, vel maioris Abbatis, id deinceps praesumat. Conspirationes omnes, vel iuramenta sine Praelati sui licentia facientes, & incendiarios universos perpetuo condempnamus. Quod de varietate cantuum in praefato Capitulo est statutum, firmiter praecipimus observari. Omnes contra praedicta venientes excommunicationis vinculo innodamus; quam excommunicationem omni anno in festo Sancti Stephani per singula Monasteria iubemus solenniter innovari. Officium Regulare tantum, officium Beatae Mariae, Officium Defunctorum, Psalmi Graduum, Suffragia Sanctorum; celebrentur a Fratribus more solito in Conventu, & septem Psalmi cum Letaniis à Kal. Octob. usque in Pascha dicantur, prout consuetum est. Versus Oremus pro fratribus nostris absentibus per omnes horas diei, & noctis, omni tempore, ante orationem officii regularis dicantur.

catur. Semper autem quum celebratur officium Sanctae Mariae, & adiungitur Oratio omnium Sanctorum; in eiusdem Orationis fine addatur: Et pacem tuam nostris concede temporibus, & ab ecclesia tua cunctam repelle nequitiam, & iter filiorum tuorum in salutis tuae prosperitate dispone, & animabus fidelium defunctorum vitam aeternam concede.

Si Monachus, vel Conversus percusserit aliquem ferro, vel maza, seu lapide, infra octo dies de suo monasterio expellatur. Ieiunium regulare ab Idibus Septembris usque in Pascha continue peragatur. In aestate vero ieiunium IV. & VI. feriae, sicut Regula dicit, in arbitrio sit Abbatis. Evangelium in nocte diebus Dominicis, & festivis, ab Abbate in cuculla, & stola dicatur: in plenis quoque festiuitatibus Abbas cum Subdiacono, & Acolytis ad dictum Evangelium, more solito praeparetur. Reverentiae circulares, quae solent fieri a fratribus in Conventu, remaneant, exceptis illis, quae sunt a proficientibus, & revertentibus, & ab Hebdomadariis, Servitore scilicet coquinae, & mensae Lectore.

Item in Eremitio Vallembrofana nullus Carcerarius ulterius admittatur.

Huic autem Capitulo interfuerunt, Venerabilis Pater Dominus Hugolinus Ostiensis episcopus, & Dominus Io. Florentinus Praesul, cum multis aliis Clericis, & Laicis.

In Capitulis hisce Vallumbrosani Ordinis evolvendis animadverti frequenter variis delictis ab illis coetibus poenam excommunicationis infligi. Verum nomen excommunicationis usurpatum in his non inveni ante annum MCXXXV, in Capitulo Vagiani celebrato. Nam in eo contra inobedientes ita fancitur: Si vero post haec obedire noluerit usque ad integrum men-

scsa

sem proprio priventur officio, atque ab ecclesia, & Capitulo, & a mensa communi segregetur. At ultimum, si in sua pertinacia perduraverit, gravioris excommunicationis poena plectatur. Heinc intelligitur, quid, & qualis huiusmodi excommunicatio esset: non erat enim nisi quaedam poena regularis, ut ex Capitulo anni antecedentis agnoscitur, ubi: Quod si quisquam obedire contemserit, & in sua pertinacia perduraverit, secundum praeceptum regulae, contemtoris poena graviter plectatur. In Capitulo autem anni MCXXVIII. poenae quaedam fanciuntur contra iracundos, & percussores ad invicem, hoc est: Si sunt ordinati, pro tanta temeritate, saltem per septem dies ab officio, & mensae participatione segregentur, & in choro ultimi remaneant, &c. Quare huiusmodi excommunicationes illae erant, & non censurae quales nunc intelligimus; nam haec quidem fidelium omnium communione interdiciunt, & sacramentorum, atque orationum participatione privant: atque id ulterius ex beati Benedicti regula illustrari potest, in qua frequens illarum excommunicationum mentio. At, qualiscumque fuerit excommunicatio, quam irrogabant Monachorum Vallumbrosanorum coetus generales, tamen non videtur de alia excommunicatione intelligendum, quam de canonica, & ordinaria, quod de Gregorio Vallumbrosano Abbate Coenobii Montis Sclarii perhibetur. Hic enim non dubitavit Fidem quemdam Presbyterum, Canonicum Ecclesiae S. Florentii, quae Florentiae exstat, excommunicare, ut ex adpellatione ipsius Fidei constat, quae ita habet: In Dei nomine Amen. Quum vos, Domine Gregori Abbas Monasterii Montisclarii, nullam iurisdictionem habeatis, vel ostenderitis, quare me Presbyterum Fidem
Ca-

Canonicum Ecclesiae S. Florentii excommunicare possitis, & non praemissa aliqua admonitione, absque rationabili causa ausi fueritis me de facto, cum de iure non possitis, excommunicare, seu excommunicatum denuntiare, ideo reputans vos suspectum, & inimicum, ab omni gravamino, quod contra me facere possitis de iure, vel de facto, ad Dominum Ardengum Episcopum Florentinum, & Sedem Apostolicam adpel-lo, &c. Anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo primo septimo Idus Septembris, Indictione quattadecima, &c. Ob quam adpellationem ita Episcopus Florentinus pronuntiavit: In Dei nomine, Amen. Anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimo quadragesimo primo, septimo Idus Septembris, Indictione XIV. Quum Dominus Ardengus benignitate divina Florentinus Episcopus intellexisset, quod Dominus Gregorius Abbas Monasterii Montiscalarii excommunicasset de facto Presbyterum Fidem Canonicum Ecclesiae S. Florentii Florentinae, & cum ostenderetur ab ipso presbytero humiliter requisitus, qua auctoritate faceret excommunicationem praedictam, utrum Apostolica, vel alia, per quam excommunicare posset, cum consideraret idem Dominus Episcopus, ac etiam iniuriosum reputaret & molestum, quod dictus Abbas in civitate Florentia, clericum de sua iurisdictione, & sibi subiectum, excommunicare praesumpserit absque sua licentia, & mandato, non ostendendo, ut dictum est, qua auctoritate procederet, & si haberet potestatem faciendi praedicta, sed tantum impetuose processerit; propter istas causas, & alias denunciavit, & dixit, dictum Presbyterum Fidem, clericum suum non teneri, nec ligatum esse, vel fuisse; &c. Quo quidem iure Abbas Montiscalarii Presbyterum illum excommunicaverit non constat; sed certe patet, ut

An vero excommunicatione ab Abbate Montiscalarii inrogata, praedictus presbyter Fides innodatus exstiterit, mihi satis haud constat. Exploratae tamen fidei est, dictum Presbyterum ab omni excommunicatione absolutionem petiisse, sed unam tantum, ab hac diversam, nominasse, ut ex sequenti instrumento patet: *Pateat universis, hoc instrumentum inspecturis, quod Dominus Papa scripsit Archipresbytero Florentino in hunc modum: Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio Archipresbytero Florentino, salutem, & Apostolicam benedictionem. Devotionem, quam habes ad Sedem Apostolicam, sollicite ipsius procurando negotia, dignis in Domino laudibus commendantes, praesentium tibi auctoritate mandamus, quatenus omnibus, qui redierint, vel redire voluerint ad devotionem Ecclesiae, iuxta formam Ecclesiae receptam, sufficienti, & idonea cautione de parendo mandatis Ecclesiae, beneficium absolutionis impendas, & facias in terris, quae ad devotionem praedictam redierint, divina officia celebrari, contradictores per censuram Ecclesiasticam adpellatione postposita compescendo. Datum Lugduni XIII. Kal. Decemb. Pontificatus nostri anno V. Vnde Presbyter Fede, Rector Ecclesiae S. Florentii, de civitate Florentia, veniens ad praesentiam praefati Archipresbyteri, & petens absolvi ab omni excommunicatione, qua tenebatur, quia participaverat nuntiis, vel sequacibus depositi Frederici, aut ex quacunque alia causa, iuravit praeceptis Ecclesiae, & Domini Papae, ac ipsius Archipresbyteri, & eorum mandatis in omnibus obedire. Vnde Archipresbyter saepedictus, auctoritate Domini Papae, quaungebatur, absolvit, recepta ab eo sufficienti, & idonea cautione; praefatum presbyterum eidem ab omni excommunica-*

tione, qua tenebatur ex praedicta causa, vel etiam ex quacumque alia causa, praecipiens per sacramentum eidem, quod Frederico deposito, vel eius nuntiis, deinceps non praestet auxilium, sed sanctam Ecclesiam & eius Capitaneos, scilicet Guidumguerram, & Rugerium Comites, vel alios quoscumque pro Ecclesia Capitaneos, defendat, protegat, & sequatur. Actum ad Montevarchi anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo octavo XIII. Kal. Decembr. Indict. VII. Tesselus presbyter Matthaeus S. Andreae, & Bartholus filius Bonaventurae, & al. Ego Orlandus filius quondam Bonoditi Iudex Ordinarius, & Notar. haec omnia de mandato dicti Archipresbyteri SS. & publicum, & authenticum praedictum litterarium Domini PP. cum sigillo plumbeo etus vidi, & legi, & hoc exemplavi. Non pauca in hoc instrumento exstant, quae historiam cum Ecclesiasticam, tum profanam illustrare possunt: adeoque lubenter heic illud transcripsi. Sed antequam hanc controversiam Abbatis Vallumbrosani, & presbyteri Fidei missam faciam, observandum est, anno MCCXLVI. Innocentium IV. alios Iudices in hac causa delegasse hoc rescripto: Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Archipresbytero Bononiensi, Rainerio de Viterbio, Remen. & Oddoni Caporio Sanctae Mariae Maioris de Vrbe Canon. Bononiae commorantibus salutem, & Apostolicam benedictionem. Presbyter Fides Rector Ecclesiae S. Florentii de Florentia, &c. Et tandem quum controversia quaedam circa bona, & possessiones Ecclesiae S. Florentii inter dictum pariter Abbatem, seu Monasterium, & dictum Presbyterum verteret, hoc anno MCCXLVIII. coram Domino Ottone Curtesio Iudice, & Adfessore Domini Iacobi de Rota, Potestatis Florentiae, agitatam fuisse ut, constat ex instrumento, quod

quod legi in primo Volumine monumentorum Val-
lumbrosianorum, quae incredibili diligentia, labore,
& eruditione, collegit Vir laude immortalis dignissi-
mus *Fulgentius Nardius*, Abbas Reverendissimus Coe-
nobii S. Trinitatis Florentiae, ex quo Volumine et-
iam reliqua instrumenta, veteresque membranas,
quas retuli, exacte & sedulo exscripsi. Denique in-
dictum nolim ad Capituli constitutionum, quas ex-
hibui, ulteriorem declarationem, recte a *Vanespenio*
Par. III. Iur. Eccles. Tit. XI. Cap. III. observari, anti-
quitus excommunicationis nomine, poenas quasdam,
& poenitentias, adpellatas fuisse, alio prorsus sen-
su, quam nunc censuras intelligimus. Itemque ani-
madvertendum, si quis reperiatur, qui nulla etiam
iurisdictione aliquem excommunicaverit, nil aliud
comprehendi deberi, quam illum protestatum fuisse
se cum illo in sacris non communicaturum, ut ex-
plicare oportet, quae narrantur de audaci Mona-
cho, qui Theodosium Iuniorum excommunicare au-
sus est, ut narrat *Theodoretus Lib. V. Histor. Ec-
clesiast.*

(3) Quare non mirum, si *Hippolytus Marraccius* in
Pontificibus Marianis, Dissertatione fabellis, & pa-
radoxis ad miraculum scatenti, probare conatur,
coronam, quam vocant Rosarii, seu calculos, qui-
bus repetitae salutationes angelicae numerantur, ab
Honorio in Ecclesia Sanctae Mariae in Campitello
Romae collocatos fuisse, cuius facti litem meam
facere nolo; nam Ordo Praedicatorum Rosarii pre-
ces maxime propagavit. Sed certe risum continere
non possum, ubi adfirmat, Apostolorum aetate, &
eam salutationem a Christianis recitari solitam, &
ipsam B. Virginem id fecisse: & huiusmodi calcu-
lis, aut corona, tunc temporis Christianos, ipsam-
que

cessor suus contra Fredericum fulminaverat, roboravit. Hic quum Concilium celebrare Romae nititur, & ab Imperatore viae per terram, & per mare, ar&arentur, duo Cardinales, & multi Praelati, & Abbates, & Clerici, maxime per mare ad Concilium venientes per Imperatoris fautores (2) capiuntur. Hic Papa per Fratrem Raymundum Ordinis Fratrum Praedicatorum, & Capellanum, ex pluribus voluminibus decretalium (3) compilavit volumen unum, mandans ubique do&toribus illo uti. Hic Frater Raymundus fuit Magister Ordinis Praedicatorum; sepeliturque in Barchinona, ubi multis miraculis coruscavit. Hic Gregorius, quum ab Imperatore, qui tunc ex magna parte patrimonium occupaverat ecclesiae, in Vrbe obsideretur; videns etiam paene omnes Romanos per pecuniam corruptos esse, accipiens capita Apostolorum, & processionem (4) a Laterano usque ad sanctum Petrum faciens, animos Romanorum sic revocavit, ut paene omnes contra Imperatorem cruce signarentur. Quare Imperator, qui iam credebat se Urbem intraturum, hoc audiens, timens longe ab Vrbe retrocessit. Denique Gregorius Papa tantis tribulationibus concussus, Romae anno decimo tertio, mense Augusti, migravit ad Christum. Hic Reate beatum

Dominicum inventorem, & Magistrum Ordinis Praedicatorum, Bononiae sepultum, & miraculis innumeris coruscantem, canonizavit (5).

(1) Solemnium Canonizationum initium saeculo X, probabiliter, vel non multo ante, adsignandum esse docet *Dan. Papebrochius in Conatu Chronico Histor. Dissert. XX.*

(2) Hi Pisani fuere, cuius facti narrationem textit *Io. Villanius Lib. V. Cap. XX.* & hanc causam esse credit, cur deinde Pisani tot calamitatibus, & infortuniis, obnoxii fuerint.

(3) Historiam variorum canonum compilationum habes apud *Natal. Alexandrum Tom. III. Histor. Ecclesiast. Dissert. XXI. in Saecul. I. & Vanespemium.*

(4) De Processionibus, & Litaniiis. quaedam adnotavi superius pag. 136. Nunc addiderim me legisse in antiquis Ritualibus Vallumbrosanorum Monachorum litanias quasdam & preces, quae tempore S. Ioannis Gualberti in usu erant, XI scilicet saeculo, ab iis, quibus modo Ecclesia utitur, non multum dissimiles, nisi quod pleraque Sanctorum nomina diversa sunt.

(5) Gregorii huius varias Epistolas prodimus:

Gregorius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis in Christo Filiabus Agneti abbatissae Monasterii sancti Hillari in Episcopatu Fesulano siti, eiusque Sororibus, tam praesentibus, quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum. Prudentibus Virginibus, quae sub habitu Religionis, accensis lampadibus per opera sanctitatis iugiter se praeparant obviam ire sponso, Sedes Apostolica debet praesidium impertiri, ne forte cuius-

iussibet temeritatis incursus aut eas a proposito revo-
cet, aut robur, quod absit, sanctae religionis infringat.
Ea propter, dilectae in Christo Filiae, vestris iustis po-
sulationibus clementer adnuimus, & Praedecessorum
nostrorum felicitis recordationis Alexandri, Coelestini,
Eugenii, Hadriani, & Lucii Roman. Pontific. ve-
stigiis inhaerentes praedictum monasterium sancti Hil-
lari in Episcopatu Fesulano situm, in quo divino
estis obsequio mancipatae, sub diui Petri ac nostra pro-
tectione suscipimus, & praesentis scripti privilegio
communimus, statuentes, ut quascumque possessiones,
quaecumque bona, idem monasterium in presentiarum
iuste ac canonice possidet, aut in futurum concessione
Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fi-
delium, seu aliis iustis modis, praestante Domino, poterit
adipisci, firma vobis, & iis quae vobis successerint, & il-
libata permaneant. In quibus haec propriis duximus
vocalis exprimenda. Monasterium sancti Gorgonii cum
pertinentiis suis. Monasterium sancti Mauri, cum perti-
nentiis suis. Monasterium S. Gregorii, cum pertinen-
tiis suis, quod est positum iuxta Bononiae Civitatem:
Ecclesiam sanctae Mariae de Agnano, cum pertinentiis
suis. Ecclesiam sancti Martini de monte Mignari, cum
pertinentiis suis. Ecclesiam sancti Laurentii de Pezza-
tolae, cum pertinentiis suis. Ecclesiam Sancti Step-
hani de Pitiana, cum pertinentiis suis. Ecclesiam, quae
est in Castro sancti Hillari, cum pertinentiis suis. Ec-
clesiam sanctae Mariae, quae est inter Castrum, &
Monasterium, cum pertinentiis suis. Castrum sancti
Hillari, cum pertinentiis suis. Castrum de Remulo
cum pertinentiis suis. Reditus quoque, Iurapatro-
natus, & rationabiles, & antiquas consuetudines,
quas habetis in monasterio Vallisumbrosae sito vobis
nihilominus confirmamus. Sane novatium vestrorum,
quae

quae propriis manibus aut sumptibus colitis, seu de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere praesumat. Liceat vobis feminas, saeculum fugientes, liberas, & absolutas ad conversionem recipere, & eas absque contradictione aliqua retinere. Cum autem generale interdictum Terrae fuerit, liceat vobis ianuis clausis, excommunicatis exclusis, & interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina Officia celebrare. In Parochialibus autem Ecclesiis, quas habetis, liceat vobis Sacerdotes eligere, & dioecesano Episcopo praesentare; quibus, si idonei fuerint, Episcopus animarum curam committat, ut ei de spiritualibus, vobis autem de temporalibus, debeat respondere. Praeterea Praedecessoris nostri Lucii Papae tertii vestigiis inhaerentes, ipsum monasterium in eodem statu, & religione, S. Monialum videlicet feminarum, quotidie in religione proficiens, sicut ab exordio sui statutum est perpetuo manere sancimus. Novas autem consuetudines, vel exactiones, vobis, vel ecclesiis, aut hominibus, vestris imponi auctoritate Apostolica prohibemus. Baptismus quoque, sicut est antiquitus consuetum, ita semper in Ecclesia vestra omni cuilibet personae contradictione cessante suo tempore celebretur. Prohibemus insuper ut nullus eiusdem Coenobii Vicecomitatum sibi audeat usurpare, sed liceat Abbatissae, quae pro tempore ipsi monasterio praeficitur, communicato totius sui Capituli consilio, idem Officium dare, & culpa, vel alia manifesta causa rationali, exigente auferre. Chrisma vero, Oleum Sanctum, Consecrationes Altarium seu Basilicarum, Ordinationes Clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a dioecesano suscipiatis Episcopo, siquidem Catholicus fuerit, & gratiam, & communionem, Apostolicae Sedis habuerit, & ea vobis gratis, & absque pra-

pravitate aliquis voluerit exhibere. Sepulturam praeterea monasterii vestri liberam esse decernimus, ut eorum devotioni, & extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati, vel interdicti sint, aut etiam publice usurarii, nullus obstet, salva tamen illarum Ecclesiarum iustitia a quibus mortuorum corpora adsumuntur. Obeunte vero te, nunc eiusdem loci Abbatissa, vel earum qualibet, quae tibi successerint, nulla ibi qualitate subreptionis, astutia, seu violentia, praeponatur, nisi quam Sorores communi consensu, vel Sororum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem, & sancti Benedicti regulam providerit eligendam. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas sit praedictum monasterium temere perturbare, aut eius possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur earum, pro quarum gubernatione, ac sustentatione, concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolicae auctoritate, & Dioecessani Episcopi canonica iustitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica saecularisve persona hanc nostrae constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo, tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo Corpore ac Sanguine Dei, & Domini Redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinae ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus & fructum bonae actionis percipiant, & apud districtum Iudicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen Amen Amen.

id per sollicitudinem officij nostri ad debitum perdu-
catur effectum. Ea propter, dilecti in Domino Filii,
vestris iustis precibus inclinati, arbitrium, quod dilectus
filius magister Martin. Archidiacon. Senen. Vicecancellarius
noster, inter vos ex una parte, & dilectum fi-
lium Magistr. Bandinum rectorem, & Clericos Eccle-
siae sancti Petri de Ovili ex altera, super Parochia,
& iure Parochiali, aequitate protulit suadente, sicut
est aequum, & ab utraque parte sponte receptum, au-
thoritate Apostolica confirmamus, & praesentis scripti
patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum
liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere,
vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc
attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis
Dei, & beati Petri, & Pauli, Apostolorum eius, sa-
noverit incursum. Datum Perusii II. Kalendas No-
vembris. Pontificatus nostri anno tertio.

S. P. A. † S. P. A.

GRE
GORIUS
PP. IX.

Gregorius Episcopus servus servorum Dei. Dilecto
filio Archipresbytero Senen. salutem, & Apostolicam
benedictionem.

Dilecti filii Abbas, & Conventus de Cultubono
ordinis Vallumbrosae suam ad nos quærimoniam desti-
narunt, quod Prior de Campo, Raynerius de Ricafol-
lis, & quidam alii Clerici, & Laici Arctin. Fe-
sulan. & Senen. Civitatum, & Dioec. super quibus-
dam legatis, decimis, possessionibus, & rebus aliis
iniuriantur eisdem; ideoque discretionis tuae per Apo-
stoli-

*solica scripta mandamus, quatenus partibus convoca-
tis audias causam, & appellatione remota debito fine
decidas, faciens quod decreveris per censuram ecclesia-
sticam firmiter observari. Testes autem qui fuerint
nominati, si se gratia, odio, vel timore, subtraxe-
rint, per censuram eandem adpellatione cessante com-
pellas veritati testimonium perhibere. Dat. Viterbii
XVI. Kal. Maii Pontificatus nostri anno decimo. Anno
vero Nativitatis MCCXXXVIII. indict. XII. ultimo
die mensis Septemb. Actum in clauistro Plebis Chanciani,
& Pleban. eiusdem Plebis, & Marian. Diacon. ad
hoc exemplum legendum, & auscultandum interfuere.
Et ego Cambius de Chanciano auct. imperial. Not. ut
vidi in originalib. litteris Sigillo Domini PP. robo-
ratis ita in hoc exemplo S. & cum autentico legi,
& auscultavi nihil immutando praeter Signum † praec-
dictum meo signo apposito.*

Iuvat heic Epistolam Gregorii IX. licet Italice,
conversam, adducere, quae ex Bibliotheca Ric-
cardiana prodit, quae exstat in Codice chartaceo,
at in quo ita habetur.

„ Lettera di Papa Gregorio Nono a messer Fede-
„ rigo Secondo Imperadore, ed è risposta di molte
„ altre lettere mandate, e ricevute dinanzi, le qua-
„ li qui non le pongo, parte, perocchè questa è sì
„ generale, che dimostra quasi ciò, che in quelle si
„ contiene: ma per meglio sapere la materia, e il
„ tema di questa, mi conviene un poco ritrarre in-
„ dietro in questa forma, cioè:

„ Messer Federigo di Schuffo fu un grande Barone
„ della Magna, ed uomo d'alto cuore, e di grande

„ im-

„ impresa . Avvenne, che vacando lo 'mperio, ed
 „ effendo i Prencipi della Magna in discordia sopra
 „ la elezione di nuovo Imperadore, alla fine s'ac-
 „ cordarono di rimetter le loro voci in detto mes-
 „ ser Federigo: questo procacciò esso per grande
 „ sottigliezza d'ingegno, e per valore di cuore.
 „ Poi venuto al giorno ordinato, ed acconcio di
 „ gente, e di potere, esso elesse se medesimo, e fu
 „ Imperadore di Roma, e fu molto contrario a
 „ santa Chiesa, e fece un altro Papa, e mise al-
 „ tri Vescovi nella Chiesa dello Imperio. Ma alla
 „ fine andò a Vinegia, dove il diritto Papa era fug-
 „ gito, e fece i suoi comandamenti, e passò oltra
 „ mare, e bagnandosi un giorno per grande caldo
 „ in uno fiume, che si chiama Safes, che è a' confini
 „ d'Erminia verso Soria, annegò in detto fiume.
 „ E esso lasciò due Figliuoli, cioè Filippo, ed Arri-
 „ go. Filippo fu Signore nella Magna, ed Arrigo
 „ fu chiamato Imperadore, e tolse per moglie la
 „ Reina Gostanza, la quale fu figliuola del Re Rog-
 „ gieri del lignaggio di Ruberto Guiscardo. Ma
 „ appresso la morte del Padre fu rinchiusa Mona-
 „ ca, e là dimorò lungo tempo, fral quale tenne
 „ la Terra il Re Guglielmo, e poi lo Re Tancre-
 „ di. Ma lo Arcivescovo di Palermo, ch' era ni-
 „ mico del Re Tancredi, procacciò tanto, che la
 „ Monaca uscì di Monistero, e tolse per marito lo
 „ Re Arrigo; però lui ebbe il Regno di Sicilia, e
 „ lei ingenerò Federigo secondo, il quale era pu-
 „ pilllo, e quando la madre passò da questa vita
 „ si lo lasciò in guardia, ed in tutela della Chie-
 „ sa di Roma, e del Papa. Stando lui in questa
 „ guardia, fu fatto Imperadore Oddo, ovvero Otto
 „ di Sanfognia; e dopo il suo trapassamento fu co-

„ronato, e fatto Imperadore questo messer Fede-
„rigo secondo, e coronato della imperiale corona
„per le mani di Papa Onorio gli anni di Cristo
„MCCXX. Questi fu uomo savio, e di grande
„cuore, ed ebbe molta briga con santa Chiesa,
„tantochè esso fu diposto, e dispossessato delle sue
„dignitadi, per sentenza di Papa Innocenzio quar-
„to nel Concilio tenuto a Lione in sul Rodano, e
„poi morì lui anni MCCL. del mese di Dicembre
„a Fiorentina in Puglia. Vieni alla Lettera.

„Tu scrivesti a noi, che la nostra lettera pare
„molto da maravigliare ne' tuoi sensi, ma molto
„più parve la tua ne' nostri. Ma non pertanto se
„tu avessi pensate le nostre parole a esaminamen-
„to di giuste bilance, & in presenza di non so-
„spetto spositore, e non avessi tratto la lettera a
„bastardo intendimento, partendoti dal diritto; tu
„averesti trovato in quella di che cose tu se' tenu-
„to allo spirituale Padre, e Madre, ed in altre
„cose. Contenea il tenore delle tue lettere, che
„fuori dell' opinione, e del consiglio di tutti i
„Principi, t'avamo sempre trovato presto a' no-
„stri piaceri; sicchè non si ricorda nessuno de' tuoi
„antecessori essere stato così divoto. Ma de' Pren-
„cipi non informeremo noi altrimenti nostro ar-
„gomento, se non, come conviene, nella verace cre-
„denza provata per sperimento di fatto. Nè di lo-
„ro non si muterà la fermezza dell' Appostolica
„Sedia, nè il giudizio della buona credenza non si
„cambierà per malvagio scommettimento, conciof-
„siasachè i fatti si debbono innanzi porre alle
„parole. Se le cose certane pregiudicano all' oscu-
„re, ecco che nella Sagrestia di santa Chiesa si
„trovano pubbliche carte guernite di suggello qua-
„si

„ fi di tutti i Prencipi, le quali contraſtano all' op-
„ penione, che tu pare volere impignere contro a
„ loro; perocchè non è verifiſimile, che cotali, e
„ tanti Prencipi, aveſſino dato alla tua Altezza con-
„ ſiglio, il quale fuſſe contro allo ſcritto loro.
„ Degli antecceſſori tuoi ſe tu aveſſi voluto eſprie-
„ mere alcuna coſa, aremo forſe potuto miſurare
„ in loro quello, che noi dobbiamo ſperare in te.
„ Perciò ſe la tua intenzione ſi referiſce agli ante-
„ ceſſori del ſangue tuo, poca devozione ti baſta
„ a entrar loro innanzi. Ma ſe tu patiſci, che la
„ intenzione diſcenda di per gli antecceſſori, che fu-
„ rono nella fede preclari, nella carità ferventi, e
„ nella devozione ſmerati, facciando il prode
„ di loro, e de' ſuggetti in parole, ed in eſempi,
„ e che guernirono ſanta Chieſa di nobili, e di
„ grandi privilegi, e libertadi, e che l' adottri-
„ narono, & inalzarono di molte ricchezze, a co-
„ loro, ſe ti piace, non ſ' agguagli, nè ſ' innan-
„ ziponga la tua Altezza; ma conſidera, ſe per
„ abbondanza di cotali coſe tu puoi aggiugnere
„ ai loro termini, ed eſamina la ſentenza di vera-
„ ce ſavio, ſe tu degnamente ti poni nome di de-
„ vozione, quando tu ti ſforzi di recare in dubbio
„ i benefici della Madre Eccleſia; altreſicome ſe per
„ involvimento d' uno ſi poteſſe celare quello, che
„ è ſaputo da molti. Ma non puote uno ſolo uo-
„ mo mettere in dubitanza quello, che è ſaputo da
„ tutta gente. E certo quella maniera di ſcono-
„ ſcenza, che nega i benefici ricevuti, ſuole ben
„ dare alcuno turbamento; ma quella contiene an-
„ guſtie di ſmiſurato dolore, la quale proſuma nel
„ bene male, e nell' amore odio. E non che altro
„ la tutela di te ſteſſo, la quale fu laſciata all' Ap-

„ postolica Sedia per la 'mperadrice Gostanza Regina
„ di Sicilia tua madre, vuo' tu trarre della grazia
„ de' benefici? Ma conciossiacosachè in quello tem-
„ po niuno articolo di necessità strigniesse la santa
„ Chiesa a ricievere quello non lieve peso di te,
„ che eri abbandonato di tutto aiuto. E certo il
„ ricevimento della tutela, il quale ebbe comincia-
„ mento di grazia, non ti doverrebbe tornare così
„ sconoscente, che tu alla tutrice ponessi tegha
„ di frodolente amministrazione. Quando tu dici,
„ che la Chiesa sotto mostra di difenditrice trasmi-
„ se coverti nemici a perdere l'anima del Fanciul-
„ lo, a togli il regno, e corona, aveva ancora
„ la tua lettera un'altra aggiunta di grande infamazione,
„ dicendo, che quando la tutrice ti dovea innalzare,
„ sì t'abbassò, mettendo uomo strano nella sedia del Padre tuo, il quale non
„ stando contento allo 'mperio, si sforzò d'aver
„ il regno. Ma certo la tua parola non è stata cotale
„ per infino a ora, nè non si contenea questo
„ nelle tue lettere, nelle quali dopo Iddio tu reputavi
„ allo studio della Madre Chiesa, ed alle fatiche della tutrice
„ ciò che tu eri. Ed ora, che tu ti muti? Donde è adunque
„ venuta cosa contraria nell' opinione? Donde adunque è nata
„ così subitana, e così diversa presunzione? Certo,
„ che la tua coscienza s' accordava con le molte lettere,
„ che tu mandavi, conciossiacosachè poi non sia venuta
„ niuna cagione di nuovo sapere, nè sapere di nuova cagione:
„ perchè s' impugna calunniosamente contrario, che la semplice verità non sostiene.
„ Ma se quelle cotale lettere non erano accordanti alla tua credenza, pensi il tuo sapere,
„ che di ciò si debba credere, o sperare.

„ So-

„ Sono dunque questi e' servigi, che tu promettevi
 „ alla Chiesa di Dio, se bisogno venisse? E' questo
 „ l'effetto del guiderdone, che tu profferivi, se
 „ gravezza apparisse? Non aspettava questo la ma-
 „ dre dal figliuolo, nè non dovea questo sperare
 „ la tutrice dal suo pupillo. Ai Iddio! Che spe-
 „ ranza rimane in cotale figliuolo, se così amo-
 „ revole madre conviene disperare! Ai Iddio!
 „ Che esempio di favore prenderanno gli altri, se
 „ così utile madre è così gravemente percossa! Ai
 „ Iddio! Quante, e come grandi fatiche ha perdu-
 „ te la Chiesa, se il mal figliuolo, che essa avea
 „ piantato, e coltivato con tanta sollecitudine, si
 „ converte in amarezza di vite campestre. Accioc-
 „ chè gli è minore danno a non ricevere frutto nes-
 „ suno, che tale che faccia danno. O quante, e co-
 „ me amare lagrime sparse per molte fiate per te
 „ il buono Papa Innocenzio nostro antecessore! O
 „ con quante sollecitudini procacciò di trarti delle
 „ nocitrici mani, e di scamparti de' lacci de' tuoi
 „ avversari, e di cavarti quasi della foce di mor-
 „ te! Ecco il merito, che la 'mperiale Altezza
 „ ne proffera. Ecco la compensazione, che ne ren-
 „ de la Reale Altezza. Quando dice, che esso Pa-
 „ pa fu nascoso insidiatore della vita del pupillo,
 „ e tacito rubatore de' suoi beni. Ma pensa, e
 „ ripensa, Figliuolo carissimo, e rivolgi nel petto
 „ tuo, come picciolo, e come abbattuto ti rice-
 „ vette quello sommo Pontefice dopo la morte del-
 „ la tua Madre; e come grande, e come inalza-
 „ to ti lasciò dopo la sua morte. Certo, siccome
 „ noi crediamo, ancora non pure t'appressavi a' ter-
 „ mini della tenera fanciullezza, quando Marçoval-
 „ do crudele abbassatore del tuo nome, e desideroso

„ occupatore delle tue cose, entrò ne' confini del tuo
„ Regno, e distendendo le toglitrici mani, pose as-
„ sedio a monte Cassini, e grandi ed aspri assalti
„ vi fece per molte fiate, adoperando tutto suo
„ potere per prendere, & avere la terra. Ma in
„ questo non venne meno la sollecitudine della
„ Chiesa, la quale per due Cardinali, e spesa non
„ piccola, porse agli assediati intera mano d' aiuto,
„ indebolendo la forza dello assediatore, e meno-
„ mando il potere del nemico. Ma conciosioscose-
„ chè lo fine non rispondesse al suo desiderio,
„ e veggendo, che la difesa era lunga, e che
„ i nimici prendeano cuore di contrastare, il detto
„ nimico si partì, & andonne in Sicilia, pensando,
„ che se egli della tua persona potesse compiere
„ suo intendimento, leggermente poi arebbe la Si-
„ gnoria del Regno. Ma niente quivi ritrasse San-
„ ta Chiesa la mano dell' usata difesa, anzi
„ tramise là oltre al Cardinale Carlo, e il Conte
„ Iacopo consobrino del nostro predecessore detto
„ con molti cavalieri in tuo aiuto, & un altro
„ Cardinale fu deputato alla guardia della tua per-
„ sona propriamente, il quale non lento alle tue
„ utilitadi passò l' anno medesimo da questa vita;
„ & incontanente fu messo l' altro in suo luogo, ac-
„ ciocchè piena sollecitudine non fallisse intorno al-
„ la guardia di tua persona. Ed infrattanto la ma-
„ lizia di Diapaldo crebbe tanto di lungi, e presso,
„ e prese tanto di potere nelle parti di Puglia, e
„ Terra di lavoro, che avendo esso vittoria sopra
„ il Conte Piero di Celano, quasi la maggior par-
„ te del paese avea, e metteva sotto sua Signoria, e
„ quelli alquanti, che si difendevano, guastava, e
„ distruggeva; sicchè non molto curava del contrasto
„ di

„ di pochi, e piccoli, quando esso avea trionfato
„ di molti, e grandi. E conciofossecosachè non a-
„ vesse la Chiesa chi la levasse in quello paese, an-
„ zi avesse perdute le molte spese, che essa per te
„ avea fatte negli uomini della contrada di mol-
„ te migliaia d' oncie, ricevette in suo nome palese-
„ mente dal Conte C. . . saramento di fedel-
„ tà; tramisè lui nel regno per rompere le corna
„ al superbo nimico. Fu adunque quest' opera da
„ tradire il garzone? Fu questa opera, che la Chie-
„ sa volesse rubare il pupillo da credere. E' venga
„ la sentenza del trono di Dio, ed aprasi il giu-
„ dizio della virtù dell' Altissimo; se alla tua Al-
„ tezza si conveniva di credere cotali cose contro
„ alla madre Chiesa, o se la conceputa credenza
„ doveasi comparire che parola se ne trovasse. Ma
„ forse la divina Provvidenza ha ciò voluto, perchè
„ si possa avere più sicura cagione delle cose vedu-
„ te intorno al conveniente dell' uomo strano, il qua-
„ le fu elevato nella sedia del Padre tuo, se se-
„ dia di Padre si dee chiamare quella, che si con-
„ cede non per ragione d' eredità, ma per elezio-
„ ne. Certo il tuo trovamento si dovea ben tacere
„ contro alla Chiesa, imperocchè colui, che rie-
„ da, e nega la verità nelle cose manifeste, ritie-
„ ne meno fede nelle celate. Già ben saputa cosa
„ è da ogni canto dello 'mperio, che dopo la mor-
„ te dello 'mperadore Arrigo tuo Padre, le volon-
„ tà delle genti si divisero, & alquanti s' apresono
„ a Filippo Duca di Suavia, ed altri a Otto di
„ Sansogna, il quale poi fu Imperadore: ed av-
„ vegnachè il detto Filippo mostrasse di prima fa-
„ re per te, ed a tuo nome; tutta fiata venendo
„ il fatto bene avventurosamente, convertirà esso lo

„ cose sì a sua utilidade, che pensando lui, che
„ lo 'mperio non gli potesse fallire, sì mise il suo
„ intendimento in occupare lo regno di Sicilia;
„ ed a torlo tramise il Vescovo di Guermagi, ed
„ altre genti. Nè in questo non ti fallì la provvi-
„ denza dell' Appostolicale Sedia, anzi mandò a rin-
„ contro il detto Cardinale Carlo, e molti vas-
„ falli della Chiesa, i quali abbattono le forze
„ de' nimici intro la Marca, e non gli lasciaro-
„ no approssimare agli confini di detto regno.
„ Poi veramente passato il detto Filippo di vita,
„ convenne che noi consentissimo alla elezione del
„ detto Otto di Sansogna, la quale ne fu pre-
„ sentata per concordia di tutti i Prencipi in tal ma-
„ niera, che a noi non fu lecito vietarli la 'mpe-
„ riale corona. Ma esso, siccome tu scrivesti, su-
„ bitamente divenne ingrato, volgendo le reni nel-
„ la faccia a Santa Chiesa, e avvegnachè esso la
„ provocasse di molta ingiuria, tuttavolta la Chiesa
„ infingea la misericordia per la usata pazienza.
„ Ma da che esso pure si ruppe nelle tue offese, non
„ potè la Chiesa patire tanto contrario in te, sic-
„ come luce del suo occhio, anzi pensò molte vie
„ per le quali ella potesse pienamente sovvenire al
„ suo Pupillo. O come tu eri prossimano a' peri-
„ coli! O come tu eri apparecchiato alla caduta!
„ Per la qual cosa la Chiesa chiamò l'aiuto di co-
„ lui, che contrasta a' superbi, e dà grazia agli
„ umili, e che comanda al mare, ed a' venti, e
„ cassa le tempestadi; che dipone i potenti dalla
„ sedia, e gli umili pone in alto. Chiamò anco-
„ ra i cuori de' fedeli Principi, sollecitando i gran-
„ di, ed i piccoli, perchè le porgeessero le loro aiu-
„ tatrici mani al rilevamento della tua rovina. Ma
„ alla

„ alla fine la divina potenza contraffette allo sfor-
 „ zo del detto avverfario ; e fece in te segnale di
 „ bene , perchè lui cadefse , e tu montaffi ; effo in-
 „ debiliffe , e rinforzaffe gaftigo lui alla fua ma-
 „ lizia : e riprefe lui la fua iniquità , per tal ma-
 „ niera , che effo , che troppo avaramente desidera-
 „ va l'altrui cofe , per giufto giudizio di Dio per-
 „ dè le fue proprie . Il perche tu , a cui appena
 „ eran rimafe l'eftremità del tuo regno , acquifta-
 „ fti lo 'mperio , e tutte le colui cofe , con tale ri-
 „ medio , e falvamento , con l' aiuto de' Pren-
 „ cipi , e con le virtù della divina Provviden-
 „ za , innanzi riprovide la madre Ecclefia . Co-
 „ tali benefizi porfe a te pupillo . Poſcia cre-
 „ ſciuto , che dunque poteva più fare , e non lo
 „ fece ; quando effa non laſciava a fare niente di
 „ quello ſi conveniva , e di quello v'aggiugneva ,
 „ ond' ella non era tenuta ? Onde noi ci maravi-
 „ gliamo , che tu in queſto ricordi le tue fatiche ,
 „ dicendo , che veniſti mettendoti in grande avven-
 „ tura , venendo a quella , onde altri ſi procacciava .
 „ E così entraſti nell'altrui opere mietendo quello ,
 „ che tu non ſeminavi ; e ricogliendo ciò , che tu
 „ non ſpargeſti . Ancora ne' tuoi trovamenti non di-
 „ menticaſti la noſtra perſona , cioè che noi tro-
 „ vammo buono ſeguitatore nell' opere del noſtro
 „ antecelfore , non bene conſiderando , che quan-
 „ to era nelle tue proprie utilità , noi deſideramo in
 „ tutte guiſe , non che lui aveva incominciato intor-
 „ no al proponimento de' tuoi onori . E a ciò fare
 „ noi mettemmo potentemente , e paleſemente mol-
 „ te cofe : patimmo di menomare il noſtro onore
 „ per accreſcere il tuo ; divenimmo guaſtatori del-
 „ la noſtra fama , e della tua ſcarſi . Ma per que-

„ fti , e per altri benefici , ne rispondi tu di cota-
 „ le guiderdone , che di che noi menomammo nel-
 „ le nostre costituzioni la ragione , la quale i Re
 „ di Sicilia sogliono avere per ufanza nelle elezioni
 „ de' Prelati . Ma se tu avessi con follecita mano
 „ rivedute , e rivolte le scritture tue , e della tua
 „ Madre , e vedessi bene le costituzioni de' Santi
 „ Padri , non incolperesti la Chiesa intorno alla de-
 „ fensione della Ecclesiastica libertà , perciò , conciof-
 „ siachè non debbe altrui biasimare della giu-
 „ stizia colui , il quale contende della mala usan-
 „ za . Dicesti ancora , che oltre alla forma comu-
 „ nemente usata , noi senza tuo consiglio abbiamo
 „ messi Prelati in alquante Chiese del Regno vaca-
 „ te . Ma chente si sia quella forma non sappiamo ,
 „ se non che troppo sarebbe sformata , se il giudizio
 „ dell' Apostolicale Sedia pendesse dal tuo arbitrio .
 „ Ma per tanto non è di nostra intenzione di pro-
 „ muovere persona sospetta , purchè tu non appon-
 „ ga più suspensione , che l' ordine della ragione
 „ non patisca . Dopo tutto ciò non volemo noi la-
 „ sciare l' Arcivescovo di Taranto , il quale essendo
 „ appresso di te in altezza di grazia , subitamente
 „ l' abbattesti in profondo di malavoglienza ; sicchè
 „ chi poco dinanzi era tenuto uno cuore , ed una ani-
 „ ma con teo insieme , di subito fu chiamato furo ,
 „ e ladro , e detto traditore del tuo sangue . E ma-
 „ raviglianci , che più n' aspetti ; che cacciato lui
 „ dalla Sedia , e togligli le sue possessioni , e con-
 „ tro a Dio , e contro a ragione , seguendo tuo
 „ arbitrio di già l' ai punito , e la pena è venuta
 „ prima che la sentenza : sicchè l' esecuzione non
 „ attese libello . Ma forse è alcuno , che dice , che
 „ la sua persona dispiaque a' tuoi servigi , perocchè
 „ ti

„ ti piaceano le tue cose. Ancor non voghiamo
 „ obliare il Vescovo di Cattania, per la cui super-
 „ bia, e larghezza, vai dicendo, che tutto il Re-
 „ gno è divorato. Ma se la divorazione è già così
 „ fatta in tutto, onde sono superchiate cotante re-
 „ manenzie a divorare. Ed a colui se merito rispon-
 „ desse allo studio suo, e frutto alle sue fatiche,
 „ altro senza fallo avrebbe, che non gli è dato di
 „ quello, che tu promettesti a noi nella Terra di Fio-
 „ rentina. Quello ancora, che tu promettesti a' no-
 „ stri Frati in san Germano tu lo fai bene. In questa
 „ maniera, & in molte altre, percuoti tu le colonne
 „ della santa Chiesa, quando l'asprezza del tuo grava-
 „ mento si stende nelle persone de' Prelati, e ne' gra-
 „ di, e negli ordini de' Cherici, e quasi volendo
 „ coprire & emendare gli altrui difetti, vai dicen-
 „ do la negligenza de' Prelati, non pensando, che
 „ ancora non è venuta manco l'autorità della mag-
 „ gior Sedia, la quale i peccati esaminati in dili-
 „ gente giudicio punisce con tanta giustizia, che la
 „ distruzione della pena toglie esempio di colpa, e
 „ la severità della vendetta puote agli altri esser
 „ termine di mal fare. E perciocchè noi non pote-
 „ mo, nè vogliamo, nè dobbiamo venire alla san-
 „ ta Chiesa di Dio sopra tutte queste cose, e al-
 „ tre, che toccano all'Eclesiastica libertade, però
 „ seguiremo noi in tal maniera in debito dell'usi-
 „ zio nostro, che noi satisfaremo a Dio, ed al mon-
 „ do. E di ciò faremo utilmente la vicenda della
 „ nostra salute, e della tua, conciossiacosachè piacere
 „ agli uomini contra Dio sia nuocere; il perdona-
 „ re sia condannare; acciocchè le mani delle pietose
 „ madri cuocono agli loro figliuoli, perciocchè
 „ 'l verace amore ha sue piaghe, le quali diven-
 „ „ tano

„ tano più dolci, quanto elle si danno più amara-
„ mente. Dicesti ancora, che dopo la tua tornata
„ nel regno, dacchè avesti reintegrate le tue for-
„ ze, le quali erano disperse per lo svariamento
„ de' tempi, e che avesti scacciati i tuoi ribelli,
„ la madre Ecclesia, contro all'ufficio di madre, ave-
„ va ritenuti i sospetti del figliuolo. E certo del
„ reintegroamento delle forze siamo allegri. Ma Dio
„ volesse, che l'effezione del reintegratore fosse sì
„ contenta de' diritti termini, che dalla giustizia
„ del ricoveramento delle sue cose non trapassasse ad
„ ingiuria, e ad usurpamento dell'altrui; percioc-
„ chè fuori di quello, che al novissimo giorno si
„ renderà per distretta vendetta del sovrano Giudi-
„ ce, conviene, che la sostanza ci consumi, la qua-
„ le nel beneavventuroso tempo sarà ammassata
„ per non legittimi accrescimenti. Sopra al fatto
„ degli scacciati del regno potemo noi bene soffer-
„ rir la risposta; se non che alcuna gente potreb-
„ be credere, che il tardamento di nostra respon-
„ sione giustificasse questo tuo richiamo fatto già per
„ più volte. Ora risponderemo per dimostrare che
„ l'affigimento del rispondere è ritardato, ed ora
„ viene innanzi ad istanza di richiarimento. Nè
„ non crediamo noi che sia della tua memoria ca-
„ duto, che al Conte Ramondo, & a Rinaldo d'A-
„ versa, ed a' loro fattori, anzi che essi rendessino
„ le Castella, che tu per forza avere non potevi,
„ intra l'altre cose, le quali sono scritte in patti
„ piovichi, ed autentichi, si contiene spressamente
„ la piena sicurtà, che tu desti loro, e facesti. E
„ perchè ella avesse fermamento di maggiore sicurtà,
„ pregasti tu noi, ed i nostri fratelli per messi, e
„ per lettere speziali, le quali sono probate per
„ „ chiara

„ chiara testimonianza , che la Chiesa di Roma si-
 „ curamente gli ricevesse sopra se , e che tu piena-
 „ mente atterresti loro tutte sicurtà , e promesse .
 „ Ma come i fatti seguono alle parole , e come fede
 „ segue la promessa , più che non conviene all' Ap-
 „ postolicale Sedia , & all' Imperiale Altezza dimo-
 „ strano le pubbliche afflizioni , e le manifeste pene
 „ di molti di loro , i quali dopo l' aspettata fidan-
 „ za ai cacciati , e sbanditi , ed altri dannati a vi-
 „ tuperosa morte ; e perciò non senza verace cagio-
 „ ne potemo noi temere nella nostra pazienza , per
 „ dare nome , ed effetto di verace pazienza . Per
 „ la qual cosa non credere che ciò sia dimenticato ,
 „ avvegnachè sia stato sospeso . Ma perchè nelle si-
 „ mili cose il simigliante vedranno per tuo esempio
 „ commettere i minori ; e da questo piccolo esem-
 „ plo potranno prendere specchio , e veduta , nella
 „ quale quanto sia menomata la utilidade dell' Appo-
 „ stolicale Sedia , la quale per molti tuoi prieghi
 „ aveva ricevuti loro sotto sua sicurtà , dicano quel-
 „ li , che fanno il fatto del Conte Matteo , il quale
 „ tu ai dispogliato di tutti i suoi beni , stando lui
 „ a difesa della Croce , ed in servizio del Croci-
 „ fisso ; e del Conte Ruggieri imperaddietro preso co-
 „ me fai tu , e dappoi deliberato come sapemo noi ;
 „ e di molti altri , i quali per la tua persecuzione
 „ sono fuggiti a Roma , ed in quelle parti . Non
 „ vogliamo ora più dire parole , ma taccian , e raf-
 „ freninfi le doglienze dell' alto Prencipe , nè pure
 „ smuova fuoco contro alla Chiesa , nè mostri scen-
 „ dere contro a te la sua potenza . Già non trovi
 „ tu questo nella memoria di Giulio Cesare , il quale
 „ riserbò in vita Domizio desideratore di pena , e
 „ dispregiatore di perdono . E Metello , che pure si
 „ „ offe-

„ offeriva alle coltella , l'ira di cotanto Principe
 „ riputò che esso non fosse degno di morte . Ma cer-
 „ to le Città erano rifugio al Popolo d' Israele , e il
 „ Popolo Cristiano non troverà Città dove rifugga ?
 „ David era sostenitore degli afflitti , ed il Som-
 „ mo Pontefice Vicario del grande David non
 „ mostrerà la faccia ai molestati , e massimamen-
 „ te quando essi contra a te non fanno alcuna co-
 „ sa , se forse tu non ti voglia recare a ingiuria ,
 „ che essi si lascino vivere . Del Conte I
 „ di Brenna nobile suocero tuo , se noi avessimo sa-
 „ puto che non facesse verso di te quello , che do-
 „ vea ; noi certo l'aremo ammonito , e pregato ,
 „ desiderando che esso sempre ti fusse grazioso . Ma
 „ in lui si maravigliano molte genti , che sogliono
 „ gli altri crescere del parentado de' maggiori ; ma
 „ esso ne pare , che ne sia menomato , non senza scan-
 „ dolo di molti , nè senza gran danno della Terra
 „ Santa , nè senza gran biasimo del nome tuo .
 „ Certo così fatte cose non si trovano nei memo-
 „ riali degl' Imperadori ; queste non sono l'usanze
 „ degli altri Principi ; così non si procura l'utilità
 „ della Terra Santa , sopra la quale tu dii , che noi
 „ ti ponemo forti legami , e pesi da non portarne .
 „ Ma non ti ricorda , che tu medesimo per tua
 „ spontanea volontà ti summettesti a questi pesi , già
 „ sono molti anni passati , quando nella Magna
 „ tu prendesti il segno della Croce ? E non ti ri-
 „ corda quanta gente , e grandi , e piccoli si sono
 „ botati al servizio della Croce ? E non ti ricorda
 „ quanto grande carico n' ha sofferto la Chiesa nelle
 „ decime de' Prebenti , e degli Ecclesiastici . Per gli
 „ mercatanti di Roma sappiamo bene , che t'avamo
 „ più volte scritto , siccome tu dicesti . Ma poichè
 „ essi

„ essi non sono uditi di loro ragione, non debbe so-
 „ ro fallire l' Ecclesiastica giustizia. E de' vassalli,
 „ de' quali tu ne scrivesti come piacque a te, la
 „ ragione, che tu v' ai, si vede ne' privilegi tuoi,
 „ e dellà tua Madre, e de' tuoi antecessori. E non
 „ per quanto se tu avessi voluto di grazia alcuna
 „ cosa in aiutorio della Chiesa santa, noi aremo
 „ volentieri intesa la tua petizione, se tu l' avessi
 „ voluta dare. Però vedi ancora, che 'l nome che
 „ tu ti ponesti d' Avocheria più sono fiate, tu non
 „ lo tragga a mala usanza. Poichè Avvocato di
 „ Chiesa, si debbe intendere quello medesimo,
 „ che n' è difensore. E se tu lasci l' effetto delle di-
 „ fensioni, per niente ritieni il nome dell' Avo-
 „ cheria. La qual cosa tu ai ben mostra in Arco-
 „ vata, ed in altre Castella di nostri fedeli, le
 „ quali tu tieni occupate senza ragioni. E quan-
 „ do essi se ne richiamano, tu dii che ne farai ra-
 „ gione nella tua Corte. E sopra questo si racco-
 „ vano novelle leggi, e regnano innanzi che l' an-
 „ tiche non patiscono. Ma perciocchè la mano di
 „ Dio non è sì abbreviata, ch' ella non possa pie-
 „ gare l' altezza degli uomini, ed umiliare la gran-
 „ dezza de' grandi, guarda, che quando lo splen-
 „ dore dei beneavventurosi avvenimenti t' alluma
 „ nei tuoi piaceri, tu non ti dimentichi nel se-
 „ reno quello, che tu profferi nel turbato. Noi cre-
 „ diamo, ad aviamo speranza, che dimenticanza
 „ non adducerà tanto votamento nella memoria di
 „ così discreta persona, ch' ella caggia in vizio
 „ d' ingratitudine. Non t' ingannino dunque le pro-
 „ speritadi. Tanto ti debbiano avere insegnato l' av-
 „ versitadi. Che la lumiera della nobiltade è tale,
 „ che l' altre cose non inorgogliscano le menti de'

„ no-

„ nobili , nè le dolorose non le abbassino . Per la
 „ qual cosa , Figliuolo carissimo , poichè ai pro-
 „ vato l' effetto dell' Apostolica Sedia , non ti lascia-
 „ re sconvolgere ad altrui suggezione , perciocchè
 „ se troppa devozione non ingombra , ella non ri-
 „ strignerà la mano degli usati benefici , nè non
 „ nasconderà il dolce volere ; che non è cosa ve-
 „ risimile , che ella voglia di fatto del desideroso
 „ cuore ritrarre da colui , cui essa con molte fati-
 „ che mantenne nel tempo della fanciullezza , e con
 „ molta sollecitudine inalzò nel tempo della mag-
 „ gior etade .

CA Elestinus , natione Mediolanensis , se-
 dit diebus viginti octo ; & vacavit men-
 sibus viginti , & diebus quatuordecim . Hic
 Episcopus Sabinensis , vita & scientia lau-
 dabilis , senex & infirmus moritur ; ele-
 ctus cito moritur , & in ecclesia sancti Pe-
 tri sepelitur .

INnocentius , natione Ianuensis , de Co-
 mitibus Lavaniae , sedit annis sedecim ,
 mensibus sex . Hic sedes Cardinalium a
 multo tempore vacuas ⁽¹⁾ de personis ex
 diversis partibus mundi electis restauravit .
 Hic post magnum tractatum de pace cum
 Imperatore ⁽²⁾ , dum ipsius adversus Eccle-
 siam contumaciam perpendisset , clam Ia-
 nuen-

muenſium auxilio devenit in Gallias , & celebrans Concilium in Lugduno , ipſum velut hoſtem Eccleſiae condemnavit Imperio privando ; procuravitque Langravium Turingiae eligi in Regem Alamanniae ; & mortuo ipſo , Comitem Hollandiae . Hic Lugduni canonizavit ſanctum Edmundum confeſſorem Cantuarienſem Archiepiſcopum . Ipſe etiam canonizavit Peruſii beatum Petrum Ordinis Praedicatorum , Veronenſem natione , quem haeretici , propter ipſius predicationem contra ipſos , inter Cumas , & Mediolanum , crudeliter occiderunt . Canonizavit etiam Vinceslaum (3) Aſſiſii , Cracoviienſem Episcopum , qui ab iniquo Principe fuerat interfectus . Innocentius vero Papa , mortuo Frederico Imperatore , Apuliam cum magno exercitu ingreditur , ſed poſt paululum moritur Neapoli , & ſepelitur . Huius tempore floruit vita , & ſcientia , venerabilis Dominus Vgo Cardinalis Fratrum Praedicatorum Ordinis , qui Doctor perlucidus doctrina , & eximius , totam Bibliam poſtillavit ; qui ſepultus eſt in Eccleſia Fratrum Praedicatorum de Vrbeveteri (4) .

(1) Vide quae ſuperius adnotavimus pag. 23.

(2) Friderico videlicet .

(3) *Stanislaum* legendum eſt .

(4) Ipſe .

(4) Ipse tamen legi eius Epitaphium Lugduni in Ecclesia Fratrum Praedicatorum, nisi me fallit memoria. Lubet interea heic Innocentii IV. Epistolas quasdam proferre, ac sunt quae sequuntur.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & Conventui Vallisumbrosae, salutem; & Apostolicam Benedictionem. Cum a nobis petitur quod iustum est, & honestum, tam vigor aequitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Ea propter dilecti in Domino filii vestri iussis postulationibus annuentes, sententiam latam a dilectis filiis, & Abbate de Musignano, & M. Fesulano Archidiacono delegatis a nobis super controversia, quae inter vos ex una parte, & Ven. Fratrem nostrum Liviensem Episcopum pro Monasterio sancti Mercurialis ex altera, vertebatur, sicut iusta est, nec legitima provocatione suspensa, & in instrumento publico plenius continetur, auctoritate Apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Dat. Laterani IV nonas Martii Pontific. nostri anno VI.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilecti filio Abbati Vallisumbrosae, salutem, & Apostolicam benedictionem. Tuae devotionis insinuatione percepimus, quod fel. rec. Greg. PP. Praedecessor noster, a longis temporibus intellecto, quod Monasterium sancti Fortunati Tudertin. proprietatis malitia habitantium in eodem adeo collapsum, in spiritualibus, &
tem-

temporibus evenisse, ut de reformatione ipsius in ordine suo, nulla spes de cetero haberetur, mandavit illum per Fratres sui ordinis reformari. Quia vero de mandato dicti Praedecessoris ordo Vallisumbrosae, prout asseris, fuit in ipsum Monasterium introductus, & illud per te, ac successores tuos, sperabatur in melius reformandum; Nos correctionem, & reformationem ipsius tibi, & successoribus tuis, ad instar Praedecessoris eiusdem, auctoritate praesentium duximus concedendam, Dioecesani Episcopi per omnia iure salvo in iis, quae ipsius ordinis non obsistant institutis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli, Apostolorum eius, se noverit incursurum.

Datum Lugduni X. Kal. Octobris, Pontificatus nostri anno VII.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilecto Filio Abbati Monasterii Vallisumbrosae ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, salutem, & Apostolicam Benedictionem. Constitutus in praesentia nostra retulisti, quod cum tu, secundum statuta tui Ordinis ad implendum visitationis, & correctionis officium in monasteriis ipsius Ordinis interdum accedas, nonnulli monasteriorum ipsorum Abbates, seu fratres alii, consanguineorum potentia, & nobilium, ac aliorum, qui se ius patronatus in eis habere proponunt, favore suffulti, visitationem, & reformationem huiusmodi damnabiliter impedire, ac bona ipsorum monasteriorum diripere propria temeritate, in suae, ac aliorum degentium in eisdem salutis dispendium, to-

merario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Perusii VI. Idus Februarii, Pontificatus nostri anno X.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & Conventui Monasterii Vallisumbrosae, ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, salutem, & Apostolicam benedictionem. Provisionis nostrae provenire debet auxilio, ut monasterium vestrum quod sincera in Domino diligimus charitate, spiritualibus bonis proficiat, & spiritualium prosperitate concrescat. Eapropter dilecti in Domino filii, vestris iustis precibus inclinati, ut nullus terras, possessiones, seu quaecumque alia bona vestra, quae in praesentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum iustis modis poteritis adipisci, alicui dare, vel quoquo modo alienare praesumat, absque consensu totius Capituli vestri, seu maioris, aut sanioris partis ipsius, auctoritate praesentium districte inhibemus, decernentes irritum, & inane, siquid super iis contra inhibentes huiusmodi faceret attentatum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae inhibitionis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Perusii VI. Idus Februarii Pontificatus nostri anno X.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati de Septimo, & F. Plebano de Cen-

toia Fesulanae, & Florentinae Dioeceseos, & Priori sancti Michaelis Bertel. de Florentia, salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum in causa, quae inter dilectum filium Vivianum Priorem sancti Bartholomaei de Castro Figin. & Rusticellum Syndicum communis eiusdem Castri Fesulan. Dioec. super Canonica de Scampato, fructibus, & aliis bonis ipsius, vertitur, Dilectum filium magistrum Rainerium de Viterbio Capellanum nostrum dederimus partibus auditorem, quia lite coram eo super iis legitime contestata, & factis hinc inde positionibus, & responsionibus secutis ad eas, plene non potuit de causa liquere; Discretioni vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus testes, quos utraque pars super articulis ad vos ab eodem magistro, una cum interrogatorio dictarum partium, sub sigillo suo transmissis, coram vobis duxerint producendos, infra duos menses post receptionem praesentium prudenter recipere, ac iuxta interrogatorium ipsum diligenter examinare curetis, & eorum dicta fideliter in scriptis redacta, nobis sub sigillis vestris transmittatis inclusa, praesigentes partibus terminum peremptorium competentem, quo per se, vel responsales idoneos nostro se conspectui repraesentent, in causa ipsa, sicut de iure fuerit, processurum. Testes autem qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per censuram Ecclesiasticam, appellatione cessante, cogatis veritati testimonium perhibere. Quod si non omnes iis exequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur.

Dat. Perusii II. Non. Iulii, Pontific. nostri anno X.

Innocentius PP. III.
S. P. A. S. P. E.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio Abbati Vallisumbrosae salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur quod iustum est, & honestum, tam vigor aequitatis, quam ordo exigit rationis, ut per id sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Ea propter, dilecte in Domino fili, tuis iustis postulationibus grato concurrentes assensu, arbitrium quod dilecti filii Archipresbyter Florentinus, & Archidiaconus Fesulanus, in quos compromissisti tu, & venerabilis frater noster Episcopus Florentinus, super monasterio S. Bartholomaei de Ripolis protulerunt, sicut provide latum est, & ab utraque parte sponte receptum, auctoritate Apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli, Apostolorum eius, se noverit incursum.

Dat. Laterani IV. Idus Maii, Pontific. nostri anno X.

Alias duas Innocentii IV. Epistolas protulimus superius pag. 142. 143.

Alexander, natione Campanus, sedit annis septem, & cessavit mensibus tribus, & diebus quatuor. Hic moritur Viterbii, & in ecclesia sancti Laurentii tumulatur. Huius tempore Manfredus filius naturalis quondam Frederici Imperatoris, se gerens pro paedagogo Corradini praedicti Frederici nepotis, ipso Corradino mendaciter publicato mortuo, sibi ipsius coro-

nam adsumpsit ; quod factum , quia in praeiudicium domini Papae fuit , primo excommunicatur , post magnus exercitus contra ipsum , sed in nullo proficiens mittitur . Hic canonizavit sanctam Claram , quae fuit Ordinis sancti Damiani (2) . Huius tempore Electores Principes Alemanniae , in duo se dividentes , quidam Regem Castellae , & quidam Riccardum Comitem Cornubiae de Anglia , in Imperatorem elegerunt ; quare schisma duravit multis annis . Hic reprobavit duos pestiferos libellos , quorum unus dicebat , quod omnes Religiosi etiam verbum Domini praedicantes de eleemosynis vivendo , salvari non (1) possent . Alter vero adferebat , inter cetera erronea , quod Evangelium Christi , & doctrina novi Testamenti neminem ad perfectum perduxit , & evacuanda erat post mille ducentos sexaginta annos , & a sexagesimo anno deberet inchoari doctrina Ioachim (3) , quam conditor libri *Evangelium Eternum* nominavit , totam perfectionem salvandorum hominum illi attribuendo ; dicebatur etiam ibi , quod Sacramenta novae legis in sexagesimo anno evacuantur , quae omnia , & auctoritas Apostolica , & praedicti temporis experientia exsufflavit (4) .

(1) *Martinus* habet: quae fuit *Ordinis S. Damiani, & Francisci*.

(2) Huius libelli auctor erat *Gulielmus de S. Amore. Platina*.

(3) Quod ex libris Abbatis *Ioachimi* sumpta diceretur. Vide *Platinam*. Ceterum *Ioachimi* Abbatis sanctitatem defendunt *Bollandiani*, quos consule, & *Natal. Alexand. Tom. VII. Hist. Ecclesiast. Dissert. II. in Saecul. XIII. Ioachimum* Abbatem indicari existimo in versibus, quos ad *Vrbanum* adduco, ubi dicitur: *Hincque Propbeta novus, &c.*

(4) Illustrari haec possunt versibus, quos ad sequentis Pontificis vitam adferimus.

Plures *Alexandri IV.* Epistolas heic edimus.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Priori de Pozzale Perusin. Dioecesis, & Ioanni Capoccio Canonico Ecclesiae S. Mariae maioris de Vrbe, salutem, & Apostolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum Abbatis, & Conventus monasterii Vallisumbrosae ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, nobis extitit intimatum, quod Abbas & Monachi Monasterii sancti Fortunati cum claustro, & domibus, plateis, hortis, & quibusdam aliis domibus, & appenditiis suis, sub certis confinibus, & conditionibus, exceptis possessionibus, ecclesiis, capellis, iuribus, instrumentis, privilegiis, libertatibus, iurisdictionibus, actionibus, & quibuscumque aliis bonis ipsius monasterii, pro Ecclesia, & loco fratrum minorum Tudertinorum, ipsorum Abbatis, & Conventus Vallisumbrosae ad id accedente consensu, cum ipsius loci Guardiano, & fratribus minoribus permutarunt, prout in instrumento publico super hoc confecto plenius dicitur contineri. Nos igitur eorundem Abbatis, & Conventus Vallisumbrosae, supplicationibus inclinati,

possessiones, ecclesias, capellas, iura, instrumenta, libertates, privilegia, iurisdictiones, actiones, & alia praedicta bona ipsius monasterii praedictis Ecclesiae S. Angeli de Fontanellis, & loco Fratrum Minorum totaliter adnectentes, & unientes Ecclesiam, ac locum ipsum cum praedictis omnibus ipsis, & per ipsos eorum ordini de Fratrum nostrorum consensu per nostras litteras duximus concedendum, ut ipsum locum, & ecclesiam, & omnia supradicta habeant, & possideant cum illis iuribus, & libertatibus, cum quibus habebant, & possidebant monasterium sancti Fortunati, dum erant ibidem. Ideoque discretioni vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus eisdem Abbatem, & Conventum Vallisumbrosae non permittatis super iis contra concessionis nostrae tenorem ab aliquibus indebite molestari, molestantes huiusmodi per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo.

Datum Neapoli V. Kalend. Ianuarii, Pontificatus nostri anno primo.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & Conventui Vallisumbrosae salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur quod iustum est, & honestum, tam vigor aequitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Ex parte siquidem vestra fuit propositum coram nobis, quod cum olim ad nostram audientiam pervenisset, monasterium S. Hillari ordinis S. Benedicti Fesulanæ Dioecesis fere adeo in spiritualibus, temporalibusque collapsum, quod pertingens exinanitionis extremae profundum, resurgere non valeret, Dilectus filius magister

ſter Petrus Henrici Baſilicæ Principis Apoſtolorum Canonico, prout in mandatis a nobis receperat, perſonaliter ad partes illas accedens, & amovens expulſam ſententialiter Dionyſiam tunc Abbatiffam, & moniales monaſterii ſupraſcripti, illud cum caſtris, vaſſallis, poſſeſſionibus, iuribus, ceteriſque pertinentiis ſuis, huiuſmodi mandati forma ſervata, duxit monaſterio veſtro uniendum, ſicut in inſtrumento publico inde confeſſo plenius dicitur contineri. Nos igitur veſtris ſupplicationibus inclinati, quod ab eodem magiſtro factum eſt, in hac parte ratum, & gratum habentes, id auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli, Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum.

Datum Laterani Id. Decembris, Pontificatus noſtræ anno primo.

Alexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Dilecto filio Magiſtro Petro Henrici Baſilicæ Principis Apoſtolorum Canonico ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Audiendo vix credimus, & credendo miramur, quod dilectorum filiorum . . . Potestatis . . . Capitanei, Antianorum, & Conſilii Florentini præcellens devotio, quæ ſemper apud Romanam Eccleſiam intemerata permansiſt, his diebus, quaſi tenebroſis obducta conſiliis, improvide ſe violari permittit, exceſſibus inconfultis, quibus Deus offenditur, & libertatis Eccleſiæ privilegio derogatur. Sane ad noſtrum pervenit auditum, quod cum tu Monaſterium S. Hillari Feſulanae Dioceſis, Monaſterio Valliſumbroſæ de ſpeciali mandato noſtro
du-

duxeris uniendum, quod Potestas, Capitaneus, Antiani, & Consilium Florentinum non solum tibi contra Dionysiam, olim Abbatissam, & Moniales praedicti monasterii S. Hillari, sequaces eius se tibi super his rebellionis assumpto spiritu, contumaciter opposcentes non praestiterunt, iuxta preces, & mandatum nostrum, auxilium, vel favorem; imo potius in ipsius monasterii contemptum, ad dictum monasterium Vallisumbrosae Petrum Camerarium, Argumentum monachum, & quosdam alios familiares eiusdem in certa quantitate pecuniae condemnarunt, dicentes iudicialiter, se velle cognoscere, si dicta unio de iure fieri poterat, vel debebat. Cum autem in hac parte processus ipsorum Potestatis, Capitanei, Antianorum, & Consilii Florentini detestabiles habeantur, nec deceat illos aequanimiter tolerari, volumus, & auctoritate litterarum nostrarum eidem Potestati, & aliis districte praecipiendo mandamus, ut condemnationem huiusmodi, quae merito dici potest ipsorum famae damnatio, sine difficultatis obstaculo revocantes, & a praedictis excessibus desistentes, omnino sibi in exequendis iniunctis contra praedictas Dionysiam, & Moniales, seu personas alias eiusdem unionis actione prolatis, & etiam proferendis, ad requisitionem tuam opportunum auxilium praebere procurent, ita quod non de ingratitude reprehendi, sed velut gratitudinis filii possint de filiali reverentia cum gratiarum actionibus merito condemnari. Quocirca discretionis tuae per Apostolica scripta mandamus, quatenus si praedicti Potestas, & alii, praeceptis nostris non curaverint obedire, tu in eos nominatam sententiam excommunicationis, & Civitatem eorum interdicti, ferre facias, ac denunciare publice per te, vel alios, eosdem ipsis subiacere sententiis, in locis, in quibus expedire videris, non omittas. Non obstante, si eis communiter,
vel

vel diuifim, a Sedē Apostolica fit indultum quod excommunicari, seu quod eorum ciuitas Ecclesiastico interdito supponi per litteras Sedis eiusdem nequeant, non facientes plenam, & expressam de indulto huiusmodi mentionem, seu aliquo statuto dictae Ciuitatis contrario iuramento, vel quacumque alia firmitate vallato, per quod mandati nostri executio valeat impediri. Nos quoque bona mercatorum eorum, nihilominus faciemus ubicumque inueniri poterunt, detineri.

Datum Laterani XIX. Kal. Ianuar. Pontificatus nostri anno, primo.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & Conuentui Monasterii Vallisumbrosae Fesulanae Dioecesis salutem, & Apostolicam benedictionem. Ea quae iudicio, vel concordia terminantur, firma debent, & illibata persistere, & ne in recidivae contentionis scrupulum relabantur, Apostolico convenit praesidio communiri. Sane petitio vestra nobis exhibita continebat, quod orta olim inter vos ex parte una, & Vener. fratrem nostrum Episcopum Foroliviensem, & Albertum monachum, qui se gerit pro Abbate Monasterii Sanctae Mariae de Flumana Foroliviensis Dioecesis, ad monasterium vestrum spectantis, super translatione ipsius monasterii sanctae Mariae facta per eodem Episcopum, & Albertum, ac super eo quod idem Episcopus in monachos ipsius monasterii sanctae Mariae excommunicationis sententiam tulerat; nec non quibusdam aliis articulis ex altera materia quaestionis, felicitis recordationis Innocentius PP. praedecessor noster dilectum filium Rostrandum Capellanum nostrum dedit partibus auditorem, coram quo Iacobo de Arretio vestro, & Guidone Canonico Foroliviensis partibus

tis alterius Procuratoribus comparentibus, ac lite super praemissis legitime contestata, dictusque Auditor hinc inde propositis diligenter auditis, necnon visis instrumentis, & privilegiis utriusque partis, & super iis omnibus facta relatione fideli Praedecessori praefato, ac obtenta ab ipso licentia de sententia proferenda, dictam translationem pronunciavit sententialiter minime valuisse, cassans, & irritans eandem, & quidquid ex ea sequutum est, decrevit etiam non valere. Nihilominus praedictum Monasterium Sanctae Mariae de Flumana ad statum pristinum, in quo erat ante praedictam translationem, restituendum fore decrevit. Sententias quoque excommunicationis latas per eundem Episcopum in Monachos, & Conversos dicti Monasterii Sanctae Mariae, occasione ipsius translationis penitus relaxavit. A petitionibus vero quas dicti Episcopus, & Albertus, seu praedictus Guido Procurator eorum vobis, & eidem Iacobo nomine vestro faciebat, vos, & dictum Procuratorem vestrum, duxit sententialiter absolvendos, praedictis Episcopo, Alberto, & Guidoni Procuratori eorum perpetuum imponens silentium super his ipsis, prout in instrumento publico ipsius Auditoris sigillo signato, cuius tenorem de verbo ad verbum praesentibus inseri fecimus, plenius continetur. Nos igitur vestris supplicationibus inclinati, sententiam ipsam provide latam, ratam, & gratam habentes, ipsam auctoritate Apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communimus. Tenor autem Instrumenti ipsius talis est.

In nomine Domini Amen. Cum inter Abbatem, & Conventum Monasterii Vallisumbrosae, & Iacobum de Arretio Procuratorem ipsorum, pro eis ex una parte, & Venerabilem Petrum Episcopum Foroliviensem, & D. Albertum monachum, qui se gerit pro Abbate Monasterii sanctae Mariae de Flumana Foroliviensi. Dioecesis, & Guidonem Canonicum Foroliviensem Procuratorem ipsorum pro eis ex altera, super translatione monasterii sanctae Mariae de Flumana praedictae, & quibusdam aliis articulis in libellis contentis orta fuisset materia quaestionis, felicitis recordationis Innocentius Papa nos magistrum Rostandum Capellanum suum dedit partibus auditorem, coram quo Iacobus de Arretio Procurator dicti Abbatis, & Conventus Vallisumbrosae contra praedictos Episcopum, & Dominum Albertum, & Guidonem Canonicum Foroliviensem Procuratorem eorundem, libellos obtulit in hac forma: *Coram vobis Domino Rostando Domini Papae Capellano partibus Auditore concessio, dicit, & proponit Iacobus de Arretio Procurator Abbatis, & Conventus Monasterii de Valleumbrosa, contra Venerabilem Patrem Episcopum Foroliviensem, dicens, quod cum Monasterium sanctae Mariae de Flumana eiusdem ordinis situm sit in Dioecesi praedicti Episcopi, quod Monasterium ad dictum Abbatem pertinebat immediate tamquam eiusdem ordinis illo capiti, & esset in possessione eiusdem, vel quasi ipse Episcopus una cum Domino Alberto monacho Vallisumbrosae Ordinis, qui gerebat se pro Abbate eiusdem sanctae Mariae de Flumana, ipso Abbate inrequisito, eiusdem Vallisumbrosae dictum Monasterium S. Mariae transtulit in Capella S. Antonii eiusdem Civitatis Foroliviensis, de facto, cum de iure non posset, &*

mo-

monachos, & conversos, eiusdem monasterii sanctae Mariae de dicto monasterio expulit, & expelli fecit, & expelli procuravit, & etiam eos banniri fecit per Potestatem eiusdem Civitatis, & expelli procuravit per potentiam laicalem, & eos, & Vicarium, quem Abbas posuerat in dicto monasterio, sine rationabili causa etiam excommunicatos denunciari fecit. Quae omnia fecit in grave damnum ipsius Abbatis, & Conventus Vallisumbrosae, & non modicam iniuriam, & periculum animae suae, & scandalum plurimorum. Unde petit nomine ipsius Abbatis, praedictam translationem monasterio sanctae Mariae, quatenus processit de facto, cum de iure non posset, cassari, & irritari, cassam, & irritam pronunciari, & nullius esse momenti, nec ullius valoris. Petit etiam, ut monachos eiusdem monasterii, & conversos in dicto monasterio permanere in pace, & in quiete more solito permitat, & ut dictam sententiam excommunicationis relaxent, vel eam cassari, & irritari, & nullius esse momenti, & nec valoris pronunciari, & de dicto banno eos extrahi faciat. Petit etiam nomine eiusdem Abbatis pro damnis, & iniuriis sibi inlatis mille marcas argenti, de quibus omnibus petit per vos, Domine Iudex, auctoritate Apostolica legitime condemnari, & ad satisfactionem compelli. Item alium libellum dicit, & proponit Iacobus de Arretio Procurator Abbatis, & Conventus de Monasterio Vallisumbrosae contra D. Albertum monachum eiusdem Ordinis dicens, quod cum praedictus Dominus Albertus gereret se pro Abbate monasterii S. Mariae de Flumana Foroliviensis, Dioecesis Ordinis Vallis umbrosae, & subiecti eidem monasterio, tamquam membrum suo capiti, dictus Dominus Albertus dictum monasterium una cum Venerabili Patre Episcopo ipsius Civitatis in Capella S. Antonii

tonii Civitatis eiusdem se transtulit, & dictum monasterium cum conventu, & iuribus suis transferre procuravit, & de facto transtulit, cum de iure non posset, D. Abbate, & Conventu inconsultis, & eis ignorantibus, & invitis, & quasdam res mobiles eiusdem monasterii de dicto monasterio asportavit, & asportari fecit, & monitus ab eodem Abbate, ut obedientiam sibi faceret, ut tenetur, cum sit monachus eiusdem monasterii, & eiusdem professionis, hoc facere recusavit. Propter quod a praedicto Abbate fuit legitime excommunicatus. Qua contempta ab eodem D. Alberto, divina officia celebravit, seu prophanavit. Vnde petit nomine eiusdem, ut dicti translationem monasterii, quatenus de facto processit cassetis, & irritetis, & cassam, & irritam, & nullius esse momenti, nec valoris pronuncietis, & eum compellatis, ut res quas asportavit, seu asportari fecit de praedicto monasterio de Flumana restituat, & ut ei obedientiam exhibeat, ut tenetur, & dictam sententiam auctoritate Apostolica confirmari, & inviolabiliter observari, & eam de praedictis excessibus poena canonica puniri. E contra Guido Canonicus Foroliviensis Procurator dicti Episcopi, & Alberti contra praedictos Abbatem, & Conventum Vallisumbrosae, ac Iacobum Procuratorem ipsorum alios libellos obtulit in hac forma. Coram vobis Magistro Roslando D. Papae Capellano partibus specialiter auditore concesso dicit, & proponit Guido Canonicus Forolivien. Procurator Venerabilis Patris D. Richelini Forolivien. Episcopi contra Abbatem, & Conventum monasterii Vallisumbrosae, & Iacobum de Arretio Procuratorem ipsorum, quod idem Episcopus, & Capitulum Forolivien. Ecclesiae provide attendentes, quod quondam monasterium sanctae Mariae de Flumana in Forolivien. Diocesi constitutum, & eidem Episcopo sub-

subiectum persecutiones plurimas sustinebat, & adeo premebatur incurfibus malignorum, & diverfis difcriminibus, maxime propter virorum, & mulierum frequentiam fubiacebat; quod Religio non fervabatur ibidem, nec poterat commode observari, imo diffolutio multa in eodem loco pervenerat, quae non poterat fine scandalo tolerari. Communicato confilio, & deliberatione praehabita, ac Abbatis, & Conventus praedicti loci de Flumana voluntate explorata, & confensu obtento, utile fore, ac neceffarium providerunt, ut Collegium ipsius monasterii de Flumana deberet ad alium locum tutiorem, & commodiorem transferri, & fic praedictus Epifcopus decrevit, & confensu fui Capituli Forolivien. & Capitulum cum ipfo confenserunt, & licentiam expreffam dederunt, ut fe ac Collegium suum feu ipsius monasterii ad civitatem Forolivii ad locum, qui dicitur Ecclesia sancti Antonii, quae erat monasterio de Flumana fubiecta, transferrent, ut fic facta translatione de cetero vocabulum L. Mariae Maioris illi loco imponeretur, & monasterium nuncuparetur, ficut nuncupabatur, S. Maria de Flumana, & in praedicto loco S. Antonii, & non apud Flumanam effe caput, & Conventus monachorum, & in eo Abbas, Monachi, & converfi, tamquam in capite morarentur, ac conventus, feu collegium monachorum ordinaretur, & perfeveraret in praedicto loco. S. Antonii, ad vocabulum & honorem Divae Mariae Maioris, ficut confueverat ordinari, & perfeverare monasterio antedicto. Verum cum per concessionem, & ordinationem praemiffas, Abbas, & Fratres praenominati quondam Monasterii de Flumana, fe ad memoratam Ecclefiam S. Antonii, cui fuit impofitum vocabulum sanctae Mariae Maioris humiliter tranftuliffent, & per biennium, & amplius fub observantia regulari perfeveraffent ibidem, Abbas
Val.

Vallisumbrosae translationem huiusmodi impedire, & quietem Abbatis, & fratrum degentium in ipso monasterio S. Mariae maioris perturbare praesumens ad dictum locum de Flumana pro monasterio Vallisumbrosae, & Conventu suo, ut dicebat, nuper accessit, & in eodem loco, ad quem monasterium sanctae Mariae maioris revocare intendebat, tamquam in monasterio D. Iacobum de Caviola pro Vicario, D. Nicolaum, & D. Rainerium pro Monachis, & Genarium pro converso ordinare, & instituire, ac Capellanum & familiares ibidem pro Monasterio S. Mariae maioris residentes ab eodem loco de Flumana deiicere, attentavit. Quos Vicarius, & Monachi, & Conversi monasterii S. Mariae maioris frumento, vino, & oleo, & aliis rebus usque ad valorem centum librarum Ravennat. temere spoliarunt. Praesumpsit etiam idem Abbas, ut dicitur, in Abbatem S. Mariae maioris, excommunicationis, & privationis ab illo loco de Flumana, sententias de facto, & contra iustitiam promulgare. Quae omnia attentata fuerunt in ipsius Episcopi, & dicti monasterii iniuriam non modicam, & gravamen. Praefati quoque Abbas, & Conventus Vallisumbrosae dictum monasterium sanctae Mariae maioris ad praenominatum locum de Flumana revocare, & reducere molientes, ordinationi, & translationi praemissis contra iustitiam se opponunt, & ipsum Episcopum, & monasterium S. Mariae maioris super eis impediunt multipliciter, & molestant. Quare petit praedictus Procurator translationem, & ordinationem praedictas super praemissis factas, iustas fuisse decerni, ac ratas haberi, auctoritate Apostolica approbari, & eisdem Abbatem, & Conventum, ne eam impedian, vel perturbent, aut reducere illuc monasterium S. Mariae maioris, seu caput ipsius monasterii ad illum locum de Flu-

mana attentent, sed permittant Abbatem, & conventum morari, & perseverare apud monasterium S. Mariae maioris iuxta ordinationem praedictam compelli, & sententialiter condemnari, ac eis super impedimento, & oppositione praemissis perpetuum silentium imponi, & ordinationem, ac institutionem de praedictis monachis in loco de Flumana attentatas, & praemissas excommunicationis, & privationis sententias per eundem de facto latis non tenuisse, nec valuisse, & nullas fore decerni, & pronunciari, & eas, & quidquid attentatum exstitit, occasione ipsorum, quatenus de facto processerunt, in irritum revocari, & quia facto dicti Abbatis super iis attentatis damnificatum fuit dictum monasterium in centum marchis argenti, petit ipsos in quantitate huiusmodi condemnari, & haec omnia petit cum damnis, & expensis legitimis, & quae, & quas aestimat mille libras Ravennat. & protestatur futuras expensas, quas cum debuerit, declarabit. Protestatur etiam, quod non arctat se ad probandum omnia, & singula supradicta, sed id, vel ea solummodo quae suae intentioni sufficiant praemissis, salvo iure addendi, & minuendi, &c. Coram vobis magistro Roslando D. Papae Capellano partibus specialiter auditore concesso, dicit, & proponit Guido Canonicus Foroliviensis Procurator D. Alberti Abbatis monasterii S. Mariae maioris de Civitate Foroliviensi contra Abbatem, & conventum monasterii Vallisumbrosae, & Iacobum de Arretio Procuratorem ipsorum, quod Episcopus Foroliviensis, & Capitulum Forolivien. Ecclesiae attendentes, quod quondam monasterium S. Mariae de Flumana in Foroliviensi Dioecesi constitutum, & eidem Episcopo subiectum, in quo exsistebat Abbas idem Albertus, persecutiones plurimas substinebat, & adeo premebatur incursum malignorum, & diversis discriminibus, maxime propter
vi-

virorum, & mulierum frequentiam subiacebat, quod religio non servabatur ibidem, nec poterat commode observari, imo dissolutio multa in eodem loco pervenerat, quae non poterat sine scandalo tolerari, communitato consilio, & deliberatione praehabita, ac ipsius Alberti Abbatis, & conventus praedicti loci de Flumana voluntate explorata, & consensu obtento, utile fore ac necessarium providerunt, ut Collegium ipsius monasterii de Flumana deberet ad alium locum tutiorem, & commodiorem transferri, & sic praedictus Episcopus decrevit, & cum consensu Capituli Forolivi. & Capitulum cum ipso ipsi Alberto Abbati, ac Fratribus eiusdem monasterii consenserunt, & licentiam dederunt, ut se ad Collegium suum, seu ipsius monasterii, ad civitatem Foroliviensem, ad locum qui dicitur Ecclesia S. Antonii, quae erat dicto monasterio de Flumana subiecta, transferrent, ut sic facta translatione de cetero vocabulum B. Mariae Maioris illi loco imponeretur, & monasterium nuncuparetur, veluti nuncupabatur S. Maria de Flumana, & in praedicto loco S. Antonii, & non apud Flumana esset caput & conventus monachorum, & in eo Abbas, monachi, & conversi, tamquam in capite de cetero morarentur, ac conventus, seu collegium monachorum ordinaretur, & perseveraret in praedicto loco S. Antonii ad vocabulum & honorem B. Mariae maioris, sicut consueverat ordinari, & perseverari in monasterio antedicto. Verum cum per concessionem, & ordinationem praemissas Abbas ipso Albertus, & fratres praenominati quondam monasterii de Flumana, se ad memoratam Ecclesiam S. Antonii, cui fuit impositum vocabulum S. Mariae maioris, humiliter transulissent, & per biennium & amplius sub observantia regulari perseverassent, ibidem Abbas Vallisumbrosae translationem huiusmodi impedire, & quietē ipsius Abbatis, & fratrum degentiū in ipso monasterio S. Mariae

maioris perturbare praesumens ad dictum locum de Flumana pro monasterio Vallisumbrosae, & Conventu suo, ut dicebat, nuper accessit, & in eodem loco, ad quem monasterium sanctae Mariae maioris revocare intendebat tamquam in monasterio D. Iacobum de Caviola pro Vicario, & D. Nicolaum, & D. Rainerium pro monachis, & Zenarium pro converso ordinare, & instituere, ac Capellanum, & familiares ibidem pro monasterio S. Mariae maioris, residentes ab eodem loco de Flumana deiicere attentavit; quos Vicarius, Monachi, & Conversi monasterii S. Mariae maioris, frumento, vino, oleo, & rebus aliis usque ad valorem centum librarum Ravennatum temere spoliarunt. Praesumpsit etiam idem Abbas, ut dicitur, in ipsum Albertum, Abbatem S. Mariae maioris excommunicationis, & privationis ab illo loco de Flumana sententias de facto, & contra iustitiam promulgare, quae omnia attentata fuerunt in ipsius Episcopi, & dicti monasterii, iniuriam non modicam, & gravamen, Praefati quoque Abbas, & Conventus Vallisumbrosae dictum monasterium S. Mariae maioris ad praenominatum locum de Flumana revocare, ac reducere molientes ordinationi, & translationi praemissis contra iustitiam se opponunt, & ipsum Episcopum, ac monasterium sanctae Mariae maioris super eis impediunt multipliciter, & molestant. Quare petit praedictus Procurator translationem, & ordinationem, praedictas super praemissis factas iustas fuisse decerni, ac ratas haberi, & auctoritate Apostolica approbari, & eundem Abbatem, & Conventum ne eam impediunt, vel perturbent, aut reducere illuc monasterium sanctae Mariae maioris, seu caput ipsius monasterii ad illum locum de Flumana attentent, sed permittant ipsum Albertum Abbatem, & conventum morari, & perseverari apud monasterium

rium S. Mariae maioris iuxta ordinationem praedictam compelli, & sententialiter condemnari, ac eis super impedimento, & oppositione praemissis perpetuum silentium imponi, & ordinationem, ac institutionem de praedictis monachis in loco de Flumana attentatas, & praemissas excommunicationis, & privationis sententias per eundem Abbatem de facto, & sine causa rationabili in dictum Albertum Abbatem prolatas non tenuisse, nec valuisse, & nullas fore decerni, & pronuntiari, & processum super iis habitum, & quidquid occasione ipsarum attentatum existit, quatenus de facto processerunt, irritum revocari, dictosque Capellanium, & familiares, qui in praedicto loco pro monasterio S. Mariae maioris erant, & residebant ad ipsum locum de Flumana cum integritate ablatorum restitui, & cum eius facto, & processu D. Abbatis super iis attentatis damnificatum fuerit dictum monasterium in centum marchis argenti, petit ipsos in quantitate huiusmodi condemnari, & haec omnia petit cum damnis, & expensis legitimis a lite quoque super praedictis libellis legitime contestata, multisque positionibus hinc inde factis, ac responsionibus ad easdem, productisque instrumentis utriusque partis, ac privilegiis coram nobis, dicebat Procurator Vallisumbrosae sententiam pro se fore ferendam, nam in iudicio ostendebat quod Episcopus Foroliviensis una cum consensu, & voluntate Capituli sui, & Consules, & commune eiusdem Civitatis dictum monasterium de Flumana dederant, & concesserant Abbati, & conventui Vallisumbrosae, prout in instrumento exinde confecto plenius continetur, & quod dictum monasterium de Flumana erat eiusdem ordinis Vallisumbrosae, quod Procurator dicti Episcopi, & Alberti confitebatur. Dicebatur etiam ex parte eiusdem monasterii, quod cum contentio fuisset super

ipso monasterio inter Abbatem, & Conventum ex parte una, & Episcopum Foroliviensem ex altera, D. Honorius Papa dictum monasterium de Flumana Abbati, & Conventui Vallisumbrosae adiudicaverat, salvis quibusdam iuribus Episcopalibus, quae eidem Episcopo reservavit, ut in sententia eiusdem Honorii plenius continetur, super quibus litterae Apostolicae eiusdem Honorii ostendebantur. Dicebatur insuper eidem Abbati, & conventui Vallisumbrosae esse indultum a Sede Apostolica, ut monasteria sui ordinis, ipsis insciis, invitatis, & irrequisitis, de uno loco ad alterum transferri non possent, nec deberent, ad quod per bandum privilegia summorum Pontificum producebantur. Unde cum super omnibus, & singulis felicis recordationis Innocentio Papae diligenter relationem fecissemus, quia tamen Procurator dicti Episcopi, & Alberti, dictam translationem esse factam de consensu & voluntate praedictorum Abbatis, & conventus Vallisumbrosae, se obtulit probaturum, articulos super hoc factos eundem Procuratorem admisimus ad probandum. Postmodum idem D. Papa S. Hippolyti, & S. Mariae foris portam, Abbatibus, & Praeposito Faventinis, dedit suis litteris in mandatis, ut super articulis sub nostro sigillo inclusis testes reciperent, & diligenter examinare curarent, & infra certum temporis spatium attestaciones ad curiam remittere procurarent. Cumque dictus Episcopus & Albertus monachus, seu Guido Procurator eorum, vel alius pro eis, nec attestaciones reportasset, nec coram nobis post lapsum terminum per se vel alterum comparuisset, praemissis citationibus, prout moris est in audientia, ut in audientia, ut si quis pro eisdem Episcopo, & Alberto esset, coram nobis comparere deberet; Presbyter Albertus Procurator praedictorum Episcopi, & Alberti comparuit, qui a nobis inter-

roga-

rogatus si super praedictis articulis aliquas probationes habebat, respondit quod nequaquam; unde praelibato Iacobo de Arretio Procuratore dictorum Abbatibus, & Conventus Vallisumbrosae, cum instantia sententiam postulante per ea, quae vidimus, & cognovimus obtenta tamen a Domino Papa pronuntiandi licentia, dictam translationem non valuisse sententialiter pronuntiamus, cassantes, & irritantes eandem, & quidquid ex ea sequutum est, decernimus non valere. Nihilominus praedictum monasterium sanctae Mariae de Flumana ad statum pristinum in quo erat ante praedictam translationem decernimus fore restituendum. Sententias quoque excommunicationis latis per eundem Episcopum in monachos, & conversos, occasione translationis ipsius, penitus relaxamus. A petitionibus vero, quas faciebant dictus Episcopus, & Albertus, seu Guido Procurator ipsorum eorum nomine, Abbati, & conventui Vallisumbrosae, ac Iacobo ipsorum Procuratori eorum nomine, eosdam Abbatem, & conventum, ac ipsum Procuratorem eorum nomine, sententialiter duximus absolvendos, eisdemque Episcopo, & Alberto, ac Guidoni Procuratori eorum ipsorum nomine, super ipsis perpetuum silentium imponentes. Lata est haec sententia Neapoli in Palatio quondam Iudicis Petri de Vineis Anno Domini MCCLV. Indictione XIII. Pontificatus Domini Alexandri PP. IIII. anno primo, mense Martii, die XIX. Praesentibus magistro Bernardo Hispano Domini Papae Capellano, magistro Angelo Romano, magistro Fernando Advocatis in Romana Curia, Domino Oddone Vicecomite Capellano, Venerab. P. D. O. sanctae Mariae in Via Lata Diacono Cardinali, magistro Elia, & Berardo de Mevania notario, magistro Bartholomaeo de Cersin.

& Formoso serviente praedicti magistri Angeli, & pluribus aliis ibidem praesentibus. Ad maiorem autem fidem huic sententiae in posterum adhibendam ipsam cum nostri sigilli appensione munitam per Leonardum infra scriptum Notarium redigi fecimus in publica documenta. Ego Leonardus Imperiali auctoritate Notarius prolationi praedictae sententiae interfui, & ipsam de mandato, & auctoritate praedicti Magistri Roslandi scripsi, & publicavi. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli, Apostolorum eius, se noverit incursurum.

Datum Neapoli V. Idus Aprilis, Pontificatus nostri anno X.

Iuvat etiam exemplum Privilegii felicis recordationis Paschalis II. Vallumbrosano ordini concessi, & ab Alexandro IV. confirmati, in medium adferre, quod quidem Privilegium Reverendissimus D. Abbas Fulgentius Nardius saepe a nobis laudatus summa diligentia eruit ex Archivo Abbatiae Sancti Salvatoris de Vaiano, & Tomo VII. suorum monumentorum transcripsit pag. 2828. atque ita habet.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & conventui monasterii Vallisumbrosae ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis salutem, & Apostolicam benedictionem. Privilegium feli-

felicitis recordationis Paschalis Papae praedecessoris nostri monasterio vestro concessum de cuius consumptione propter vetustatem nimiam timebatur de verbo ad verbum nihil addito vel diminuto, quod mutare possit substantiae veritatem, vestris precibus inclinati transcribi fecimus, & transcriptum Bullae nostrae appensione muniri, cuius tenor talis est: Paschalis Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Ademaro Abbati, ceterisque Vallumbrosanae Congregationis Fratribus tam praesentibus, quam futuris in perpetuum. Desiderium quod ad religiosum propositum, & animarum salutem pertinere monstratur, auctore Domino, sine aliqua est dilatione complendum. Quia igitur propositum vestrum, divina praeveniente, ac subsequente clementia, religionis vestrae simplicitas, bonae opinionis odor, & longe positis adspiravit, nos vestro provectui, annuente Domino, provectus adiungere cupientes, coenobium vestrum, quod pro beatae Mariae semper Virginis reverentia, cui dicatum est, in Romanae Ecclesiae proprietatem, ac tutelam, atque protectionem Apostolicae Sedis accipimus, & Apostolicae illud auctoritatis privilegio munientes, ab omnium personarum iugo liberum permanere decernimus. Per praesentem igitur Privilegii nostri paginam Apostolica auctoritate statuimus, ut quaecumque hodie vestrum coenobium iure possidet, sive in crastinum concessione Pontificum, liberalitate Principum, vel oblatione fidelium, iuste atque canonice poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus & illibata permanent. Illis successoribus dico, qui idem religionis praeceptum & fidei constantiam conservare, & strenue omnipotenti Deo proposito deservire sategerint. Chrisma, Oleum sanctum, consecrationes al-

alicui personae facultas sit aliqua vestrae Congregationis monasterium a loci sui stabilitate revellere ac remove sine Abbatis, ac Congregationis consensu. Constituimus autem, ut eorum omnium caput, quod in Valleumbrosa situm est, monasterium habeatur. Sane cum terminus vitae Pastori vestro divina dispositione contigerit, qui eius loco substituendus fuerit, quia & vobis, & aliis omnibus praesse debet, omnium, qui ceteris praesunt monasteriis, consensu, & iudicio eligatur. Quod si forte ex ipsis Abbatibus quilibet, Domino disponente, ad hoc generale regimen electus fuerit, ad vestrum principale coenobium principaliter transeat, & eius mox iudicio, sicut in diebus venerandae memoriae Ioannis primi Abbatis vestri factum constat, cetera alia unita vobis monasteria disponantur. Ad indicium autem perceptae huius Romanae Ecclesiae libertatis per annos singulos duodecim sagi Cilicini brachia Laterano Palatio persolvetis. Siquis igitur in crastinum Archiepiscopus aut Episcopus, Imperator aut Rex, Princeps aut Dux, Comes, Vicecomes, Iudex, Castaldus, aut Ecclesiastica quaelibet, secularisve persona, hanc nostrae constitutionis paginam senserit, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis, honorisque sui dignitate careat, reumque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore ac sanguine Dei, & Domini nostri Redemptoris Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco iura servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus & hic fructum bonae actionis percipiant, & apud districtum Iudicem praemia aeternae

nae pacis inveniant. Amen. Amen. Scriptum per manum Gervasii Scrinarii regionarii & Notarii sacri Palatii.

Ego Paschalis Catholicae Ecclesiae Episcopus subscripsi.

Datum Laterani per manum Iohannis Sanctae Romanae Ecclesiae Diac. Cardinalis, & Bibliothecarii VI. Idus Februarii, Indict. VIII. Incarnationis Dominicae anno MCXV. Pontificatus autem Domini Paschalis secundi Papae anno XVI.

Volumus autem per transumptum huiusmodi, libertates, & iura integra conservari more sicut hactenus per autenticum sunt servata.

Dat. Anagninae XIII. Kal. Septembris Pontificatus nostri anno primo.

Alexander Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Ne Legati, seu Nuntii, quos plerumque Sedes Apostolica mittit, Ecclesias indebitis exactionibus de facili admodo aggravare attentent, de fratrum nostrorum consilio duximus statuendum, ut cum iidem a Praelatis, vel aliis personis Ecclesiasticis aliquid postulaverint, eis, quando videlicet ipsi Legati, vel Nuntii praesentes fuerint, seu vicini litteras Apostolicas continentes personarum numerum cum quo recipi debeant, quando autem praesentes, vel vicini non fuerint illarum transcriptum sigillo autentico consignatum ostendere teneantur. Alioquin iidem Praelati, vel personae, non teneantur illis in aliquo respondere. Universos tamen Praelatos, & personas ecclesiasticas moneamus, & hortamur attente, ut eisdem legatis, sive nuntiis, in suis necessitatibus victualia pro personarum

&

Et equorum numero in litteris Apostolicis comprehenso iuxta tempus, in quo ipsos morari contigerit, competenter studeant ministrare. Si vero alia, quae ex litterarum beneficio exigere forsan poterunt, ut puta equos, vel vestes, aut pecuniam procurationibus, vel alia causa, seu necessitate ab eisdem Praelatis, aut personis, sive ad eos declinaverint, sive non duxerint exigenda, illa exigentibus exhibere minime teneantur, nisi eis litteras suas patentes concesserint exigere, quae expresse contineant quid, quantum, Et quando receperint ab eisdem, quae quidem litterae locorum ordinariis adsignentur. Quod si Legatos, vel Nuntios in his constiterit excessisse, hoc Romano Pontifici nunciare procurent, ut poena condigna puniant excedentes. Quando autem absentes per Procuratorem, aut Nuntium praemissa petierint ii a quibus illa petent litteras eorum super hoc directas, vel earum transcriptum authentico sigillo signatum, si forte pluribus dirigantur, retineant in rerum testimonio petitarum, Et sub aliquorum testimonio illi Procuratori, aut Nuncio petita, illa videlicet quae ex forma earundem litterarum Apostolicarum exhibere tenebuntur, exhibeant, ut sic de exhibitione huiusmodi postmodum haberi valeat certitudo. Ceterum inhibemus, ne ab aliis, quam ab illis per quorum Dioeceses transferint, procurationes, vel alia recipiant, nisi eos ex causa necessaria trahere moram alicubi contingeret, vel aliqua Dioecesis forsitan secundum tempus morae factae inibi nimis in procurationibus gravaretur. Quod si contra huiusmodi nostram constitutionem aut inhibitionem facere praesumpserint, sententia, siqua occasione huiusmodi a praesumptoribus ipsis lata fuerit, non teneat, neque liget. Porro quantum ad Legatos, quibus in aliqua provincia plene legationis officium non committitur, servanda intelligimus,

mus, quae superius sunt expressa. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae constitutionis, & inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum.

Datum Laterani tertio Kalendas Maii, Pontificatus nostri anno secundo.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, ceterisque Vallisumbrosae Congregationis fratribus, tam praesentibus quam futuris religiosam vitam professis in perpetuum.

Desiderium quod ad religiosum propositum, & animarum salutem pertinere monstratur, auctore Deo, sine aliqua est dilatione complendum. Quia igitur propositum vestrum divina praeveniens ac subsequente clementia, religionis vestrae simplicitas, bonae opinionis odor & prope, & longe positus adspiravit; Nos vestro proventui, annuente Domino, proventus adiungere cupientes, Coenobium vestrum pro D. Mariae semper Virginis reverentia, cui dicatum est, ad instar fel. recordat. Paschalis Papae Praedecessoris nostri in Romanae Ecclesiae proprietatem, & tutelam, atque protectionem, Apostolicae Sedis suscipimus, & Apostolicae illud auctoritatis privilegio munientes, ab omnium personarum iugo liberum permanere decernimus. Per praesentem igitur privilegii nostri paginam Apostolica auctoritate statuimus, ut quaecumque hodie vestrum coenobium iure possidet, sive in crastinum concessione Pontificum, liberalitate Principum, vel oblatione fidelium iure, ac canonice poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, & illibata permaneant, illis successoribusque

scribis dicimus, qui eiusdem religionis ritum, & fidei constantiam conservare, & strenue omnipotenti Domino in eodem proposito deservire sategerint. Chrisma vero, Oleum sanctum, consecrationes altarium, seu Basilicarum, ordines clericorum, qui ad ordines fuerint promovendi, liceat vobis a quocumque volueritis Catholico Episcopo, & Romanae Ecclesiae gratiam, atque communionem obtinente, percipere, qui nostra sanctus auctoritate, quae postulatur, indulgeat. Ad haec censemus, atque statuimus, ne ulli omnino hominum liceat idem coenobium temere perturbare, aut ei subditas possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnino integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione, ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolicae auctoritate. Nec ulli Episcopo potestas sit excommunicationem, vel interditionem vobis ingerere, ut qui in speciales estis filios Sedis Apostolicae assumpti, nullius alterius iudicio temere exponamini. Quia vero plura vestra monasteria, inspirante Domino, in eandem vobiscum formam religionis consenserunt, videlicet monasterium sancti Salvii iuxta Florentiam, sancti Fidelis de Strumis, sancti Salvatoris de Soffena, sanctae Mariae de Nerana, sancti Cassiani de monte Scalario, sancti Angeli de Passiniano, sancti Salvatoris de Ficiclo, sancti Angeli Pistoriensis, sancti Salvatoris de Vaiano, sancti Salvatoris de Fontana Thaeonis, S. Mariae de Griniano, sancti Petri de Musceto, sancti Pauli de Razuolo, sanctae Reparatae de Faventina Dioecesi, & Congregatio de Rivo Caesaris, & Congregatio de Monte armato, sancti Pauli de Pisis, sancti Bartholomaei de Cappiano, sanctae Trinitatis de Florentia, sancti Laurentii de Cultubono, sancti Marci de Placentia, S. Basilidis
de

de Parmen. Dioec. de monte plano, sancti Gennasii de Dioecesi Brixienti; Nos & ipsis, & omnibus, qui se in crastinum eidem Religionis usui ex integro sociare voluerint praesentis privilegii libertatem Apostolica auctoritate concedimus, quamdiu in eadem Religionis, & consuetudinis unitate persistere procuraverint; nec alicui personae facultas sit aliquod vestrae congregationis monasterium a loci sui stabilitate revellere, ac removere, sine Abbatis, & congregationis communi consensu. Constituimus autem, ut eorum omnium caput vestrum, quod in Valleumbrosa factum est monasterium habeatur. Sane cum terminus vitae Pastori vestro divina dispositione contigerit, qui ejus loco substituendus fuerit, quia vobis, & aliis omnibus praeesse debet, omnium, qui ceteris praesunt monasteriis, consensu, & iudicio eligatur, quod si forte ex ipsis Abbatibus quilibet, Domino disponente, ad hoc generale regimen electus fuerit, ad vestrum principale coenobium principaliter transeat, & eius mox iudicio sicut in diebus Ven. mem. Ioannis primi Abbatis vestri factum constet, cetera omnia unita vobis monasteria disponantur. Ad iudicium autem perceptae huius a Romana Ecclesia* earum quaelibet secularisve persona hanc nostrae Constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo Corpore, ac Sanguine Dei, & Domini Redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae subiaceat ultioni. Cunctis autem eidem loca sua iura servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus & hinc fructum bonae actionis percipiant, & apud districtum Iudicem
 praec-

praemia aeternae pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

In fine vero dicti privilegii erat circulus quidam cum Cruce sursum ducta, in cuius circumstantiis erant hae litterae, quae sic legi videbantur. *S. Petrus. S. Paulus. Alexander Papa Quartus. Erant etiam hae subscriptiones.*

Ego Alexander Catholicae Ecclesiae Episcopus S.

Ego Oddo Tusculanus Episcopus S.

Ego Stephanus Praenestinus Episcopus S.

Ego Frater Ioannes tit. S. Laurentii in Lucina

Presbyter Cardinalis S.

Ego Riccardus S. Angeli Diaconus Cardinalis S.

Ego Octavianus S. Mariae in Via lata Diaconus Cardinalis S.

Ego Petrus S. Georgii Diaconus Cardinalis S.

Datum Laterani per manum Rolandi S. R. E. Vicecancellarii, V. Kalen. Februarii, Indictione XV. Incarnationis anno MCCLVI. Pontificatus vero Domini Alexandri PP. IV. anno tertio.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio Thesauro Abbati Monasterii Vallisumbrosae ad Romanam Ecclesiam nullo modo pertinentis salutem, & Apostolicam benedictionem. Desideriis tuis in iis effectibus benevolo libere adnuimus, per quae status tui tranquillitas procuratur. Sane petitio tua nobis exhibita continebat, quod saepe contingit, quod Abbates, & conventus, ac etiam monachi, & conversi tui Ordinis, cum ad correctionem excessuum ipsorum procedit, prout ad tuum officium noscitur pertinere, ut

regularem effugiant disciplinam, ad Sedem Apostolicam frustatoriae adpellationis obstaculum interponunt, & interdum eorum aliqui te super hoc conveniunt coram Iudicibus à Sede delegatis eadem, in tui dispendium non modicum, ac gravamen, super quo petistis per Sedis ipsius providentiam salubre remedium adhiberi. Nos itaque tuis supplicationibus inclinati, auctoritate tibi praesentium indulgemus, ut ab Abbatibus, conventibus, monachis, & conversis praedictis extra Romanam curiam per litteras Sedis ipsius nequeas conveniri quae de Indulto huiusmodi non fecerint mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum se noverit incursum.

Datum Laterani VI. Kalend. Februarii, Pontificatus nostri anno tertio.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & Conventui Vallisumbrosae ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, salutem & Apostolicam benedictionem. Cum a vobis petitur quod iustum est, & honestum, tam vigor aequitudinis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem, & officium nostrum ad debitum perducatur effectum. Sane petitio vestra nobis exhibita continebat, quod dilecti filii Abbas, & Conventus monasterii sanctae Mariae de Massa tunc ordinis sancti Benedicti Vulturnae Diocesis, se ad idem monasterium vobis, & vestro monasterio dederunt, & etiam subiecerunt, prout in instru-

strumentis publicis inde confectis plenius dicitur contineri. Nos itaque vestris supplicationibus inclinati, quod super hoc ab Abbate, & Conventu praedictis proinde factum est ratum, & firmum habentes, ac sup-
plentes defectum siquod in hoc fuit de plenitudine potestatis, Dioecesani iure salvo, id auctoritate Apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communi-
mus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis, & suppletionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se no-
verit incursum.

Datum Laterani Kalendis Martii, Pontificatus nostri anno tertio.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio Abbati Monasterii Vallisumbrosae ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinentis, salutem, & Apostolicam benedictionem. Ad audientiam nostram, te
significante, pervenit, quod in ordine tuo ex antiqua consuetudine, & institutis ipsius Ordinis est ostensum, ut monachi, & conversi eiusdem Ordinis, qui monasteria dicti Ordinis exeunt animi levitate, vel alias, claustra sua sine Praelatorum suorum licentia derelinquunt, seu saepius ad invicem leviter manus iniiciunt violentas, ad monasterium Vallisumbrosae accedunt, ut ibidem ab Abbate ipsius monasterii super iis absolutionis beneficium assequantur. Vnde nos dilectis filiis universis & singulis Abbatibus dicti ordinis per nostras litteras duximus distinctius inhibendum, ne aliquem monachum, vel conversum contra consuetudinem, & Instituta praedicta in suis monaste-

viis recipere, seu retinere praesumant. Quocirca discretioni tuae per Apostolica scripta mandamus, quatenus super hoc officii tui debitum exequaris.

Datum Laterani II. Kalend. Martii, Pontificatus nostri anno tertio.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & conventui Vallisumbrosae salutem & Apostolicam benedictionem. Ea quae iudicio, vel concordia terminantur, firma debent, & illibata persistere, & ne in reciduae contentionis scrupulum relabantur, Apostolico convenit praesidio conveniri. In causa siquidem, quae inter vos ex parte una, & dilectum filium fratrem Iacobum Abbatem monasterii sancti Mercurialis Foriliviensis ordinis vestri super subiectione ipsius monasterii vobis debita, & quibusdam processibus per te, fili Abbas, contra eundem fratrem Iacobum habitis ex altera orta exstitit; dilectum filium nostrum Octavianum sanctae Mariae in Via lata Diaconum Cardinalem dedimus partibus auditorem. Cumque postmodum Procuratores vestri nomine vestro, & idem frater Iacobus, super praemissis ordinationi praedicti Cardinalis, se sponte, & concorditer duxerint supponendos, potestate iudiciaria sibi nihilominus reservata, demum idem Cardinalis a nobis ordinandi, disponendi, & statuendi quidquid in praedictis sibi visum esset, obtenta licentia, & mandato, tam auctoritate sibi commissa, quam arbitraria, & iudiciaria potestate, dictis quoque fratre Iacobo, & Procuratoribus praesentibus certam ordinationem statuendo edidit inter partes, prout in patentibus litteris confectis exinde, ac suo sigillo signatis, plenius continetur. Nos itaque vestris supplicationibus inclinati, ordinatio-

tionem ipsam proinde factam, ratam, & firmam habentes, eam auctoritate Apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communimus. Tenorem autem litterarum ipsarum de verbo ad verbum praesentibus fecimus adnotari, qui talis est.

In Dei nomine Amen. Orta iamdudum materia quaestionis inter viros religiosos Abbatem, & conventum Vallisumbrosae ex una parte; & fratrem Iacobum Abbatem monasterii S. Mercurialis Foroliviensis ex altera, super qua quaestione Dominus Papa nos Octavianum sanctae Mariae in via lata Diaconum Cardinalem dedit partibus auditorem. Abbate, & Conventu praedictis Vallisumbrosae per Procuratores legitimos ordinatos scilicet per fratrem Ioannem conversum eiusdem Ordinis, & Iacobum de Arretio, & Domino Iacobo Abbate personaliter comparentibus in nostra praesentia ex parte Procuratoris praedictorum Abbatis, & conventus; propositum fuit, quod D. Abbas Vallisumbrosae accedens ad praedictum monasterium sancti Mercurialis eiusdem Ordinis, & professionis, volens dictum monasterium tamquam membrum suum, & sibi subiectum visitare, corrigere, & reformare, visitando, & inquirendo de statu eiusdem Abbatis, invenit enim multis criminibus irretitum, propter quod sententialiter eum amovit ab administratione dictae Abbatiae, & a conventu dicti monasterii; postmodum sibi, super hoc plenaria potestate concessa, fratrem Alexandrum monachum eiusdem Ordinis praefecit eidem monasterio in Abbatem. Propter quod dictus frater Iacobus contra D. Abbatem irreverenter se gerens, per se, suosque, damna, & iniurias eidem Abbati intulit, & inferri fecit, quum omnia nollet substinuisse pro ducentis marcis argenti, de quibus petebat

eum condemnari, vel alia canonica poena puniri. Ex parte verò dicti Iacobi dicebatur, processum dicti Abbatis Vallisumbrosae nullatenus valuisse, cum post appellationem legitimam ad Legatum Apostolicae Sedis ex parte dicti Iacobi factam praedictus Abbas Vallisumbrosae contra eum processisset; & a praedictis processibus ex parte dicti Iacobi foret ad praedictum Legatum legitime appellatum, qui Legatus in negotio procedens, processum Abbatis Vallisumbrosae cassavit, & nullius esse momenti pronuntiavit, partibus in nostra praesentia constitutis, ante ingressum litis dicti procuratores habentes mandatum ad componendum a praedictis Abbate, & conventu Vallisumbrosae, & promittentes, & caventes de ratihabitione sub certa poena, prout in compromisso plenius continetur, & D. frater Iacobus nostrae ordinationi se supposuerunt, compromittentes in nos, tamquam in arbitrum ad arbitratores, & amicabilem compositorem, retenta nihilominus iudiciaria potestate super omnibus quaestionibus, & contentionibus, quas inter se habent, vel habere possent ex praedictis omnibus. Nos autem obtenta licentia, & speciali mandato a Domino Papa ordinandi, disponendi, absolvendi, relaxandi, restituendi, dispensandi, & statuendi quidquid in praedictis, vel circa praedicta nobis visum esset, visis, & intellectis, quae partes coram nobis dicere voluerunt, taliter dicimus, ordinamus, atque statuimus, tam auctoritate nobis a D. Papa commissa, quam ordinaria & iudiciaria potestate, in primis cassamus, & irritamus, & nullius esse momenti pronunciamus omnes processus habitos, & electiones factas contra d. fratrem Iacobum, necnon & sententias latas per praedictum Abbatem Vallisumbrosae, seu

seu per aliquem eius auctoritate, vel mandato, & dictum Iacobum Abbatem S. Mercurialis Forolivien. ad ipsum monasterium plenarie restituimus, & in eum statum reducimus, in quo erat ante dictam visitationem, & motam litem. Cassamus etiam & irritamus omnes processus habitos per praedictum Legatum contra Abbatem Vallisumbrosae, & nullius esse momenti pronunciamus. Relaxamus etiam omnes sententias interdicti, suspensionis, & excommunicationis, & privationis a praedicto Abbate Vallisumbrosae contra praedictum Iacobum Abbatem, seu in dictum Abbatem Vallisumbrosae a quocumque cuiuscumque auctoritate latas; dispensantes nihilominus super irregularitatibus, si quas praedicti contraxerint, vel si quae intervenerint occasione praedicta. Omnes insuper litteras, indulgentias, privilegia, & confirmationes ab utraque parte contra alteram post motam dictam controversionem ab Apostolica Sede obtentas, & processus habitos per easdem iuribus carente decernimus; & pronunciamus; & ordinamus praedictum fratrem Iacobum Abbatem super excessibus ab hinc retro commissis a se, vel suis non esse a praedicto Abbate Vallisumbrosae ulterius inquietandum, corrigendum, vel molestandum occasione praedicta praecipimus. Nihilominus condemnamus D. Abbatem fratrem Iacobum eidem Abbati Vallisumbrosae in ducentis libris Senensium pro damnis & expensis, & ut iuret stare mandatis eius tamquam domini sui, & sibi subiectus super omnibus iniuriis haecenus eidem Abbati illatis, ita tamen, quod dictus Abbas Vallisumbrosae occasione dicti iuramenti sine nostra licentia expressa aliquid praecipere ei non possit, nec debeat. Dicimus, & praecipimus, & ordinamus de ipsius Domini speciali

mandato, quod monasterium S. Mercurialis monasterio Vallisumbrosae tamquam membrum suum, & eiusdem ordinis, & professionis sit omnino subiectum; sicut quod Abbas Vallisumbrosae, & successores eius in memorato monasterio S. Mercurialis visitationem, correctionem, reformationem, institutionem, & destitutionem obtineat, sicut in suis membris sibi subiectis noscitur obtinere; & quod dictus frater Iacobus Abbas, & quilibet successor ipsius obediat, & intendat Abbati Vallisumbrosae, qui nunc est, & qui pro tempore fuerit tamquam suo Domino, & sicut membrum debet suo capiti obedire; atque admittat ipse, & successores eius praedictum Abbatem Vallisumbrosae, & successores ipsius ad visitandum, corrigendum, & reformandum dictum monasterium tamquam membrum eiusdem monasterii Vallisumbrosae, & tamquam membrum sibi subiectum, & sibi tamquam suo capiti obediat, & intendat. Reservamus propterea nobis potestatem, ut si qua super praemissis quaestio inter eos, vel aliqua pro tempore dubia orirentur, nos de iis ordinare, disponere, arbitrari, & statuere possimus quod nobis videtur expedire. In cuius rei memoriam, stabilitatem, ac firmitatem praemissa omnia publicari mandavimus per Notarium infra scriptum, & sigilli etiam nostri munimine roborari. Actum Viterbii in Camera nostra sub anno Domini MCCLVII. Pontificatus D. Alexandri Papae IV. anno III. die Martii VII. Kalen. Augusti XV. Indictione, praesentibus Vener. Patre fratre A. Episcopo Numanat. & fratre Gregorio de Ordine Praedicatorum Capellanis nostris, Viro nobili Bernardino de Forolivio, fratre Thoma, & Bernardino Notario de Placentia familiaribus

ribus nostris, ad haec vocatis, ac Notario infra-
scripto,

Ego Ioannes de Campulo Apostolicae Sedis au-
thoritate Notarius praedictis omnibus interfui, & ea
de mandato dicti Domini Cardinalis in publicam
formam redegi.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam no-
strae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario
contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpse-
rit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum
Petri, & Pauli Apostolorum eius, se noverit incur-
surum.

Datum Viterbii IV. Idus Octobris, Pontificatus
nostri anno tertio.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Vene-
rabilibus fratribus Archiepiscopis, & Episcopis, ac
dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidia-
conis, Praepositis, Plebanis, & aliis Ecclesiarum Prae-
latis per Lombardiam, & Tusciam constitutis salu-
tem, & Apostolicam benedictionem. Non absque dolo-
re cordis, & plurima turbatione didicimus, quod ita
in plerisque partibus Ecclesiastica censura dissolvitur, &
canonica sententiae severitas enervatur, ut viri reli-
giosi, & ii maxime, qui per Sedis Apostolicae privi-
legia maiori ornati sunt libertate, passim a malefa-
ctoribus suis iniurias substineant, & rapinas; dum
vix invenitur, qui congrua illis protectione subveniat,
& pro ferenda pauperum innocentia se murum defen-
sionis opponat. Specialiter autem dilecti filii Abbas,
& fratres Vallumbrosanae Congregationis, tam de
frequentibus iniuriis, quam de quotidiano defectu iu-
stitiae conquerentes, universitatem vestram litteris pe-
tic-

tuerunt Apostolicis excitari, ut ita ulterius eis in tribulationibus suis contra malefactores eorum prompta debentis magnanimitate consurgere; quod ab angustiis, quas substinent, & pressuris, vestro possint praesidio respirare. Ideoque universitati vestrae ad instar felic. recordat. Honorii PP. praedecessoris nostri per Apostolica scripta mandamus, atque praecipimus, quatenus illos, qui possessione, vel res, seu domos praedictorum fratrum, vel hominum suorum irreverenter invaserint, aut ea iniuste detinuerint, quae praedictis fratribus ex testamento decedentium relinquuntur, seu in ipsos fratres, vel ipsorum aliquem contra Apostolicae Sedis indulta, sententiam excommunicationis, vel interdicti praesumpserint promulgare, vel decimas laborum de terris habitis ante Concilium generale, quas propriis manibus, aut sumptibus, excolunt, seu nutrimentis animalium suorum, spretis Apostolicae Sedis privilegiis extorquere, monitione praemissa, si laici fuerint, publice candelis accensis singuli vestrum in Dioecesibus, & Ecclesiis vestris excommunicationis sententia percellatis. Si vero clerici; vel canonici regulares, seu monachi fuerint, eos, appellatione remota, ab officio, & beneficio suspendatis, neutram relaxaturi sententiam, donec praedictis fratribus plenarie satisfaciant, & tam laici, quam clerici saeculares, qui pro violenta manuum iniectioe in fratres eodem, vel ipsorum aliquem anathematis vinculo fuerint innodati, cum Dioecesani Episcopi literis ad Sedem Apostolicam venientes, ab eodem vinculo mereantur absolvi.

Datum Viterbii Quinto Idus Maii, Pontificatus nostri anno quarto.

*Alexander Episcopus servus servorum Dei . Venerabilibus fratribus Archiepiscopis , & Episcopis , ac dilectis filiis Abbatibus , Prioribus , Decanis , Archidiaconis , Praepositis , Plebanis , & aliis Ecclesiarum Prae-
latis per Romandiolam , & Sardiniam constitutis salutem ,
& Apostolicam benedictionem . Non absque dolore cordis ,
& plurima turbatione didicimus , quod ita in plerisque
partibus Ecclesiastica censura dissolvitur , & canonicae
sententiae severitas enervatur , ut viri religiosi , & ii
maxime , qui per Sedis Apostolicae privilegia maiori
donati sunt libertate , passim a malefactoribus suis in-
iurias sustineant , & rapinas , dum vix invenitur ,
qui congrua illis protectione subveniat , & pro fovenda
pauperum innocentia se murum offensionis opponat .
Specialiter autem dilecti filii Abbas , & fratres Val-
lumbrosanae Congregationis , tam de frequentibus in-
iuriis , quam de ipso quotidiano defectu iustitiae con-
querentes , universitatem vestram litteris petierunt
Apostolicis excitari , ut ita videlicet eis in tribula-
tionibus suis contra malefactores eorum prompta de-
beatis magnanimitate consurgere , quod angustiis , quas
sustinent , & pressuris , vestro possint praesidio respira-
re . Ideoque universitati vestrae ad instar fel. record.
Honorii Papae Praedecessoris nostri , per Apostolica
scripta mandamus , atque praecipimus , quatenus il-
los , qui possessiones , vel res , seu domos praedictorum
fratrum , vel hominum suorum irreverenter invaserint ,
aut ea iniuste detinuerint , quae praedictis fratri-
bus ex testamento decedentium relinquuntur , seu
in ipsos fratres , vel ipsorum aliquem , contra
Apostolicae Sedis indulta sententiam excommunica-
tionis , vel interdicti , praesumpserint promul-
gare , vel decimas laborum de terris habitis
ante Concilium generale , quas propriis manibus ,
aut*

aut sumptibus excolunt, seu nutrimentis animalium suorum, spretis Apostolicae Sedis privilegiis extorquere, monitione praemissa, si laici fuerint, publicis candelis accensis, singulos vestrum in Dioecesibus, & Ecclesiis vestris excommunicationis sententia percellatis, si vero Clerici, vel Canonici regulares, seu monachi fuerint, eos, appellatione remota, ab officio, & beneficio suspendatis, neutram relaxaturi sententiam, donec praedictis fratribus plenarie satisfaciant, & tam laici, quam clerici saeculares, qui pro violenta manuum iniectione in fratres eisdem, vel ipsorum aliquem anathematis vinculo fuerint innodati, cum Dioecesani Episcopi litteris ad Sedem Apostolicam venientes, ab eodem vinculo mereantur absolvi.

Datum Viterbii quinto Idus Maii, Pontificatus nostri anno quarto,

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Venerabili fratri. Episcopo. & dilectis filiis Capitulo Florentino, Abbatibus, Prioribus, Plebanis, & aliis Ecclesiarum Praelatis, tam exemptis, quam non exemptis Civitatis, & Dioeceseos Florentinae, salutem, & Apostolicam benedictionem, Decet, & expedit, ut gravati super provisionibus aliorum per Sedem Apostolicam, quae velut pia mater, illorum preces plerumque non potest indurata fronte pertransfere, per eam interdum sentiat sublevamen, Attendentes igitur, quod sicut vestra petitio nobis exhibita continebat in providendo nonnullis clericis, & laicis ad mandatum Apostolicum onus non leve tulistis, ac per hoc alicuius sublevationis solatio vos gaudere volentes ad instar felic. recordat. Innocentii Papae Praedecessoris nostri, auctoritate vobis praesentium indulgemus,

ut

ut ad provisionem aliquorum exulum in aliqua pecuniae quantitate compelli de cetero non possitis inviti per literas eiusdem Sedis, vel Legatorum ipsius expressam non facientes de indulgentia huiusmodi mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Anagninae VI. Idus Iunii, Pontificatus nostri anno quinto.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & Conventui Vallisumbrosae Fesulanæ Dioecesis salutem, & Apostolicam benedictionem. Religionis vestrae meretur honestas, ut vos favore specialis gratiae prosequentes, in his vobis simus favorabiles, & benigni, quæ vestris esse noscuntur necessitatibus opportuna. Hinc est, quod vestris supplicationibus inclinati, ut ad exhibendum extra monasterium vestrum quibuscumque Legatis, vel Nuntiis Sedis Apostolicæ, exceptis Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, aliquas procurationes, vel ad contribuendum cum Clero Fesulano, & Florentino Civitatum, & Diocesum in procurationibus eorundem, dummodo parati sitis, ipsis, si eos ad prædictum monasterium declinare contigerit, in necessariis providere minime teneamini, nec ad id compelli possitis inviti, auctoritate litterarum Sedis eiusdem, quæ de indulto huiusmodi, & eodem monasterio plenam non fecerint mentionem, vobis auctoritate præsentium indulgemus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis

tionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursum.

Datum Anagninae V. Idus Iulii, Pontificatus nostri anno sexto.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio Thesauro Abbati monasterii Vallisumbrosae ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis salutem, & Apostolicam benedictionem. Desideriis tuis in iis affectu benevolo libenter adnuimus, per quae status sui tranquillitas procuratur. Sane petitio tua nobis exhibita continebat, quod saepe contingit, quod Abbates, & conventus, ac etiam monachi, & conversi tui ordinis cum ad correctionem excessuum ipsorum procedis, prout ad tuum officium noscitur pertinere, ut regularem effugiant disciplinam, ad Sedem Apostolicam frustratoriae approbationis obstaculum interponunt, & interdum aliqui te super hoc conveniunt coram Iudicibus a Sede delegatis eadem, in tuum dispendium, necnon modicum gravamen; super quo petiisti per Sedis ipsius providentiam salubre remedium adhiberi. Nos itaque tuis supplicationibus inclinati, auctoritate tibi praesentium indulgemus, ut ab Abbatibus, conventibus, monachis, & conversis praedictis extra Romanam Curiam per litteras Sedis ipsius nequeas conveniri, quae de indulto huiusmodi non fecerint mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursum.

Dat. Laterani VI. Febr. Pontific. nostri anno septimo.

Ale-

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & conventui monasterii Vallisumbrosae ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, salutem, & Apostolicam benedictionem. Petitio vestra nobis exhibita continebat, quod nos dudum intellecto, quod monasterium S. Hillari, tunc ordinis S. Benedicti Efulanae Dioecesis adeo in spiritualibus, & temporalibus collapsum erat, quod vix, aut numquam in suo posset ordine reformari, & ipsius monasterii providere saluti; & vobis, ac monasterio vestro in religionis vestrae favorem gratiam facere intendentes; & considerantes etiam, quod pro speciali devotione, quam vos ad Romanam Ecclesiam matrem vestram habuistis hactenus, & habetis, frequenter sustinueritis, & sublineatis in personis iniurias, & in possessionibus, ac aliis bonis vestris non modicum detrimentum, dictum monasterium S. Hillari cum Ecclesiis, castris, villis, capellis, privilegiis, instrumentis, iurisdictionibus, libertatibus, immunitatibus, actionibus, possessionibus, & omnibus aliis iuribus, & bonis suis ubicumque, & in quibuscumque locis haberet, dicto monasterio vestro perpetuo iure unimus, & illud cum praedictis omnibus vobis, & per vos eidem monasterio vestro de consilio fratrum nostrorum duximus concedendum; statuentes, ut idem monasterium S. Hillari cum monasterio vestro Vallisumbrosae unum censi debeat, & utrumque sub cura, & administratione Abbatis Vallisumbrosae, & successorum suorum perpetuis temporibus gubernari. Sed licet diversae literae pro iis, & super iis emanarint a nobis, nullum tamen ex hoc estis commodum assecuti. Volentes igitur, quod in hac parte pro vobis gratiose incepimus ad debitum effectum perducere, vobis auctoritate praesentium indulgemus, ut huiusmodi nostra gratia uti libere valeatis, non obstantibus aliquibus litteris cuiuscumque tenoris, existant a Sede Apostolica impetratis, per quas
bu-

huiusmodi unionem, & concessionem, et constitutionem dicimur ad quorundam instantiam propter scandalum revocasse. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attendere praesumpserit indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Laterani quinto Kalendas Martii, Pontificatus nostri anno septimo.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio Vulterrano electo salutem, & Apostolicam benedictionem. Petitio dilectorum filiorum Abbatum, & conventus monasterii Vallisumbrosae ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, Fesulanæ Dioecesis nobis exhibita continebat, quod, nos dudum intellecto, quod monasterium S. Hillari tunc Ordinis S. Benedicti Fesulan. Dioecesis adeo in spiritualibus, & temporalibus collapsum erat, quod vix, aut nunquam in suo posset ordine reformari, ipsius monasterii S. Hillari providere salutem, ac dictis Abbati, & conventui, & ipsorum monasteriorum in religionis suae favorem, gratiam facere intendentes; & considerantes etiam, quod pro speciali devotione, quam ipsi ad Romanam Ecclesiam matrem suam hactenus habuerunt, & habent, frequenter substinuerint, & sustineant, & in possessionibus, ac aliis bonis suis non modicum detrimentum; dictum monasterium S. Hillari cum Ecclesiis, castris, villis, capellis, privilegiis, instrumentis, iurisdictionibus, libertatibus, immunitatibus, possessionibus, & omnibus aliis iuribus, & bonis suis ubicumque, & in quibuscumque locis haberet dicto monasterio.

nafterio Vallisumbrosae perpetuo iure uniuimus, & illud cum praedictis omnibus dictis Abbati, & conventui, & per eos ipsorum monasteriorum de consilio fratrum nostrorum duximus concedendum; statuentes ut idem monasterium S. Hillari cum praedicto monasterio Vallisumbrosae unum censi debeat, & utrumque sub cura, & administratione eiusdem Abbatis, & successorum suorum perpetuis temporibus gubernari. Sed licet diversae litterae super iis, & pro iis, emanarint a nobis, nullum tamen sunt ex hoc commodum adsecuti. Volentes igitur, quod in hac parte pro eis gratiose incepimus, ad debitum effectum, perducere, eis auctoritate Apostolica duximus indulgendum, ut huiusmodi nostra gratia libere uti possint, non obstantibus aliquibus litteris cuiuscumque tenoris existant, a Sede Apostolica impetratis, per quas huiusmodi unionem, & concessionem, ac constitutionem, dicimur, ad quorundam instantiam, propter scandalum revocasse. Quocirca discretionis tuae per Apostolica scripta mandamus, quatenus dictum Abbatem, vel conventum, vel Procuratorem suum, eorum nomine in possessionem, vel quasi, eiusdem monasterii sancti Hillari, ac iurium, & pertinentiarum eius per se, vel alium, inducas, & defendas, inductis monachis dicti monasterii sancti Hillari, qui ordinem Vallisumbrosae profiteri voluerint, per alia monasteria sui ordinis collocatis; contradictores per censuram Ecclesiasticam, adpellatione postposita, compescendo, non obstante, si aliquibus a Sede sit indultum eisdem, quod excommunicari, suspendi, vel interdici non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam de indulto huiusmodi mentionem, seu qualibet alia indulgentia dictae Sedis, per quam effectus praesentium impediri valeat, vel differri.

Dat. Later. V. Kal. Martii, Pontific. nostri anno tertio.

VRbanus, natione Gallicus, ex Civitate Trecensi, sedit annis tribus, mense uno, & cessavit mensibus quinque. Hic duas ordinationes fecit. Exercitum Saracenorum, quem Manfredus in Patrimonium Ecclesiae miserat, per Cruce signatos fugavit; Comiti Provinciae Carolo fratri Regis Franciae, regnum Siciliae, ut a Manfredo detentore ipsius recuperaret, contulit. Moritur Perusii, & ibidem sepelitur (1).

(1) Mirum a Leone Vrbevetano silentio transiri hunc Vrbanum Vrbeveterem commoratum esse, & insigni Eucharistiae miraculo ibidem interfuisse, de quo *Onuphrius ad Platinam*.

Lubet hic exscribere excerpta quaedam ex versibus Cardinalis Albi (forte Albani), quae existant in MS. Codice Bibliothecae Riccardianae, qui Codex exaratus, & compositus fuit ab alio memorato *Voglino* Emporiensi, anno MCCCLXXXI. qui quidem versus deducti anno MCCLVI, quatuor scilicet aut quinque annis ante Urbani IV. Pontificatum, indicare possunt, quam turbulenta ob haereses & pravas opiniones Ecclesiae conditio tunc esset, & quid iam sub Alexandro Pontifice animo versarent Ecclesiastici, ut se a Friderici & Manfredi molestiis adsererent: alterius regis scilicet vocationem, quod in Carolo Andegavensi effectum est. Sunt autem versus, qui sequuntur:

*Nulla fides, nec amicus erit, nec foedus amoris
Inter terrigenas, nec pietatis opus.*

Nam-

Namque Sacerdotes Domini, fideique ministri,
 Foedera turbabunt, Catholicamque fidem.
 Prob! dolor, ordo sacer fratrum, si dicere fas est,
 In laqueos heresis, & labyrinthæ cadet.
 Hos rapiet mundana lues, & gloria vana,
 Fervor avaritiæ, luxuriesque putris.
 AEmula nam rabies illos mordebit atroci
 Morsu, torquentes religionē suā.
 Sicque moras poterit sacrae deslere quadrigæ
 Zacharias, quoniam non trahet ullus eam.
 Sicque propheta novus veniet sub tempore, per quem
 Gens erit, & dubia credulitate sua.
 Inter Christicolæ erit altercatio sectæ;
 Fiet in orbe fides discolor alma Dei.
 Papabunt pariter, & eodem tempore plures.

.
 Rex novus adveniet totum ruiturus in orbem,
 Ut domet extremam Matris honore plagam.
 Ex insperato properans de montibus altis
 Atque cavernosis, mitis, & absque dolo.
 Pauper opum, dives morum, ditissimus almi
 Pectoris, ob meritum cui Deus augur erit.
 Hic Siculos, pravamque tribum sævi Friderici
 Conteret, ulterius nec sibi nomen erit.
 Cuncta reformabit quæ trux Fridericus, & eius
 Subvertit soboles sæva, suusque sequax.
 Hic sub Apostolico Romanos ponet in artum,
 Vim dantes Romæ sic patientur onus.
 Sic trahet ad Christum Machometi Marte sequaces,
 Sic & ovile unum, pastor & unus erit.
 Vos igitur hæc cuncta mihi sperate sodales
 Esse revelata mobilis arte poli.
 Tunc quinquaginta sex anni mille ducenti
 Currebant, factum quum fuit istud opus.

Vrbani IV. Epistolas duas heic edo.

Vrbanus Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & conventui Vallisumbrosae, & universis Abbatibus, Prioribus, & Conventibus ordinis Vallisumbrosae praedictae salutem, & Apostolicam benedictionem. Exigentibus religionis, ac devotionis vestrae meritis, dignum ducimus, ut vos benigno prosequentes favore vestris petitionibus, in iis maxime, quae divinum cultum respiciunt, facile annuamus. Cum igitur a Salvatoris laude cessare non debeat lingua carnis, nos vestris precibus inclinati, auctoritate vobis praesentium indulgemus, ut generalis tempore interdicti, liceat vobis, non pulsatis campanis, clausis ianuis, interdictis, & excommunicatis exclusis, submissa voce, divina officia celebrare, dummodo causam non dederitis interdicto, nec id vobis in tempore contingat specialiter interdicti. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli, Apostolorum eius se noverit incursurum, praesentibus post triennium minime valituris.

Datum apud Montem Flasconem Idibus Septembris, Pontificatus nostri anno primo.

Vrbanus Episcopus servus servorum Dei. Venerabili fratri Episcopo, & dilectis filiis Capitulo Florentino, Abbatibus, Prioribus, Plebanis, & aliis Ecclesiarum Praelatis, tam exemptis, quam non exemptis, Civitatis, & Dioecesis Florentinae salutem, & Apostolicam benedictionem. Decet, & expedit, ut grati

vati super provisionibus aliorum per Sedem Apostolicam, quae velut pia mater, illorum preces plerumque non potest viduata facie pertransire, per eam interdum sentiant sublevamen. Attendentes igitur, quod sicut vestra petitio nobis exhibita continebat in providendo nonnullis clericis, & laicis, ac mandatum Apostolicum onus non bene tulistis, ac per hoc alicuius consolationis solatio vos gaudere volentes, ad instar felic. recordat. Innocentii, & Alexandri Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum, auctoritate vobis Apostolica indulgemus, ut ad provisionem aliquorum exsulum in aliqua pecuniae quantitate compelli de cetero non possitis inviti per litteras Sedis eiusdem, vel Legatorum ipsius, expressam non facientes de indulgentia mentionem huiusmodi, praesentibus post triennium minime valituris. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursum.

Datum apud Urbem veterem VI. Idus Martii, Pontificatus nostri anno tertio.

CLemens, natione Provincialis, de Villa sancti Aegidii, sedit annis tribus, mensibus novem, diebus viginti uno; & cessavit mensibus quatuor, diebus octo. Mortuus est Viterbii, & in Ecclesia Fratrum Praedicatorum, quae dicitur Sancta Maria ad Gradus, & in tumba sumtuos-

se requiescit, ubi sepeliri elegit. Hic uxorem, & liberos habens, primum fuit famosus Advocatus, & Regis Franciae Consiliarius; demum mortua uxore, propter vitam, & laudabilem scientiam, primo Podiensis Episcopus, & post Narbonensis Archiepiscopus, tandem Sabinensis Episcopus, efficitur. Sed quum post in Angliam propter pacis reformationem a Papa Urbano quarto Legatus missus fuisset, absens a Cardinalibus Perusii in Papam electus, sic ieiuniis, vigiliis, & orationibus, & aliis bonis operibus intentus fuit, quod multas, quas tunc Ecclesia sustinebat tribulationes, omnes suis meritis creditur extinxisse. Huius primo anno, dominus Carolus frater Regis Franciae, Comes Provinciae, & Andegaviae, qui olim pro regni Siciliae recuperatione a Manfredo detentore per Urbanum vocatus fuerat, navigio Romam venit, & demum in Apuliam intrans, bello campestri habito, praedictum Manfredum regno, & vita, privavit. Quarto vero eiusdem Papae Clementis anno Corradinus nepos olim Friderici Imperatoris, suorum Patrum sequens vestigium, parvipendens domini Papae excommunicationem, contra Ecclesiam, & contra dominum Carolum tunc Regem Siciliae insurgens, ad Teutonicos, quos habuit, quamplurimis

Lom.

Lombardis , & Tuscis adiunctis , pervenit usque Romam, ubi quum Imperiali more solemner fuisse receptus , adiuncto sibi Senatore urbis Henrico fratre Regis Castellae , & quamplurimis Romanis , Regem Carolum debellaturus Apuliam intravit ; sed post durum campestre bellum , & multorum casum , Corradinus , & quidam , qui dicebatur Dux Austriae , & multi Comites , & nobiles in fuga capti , per Regem Carolum decollantur . Hic Papa in Ecclesia Praedicatorum Fratrum cum magna solemnitate , canonizavit sanctam Hedwigem quondam Ducissam Poloniae , mirae devotionis viduam ; quae inter alia mirabilia , quum Canonizationis suae negotium per plures annos protraheretur , procuratori suo propter hoc in tristitia existenti per visum adparuit , ipsum de expeditione , & die expeditionis , certificando .

Gregorius , natione Lombardus , de civitate Placentia , anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo secundo ; ab electione sua sedit annis quatuor , & diebus viginti ; & cessavit diebus decem . Hic quum Archidiaconus esset Leodiensis , & devotionis causa ivisset ultra mare , ibidem existens , in Palatio Viterbiensi , in

Papam est electus. Hic fecit unam ordinationem quinque Episcoporum Cardinalium quamplurimum laudabilem, quia honestas, & valentes personas adsumsit. Hic tertio Pontificatus sui anno, pro utilitate Terrae sanctae, quam personaliter visitare intendebat, Lugduni solemne celebravit Concilium, in quo & Graecorum, & Tartarorum, solemnes nuntii interfuerunt. Graeci ad unitatem fidei redire promittentes, in cuius signum, Spiritum Sanctum a Patre, Filioque procedere confessi sunt, Symbolum in Concilio solemniter decantantes; Nuntii vero Tartarorum intra Concilium baptizati, ad propria redierunt. Numerus autem Praelatorum, qui fuerunt in Concilio, sunt quingenti Episcopi, sexaginta Abbates, & alii Praelati circa mille. Hic in Concilio multa bona instituit, videlicet pro subsidio Terrae Sanctae, pro electione Summi Pontificis, & pro statu Ecclesiae universalis. Huius tempore Rex Romanorum, & Rex Francorum, cum multis Baronibus, pro subsidio Terrae Sanctae Cruce signati sunt. Hic Papa mirae experientiae in saecularibus fuit; nec intendebat pecuniarum lucris, sed eleemosynis. Mortuus est Arretii, & sepultus ibidem.

Innocentius quintus, natione Lombardus de Tarrentina (1), anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo sexto; sedit mensibus quinque, & duobus diebus; & cessavit diebus duodeviginti. Hic a pueritia in ordine Fratrum Praedicatorum existens, Doctor in Sacra Scriptura eximius efficitur, & plerosque libros in sacra Theologia composuit. Vocatus fuit primo Frater Petrus; demum in Archiepiscopum Lugdunensem, & post in Episcopum Ostiensem, tandem in Summum Pontificem adsumitur. Hic licet multa facere proposuisset, morte praeventus nil nobile fecit. Mortuus est Romae, & in Lateranensi Ecclesia honorifice est sepultus.

(1) Natione Burgundus de Tarantasia. *Platina.*

Hadrianus, natione Ianuensis, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo sexto, sedit mense uno, & diebus novem. Romae eligitur in Lateranensi Palatio, & Viterbii moritur, & sepelitur; & cessavit diebus viginti octo. Iste fuit nepos Innocentii quarti, & ab ipso in Cardinalem Diaconum tituli (1) sancti Hadriani promotus, a Domino Clemente Papa quarto Legatus in Angliam, pro guerra,

ra , quae inter Regem , & Barones exorta est, sedanda, missus fuit. Hic Papa factus, statim constitutionem, quam Papa Gregorius decimus in Concilio Lugdunensi de restitutione Cardinalium propter electionem Summi Pontificis accelerandam ediderat , suspendit ; proponens eam aliter ordinare , sed morte praeventus constitutionem sic suspensam reliquit. Hic non fuit Sacerdos , quia ante ordinationis tempora , mortuus est . Hic non fuit coronatus .

(r) Observa Titulos Diaconorum Cardinalium , quum tamen Titulo nominato numquam se subscribant , ut videre est apud *Mabillonium in Ord. Roman.* §. III. & ex Epistolarum Pontificiarum , quas passim adduximus , subscriptionibus evidenter elucet .

IOannes, natione Hispanus Portugallensis, vigesimus primus, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo sexto, sedit mensibus octo . Hic constitutionem , quam Dominus Gregorius fecerat de creatione Papae, quam dominus Hadrianus suspenderat , publice revocavit . Hic fuit magnus in Philosophia , parum habens de experientia naturali . Religiosos exosos habuit . Curialis fuit ; in faciendis gratiis in-
discrete

discrete tamen , & sine difficultate omnes ingrediebantur ad eum. Hic Pontificalem dignitatem , morum quadam stoliditate deformavit. Hic quum sibi vitae spatium in annos plurimos extendi crederet , & hoc etiam coram aliis adsereret , subito cum camera nova , quam per se Viterbii circa Palatium construxerat , solus corruit , & inter ligna , & lapides , collisus , sexto die post casum , sacramentis omnibus Ecclesiasticis perceptis , expiravit , & ibidem in ecclesia sancti Laurentii sepultus est.

Nicolaus , natione Romanus , de Vrsinis , electus fuit in Palatio Viterbii , anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo septimo , & sedit annis duobus , mensibus octo , diebus viginti octo ; & cessavit mensibus sex. Hic fecit una ordinatione novem Cardinales , inter quos plures fecit de genere suo. Hic in saecularibus prudentissimus fuit. Amator fuit Religiosorum. Hic Regulam beatissimi Patris nostri Francisci , quam multi malevoli impugnare conabantur , dicentes illam inobservabilem , & discriminofam , lucidissime declaravit , adprobando ipsam non solum observabilem , verum & meritoriam , & sanctam ; excommunicando omnes contradic-
tores,

dores , & impugnatores ipsius sanctissimae
Regulae ; notabili etiam amore diligen-
do ipsam Regulam ac eius professores. Con-
sanguineos autem , & suos , nimis carnali-
ter dilexit. In paucis temporibus multa
fecit. Nam Episcopos multos per diversa
loca instituit. Hic ampliavit Palatium Pa-
pale apud sanctum Petrum in immensum ,
& ibidem fecit hortum latissimum , quem
circumdedit muris. Hic per Fratrem Lati-
num Nepotem suum Ordinis Fratrum Prae-
dicatorum Episcopum Ostiensem Cardina-
lem , fecit fieri pacem inter Guelfos , &
Ghibellinos Florentiae. Eodem tempore
fuerunt terraemotus terribiles in Roman-
diola , & Tuscia , ita ut Castra , & Eccle-
siae multae ruerent cum occisione nimia
hominum. Huius tempore plenarie habuit
dominium Ecclesia Romandiola , & Bono-
niae , facta etiam ibidem per supradictum
Dominum Ostiensem inter Guelfos & Ghi-
bellinos pace . Hic Papa privavit Regem Ca-
rolum dominatione Tusciae , & Lombardiae .
Hic moritur Suriani , quod est Castrum prope
Viterbium , & sepelitur Romae in Eccle-
sia sancti Petri , in capella sancti Nicolai ,
quam ipse construxerat . De hoc Papa dixit
quidam , quod non erat similis in mundo , si
fuisset sine genealogia , sicut Melchisedech ;
hoc ideo dixit , quia notabatur nimis de amore
con-

confanguineorum. Hic fecit Cardinalem dominum Robertum Anglicum Ordinis Praedicatorum, Magistrum in Theologia, & Archiepiscopum Cantuariensem.

Martinus, natione Gallicus de Turo-
nis, sedit annis quatuor, mense
uno, & diebus quinque; & cessavit diebus
quindecim. Hic Viterbii eligitur cum mul-
ta conflictione Cardinalium. Huius tempo-
re rebellaverunt plures Civitates in Ro-
mandiola, contra quas misit exercitus plu-
res, & debellations plures hinc inde fa-
ctae sunt, & sanguis nimius effusus est.
Hic fecit unam ordinationem, in Vr-
beveteri, Cardinalium, ubi multos po-
suit de patria sua. Eleemosynarius fuit ma-
gnus, & parum carnalis de confanguineis.
Ipse dilatavit Palatium in Monte Fla-
scone, & in Vrbeveteri, & in Perusio.
Tempore suo rebellavit Sicilia, & Rex A-
ragonum Petrus in eam ingreditur, quem
ipse excommunicavit, & regno suo privavit,
& donavit illud filio Regis Francorum.
Carolus autem Rex Siciliae cum magno
exercitu Siciliam ingreditur; sed nihil pro-
fecit. Graecos, quos Gregorius Papa redu-
xerat ad unitatem Ecclesiae, publice excom-
municavit in Vrbeveteri, non sine multa
ad-

admiratione Christianorum . Hic coronatus fuit in Vrbeveteri , in ecclesia sancti Andreae Apostoli . Huius tempore , primo anno Pontificatus sui , eodem residente in Vrbeveteri , piscis marinus in effigie leonis captus est in illa plaga marina , quae sita est versus Montem Altum , & portatus apud Urbemveterem ; multitudo Curialium illic residentium ad videndum huiusmodi monstrum , nec mirum , accedebant ; quia pellis pilosa , pedes breves , cauda leonina ; caput vero leoninum , aures , os , & infra dentes , & linguam , habebat quasi leo . Referebatur itaque , quod in eius captione planctus horribiles emiserat ; sicque multi prognostica futurorum exinde adferebant . Et ecce parum post in regno Siciliae , Panormitani succensa rabie , Gallicos , qui morabantur ibidem , omnes , tam mares , quam feminas , ac senes , & iuvenes , in praedicti Regis contemptum occiderunt ; & quod detestabilius fuit , latus aperientes mulierum Latinarum praegnantium , quae dicebantur a Gallicis concepisse , partus occidebant , ante quam nascerentur . Deinde tota Scilia sic rebellans supra dictum Petrum Regem Aragoniae in suum defensorem , & dominum , vocaverunt . Huius tempore , Soldanus Babyloniae a Tartaris fugatur , & per octo dietas occisi dicuntur

cuntur Pagani ultra quinquaginta millia; sed viribus, & armis, resumtis, Soldanus dictos Tartaros Orientales fugans, circa triginta millia Tartarorum in hac fuga dicitur occidisse. Huius etiam tempore Perusini super Fulginates exercitum fecerunt, & quidquid extra Civitatis muros fuit undique devastaverunt; propter quod praedictus Papa, contra Perusinos sententiam excommunicationis durissimam fulminavit. Hic Pontifex Perusii moritur, & sepelitur ibidem in Ecclesia maiori, quae dicitur Sanctus Laurentius.

Honorius quartus, natione Romanus de domo Sabellorum, anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo quarto, die primo mensis Aprilis, eligitur in Perusio in concordia Cardinalium prima die, qua convenerunt ad electionem Summi Pontificis celebrandam; & die tertia mensis Maii, licet impotens ad id crederetur, & penitus inhabilis famose diceretur, in Sacerdotem est per dominum Latinum Ostiensem Episcopum Cardinalem promotus, apud sanctum Petrum, & ibidem die Dominica crastina coronatus per eum in altari sancti Petri, primitus divino Missae officio celebrato. Hic statim post eius electionem tam Comiti

miti Atrebatensi in Apulia viriliter militanti, quam ceteris stipendiariis ex incertis partibus per dominum Martinum Papam praedecessorem suum ordinatis, eos animose confovendo praestitit stipendia, & animavit ad suscepta negotia solícite prosequenda. Hic fecit unum Cardinalem, scilicet dominum Ioannem de Bocchamazis, quem intitulavit ad Episcopatum Tusculanum, quem dictus Pontifex misit Legatum in Alemanniam. Hic fuit ab omnibus habitus homo valde discretus, & sapiens; & apud sanctam Sabinam construxit Palatia pulcherrima, in quibus cum sua familia multo tempore inhabitavit. Hic moritur Romae, & in Basilica sancti Petri honorifice sepelitur.

Nicolaus, natione civitatis Asculi scdit annis sex, mensibus quatuor, diebus viginti. Hic fuit de Ordine Fratrum Minorum, in divina pagina Magister, & Doctor eximius, vir vita laudabilis, sanctitate famosus, sed in negotiis adgrediendis timidus, & pusillanimis, ac in expediendis tardus. Huius tempore Soldanus cum magno exercitu venit ad obsidendum Achon, & capta civitate multos Christianos occidit utriusque sexus; ac etiam pueros,

res, & mulieres, nec non, & viros quam plurimos captivos, duxit; ac ablati inde omnibus, civitatem funditus destruxerunt. Huius tempore Florentini cum Lucensibus, Senensibus, & aliis de Tuscia fecerunt exercitum contra Arretinos; & in recessu dicti Arretini iverunt post Senenses, & debellaverunt eos, iuxta Plebem quae vocatur de Tuppo, & multos occiderunt, & captos duxerunt quam plures. In sequenti anno dicti Florentini cum praedi&is Lucensibus, Senensibus, & quam pluribus aliis de Tuscia, Romandiola, & aliis partibus, potentissime venerunt contra dictos Arretinos, & dicti Arretini cum multis aliis Ghibellinis exierunt obviam dictis Florentinis, & durissimum inter eos bellum committitur in campo, qui dicitur Campaldinus, & post multam sanguinis effusionem utriusque partis, tandem dicti Florentini victoriam obtinuerunt, & multos occiderunt de Arretinis, & eorum complicibus; in quo bello mortuus est Episcopus Arretinus, cum multis aliis nobilibus, & probis viris, & multi capti fuerunt. Hic moritur Romae, & sepelitur in ecclesia sancti Petri, & cessavit mensibus quinque, & diebus quindecim.

Coelestinus , natione de Morone , fecit annis duobus , mensibus duobus , & diebus sex . Hic Coelestinus , primum dictus Petrus , vir religiosus , & sanctitate , & vitae austeritate , valde famosus , columbina simplicitate , morum honestate ; sed quidem inlitteratus . Hic fecit ordinationem unam . Hic postquam factus est Pontifex , voluit Cardinales ad pristinum reducere statum , scilicet ad statum humilitatis ; unde ad imitandum Christi exemplum , ipse pro se elegit asellum ad equitandum , & voluit quod omnes Cardinales , asellos equitarent ; & multa alia facere incepit , propter quae ipse dictis Cardinalibus exosus fuit . Vnde quidam de Cardinalibus , qui vocabatur dominus Benedictus Gatanus , vir utique astutus , & omni malitia plenus , in nocte supra domum , in qua Pontifex erat , pueros mittebat , qui plane Pontificem clamabant , & dicebant , quod ipse erat in malo statu , & in perditione animae suae , nec salvari poterat , nisi renuntiaret . Quare Pontifex hoc audiens , & Angelos esse credens , habito consilio cum Cardinalibus , Papatui renuntiavit , & Dominus Benedictus Gatanus , inventor huius malitiae , eligitur in summum Pontificem ; qui statim dictum Dominum Coelestinum capiens , quid de ipso fecerit ,

rit, a paucis sciri potuit, & sic vitam suam finivit.

Bonifacius octavus, natione civitatis Ananiae, sedit annis novem, mensibus sex, diebus duodecim. Hic Bonifacius primo dictus fuit Benedictus, vir utique omni malitia, & astutia plenus, magnanimus, superbus, avarus, sive avidus in lucrando, sed in expendendo largus, religiosus parum diligens, in adgrediendo magnalia magnanimus. Hic domus Columnensium persecutor fuit pessimus, in tantum ut duos Cardinales de ipsis, scilicet dominum Iacobum, & dominum Petrum de Cardinalatu deposuerit, & ipsos, & nepotes dicti domini Iacobi, scilicet Agapitum, Stephanum, & Sciarram, cum familiis eorum omnes de Roma expulit, & ipsos persequens contra eos crucem per totam quasi Italiam praedicari fecit, & congregans exercitum innumerabilem omnia castra eorum accepit, & Pilistrinum; & durissimam sententiam excommunicationis contra ipsos fulminando tulit, in tantum, quod vagabundi per diversas mundi partes occulte fugiendo, & incogniti, vix de ipsis nova sciebantur, & tamquam mortui, & dispersi putabantur. Hic Bonifacius misit

pro domino Carolo fratre domini Philippì Regis Francorum , & misit eum ad recuperandum Siciliam , in quam scilicet dictus Carolus transiens contra Fridericum filium Regis Aragoniae , & videns quod nihil proficere poterat contra illum , contraxit cum eo , & reliquit eum in pace , & totam Siciliam dimisit ei , dotis nomine ; quod displicuit summo Pontifici , & indignatus contra Regem Francorum excommunicavit eum , ac Regno privavit , & sic orta est non modica indignatio inter Summum Pontificem , & Regem (1). Carolus autem veniens Florentiam sub nomine paciatoris expulit de Vrbe partem illam, quae Albi , & Ghibellini nominantur , & sic facta est discessio magna non solum in civitate Florentina, verum etiam per totam Tusciam ; domus comburuntur , homines occiduntur , & capiuntur , intra & extra , & sic tota patria ponitur in ruinam , & dispersionem , & confusionem magnam , quia frater fratrem , pater filium , & vicinus convicinum , & proximus proximum in mortem tradebat. Carolus autem reversus est in Franciam , & una cum Rege fratre suo , & cum illis de Columna , cogitaverunt contra Papam , & existente Papa in Civitate sua Anania , Stephanus , & Sciarra de Columna , cum aliquibus Baronibus

nibus Regis Franciae, clam venerunt per mare, non sine consensu aliquorum civium, & summum Pontificem existentem in Aniana coeperunt. Deinde volentes ipsum sic captum ducere in Franciam, Romanis, & civibus non assentientibus, qui liberum duxerunt Romam; & ibi videns se adhuc non ad plenum in sua esse potestate, iracundiae plenus, ex dolore vehementi quasi rabiendo, mortuus est, & sepultus in sepulcro suo novo, quod autem construi pro se fecerat, in Ecclesia sancti Petri (2). Hic fecit sextum librum Decretalium, in quo multa bona, & utilia continentur; & cessavit mensibus quinque, & diebus octo (3).

(1) De huius dissidii origine & progressu vide quae disputat Natal. Alexander Tom. VII. *Hissor. Ecclesiast. Dissertat. IX. in Saecul. XIII. & XIV.*

(2) Marmoreum Bonifacii VIII. simulacrum, sedens, & vestibus Pontificalibus indutum, eius, ut videtur, aetate sculptum, exstat Florentiae in Hortis Riccardianis; in quo illud observatione dignum, tiaram praelongam habere, & nonnisi una corona insignem.

(3) Bonifacius VIII. primus saeculare Iubilaeum anno MCCC. instituit; cuius institutionis memoria in lapidaria inscriptione exstat Florentiae in via dicta della Fogna, atque ita habet:

Ad perpetuam rei memoriam pateat omnibus evidenter hanc paginam inspecturis qualiter omnipotens Deus in anno Dñi Nostri IHV. XPI. MCCC specialem gratiam contulit XPIANIS. Sūm Sepulcrū, quod exsiterat a Saracenis occupatum reconvictum est a Tartaris & Xpiis restitutum, & cum eodem anno fuisset a Papa Bonifatio sollempnis remissio omnium peccatorum, videlicet et culparum & poenarum omnibus euntibus Romam indulta, multi ex Christianis, & Tartaris ad dictam indulgentiam Romam accesserunt. e andovvi Vgolino con la molgle.

Bonifacii VIII. Epistolam heic edere iuvat.

Bonifacius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & conventui monasterii Vallisumbrosae ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis Fesulanae Dioecesis salutem, & Apostolicam benedictionem. Impositum nobis a Domino exsequentes debitum Apostolicae servitutis, illud inter innumeras sollicitudinis nostrae curas, quibus efficax mentis nostrae arcum sollicitat praecipuum est, ut Ecclesiis, & locis Ecclesiasticis, ac potissimum monasteriis, & ceteris religiosi domibus, quae verissimiliter collabuntur, ne ad extremam desolationem deveniant, salubriter per nostrae provisionis remedium succurratur. Profecto fide digna, & iam nostris auribus inculcata relatio nostrae fuit auditui, quod monasterium sancti Salvatoris de Spongea ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis

ordinis sancti Benedicti Vulterranae Dioecesis, quod olim florere in spiritualibus, & temporalibus consuevit, adeo est, malignorum faciente malitia, collapsum in temporalibus, & spiritualibus deformatum, quod nisi ei contingat de celeris, & opportuni remedii adhibitione succurri, verisimiliter formidari potest, quod ad exinanitionis extremae dispendium deducetur. Quapropter nos graves ex iis sentientes angustias, & desiderantes, prout officii nostri cura requirit, opportunum & efficax in hac parte remedium adhibere; considerantes quoque, quod per nostrae circumspectionis industriam, honestatis providentiam, & adfluentiam caritatis, monasterium ipsum sancti Salvatoris, quod satis vobis vicinum esse dignoscitur, spiritualiter, & temporaliter plenam, & laudabilem reparationem, & reformationem adsumere poterit, & in suis bonis, & iuribus defendi favorabiliter, & utiliter conservari, ac diversimode prosperis reparari successibus status eius, & propterea intendentes ad laudem illius, qui omnium bonorum est actor & auctor, vos & ordinem vestrum in praedicto monasterio sancti Salvatoris, ipsumque monasterium in vobis vestroque ordine favoribus prosequi gratiosis, & tam vestra, & eiusdem vestri ordinis, quam praefati monasterii salubria commoda, paternae caritatis studio promovere, praedictum monasterium sancti Salvatoris cum omnibus Prioratibus, membris, ac bonis, iuribus, & pertinentiis suis ubilibet constitutis, & Abbate, Prioribus, & Monachis, & Personis eorundem monasterii Prioratum, & membrorum, qui nunc degunt, & in futurum degent in ipsis eisdem tamen Prioratibus, membris, bonis, iuribus, & pertinentiis in ipsius monasterii S. Salvatoris proprietate manentibus, vobis, & eidem ordini vestro concedimus, subiicimus; incorporamus, & adnectimus

de Apostolica plenitudine potestatis. Ita quod spiritum-
liter, ac temporaliter sit proprium membrum vestri
Vallisumbrosae ordinis memorati; & eadem, monaste-
rium, prioratus, membra, bona, iura, pertinentiae
ac personae sub tua, fili Abbas, & successorum tuo-
rum, & conventus monasterii Vallisumbrosae obedi-
entia maneat, & persistant, sicut & cetera eiusdem or-
dinis Vallisumbrosae membra, & eorum personae, bo-
na, pertinentiae, atque iura. Et quia cupimus, ut
in praelibato monasterio sancti Salvatoris cultui divi-
ni nominis intendatur, eadem auctoritate praecipimus,
ut in ipso monasterio sancti Salvatoris per Abbatem,
& competentem conventum Monachorum, & persona-
rum ipsius ordinis Vallisumbrosae perpetuo servetur
sub eiusdem ordinis Vallisumbrosae observantia, & sub
praefata obedientia permansuros. Quoties autem prae-
dictum monasterium Abbate carere contigerit in futu-
rum, illud super eius provisione servetur quod in se-
milibus casibus de aliis monasteriis & membris prae-
dicti ordinis Vallisumbrosae rite servatum est hactenus,
& in posterum contigerit observari. De amplioris quo-
que gratiae munificentia volumus, & concedimus,
ut saepe praefatum monasterium sancti Salvatoris, e-
iusque Abbas, & conventus, monachi, Prioratus,
membra, bona, & personae praedictae omnibus pri-
vilegiis immunitatibus, & indulgentiis vobis, &
praefato ordini Vallisumbrosae ipsiusque personis, &
locis ab Apostolica Sede concessis gaudeant, & utan-
tur, sicut alia membra, & membrorum personae Val-
lisumbrosae ordinis memorati vobis, & eius etiam
auctoritate praesentium indulgemus ut omnibus Privi-
legiis & Indulgentis olim ipsis a Sede praefata concessis,
vos libere valeatis. Nulli ergo omnino hominum li-
ceat hanc paginam nostrae concessionis subiectionis in-

corporationis, adnexionis, & praeepti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursum.

Dat. Laterani IV. idus Februarii Pontific. nostri anno septimo.

Benedictus, natione Lombardus, de civitate Placentia, sedit annis duobus, mensibus quinque, diebus duodeviginti. Hic fecit ordinationem unam, in qua dominum Nicholaum Pratesem Episcopum Civitatis Asculi Cardinalem fecit, & Episcopum Ostiensem, & fecit ipsum Legatum in Civitate Florentia, & in tota Tuscia ad pacificandum ipsos Florentinos praecipue, & alios qui expulsi fuerant, propter discessionem, & guerram, quae inter eos orta fuerat, occasione domini Caroli fratris Regis Franciae, qui de Florentia, unam partem, scilicet Albos, & Ghibelinos expulerat; & veniens Florentiam, a Florentinis honorifice receptus fuit, sed malitia ipsorum, videns quod nihil proficere ibi poterat, sed potius sibi periculum, & suae familiae immineret, quia Florentini miserant pro Lucanis; qui veniebant, & iam prope erant Civitatem, in periculum

lum dicti Legati, quidem occulte mane tempestive cum suis adripuit fugam, & reversus est ad dominum Papam. Summus autem Pontifex, videns hoc, indignatus contra praedictos Florentinos, & Lucanos, duram distulit sententiam; sed morte praeventus ad executionem mādare non potuit. Mortuus est autem Perusii in Ecclesia Fratrum Praedicatorum, ibidem & sepultus; & cessavit anno uno, & diebus duodecim.

Clemens, natione Burdigalensis, sedit annis septem, mensibus novem, diebus quindecim. Hic celebravit Concilium generale apud Viennam, in quo deposuit Templarios (1), quoniam multos Haereticos, & Schismaticos inter eos invenit, & ideo multos de ipsis per diversa loca capi fecit, & incarcerari; & Parisiis Rex Franciae quinquagintaquinque comburi fecit, & omnes privati fuerunt omnibus possessionibus, & domibus, & datae fuerunt Fratribus sancti Ioannis; & ordo eorum in perpetuum privatus est. Item in illo Concilio Rex Franciae, quem Papa Bonifacius excommunicaverat reconciliatus est Ecclesiae Romanae. Hic coronavit Henricum Comitem de Luxemburgo, gene-
re

re Teutonicum in Imperatorem, & ordinavit passagium (2); sed morte praecoccupatus, adimplere non potuit.

(1) De Templariis, & iudicio in eos in hoc Concilio lato, vide quae disputat Natal. Alexander Tom. VII. *Histor. Ecclesiast. Dissertat. X. in Saecul. XIII. & XIV.*

(2) Hoc est, in Palaestinam prociñctum.

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Admodum Reverendus Pater D. Octavius Rustici Ven. Congregationis Cassinensis Philosophiae, & Sacrae Theologiae Professor, attente perlegat Librum hunc, cui titulus *Deliciae Eruditorum, seu veterum, &c.* & videat si quid contineat, quod bonis moribus, & Christianae Fidei adverse-
fur, ac referat.

Dat. 10. Martii 1736. ab Inc.

Dominicus de Bardi Vic. Gen.

Librum, cui titulus *Deliciae Eruditorum &c.* ut mihi est demandatum, attente perlegi. In eo quod Fidem, aut mores laederet offendi nihil; plura vero in notis ipsis utilia aequae, atque iucunda passim inveni: dignum itaque censeo, qui Typis mandetur, in quorum fide, &c.

Ex Abbatia Florentina die Aprilis 4.

*D. Octavius Rustici Mon. Cassinensis in eadem
Abbatia Philosoph. & S. Theolog. Lector.*

Attenta supradicta relatione imprimatur.

Dominicus de Bardi Vic. Gen.

Admodum Reverendus Pater Theologus Thomas Maria Grifelli Censor huius Sanctae Inquisitionis videat, & referat.

Ex AEdibus S. Officii Florentiae 7. Aprilis 1737.

*Fr. Franciscus Antonius Benoffi Min. Conv.
Vicarius Gen. S. Officii Florentiae.*

Iussu Reverendi admodum Patris Magistri Francisci Antonii Benoffi Vicarii Generalis S. Officii Florentiae attente perlegi Librum, qui inscribitur *Deliciae Eruditorum, &c.* ipsumque dignum censeo, qui publica luce donetur,

Datum Florentiae in Collegio D. Marci Ordinis Praedicatorum 27. Aprilis 1737.

*Fr. Thomas M. Grifelli in suprad. Collegio
Sac. Theol. Lector, & Censor pro S. Inquis.*

Attenta supradicta relatione imprimatur.

*F. Franciscus Antonius Benoffi Min. Conv.
Vic. Gen. S. Off. Florentiae.*

Carolus Ginori pro Reg. Cels. vidit.

ERRATA CORRIGE.

Pag. XLIII	Rhethoras.	Rhetoras.
XLIII	συστοιχα.	συστοιχα.
XLV	יהל	יהל
XLVII	οι δ' επι.	ως δ' επι.
LI	non rete huiusmodi	non rete huiusmodi heic.
LIV	Nisea.	Nisaea.
LXXXI	λογον αντιρρητικων.	λογον αντιρρητικων
Pag. 3	Hormisdas.	Hormisda.
4	Sisinius.	Sisinnius
95.	Stephanus II.	95. Stephanus III.
90	Eudoxiae.	Eudoxae.
43	Nat. Alex. Dissert. lau- data.	Nat. Alexander.
67	Mentio.	Mentio fit.
	Salmat.	Salmasius.
77	αὐτοαρετή. αὐτὸ θεον.	αὐτοαρετή. αὐτὸ θεον
78	Qui enim.	At qui
88	Vidernt.	Viderint
106	Praefat. ad Act. San- ctor.	Praefat. in Saecul. Be- nedictin.
107	Bonifacius quartus.	Bonifacius tertius.
108	Baronium.	Baronius.
109	Bonifacius tertius.	Bonifacius quartus
127	Arelate.	Arelatae
134	In Acta Sanctorum Be- nedictin.	In saecula Benedictins.
180	utiliter.	futiliter
	Cabrielis.	Gabrielis
	tradunt.	tradant
254	quae exstat.	atque exstat
	at in quo.	in quo
257	contrastano.	contrastano

A D D E N D A .

AD pag. XCI. *atque iura ipsa deprehendere*: Haec vero *Leonis Chronica* in Codice Membranaceo Riccardianae Bibliothecae exstant, qui sub initium XV. saeculi exaratus fuisse videtur: & ex eo illa protulimus. Ad pag. 72. in Melchiade, tertia adnotatio tota delenda est. Ad pag. 345. animadvertendum fuerat Benedictum XI. natione quidem Lombardum, sed Patria Tarvisinum fuisse, a *Platina* affirmari; insuper in ordine Fratrum Praedicatorum religiosam vitam ab ineunte aetate professum, quod *Natal. Alexander* etiam Tom. VII. *Histor. Ecclesiast.* & *Hyacinth. Gravesonius* Tom. V. pariter *Histor. Ecclesiast.* memoriae prodiderunt. Quare mirum a *Leone*, Dominicano Scriptore, id reticeri. Ceterum calumnias, quibus hunc pium Pontificem *Matth. Palmerius* per iniuriam maximam impetit, alibi, si Deus faxit, tempestive diluemus.

